

**SHIIGUMAN HARITON VALAAMSKI
UMNO DELANJE. O MOLITVI ISUSOVOJ.**

ŽITIJE SHIIGUMANA HARITONA

* * *

OD SASTAVLJAČA

PREDGOVOR

O ČOVEKOVJOJ DVOJSTVENOSTI, O OBUČAVANJU, O MOLITVI I KLETI
O MOLITVI KOJA ZAGREVA ČOVEKA I SJEDINJUJE GA SA BOGOM U LJUBAVI

MOLITVA KOJA SE IZGOVARA USTIMA,
A NA KOJU UM NE OBRAČA PAŽNJU JESTE NIŠTA
MOLITVA KOJA JE KRATKA, ALI SE ČESTO TVORI
KORISNIJA JE OD DUGE MOLITVE

I

MOLITVA

ŠTA JE MOLITVA?

I KAKO SE PREMA OVOME ODNOSI ISUSOVA MOLITVA?
STEPENI MOLITVE

II

ISUSOVA MOLITVA

PLODOVI MOLITVE

TAJNO POUČAVANJE

O SEĆANJU NA BOGA

III

SUŠTINA HRIŠĆANSKOG ŽIVOTA

GORENJE DUHA

IV

ŠTA ZNAČI USREDSREDITI UM U SRCU?

V

KAKO PAŽNJOM STATI U SRCE?

VI

BORBA SA STRASTIMA

KAKO SPOZNATI SEBE?

SPOLJAŠNJE I UNUTRAŠNJE DELANJE

OSAMLJIVANJE

GOSPOD ODLAZI - DUŠA BIVA OPUSTOŠENA

TREZVENJE I STRAŽENJE

VII

O PRELESTI

UČENJE STARCA PAJSIJA O ISUSOVOJ MOLITVI

KOJA SE TVORI UMOM U SRCU

TAJNA SPASENJA KOJA SE OTKRIVA NEPRESTANOM MOLITVOM

UČENJE VALAAMSKIH STARACA O MOLITVI

Shiiguman HARITON Valaamski

UMNO DELANJE. O MOLITVI ISUSOVOJ.

Žitije Shiigumana Haritona

[sadržaj](#)

Iguman Hariton - u svetu Hrisant Dunjajev, rodio se 15. marta 1872 godine u kostromskoj guberniji, u mnogodetnoj seljačkoj porodici. Njegov detinjstvo je bilo sa malo radosti. Dečak je iskusio glad i hladnoću, teške batine od ujaka alkoholičara, kod koga je morao da pređe iz rodnog sela. Ali u duši njegovoj je postojano goreo oganj vere u Boga, u Njegovo nebesko zastupništvo.

I Gospod je sačuvao mladu dušu usred sablazni prestonog Peterburga. U maju 1894. godine, nakon mnogih iskušenja, stupio je u Valaamski manastir.

Ovde je prošao sve stepene monaštva - od prostog poslušnika, do igumana. Ispunjavajući u početku različita poslušanja, Hrisant je u lončarskoj radionici koja je proizvodila boje. 5 marta 1905. godine postrizen je u monaštvo sa imenom Hariton, a 18 februara 1908. godine u čin jerodakona. 1909. godine su ga postavili za ekonomu manastira.

1912 godine, za trud na korist Valaamske obitelji otac Hariton je nagrađen nadbedrenikom i zlatnim krstom, koji se daje od strane Svetog Sinoda. Od 1918 do 1920 godine mladi radno-sposobni poslušnici su bili uzeti za rat. Sva težina ogromnog manastirskog imanja pala je na preostalih 500 monaha, od kojih su mnogi već bili prestareli. Mnogobrojna pitanja, povezana sa ekonomskim vođenjem manastira, njegovim preživljavanjem, teškim bremenom, pali su na pleća oca Haritona. 1927. godine jeromonah Hariton je bio izabran od bratije za namesnika manastira, a 1933. utvrđen u dužnosti nastojatelja sa pravom nošenja žezla i mitre.

Sav monaški život igumana Haritona bio je život delatni. Tome su pomogla i teška poslušanja, povezana sa neizbežnim opštenjem sa svetom, svetskom sujetom, ali je njegova duša postojano stremila ka usamljenosti. Ponekada bi se zimi otac Hariton udaljavao na nekoliko meseci u Pretečin skit. Ovde se on svecelo predavao molitvi, čitanju svetootačkih dela. Još 1896. godine, kao poslušnik, otac Hariton je pročitao knjigu episkopa Teofana Zatvornika "Put ka spasenju". U mladom monahu se razgorela želja za vođenjem podvižničkog života, neraskidivo povezanog sa neprestanim moljenjem Isusovom molitvom. "Nakon mog stupanja u obitelj", pisao je u svom dnevniku otac Hariton, "revnovao sam u poukama za monahe i bio rukovođen od strane svog starca Agapija, koji je rešavao sve moje nedoumice, koje sam sretao pri molitvi. Nakon smrti starca za rešenje nedoumica bio sam prinuđen da pribegavam delima bogomudrih Otaca. Izvlačeći iz njihovih dela postojeće o molitvi Isusovoj, ja sam sve to zapisivao u svesku, i na taj način tokom vremena sastavio sam zbornik o molitvi".

1936. godine iguman Hariton zajedno sa protojerejem Sergijem Četverikovim izdao je knjigu "Umno delanje. O molitvi Isusovoj".

Miran monaški život pod krovom prepodobnih Sergija i Germana produžio se do decembra 1939 godine - početka sovjetskog-finskog rata. Nakon dogovora potpisanog 12. marta 1940 godine Sovjetskom Savezu je bila oduzeta teritorija Karelskog prelaza, severnog Priladožja i Valaamski arhipelag. Tada se u martu, za veoma kratko vreme, po ledu Ladoškog jezera koji se već topio,

bratija na čelu sa igumanom Haritonom, na kolima i konjima evakuisala u dubinu Finske, gde je u mestu Papinijem, na obali jezera bio osnovan manastir, kasnije nazvan Novi Valaam.

Blizu smrti, iguman Hariton je bio postrizen u veliku shimu sa imenom prepodobnog Haritona Ispovednika. U toku dve nedelje shiiguman Hariton se svakodnevno pričešćivao Svetim Hristovim Tajnama. 14/27 oktobra, nakon čitanja kanona o ishodu duše, mirno se upokojio u Gospodu, Kome je služio sav svoj život. Poslednji iguman Valaamskog manastira, Hariton, bio je pogreben u Finskoj, na grobu manastira Novi Valaam.

Od sastavljača

[sadržaj](#)

"Šta je molitva? U čemu je njena suština? Kako čovek da se nauči molitvi? Šta oseća duh hrišćanina koji se moli u smirenju srca?

Svim ovim pitanjima bi stalno trebalo da se bave i um i srce verujućeg, jer u molitvi čovek besedi s Bogom, ulazi u blagodatno opštenje s Njim i živi u Bogu. I sveti oci i učitelji Crkve daju odgovore na sva ova pitanja, odgovore, zasnovane na blagodatnom ozarenju u iskustvu molitvenog delanja, iskustvu, koje je podjednako dostupno i neukom čoveku i mudracu" (ep. Nikon).

"Svaki hrišćanin uvek mora imati na umu da treba da se sjedinjuje sa Gospodom Spasiteljem svim svojim bićem, da treba da Mu dozvoli da se useli u njegov um i srce, a najbolje i najpouzdanije sredstvo za ovakvo sjedinjenje sa Gospodom, posle pričešćivanja Telom i Krvlju Njegovom, jeste umna Isusova molitva.

Da li je Isusova molitva obavezna i za mirjane? Sigurno da je obavezna, zato što je za svakog hrišćanina, kao što je već rečeno, neophodno da se sjedini sa Gospodom u srcu, a kao najbolji način za ovo sjedinjenje služi Isusova molitva" (ep. Justin).

Monahu se na monaškom postrigu daju brojanice koje se nazivaju duhovnim mačem i zaveštava mu se neprestano, danonoćno moljenje Isusovom molitvom.

Kada sam stupio u obitelj, osetio sam revnost prema ovom monaškom zavetu i u tome me je rukovodio moj starac A., koji je razrešavao sve moje nedoumice na koje sam nailazio u toku molitve. Nakon starčeve smrti bio sam prinuđen da onda kada je trebalo da mi se razreši neka nedoumica pribegavam delima bogomudrih otaca. Izvlačeći iz njih ono što je bitno za Isusovu molitvu sve sam to zapisivao u svoju svesku i tako je tokom vremena nastao zbornik o molitvi.

Materijal zbornika je rastao iz godine u godinu, i zbog toga predmeti nisu dati po strogom sistematskom poretku i redosledu; on je služio meni lično kao pomagalo.

Sada mi je palo na pamet da ovaj svoj zbornik ili pomagalo izdam u nadi da će možda biti od pomoći onima koji traže rukovodstvo radi usavršavanja svog unutrašnjeg duhovnog života i da

će im mudri saveti svetih otaca i nama savremenih podvižnika koji su navedeni u zborniku pomoći u njihovoj dobroj nameri.

U zborniku ima ponavljanja, do toga je došlo zbog iskrene želje da se u um jače ureže ono o čemu je tu napisano. Sve što se predaje od srdačnog ubeđenja treba da izazove najživlje interesovanje, i to je tim pre potrebno u današnje vreme kada se svuda uočava krajnja oskudica u pogledu bilo kakvih stremljenja u oblasti duhovnog života.

Dakle, cilj izdavanja našeg zbornika jeste da na sve moguće i najraznovrsnije načine i uz mnogobrojna ponavljanja upravo objasni način tvorenja Isusove molitve, da pokaže koliko je ona nužna i neophodna u delu našeg duhovnog služenja Bogu. Jednom rečju, da podseti, kako savremeno monaštvo tako i sve one koji revnuju za svoje duševno spasenje, na drevno otačko učenje o umnom delanju i na borbu sa strastima, tim pre što danas o Isusovoj molitvi, po rečima episkopa Ignjatija, "ljudi uglavnom imaju veoma maglovitu, nejasnu predstavu. Neki, koji sebe smatraju obdarenima duhovnim rasuđivanjem i koje mnogi takvima i smatraju "plaše se" ove molitve kao neke zaraze navodeći kao razlog "prelest" koja je navodno obavezna saputnica upražnjavanja Isusove molitve, sami se od nje udaljavaju i druge uče da je se klone." Dalje episkop Ignjatije kaže: "Ovakvo učenje je po mom mišljenju izmislio đavo, koji toliko mrzi ime Gospoda Isusa Hrista pošto ono uništava svu njegovu silu; on drhti od ovog svemoćnog imena i zato Ga je oklevetao pred mnogim hrišćanima, kako bi oni odbacili plameno oružje, strašno za neprijatelja, a spasonosne za njih same."

Zbog toga se kod sastavljača i pojavila nasušna potreba da skupi sve što je neophodno radi razjašnjavanja ovog duhovnog delanja i nedoumica koje se prilikom tog delanja sreću. Sam pak sastavljač, ne smejući ni da pomisli da nazove sebe "umnim molitvenikom" usudio se samo da izvuče iz riznice svetih otaca njihove bogomudre savete o neprestanoj molitvi, savete koji su neophodni kao vazduh našem disanju, svima onima koji revnuju za svoje spasenje.

U ovaj zbornik o umnom delanju koji se bavi molitvom ulazi oko četiri stotine izreka svetih otaca i nama savremenih podvižnika, i osim toga, čitave pouke podvižnika pobožnosti, iskusnih u molitvenom podvigu kao što su: svetitelj Dimitrije Rostovski, arhimandrit Pajisije Veličkovski, starac shimonah Vasilije i drugi delatelji sveštene Isusove molitve.

Na kraju ove knjige pažnji čitalaca nudi se indeks u kojem su pobrojane ovde navedene izreke otaca uz navođenje autora i knjiga iz kojih su ove izreke preuzete sa pozivanjem na stranice ovog zbornika na kojima su iste odštampane.

Predgovor

[sadržaj](#)

Među vama ima mnogo onih koji ne znaju u čemu se sastoji unutrašnje delo bogomisaonog čoveka, koji takođe ne shvataju šta je to bogomislije, i koji ništa ne znaju o molitvi koja se tvori umom, već misle da se treba moliti samo onim molitvama koje su napisane u crkvenim

knjigama. Što se tiče tajne besede s Bogom u srcu i koristi koja otuda proističe, oni o tome ništa ne znaju i nikada nisu okusili tu duhovnu sladost. Kao što onaj ko je slep od rođenja samo čuje za sunčevu svetlost, a ne zna šta je to svetlost, tako i ovi samo čuju za bogomisaono poučavanje i molitvu, a da shvataju - ne shvataju. Oni se zbog svog neznanja lišavaju mnogih duhovnih blaga i ne napreduju u vrlinama, koje dovode do savršenog ugađanja Bogu. Zbog toga se u cilju poučavanja prostih ljudi, ovde nudi nešto radi unutrašnjeg obučavanja i radi bogomislene molitve, kako bi onaj ko želi uz Božiju pomoć počeo makar malo da se podučava.

Duhovno obučavanje unutrašnjeg čoveka počinje od sledećih Hristovih reči: "Jegda molišisja, vnidi v klijet tvoju, i zatvoriv dveri tvoja, pomolisja Ocu tvojemu, Iže v tajnje" (Mt. 6, 6).

O ČOVEKOVOJ DVOJSTVENOSTI, O OBUČAVANJU, O MOLITVI I KLETI

[sadržaj](#)

Čovek je dvojak: spoljašnji i unutrašnji, telesan i duhovan. Spoljašnji je vidljiv, telesan, a unutrašnji je nevidljiv, duhovan, ili po rečima apostola Petra, "potajenij serdca čelovjek v neistljeniji krotkago i molčalivago duha" (1 Petr. 3, 4). I sveti Pavle objašnjava dvojstvenost čoveka govoreći: "Ašče i vnješnij naš čelovjek tljejet, obače vnutrenjij obnovljajetsja" (2 kor. 4, 16). Ovde apostol jasno govori o spoljašnjem i unutrašnjem čoveku. Dakle, spoljašnji čovek se gradi od mnogih udova, a unutrašnji postaje savršen umom, paženjem na sebe, strahom Gospodnjim i blagodaću Božijom. Dela spoljašnjeg čoveka su vidljiva, a unutrašnjeg nevidljiva, kao što kaže Psalmopojac: "Pristupit čelovjek, i serdce gluboko" (Ps. 63, 7). I apostol takođe govori: "Kto bo vjest ot čelovjek, jaže v čelovjecje, točiju duh čelovjeka živuščij v nem?" (1 Kor. 2, 11). Samo Onaj Koji ispituje srca i utrobe zna sve tajne unutrašnjeg čoveka.

Ovo obučavanje biva dvojako - spoljašnje i unutrašnje: spoljašnje je u knjigama, unutrašnje u bogomisliju; spoljašnje je u ljubavi prema mudrosti, unutrašnje je u ljubavi prema Bogu; spoljašnje je u govorništvu, unutrašnje je u molitvama; spoljašnje je u oštroumnosti, unutrašnje je u toplini duha; spoljašnje je u umetnostima, unutrašnje u toplini duha; spoljašnji "razum kičit" (1 Kor. 8, 1), unutrašnji se pak smirava; spoljašnji je radoznao želeći da zna sve, unutrašnji pazi na sebe i ne želi ništa drugo osim da poznaje Boga govoreći Mu s Davidom: "Tebje reče serdce moje, Gospoda vzišču" (Ps. 26, 8). I još "Imže obrazom želajet jelen na istočniki vodnija: sice želajet duša moja k Tebje, Bože" (Ps. 41, 2).

Molitva takođe biva dvojaka - spoljašnja i unutrašnja: ona koja se tvori javno i ona koja se tvori tajno; saborna i ona u osamljenosti; obavezna i slobodna. Obavezna, saborna molitva koja se tvori javno po crkvenom ustavu, ima svoje vreme: polunočnicu, jutrenje, časove, liturgiju, večernju i povečerje, i na takva moljenja se ljudi pozivaju zvonom, jer ih, kao danak koji pripada Caru Nebeskom, moraju davati svakoga dana. Molitva koja se tvori tajno jeste slobodna i nema određeno vreme, tvori je kad ko poželi, bez ikakvog pozivanja, samo po nadahnuću samog duha. Prva, to jest crkvena molitva ima određeni broj psalama, tropara, kanona i drugih pesama i

dejstava jerejskih, a druga (tajna, slobodna), pošto nema određeno vreme nije određena ni brojem molitava, jer se svako moli koliko hoće, ponekad kratko, ponekad dugo. Prva se izgovara glasno ustima i glasom, a druga - samo umom. Prva se izgovara stojeći, a druga ne samo kada čovek stoji ili kada hoda, već i kada počiva na postelji, rečju, uvek kada se dogodi da svoj um uperi ka Bogu. Prva, saborna, tvori se u hramu Gospodnjem, u crkvi ili zbog nekog razloga u nekoj kući u kojoj se okupi nekoliko ljudi, druga je osamljena, tvori se u zatvorenoj kleti, po rečima Gospoda: "Jegda molišisja, vnidi v klijet tvoju, i zatvoriv dveri tvoja, pomolisja Ocu tvojemu, Iže v tajne" (Mt. 6, 6).

Opet, i klet biva dvojaka - spoljašnja i unutrašnja, materijalna i duhovna: materijalna je od drveta ili kamena, duhovna je pak srce ili um ili (po rečima svetog Teofilakta) tajna misao. To je isto (Tumač. na Mt. glava 6). Zato materijalna klet uvek stoji na istom mestu, a duhovnu čovek svagda nosi sa sobom: ma gde da se nađe, uvek je sa njim njegovo srce u kojem može, svojim umom, sabravši misli svoje, da se zatvori i da se moli Bogu tajno, bez obzira da li je među ljudima ili besedi sa mnogima. Unutrašnja molitva (ako nekome bude dato da nalazeći se među ljudima bude na nju podstaknut duhom) ne zahteva ni usta, ni knjigu, ne koristi pokrete jezika, ni glas iz grla (iako se i ovo i dešava kad je čovek sam), već samo uzvođenje uma prema Bogu i udublјivanje u sebe, što se može činiti na svakom mestu.

Materijalna klet čoveka koji tihuje u njoj ostavlja čoveka samog sa sobom, a unutrašnja, duhovna, smešta u sebe i Boga i svo Nebesko Carstvo, u skladu sa jevanđeljskim rečima Samog Hrista: "Carstvo Božije vnutr vas jest" (Lk. 17, 21). Ovo Makarije Egipatski objašnjava sledećim rečima: srce je mali sasud, ali ono smešta u sebe sve stvari, tamo je i Bog, tamo su Anđeli, tamo je život i Carstvo, tamo su nebeski gradovi, tamo je riznica blagodat.

Čovek treba češće da se zatvara u unutrašnju, srdačnu klet, nego među zidove i da tamo sabravši sve svoje pomisli, prepusti svoj um Bogu i da Mu se moli tajno sa svom toplinom duha i živom verom, a ujedno i da se poučava u bogomisliju, kako bi bilo moguće da izraste u muža savršenog.

O MOLITVI KOJA ZAGREVA ČOVEKA I SJEDINJUJE GA SA BOGOM U LJUBAVI

[sadržaj](#)

Pre svega treba znati da hrišćanin (naročito duhovno lice po svojoj dužnosti) treba na svaki način i uvek da se stara o tome da se sjedini sa Bogom Sazdateljem, Onim Koji voli, Dobročiniteljem i najvišim dobrom svojim, Koji ga je stvorio i zbog Kojeg je stvoren, jer duša, koju je Bog stvorio mora imati za centar, to jest konačni cilj, ništa drugo osim Samog Boga, od Kojeg je i život i prirodu svoju dobila i radi Kojeg treba večno da živi. Jer sve što je vidljivo na zemlji, što je prijatno i poželjno: bogatstvo, slava, žena, deca, jednom rečju, sve lepo, slatko i prijatno iz sveta ovog, nije svojstveno duši, već samo telu, i pošto je prolazno, ono će brzo proći, kao senka, a duša, kao večna po prirodi, može večno da nađe mir samo u večnom Bogu kao svom najvišem dobru, lepšem od svih lepota, sladosti i omiljenih stvari, najslađem i najprijatnijem, i prirodnom svom mestu iz kojeg je potekla i gde treba ponovo da se vrati: jer kao što se telo, koje potiče od

zemlje, u zemlju vraća, tako se i duša, potekavši od Boga, Bogu vraća i kod Njega prebiva. Zbog toga ju je Bog i stvorio, kako bi večno boravila u Bogu. Zato u ovom prolaznom životu treba prilježno tražiti sjedinjenje sa Bogom, kako bi se čovek udostojio da sa Njim i u Njemu bude večno i u budućem životu.

Niko sa Njim ne može da se sjedini drugačije osim najvećom srdačnom ljubavlju. Jer je jevanđeljska grešnica od Njega dobila veliku milost koja oprašta grehove i čvrsto jedinstvo s Njim "jako voljubi mnogo" (Lk. 7, 47). On voli one koji Njega vole, prilepljuje se uz one koji se uz Njega prilepljuju, daje Sebe onima koji Ga traže i bogato će dati sladost onima koji žele da se naslade Njegovom ljubavlju.

Da bi čovek u svom srcu mogao da podstakne takvu božanstvenu ljubav, da bi se sjedinio sa Njim u neraskidivom savezu ljubavi, neophodno je da se često moli, usmeravajući svoj um prema Bogu. Jer kao što drva koja se često bacaju u vatru podstiču plamen, tako i molitva koja se tvori često i sa udublivanjem uma u Bogu podstiče božanstvenu ljubav u srcu, koja će kada se razgori zagrejati čitavog unutrašnjeg čoveka, koja će ga prosvetiti i naučiti, koja će mu pokazati sve nepoznato i tajno svoje premudrosti i učiniće da bude poput plameno-ognjenog serafima, koji uvek stoji pred Bogom svojim duhom, koji gleda na Njega umom i crpi iz toga duhovnu sladost.

MOLITVA KOJA SE IZGOVARA USTIMA, A NA KOJU UM NE OBRAĆA PAŽNJU JESTE NIŠTA

[sadržaj](#)

Ovde neće biti neumesno da se podsetimo nekih teško razumljivih reči apostola o molitvi koja se tvori duhom i umom, i da na taj način započnemo rasuđivanje.

U poslanici Efescima sveti apostol Pavle savetuje da se molimo duhom. "Vsjačiju (rekao je) molitvoju i molenijem moljašćesja na vsjako vremena duhom" (Ef. 6, 18). Isti ovaj apostol u poslanici Korinćanima kaže: "Duh moj molitsja, a um moj bez ploda jest"(1 Kor. 14, 14).

Kako se to dešava da se čovek moli duhom, a da njegov um ostaje bez ploda?

Reč "duh" u Svetom Pismu ima različita značenja. Ponekad se koristi umesto disanja, ponekad umesto same duše, ponekad umesto neke želje i namere, kako dobre, tako i zle, kao i umesto neke vrline ili mane, kao što su: duh smirenja, duh ljubavi, duh milosrđa, i njima suprotni: duh gordosti, duh mržnje, duh srebroljublja i drugo. Ponekad se reč "duh" koristi umesto nekog dara Svetog Duha, kao na primer, duh premudrosti, duh razuma, duh prozorljivosti i drugo, a ponekad i umesto samog uma, kao što piše isti ovaj apostol: "Obnovljajtesja," kaže on, "duhom uma vašeg" (Ef. 4, 23).

Kada apostol savetuje Efescima da se mole duhom, on ovde umesto duha podrazumeva sam um koji čovek koji se moli treba da uperi ka Bogu. Kada, pak, pišući Korinćanima govori o duhu koji se moli i o umu, koji ostaje bez ploda, na ovom mestu umesto duha podrazumeva glas i ljudski dah, kao da im govori: kakve koristi imate, Korinćani, od toga ako se molite samo glasom vašeg daha, a vaš um ne obraća pažnju na molitvu, već sanjari o nečemu drugom? Kakva je

korist govoriti mnogo jezikom, a umom ne obraćati pažnju na ono što se govori, ako čak i na hiljade reči izgovoriš jezikom, o čoveče! Kakva je korist od toga ako iz svez grla, koliko god ti dah dozvoljava, pevaš, a um tvoj ne stoji pred Bogom i ne vidi Ga, već skreće u pomislima na drugo mesto? Ovakva molitva ti neće doneti nikakvu korist, neće je Bog uslišiti, i ostaće jalova. Dobro je rasudio i sveti Kiprijan govoreći: "Kako hoćeš da te čuje Bog, kada ni sam sebe ne čuješ? Želiš da te se Bog seti kada se moliš, a sam na sebe zaboravljaš?" Apostol na ovom mestu Korinćanima, a ujedno i nama, daje sebe kao primer govoreći: "Pomoljusja duhom, pomoljusja že i umom; vospoju duhom, vospoju že i umom" (1 Kor. 14, 15). Kada se, - kaže on tako, - molim jezikom i glasom, koji izaziva moj dah, moram da se molim i umom.

MOLITVA KOJA JE KRATKA, ALI SE ČESTO TVORI KORISNIJA JE OD DUGE MOLITVE

[sadržaj](#)

Od ljudi iskusnih u bogomisliju saznao sam da je, kad je u pitanju molitva koja se tvori umom od srca, toplija i korisnija ona koja se tvori kratko, ali često, nego duga. U principu, i duga molitva je veoma korisna, ali samo za savršene, a ne za početnike. U dugačkoj molitvi um čoveka koji na nju nije navikao ne može dugo da stoji pred Bogom, već obično, pobeđen nemoćju nestalnosti, biva odvučen nečim spoljašnjim, i njegova toplina duha se zato brzo hladi. Ovakva molitva više nije molitva, već samo smućenje uma zbog odstupanja misli, koje lutaju tamo i ovamo, što se događa, kako na sabornim crkvenim pojanjima, tako i prilikom čitanja dugačkih kelejnih pravila. Kratka, ali čista molitva je postojanija, jer um, koji se udubio u Boga za kratko vreme može da je tvori sa većom toplinom. Zbog toga i Gospod kaže: "Moljašćesja že ne lišše glagolite" (Mt. 6, 7), jer nećete biti uslišeni zbog mnoštva reči. I Jovan Lestvičnik poučava: "Ne trudi se da mnogosloviš, da se um ne bi rasejao u traganju za rečima. Samo jedna reč mitara je umilostivila Boga i samo jedna reč vere je spasila razbojnika. Krajnje mnogoslovlje u molitvi rasejava um u maštanju, a jednoslovlje pomaže da se um sabere".

Ali, neko će reći: zbog čega nam apostol u poslanici Solunjanima kaže: "Neprestano molitesja" (1 Sol. 5, 17)?

Obično se u Svetom Pismu za delo koje se često čini, kaže da se čini uvek, na primer: "V pervuju skiniju vinu vhoždahu svjašćenici, službi soveršajušče", to jest, u svako vreme koje je za to bilo ustanovljeno, a ne neprestano, danju i noću; često, a ne tako da nisu uopšte izlazili (Jevr. 9, 6). Ako su sveštenici i bili stalno u crkvi čuvajući oganj koji je sišao s neba da se ne ugasi, stalno mu dodajući gorivo, nisu ovo činili svi zajedno, već se njihova čreda menjala, kao što se piše i za svetog Zahariju: "Bist že služšašču jemu v činu čredi svojeja pred Bogom" (Lk. 1, 8). Slično treba razmišljati i kada je u pitanju molitva, za koju apostol zapoveda da se tvori neprestano, jer nije moguće da čovek prebiva u molitvi tako da je ne prekida ni danju ni noću. Jer vreme je potrebno i za druge poslove, za neophodnu brigu o upravljanju svojom kućom kao što je: vreme za rad, vreme za razgovor, vreme za hranu i piće, vreme odmaranja i sna. Kako čovek može da se moli drugačije nego često? A molitva koja se često tvori računa se kao molitva koja se neprestano tvori. Dakle, neka tvoja česta, ali kratka molitva nema mnoštvo reči, suvišnih reči, kako o tome uče i sveti oci. Sveti Teofan je u tumačenju Jevanđelja po Mateju napisao sledeće: "Ne treba produžavati molitvu, već je bolje moliti se malo, ali često" (gl. 6). Kod Zlatousta, pak, u

besedama na poslanice apostola Pavla piše sledeće: "Ko u molitvi govori suvišno ne moli se, već praznoslovi" (Zlatoust na Efes. 6, beseda 24). Osim toga, Teofilakt u tumačenju na isto ovo gore navedeno jevanđeljsko mesto govori: "Govorenje suvišnog jeste praznoslovlje". Dobro je rekao apostol: "Hošću pjat sloves umom mojim glagolati, neželi tmi sloves jazikom" (1 Kor. 14, 19), odnosno, bolje mi je da tvorim kratku molitvu Bogu, ali sa pažnjom, nego da izgovaram bezbrojne reči bez pažnje i da uzaludno ispunjavam vazduh svojim rečima i glasom.

Osim toga, gore navedene reči apostola: "Neprestano molitesja" (1 Sol. 5, 17) treba poimati u smislu molitve koja se tvori umom, jer um uvek može biti uperen ka Bogu i može da Mu se moli neprestano.

Dakle, počni sada, o dušo, pomalo da se baviš učenjem koje je pred tobom, počni u ime Gospoda, po savetu apostola koji kaže: "Vse, ježe ašče što tvorite slovom ili djelom, vsja vo imja Gospoda Iisusa Hrista tvorite" (Kol. 3, 17), t.j. tvorite sve, kao da kaže, sa dobrom namerom, i ne toliko radi svoje koristi, makar i duhovne, koliko radi slave Božije, kako bi se u svim vašim rečima, delima i pomislima proslavljalo ime Gospoda Isusa Hrista, Spasitelja našeg.

Pre svega uz pomoć kratkog tumačenja učini da ti postane jasno šta je molitva?

Molitva je obraćanje uma i misli prema Bogu; moliti se znači stajati svojim umom pred Bogom, neprestano mislima gledati u Njega i besediti sa Njim u sveštenom strahu i nadi.

Dakle, saberi sve svoje misli i ostavivši sve svoje spoljašnje svakodnevne vrige ustremi um svoj ka Bogu, ka Njemu.

MOLITVA

[sadržaj](#)

1. Postoje različiti stepeni molitve. Prvi stepen je telesna molitva, koja se više sastoji od čitanja, stajanja, poklona. Pažnja beži, srce je bezosećajno, nema želje za molitvom: tu je prisutno trpljenje, trud, znoj. Ipak, bez obzira na to odredi granice, i tvori molitvu. To je delatna molitva. Drugi stepen je molitva s pažnjom: um se navikava da se sabira za vreme molitve i da je u celini izgovori sa svešću, bez rasejavanja. Pažnja se sarastvara (spaja) sa napisanom rečju i izgovara je kao svoju. Treći stepen je molitva osećanja: od pažnje se zagreva srce, i ono što je tamo u mislima, ovde postaje osećanje. Tamo je reč skrušenosti, a ovde je skrušenost; tamo je molba, a ovde osećanje nužde i potreba. Onaj ko je prešao na osećanja moli se bez reči, jer je Bog Bog srca. Zato je to maksimum molitvenog vaspitanja - da se kada čovek stane na molitvu prelazi sa osećanja na osećanje. Pritom čovek može da prestane da čita, isto kao i da razmišlja, već neka ostane samo u osećanju, sa izvesnim molitvenim znacima... Kada molitveno osećanje postane neprekidno počinje duhovna molitva koja je dar Duha Božijeg, Koji se moli umesto nas, - poslednji stepen molitve koja može da se pojmi. Međutim, kažu da postoji još i umu nepojamna molitva, to jest molitva koja prevazilazi granice svesti (tako je kod svetog Isaka Sirina).

Najlakše sredstvo za postizanje neprekidnosti molitve jeste da se čovek navikava na Isusovu molitvu i da je ukoreni u sebi. Iskusni muževi u duhovnom životu, koje je Bog naučio, pronašli

su ovo jednostavno i ujedno svedejstveno sredstvo za utvrđivanje duha u svim duhovnim delanjima, kao i u svom duhovnom podvižničkom životu, te su u svojim poukama ostavili podrobna pravila o njoj.

Trudeći se i podvizavajući se mi tražimo očišćenje srca i preporod duha. Prema ovome vode dva puta: delatni, to jest upražnjavanje onih podviga koji su prethodno navedeni, i umozriteljni - obraćenje uma ka Bogu. Tamo se duša očišćuje i prima Boga; ovde Bog Kojeg gledamo spaljuje svaku nečistotu i dolazi da se useli u očišćenu dušu. Dolazeći do tog zaključka o Isusovoj molitvi Grigorije Sinait kaže: "Boga stičemo ili delanjem i trudom ili umešnim prizivanjem Isusovog imena," zatim dodaje da je prvi put duži od drugog - drugi je brži i delotvorniji. Zbog toga su neki prvo mesto među podvizima davali Isusovoj molitvi. Ona prosvećuje, ukrepljuje, oživljava; sve neprijatelje, vidljive i nevidljive, pobeđuje i uzvodi ka Bogu. Ona je svemoćna i svedejstvena! Ime Gospoda Isusa je riznica dobara, sila života u duhu.

Stoga samo po sebi sledi da je svakome ko se pokajao ili ko je počeo da traži Gospoda moguće i da treba dati potpuno poučavanje o delanju Isusove molitve, a sa njom onda uvoditi i sve druge, zato što se tim putem čovek brže može učvrstiti, brže može duhovno da progleda i da dođe do unutrašnjeg mira. Ne znajući za ovo drugi, ili većina, se zaustavljaju na telesnim i duševnim delima i gotovo da uzalud troše trud i vreme.

Ovo delanje je nazvano "umetnošću" i veoma je jednostavno. Stojeći svešću i pažnjom u srcu izgovaraj neprestano: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja", bez ikakve slike i lika, sa verom da te Gospod vidi i da te sluša.

Svest obavezno treba držati kod srca i za vreme delanja malo usporiti disanje kako bi se pokazala napetost sa kojom se molitva tvori. Međutim, prvi uslov je vera da je Bog blizu i da nas čuje. Molitvu izgovaraj na uho sluha Božijeg.

Prvo je ova molitva dugo samo delatna, kao i svako delanje, zatim prelazi u umnost (um) i na kraju se ukorenjuje u srcu.

Ima skretanja sa pravog puta ove molitve. Zato se njoj treba učiti od onoga ko je zna. Zablude uglavnom proističu od toga ko gde drži pažnju - u glavi ili u grudima.

Ko je u srcu on je bezbedan. Još je bezbedniji onaj ko s bolom pada ničice pred Bogom u svakom trenu u skrušenosti, sa molitvom da ga Gospod izbavi od prelesti.

2. Onaj ko nema unutrašnju umnu molitvu nema nikakvu molitvu, jer je samo umna molitva prava molitva koja je Bogu ugodna i prijatna. Ona mora predstavljati dušu molitvoslovlja i kod kuće, i u crkvi tako da čim nje nema, ova molitvoslovlja samo izgledaju kao molitve, ali molitve nisu.

Jer, šta je molitva? Molitva je uznošenje uma i srca prema Bogu, na slavoslovlje i blagodarenje Bogu i radi moljenja i dobijanja od NJega potrebnih duševnih i telesnih dobara. Suština molitve jeste, sigurno umno ushođenje ka Bogu iz srca. Um staje u srce svesno pred lice Boga, i ispunjavajući se dužnim sveštenim strahom počinje pred NJim da izliva svoje srce. Eto umne

molitve! Međutim, takva treba da bude i svaka molitva. Spoljašnje molitvoslovlje, domaće ili u crkvi daje joj samo reč ili formu; dušu pak, ili suštinu molitve svako nosi u sebi, u svom umu i srcu. Sav naš crkveni molitveni čin, sve molitve, koje su sastavljene radi upotrebe kod kuće pune su umnog obraćanja Bogu. Onaj ko ih tvori, ako je iole pažljiv, ne može da izbegne ovo umno obraćanje Bogu, jedino ako je potpuno nemaran prema onome što čini.

3. Bez umne molitve niko ne može. Mi ne možemo da se ne uznosimo molitveno ka Bogu, jer to zahteva naša duhovna priroda. A da se uznesemo ka Bogu ne možemo drugačije osim umnim dejstvom: jer je Bog uman. Istina, postoji umna molitva uz slovesnu ili spoljašnju - domaću ili crkvenu, - i postoji umna molitva sama po sebi, bez ikakve spoljašnje forme ili položaja tela, međutim, suština dela je i ovde i tamo ista. U oba ova oblika ona je obavezna i za mirjane. Spasitelj je zapovedio da uđemo u svoju klet i da se tamo u tajnosti molimo Bogu, svom Ocu. Klet ova, po tumačenju svetitelja Dimitrija Rostovskog označava srce. Dakle, Gospodnja zapovest nas obavezuje da se tajno u srcu umom molimo Bogu. Ova zapovest se odnosi na sve hrišćane. Evo, šta zapoveda apostol Pavle kada kaže da se treba "vsjakoju molitvoju i molenijem molitisja na vsjako vremena duhom" (Ef. 6, 18)? Zapoveda umnu molitvu - duhovnu, - i zapoveda svim hrišćanima bez razlike. On svim hrišćanima zapoveda da se neprestano mole (1 Sol. 5, 17). A čovek ne može da se moli neprestano drugačije osim umnom molitvom u srcu...

Kad ujutru ustaneš, stani što jače pred Bogom u svom srcu, u svojoj unutrašnjoj molitvi i zatim izađi na delo svoje, koje ti je Bog odredio ne odvajajući od NJega svoja osećanja i svest. I dogodiće se da ćeš snagom duše i tela raditi svoj posao, a umom i srcem biti sa Bogom.

4. "Vo psalmjeh i pjenijih i pjesneh duhovnih, vo blagodati pojušče v serdcach vaših Gospodevi" (Kol. 3, 16)... reči: "Vo psalmjeh i pjenijih i pjesneh duhovnih" odnose se na slovesnu molitvu, molitvoslovlje, a reči: "vo blagodati pojušče v serdcach vaših Gospodevi" - molitvu unutrašnju, umno-srdačnu.

Psalmi, pjenija, pesme-psalmi, himne, ode - jesu razni nazivi duhovnih pesama. Veoma je teško navesti po čemu se razlikuju, zato što su i po sadržaju i po formi veoma slični. Svi oni predstavljaju izražavanje molitvenog duha. Kada krene na molitvu duh slavoslovi Boga, blagodari i uznosi Mu svoje molbe. Sva ova ispoljavanja molitvenog duha u duhu su nerazdvojna i jedna bez drugih ne bivaju. Kada molitva počne da se kreće, ona prelazi iz jednog u drugo i to često ne jednom. Ako se to izrazi rečju biće slovesna molitva; nazovi je psalmom, himnom ili odom - to je svejedno. Zato se nećemo truditi da odredimo razlike među ovim navedenim pesmama. Apostol je njima želeo da obuhvati molitvu svake vrste koja je izražena rečju. U njih spadaju sve molitve koje danas koristimo. Osim Psaltira koristimo i crkvene pesme - stihire, tropare, kanone, akatiste i molitve koje se nalaze u molitvenicima. Nećeš pogrešiti ako čitajući reči apostola o slovesnoj molitvi pod njima budeš podrazumevao ove slovesne molitve koje su kod nas u upotrebi. Sila nije u ovakvim ili onakvim slovesnim molitvama, već u tome kako se one tvore.

Kako tvoriti slovesne molitve apostol ukazuje rečju: duhovnih... Duhovne molitve su zbog toga što se pre svega u duhu začinju i sazrevaju i iz duha izlivaju. Pre svega su duhovne zato što se začinju i sazrevaju blagodaću Duha Svetog. I Psaltir i sve druge slovesne molitve nisu od samog početka bile slovesne. Prvo su bile čisto duhovne, zatim su zaodevene u reči i postale slovesne.

Međutim, reč koja je došla nije udaljila njihovu duhovnost. One su i sada slovesne samo naizgled, a u sili su duhovne...

Iz ovakvih objašnjenja proističe da ćemo, ako želimo da reči apostola o slovesnoj molitvi primenimo na sebe, dobiti sledeće: uđi u duh molitava koje slušaš i čitaš i kada ih izgovoriš u srcu uznosi ih odatle ka Bogu kao da su one porod tvog srca pod dejstvom blagodati Svetog Duha. To je zakon koji određuje suštinu Bogu ugodne molitve. Kako doći do toga? Razmišljaj, osećaj, čak nauči napamet molitve koje treba da čitaš u svom molitvoslovlju. Tada, kad staješ na molitvu, nećeš izgovarati tuđe, već ono što leži u tvom srcu kao nešto što je ono osetilo.

5. "Glagoljušće sebe vo psalmjeh i pjenijih i pjesneh duhovnih, vospjevajušće i pojušće v serdcah vaših Gospodevi" (Ef. 5, 19).

Da li ove reči, shvatiti u smislu: kada vas ispuni Duh tada i pojte ustima i srcem? Ili u ovakvom: ako želite da se ispunite Duhom - pevajte? Da li se na pojanje ustima i srcem ukazuje kao na posledicu ispunjavanja Duhom ili se na njih ukazuje kao na sredstvo da se to dostigne?

Osenjivanje Duhom nije u našoj vlasti, ono dolazi kada Sam Duh to poželi. I kada dolazi jako pokreće sile našeg duha. Pesma Bogu se tada spliće sama od sebe. Sloboda je moguća samo u tome da čovek izabere hoće li ostaviti ovu pesmu da peva u njegovom srcu ili će je izraziti i jezikom tako da svi čuju...

Ove reči treba razumeti u drugom, a ne u prvom smislu. Ispunjavajte se Duhom i radi toga pevajte. Pojanje će podstaknuti Duh ili će dovesti u stanje osenjivanja Duhom, ili do toga da se oseti Njegovo dejstvo. Blaženi Teodorit piše da apostol uvodi duhovnu opijenost kada kaže: "ispolnjajtesja Duhom" i pokazuje kako da se ovo dostigne, upravo: "neprestano u pesmama slaveći Boga, udubljujte se u same sebe i podstičite uvek pomisao." To je isto što i reći: posredstvom pojanja jezikom i srcem.

Nije teško shvatiti da pritom nije glavna milozvučnost pojanja, već sadržaj onoga što se poje. On deluje isto kao što reč koja je napisana u nadahnuću nadahnjuje onoga ko je čita. Osećanje koje je utkano u reč kroz reč prelazi u dušu onoga ko ga sluša ili čita. Tako je i kada su crkvene pesme u pitanju. Psalmi, himne-pojanja i ode - crkvene pesme jesu izlivanja osećanja sveštenog straha prema Bogu podsticanih kretanjem duha. Duh Božiji je ispunjavao Svoje izabranike, i oni su punoću svojih osećanja izražavali u pesmama. Onaj ko ih poje onako kako treba, opet, može da se unese u osećanja koja su izražena u njima, i da se, ispunjavajući se njima, približi stanju kada će biti sposoban da primi dejstvo blagodati Duha ili da se tome prilagodi. Upravo ovakvu namenu i imaju crkvene pesme, kako bi se uz pomoć njih zagrevala i rasplamsavala iskra blagodati koja se u nama krije. Ovu iskru daju tajne. Da bi se ona rasplamsala i pretvorila u plamen uvedeni su psalmi, pojanja-himne i pesme-ode duhovne. One deluju na iskru blagodati isto kao što vetar deluje na iskru koja je pala u zapaljivu materiju.

Međutim, podsetićemo na to da im takvo dejstvo pripada pod uslovom da zajedno sa njihovom upetrobom ide i očišćenje srca, kao što je rekao sveti Zlatoust rukovodeći se rečima samog svetog apostola Pavla. Drugi uslovi koji se navode na istom mestu jesu: prvo, da budu duhovni, i drugo, da se poju ne samo jezikom, već i srcem...

Dakle, da bi pojanje crkvenih pesama vodilo ka tome da se čovek ispuni Duhom, apostol zahteva da ove pesme budu duhovne, pod čime ne treba podrazumevati da treba da budu duhovne po sadržaju, već i da budu pokretane duhom, da same budu plod Duha ili da se izliju iz srdaca ispunjenih Duhom. Inače neće voditi ka ispunjenju Duhom. Ovo sledi po zakonu da će pesma i dati onome ko je poje ono što je utkano u nju...

Drugi zahtev apostola jeste da se pesme ne pevaju samo jezikom, već i srcem. Nije dovoljno samo shvatati pesmu, već osećati isto ono o čemu ona govori, ili primiti njen sadržaj u srce i pevati je, sada već tako da ona kao da ishodi iz našeg srca. Iz poređenja ovog mesta sa drugima vidi se da su u apostolsko vreme pevali samo oni koji su bili u takvom raspoloženju, a drugi su počinjali da osećaju isto što i oni - i svecelo crkveno sabranje je pevalo i pojalo Gospodu nikako drugačije do u srcu. Šta je čudno ako je posledica toga bila da se ono i ispunjavalo Duhom? Kakva je riznica dobara skrivena u crkvenim pesmama ako se one izgovaraju onako kako treba!

Sveti Zlatoust kaže: "Šta znače reči: "pojušće v serdcach vaših Gospodevi"? - To znači: sa pažnjom pristupaj ovom poslu, jer nepažljivi poju bez koristi samo izgovarajući reči dok im srce luta na drugom mestu." Blaženi Teodorit ovome dodaje: "Poje srcem onaj ko ne pokreće samo jezik, već i um podstiče na razumevanje onoga što se izgovara". Drugi sveti oci pišući o molitvenom obraćanju Bogu smatraju da se ono vrši na najbolji način kada se vrši umom, koji je utvrđen u srcu.

Ono što apostol ovde govori o crkvenom sabranju odnosi se i na pojedinačno pojanje psalama, koje svako može posebno da vrši kod kuće. I ovo može da urodi plodom samo kada se vrši onako kako treba, t.j. sa pažnjom, sa razumevanjem, sa saosećanjem, iz srca.

Primetićemo takođe da, iako se u rečima apostola govori o pojanju, njegova misao ukazuje na molitveno obraćanje Bogu. I upravo ono podstiče Duh.

6. Drugi oblik molitve jeste umno-srdačna molitva. I prva treba da bude ista takva. međutim, ona se začinje pod dejstvom slovesne - gotove molitve; a ova se začinje neposredno u srcu i odatle ushodi ka Bogu. Ovakva je bila molitva Mojsija pred Crvenim morem. Apostol o tome uči rečima: "vo blagodati pojušće v serdcach vaših Gospodevi." - "Od blagodati Duha pojte," kaže, "ne prosto ustima već sa pažnjom, stojeći misleno pred Bogom, u srcu. Jer to znači pojati Bogu, a ono drugo je na vetar, jer se glas razliva po vazduhu. Ne pevaj da se pokažeš, kaže. Makar da si na pijaci, možeš u sebi, iznutra, da se obratiš Bogu i da pevaš iako te niko ne čuje... Ništa ti ne smeta da se na putu moliš i da srcem budeš gore" (sveti Zlatoust). Samo ovakva molitva i jeste molitva. I slovesna molitva je molitva onoliko koliko se u njoj moli um i srce.

Ona se u srcu sazda je blagodaću Svetog Duha. Pošto se obraća Gospodu i osvećuje tajnama, ona prima u sebe osećanje prema Bogu koje od tada počinje da polaže u srcu njegovo ushođenje ka gore. U onome ko ne zagluši ovo osećanje nečim lošim, postojanost i trud ga pretvaraju u plamen. Ali za onoga ko ga zagluši onim čime ne treba iako nije zatvoren put približavanja Bogu i pomirenja s NJim, - njemu se ovo osećanje više ne daje odjednom i na dar. Predstoji mu znoj i trud traženja i moljenja za njega... Međutim, niko ne biva odbijen unapred kad moli za ovaj dar. Jer svi imaju blagodat, treba samo ostaviti prostor za njeno delovanje. Blagodat dobija prostor srazmerno sa tim koliko neko uništava svoju sebičnost i koliko iskorenjuje strasti. Mera

očišćenja srca jeste mera oživljavanja osećanja prema Bogu. Kada srce postane čisto osećanje prema Bogu postaje plamen. Osećanje prema Bogu i u njima oživljava mnogo pre potpunog očišćenja od strasti, ali biva još kao seme ili iskra.

Kada se preporodi ono raste i razgoreva se, ali nije postojano, već oživljava i zamire; i oživljavajući nema istu silu. Međutim, ma u kojoj meri da oživi, uvek ushodi ka Gospodu i poje Mu pesmu. Sve sazidava blagodat: jer je blagodat uvek prisutna u verujućima. Onima koji su joj se nepovratno prepustili ona rukovodi i poučava ih onako kako sama zna.

7. Osećanje prema Bogu i bez reči jeste molitva. Reč podržava i ponekad produbljava osećanje.

8. Čuvajte ovaj dar - dar milosti Božije koja vas je posetila. Kako? - Pre svega smirenjem, sve pripisujući blagodati, a sebi ništa. Čim vaša misao počne da razmišlja o sebi samoj, blagodat će se smanjiti i ako se ne osvestite, potpuno će prestati da deluje, tada biva plač i ridanje mnogo. Drugo - osećajući da ste zemlja i pepeo budite tako kao što ste sada, odnosno ne obraćajući se ni čemu bez potrebe, ni mišlju ni srcem. Sve sa Gospodom. Malo po malo će se smanjiti unutrašnje gorenje, odmah žurite da ga ponovo vaspоставite u sebi. Gospod je blizu. Kada mu se obraćate sa bolnom čežnjom i strahom odmah ćete dobiti...

9. Molitva je pokazatelj svega; molitva je i izvor svega; molitva je i pokretač svega; molitva je i usmerivač svega. Čim je molitva ispravna sve je ispravno, jer ona neće dozvoliti da bilo šta bude neispravno.

10. Molitva je prva stvar u moralno-religioznom životu. Koren ovog života predstavlja svesno-slobodan odnos prema Bogu koji kasnije upravlja svime. Poprište na kojem se to otkriva i pokazuje u dejstvu. Ovo dejstvo jeste molitva kao uzajamno opštenje. Postoji poprište na kojem se otkrivaju naši moralni odnosi prema nama sličnima, i podvižništvo - poprište na kojem se otkriva moralni odnos prema samima sebi. Kakav je naš odnos prema Bogu takva je i molitva; i kakva je molitva takav je i naš odnos prema Bogu. A pošto ovi odnosi nisu isti, nije isti ni način molitve. Drugačije se prema Bogu odnosi onaj ko ne mari za spasenje, a drugačije onaj ko se odvratio od greha i ko revnuje za dobrodetelj, ali još nije ušao u sebe i radi Gospodu spolja; drugačije, na kraju, onaj ko je ušao unutra i nosi u sebi Gospoda i stoji pred NJim. Prvi, kao što se ne stara za život, ne stara se ni za molitvu i vrši je u crkvi i kod kuće samo zato što je takav običaj, bez pažnje i osećanja. Drugi čita mnogo molitava i često ide u crkvu, trudi se da ujedno održi i pažnju i da osećanja uskladi sa molitvama koje čita, iako mu to veoma retko polazi za rukom. Treći, pošto se sav usredsredi unutra, u sebi, umno stoji pred Gospodom i bez rasejavanja Mu se moli u srcu, bez dugih molitvoslovlja, iako na molitvi stoji i dugo vremena, kod kuće i u crkvi. Ako drugom oduzmete molitvoslovlje oduzećete mu svu molitvu; ako trećem nametnete molitvoslovlje ugasićete u njemu molitvu vetrom mnogoslovlja. Svaki čin ljudi, ili svaki stepen približavanja Bogu ima svoju molitvu i svoja pravila za nju. Kako je dragoceno pritom iskusan rukovođenje i kako mnogo čoveku može da naškodi delanje po svojoj volji!

ŠTA JE MOLITVA? I KAKO SE PREMA OVOME ODNOSI ISUSOVA MOLITVA?

[sadržaj](#)

11. Molitva je umno stajanje pred Bogom u srcu sa slavoslovljem, blagodarenjem, molbom i skrušenim pokajanjem. Sve je tu duhovno. Koren svega je sveštenu strah Božji, iz kojeg potiču poverenje i vera u Boga, predavanje sebe Bogu, uzdanje, prilepljivanje za Boga u osećanju ljubavi sa zaboravljanjem svega stvarnog... Kada je molitva jaka sva ova osećanja i duhovni pokreti su prisutni u srcu u odgovarajućoj meri.

Kako se prema ovome odnosi Isusova molitva?

Kao i ona toplina koja se razvija u srcu i unaokolo od dejstva ove molitve... Navikavanje na molitvu se ne stvara odjednom, već zahteva dugotrajan trud i prisiljavanje sebe.

Upravo u ovom trudu stvaranja molitvene navike najbolje pomaže Isusova molitva i toplina koja je prati.

Obrati pažnju na to, oče, da su to samo sredstva, a ne samo delo.

Moguće je da postoji i Isusova molitva i toplina, a da nema prave molitve. Ma kako čudno da zvuči i tako biva!..

Kada se molimo umom treba da stanemo pred Boga i da samo o NJemu razmišljamo. Međutim, u glavi se neprestano roje razne misli i odvlače um od Boga. Kako bi se um naučio da se drži jednoga sveti oci su koristili kratke molitve i navikavali se da ih neprestano izgovaraju... Ovo neprekidno ponavljanje kratke molitve je držalo i um u razmišljanju o Bogu i rasterivalo je sve misli sa strane. Ove kratke molitve su bile različite... Kod nas je prihvaćena i uobičajila se molitva Isusova: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnago!"

Dakle, šta je Isusova molitva? Ona je jedna od onih kratkih slovesnih molitava, kao i sve druge kratke molitve. NJena namena je da um drži samo na misli o Bogu.

Kada se čovek navikne na ovu molitvu i kada njome deluje onako kako treba zaista se neprekidno seća Boga.

Pošto je sećanje na Boga u srcu koje iskreno veruje, prirodno, praćeno religioznim osećanjima sveštenog straha, uzdanja, blagodarenja, predanosti volji Božijoj i drugim duhovnim osećanjima Isusovu molitvu koja proizvodi i podržava sećanje na Boga nazivamo duhovnom molitvom. I to je tačno kada je okružena ovim duhovnim osećanjima. Međutim, kada nije praćena ovakvim dejstvima ona ostaje slovesna kao i svaka druga slična molitva.

Tako treba razmišljati o Isusovoj molitvi. Sada, šta znači toplina koja prati upotrebu ove molitve?

Da bi se um držao samo na kratkoj molitvi treba ga sa pažnjom uvesti u srce, jer ostajući u glavi gde se misli roje, on neće moći da se usredsredi na jedno... Kada pažnja siđe u srce ona tamo u jednu tačku privlači sve sile duše i tela. Ovo usredsređivanje čitavog čovekovog života na jedno mesto odmah se pokazuje naročitim osećanjem; ovo osećanje i jeste početak buduće topline... Ovo osećanje, prvo lako, postaje sve jače, snažnije, produbljuje se i od hladnog, kakvo je na

početku, prelazi u toplo osećanje i drži pažnju na sebi. I na taj način se dešava da se pažnja prvo drži u srcu napetošću volje, a svojom silom pažnja rađa toplinu u srcu. Ova toplina zatim drži pažnju bez neke njene naročite napetosti. One zatim jedna drugu podržavaju i moraju stalno biti zajedno, jer rasejavanje pažnje hladi toplinu, a umanjivanje topline slabi pažnju.

Odavde proističe zakon duhovnog života: drži srce u osećanju prema Bogu i uvek ćeš se sećati Boga. NJega je negde formulisao sveti Jovan Lestvičnik.

Sada se postavlja pitanje - da li je ova toplina duhovna? Ne, nije duhovna! Već je obična, krvna. Međutim, pošto drži pažnju uma u srcu i na taj način pomaže da se tamo razviju duhovni, ranije navedeni pokreti, ona se naziva duhovnom, ali, samo u slučaju da je ne prati pohotna slast, makar i laka, već da drži dušu i telo u trezvenom raspoloženju. Otuda sledi: čim toplina koja prati Isusovu molitvu nije praćena duhovnim osećanjima ne treba je nazivati duhovnom, već prosto krvnom toplinom, i pošto je takva ona nije loša ako nije u vezi sa pohotnom slašću, makar i lakom; a ako je u vezi sa njom onda je loša i treba je isterati.

Do ove greške dolazi kada toplina ide ispod srca. Druga greška je kada neko zavoli ovu toplinu i njome se ograničava, ne brinući se za duhovna osećanja, kao ni za sećanje na Boga, već samo za to da u njemu postoji ova toplina; ova greška je moguća, iako se ne javlja kod svih i uvek, ali povremeno do nje dolazi. Ovo treba uočiti i ispraviti, jer će u tom slučaju to ostati samo krvna toplina, životinjska... Ovu toplinu ne treba smatrati duhovnom ili blagodatnom... Duhovnom se može nazvati ova toplina samo onda kada je praćena duhovnim, molitvenim pokretima... Ko je bez njih naziva duhovnom pada u grešku. Ko je naziva blagodatnom još je manje u pravu...

Blagodatna toplina je naročita i ona je zapravo duhovna... Ona je odrešena od tela i ne proizvodi приметne promene u telu, a posvedočava je tanano slatko osećanje.

Po ovim osećanjima svako lako može da odredi i da razlikuje toplinu... To svako treba da učini; niko sa strane tu nema šta da traži.

12. Postoji molitva koju čovek tvori sam, i postoji molitva koju Bog daje onome ko se moli (1 Car. 2, 9). Ko ne zna za prvu? I druga svima treba da bude poznata, makar u začetku. Prva stvar kada neko pristupa Gospodu jeste molitva. On počinje da ide u crkvu i da se moli kod kuće po molitvenicima i bez njih. Međutim, misli se stalno rasejavaju. Čovek s njima nikako ne može da izađe na kraj. Ali, što se čovek više trudi na molitvi tim se misli sve više i više umiruju, i molitva postaje čistija. Ipak, atmosfera duše se ne očisćuje dok se u duši na upali duhovni plamičak. Ovaj plamičak je stvar blagodati Božije, ali ne naročite, već svima zajedničke. On se pojavljuje kao posledica izvesne mere čistote u svom moralnom ustrojstvu čoveka koji traži. Kada se zapali ovaj plamičak ili kada se stvori stalna toplina u srcu prestaje kovitlanje pomisli. Sa dušom se dešava isto što i sa krvotočivom ženom: "sta tok krove jeja" (Lk. 8, 44). U ovom stanju molitva više ili manje liči na neprestanu. Kao posrednica za ovo služi Isusova molitva. I to je granica do koje može da dopre molitva koju tvori sam čovek. Mislim da vam je ovo veoma jasno.

Dalje se u ovom stanju daje molitva koja sama dolazi, koju ne tvori sam čovek. Osenjuje ga molitveni duh i uvlači u srce - isto kao da neko nekoga uzme za ruku i na silu ga odvuče iz jedne sobe u drugu. Duša je ovde vezana silom sa strane i rado ostaje unutra dok nad njom stoji Duh

koji ju je osenio. Znam za dva stepena ovog osenjivanja. U prvom - duša sve vidi, svesna je sebe i svog spoljašnjeg položaja, i može da rasuđuje, i da upravlja sobom, može čak i da razori ovo svoje stanje ako poželi. I ovo treba da vam je jasno.

Kod svetih otaca, i posebno kod svetog Isaka Sirina ukazuje se i na drugi stepen molitve koja se daje ili koja osenjuje. Tako on navodi molitvu koju je nazvao ekstazom ili nadahnućem. I ovde takođe dolazi molitveni duh, ali duša koju on odvlači ide u takva sozercanja da zaboravlja na svoj spoljašnji položaj, ne rasuđuje, već samo sozercava, i nije u stanju da upravlja sobom ili da razori svoje stanje. Sećate se da u otačnicima piše da je neko stao na molitvu pre svoje večernje trpeze, a osvestio se tek ujutru. Upravo to je molitva u nadahnuću ili sozercateljna. Kod nekih je ona bila praćena ozarivanjem lica, svetlošću koja se izlivala oko njih, a kod drugih podizanjem sa zemlje. Sveti apostol Pavle je u ovom stanju bio uznet i odveden u raj. I sveti proroci su bili u njemu kada ih je Duh obuzimao.

Zamislite samo kako je velika milost Božija prema nama grešnima. Neko se malo potruđi i čega bude udostojen? Onima koji se trude smelo se može reći: trudite se, imate se rašta truditi!

13. Najlakše sredstvo za ushođenje u neprekidnu molitvu jeste navikavanje na Isusovu molitvu i njeno ukorenjivanje u sebi. najiskusniji ljudi u duhovnom životu, koje je Bog urazumio, pronašli su da je ovo jednostavno i ujedno svedejstveno sredstvo za utvrđivanje duha u svim duhovnim delanjima, isto kao i u čitavom duhovnom podvižničkom životu i u svojim poukama su ostavili podrobna pravila o njoj.

STEPENI MOLITVE

[sadržaj](#)

14. a) Navikavanje na uobičajena molitvoslovlja u crkvi i kod kuće.

b) Srodnjavanje molitvenih misli i osećanja sa umom i srcem.

v) Neprestana molitva.

Isusova molitva može se odnositi na sve ovo, ali njeno pravo mesto je u neprestanoj molitvi. Glavni uspeh u molitvi jeste očišćenje srca od strasti i svake pristrasnosti prema bilo čemu čulnom. Bez toga će molitva uvek ostati na prvom stepenu ili čitanju. U srazmeri sa očišćenjem srca molitva čitanja će prelaziti u umno-srdačnu, a kada se ono potpuno očisti zavladaće i neprestana molitva. Kako da delujete? U crkvi pratite službu i držite se onih misli i osećanja koja vam nudi bogoslužjenje. Kod kuće probudite u sebi molitvene misli i osećanja i držite ih u duši uz pomoć Isusove molitve.

15. Molitva ima različite stepene. Ona je prvo samo molitvoslovna molitva, međutim, zajedno sa njom mora da ide, njome da se razgoreva i podržava molitva uma i srca. Umno-srdačna molitva zatim dobija samostalnost i postaje čas delatna, napeta u svojim naporima, čas se kreće sama od sebe, dolazi sama od sebe. U poslednjem obliku ona je isto ono što i pokazano uvlačenje unutra, pred Boga: ona je istovremena sa njima i iz njih se razvija. Kada zatim stanje u kojem se duša

nalazi za vreme ovih težnji postane stalno, tada umno-srdačna molitva počinje neprestano da deluje. Pritom se prethodne prolazne težnje pretvaraju u stanje sozercanja, u kojima se, i iz kojih se tada otkriva i sozercateljna molitva. Sozercanje je zarobljenost uma i sveg sozercanja nekim duhovnim predmetom koje je toliko jako da se sve spoljašnje zaboravlja, izlazi iz svesti: um i svest odlaze u predmet koji se sozercava tako da nas više kao da nema.

16. "Vsjakomu molitvoju i molenijem moljašćesja na vsjako vremena duhom..." (Ef. 6, 18).

Ukazujući na neophodnost molitve apostol odmah ukazuje i na to kakva molitva treba da bude da bi bila uslišena. Prvo je - molite se, kaže, svakom molitvom i moljenjem, odnosno sveusrdno, sa bolom srca, sa vatrenom ustremljenošću ka Bogu... Drugo - molite se, kaže, u svako vreme. Ovim on zapoveda stalnost i budnost molitve. Molitva ne treba da bude zanimanje, koje je predviđeno za određeno vreme, već svagdašnje stanje duha. "Vidi," kaže sveti Zlatoust, "ne ograničavaj se samo izvesnim vremenom dana. Čuješ šta kaže! - U svako vreme pristupaj molitvi, kao što je i na drugom mestu kazao: neprestano se molite" (1 Sol. 5, 17). Treće - molite se, kaže, duhom, odnosno, molitva ne sme biti samo spoljašnja, već i unutrašnja, koja se tvori umom u srcu. U ovome je suština molitva koja predstavlja uznošenje uma i srca prema Bogu. Sveti oci umno-srdačnu molitvu razlikuju od duhovne. Prva se tvori svesno delatnošću samog čoveka koji se moli, a druga dolazi, i iako je čovek svestan, ona se kreće sama bez napora onoga ko se moli. Ova molitva je pokretana duhom. NJu ne smemo propisivati sebi, jer ona nije u našoj vlasti. Možemo je priželjkivati, tražiti i sa zahvalnošću primati, ali je ne možemo tvoriti kad god poželimo. Uostalom, kod očišćenih ljudi molitva je uglavnom pokretana duhom. Zato treba smatrati da apostol propisuje umno-srdačnu molitvu kada kaže: molite se duhom. Može se dodati: molite se umno-srdačno, sa željom da dostignete duhom pokretanu molitvu. Ovakva molitva drži dušu svesnom pred licem Boga Koji je svuda prisutan. Privlačeći i odražavajući Božanski zrak ona tera neprijatelje. Sa verovatnošću se može smatrati da je duša u takvom stanju nepristupačna demonima. - Tako je moguće moliti se u svako vreme i na svakom mestu.

17. "Kao što je apostol rekao: više volim pet reči da kažem svojim umom negoli hiljadu jezikom. Pre svega uz pomoć ovih pet reči treba čistiti um i srce govoreći neprestano u dubini srdačnoj: Gospodi Iisuse Hriste, pomiluj mja, i na taj način ushoditi u razumno pojanje. Zato što svaki početnik i svako ko je strastan ovu molitvu može uz paženje na srce da tvori, a da poje ne može nikako pre nego što se prethodno očisti umnom molitvom."

18. Pitanje o molitvi: "Kako je bolje moliti se - ustima ili umom?" rešeno je prvim rečima: "Molite se nekada rečima, nekada umom." Samo što treba objasniti da čovek ni umom ne može da se moli bez reči, samo što se ove reči ne čuju, već se tamo unutra, u srcu misleno izgovaraju. Ovo je bolje reći ovako: moli se ponekad rečima zvučnim, a ponekad bezvučnim, koje se ne čuju. Staraj se samo za to da i zvučna i bezvučna molitva ishode iz srca.

19. Stvar ove molitve je prosta: stani umom u srce, pred lice Gospoda i vapij: Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja, ili samo: Gospodi, pomiluj... Milostivij Gospodi, pomiluj mja, grješnago... ili nekim dugim rečima. Sila nije u rečima, već u mislima i osećanjima.

20. Molitva: Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja! jeste slovesna molitva, kao i svaka druga. Sama u sebi nema ništa naročito, već svu silu preuzima od toga s kakvim raspoloženjem je neko tvori.

Sve metode o kojima se piše (sesti, nagnuti se)... ili umetničko tvorenje ove molitve ne odgovaraju svima, i bez ličnog nastavnika je opasno. Bolje je ne laćati se toga. Jedna metoda je obavezna za sve: "pažnjom stajati u srcu". Sve drugo je dodatak koji ne vodi u dobrom pravcu.

O plodovima ove molitve se prića sve i svašta. Bez razloga. Baš su našli talisman! Nikakvi plodovi ne pripadaju slovesnom sastavu ove molitve i izgovaranju reći. Svi plodovi mogu biti dobijeni i bez ove molitve, čak i bez ikakve slovesne molitve, samo kroz uperenost uma i srca prema Bogu.

Suština stvari je u tome da se "ćovek utvrdi u sećanju na Boga ili da hodi u prisustvu Božijem". Svakome se može reći: "Kako god znaš, samo ostvari ovo... Da li ćeš tvoriti Isusovu molitvu... ili ćeš ćiniti metanije, ili ćeš ići u crkvu... radi šta god hoćeš, samo ostvari to da se uvek sećaš Boga." Sećam se kako sam u Kijevu sreo ćoveka koji je govorio: nikakve metode nisam koristio, i nisam znao za Isusovu molitvu, a sve što je ovde napisano bilo je u meni i jeste. A kako, ni sam ne znam. Bog je dao!..

To da je Bog dao ili će dati ne treba smetnuti sa uma kako se svoje izmišljotine ne bi pomešale sa darom blagodati.

Kažu: steci Isusovu molitvu, to jest, unutrašnju molitvu. Isusova molitva je dobro sredstvo za unutrašnju molitvu, ali sama po sebi nije unutrašnja, već spoljašnja molitva. Veoma dobro rade oni koji se na nju navikavaju. Ali, ako se zadržavaju samo na njoj, a ne idu dalje, oni staju samo na pola puta...

Razmišljanje o Bogu je ipak potrebno i prilikom upražnjavanja Isusove molitve: inaće je to suva hrana. Dobro je ako se nekome ime Isusovo pilepilo za jezik. Ali ćovek pritom može da se uopšte ne seća Boga i može čak da drži misli koje su Mu protivne. Dakle, sve zavisi od svesnog i slobodnog obraćanja Bogu i napora da se ćovek u tom stanju drži sa rasuđivanjem.

21. Moguće je razmišljanje o Bogu zameniti Isusovom molitvom, ali kakva je potreba za tim? Oni su jedno isto. Bogomislje je držanje neke istine u mislima: ovaploćenja, smrti na krstu, vaskrsenja, sveprisutnosti i dr., bez ikakvog usmeravanja misli.

22. Delanje Isusove molitve je jednostavno: stati sa pažnjom u svoje srce pred lice Gospoda i vapiti Mu: Gospodi Isuse Hirste, Sine Božij, pomiluj mja! Stvar nije u rećima, već u veri,, skrušenosti i predavanju sebe Gospodu. Sa ovim osećanjima ćovek pred Gospodom može da stoji i bez reći... i to će biti molitva.

23. Trudite se nad Isusovom molitvom. Padate? Ali kada naviknete da ustima izgovarate ovu molitvu sjedinite sećanje na Gospoda sa strahom i pobožnošću. Jer, glavno je hoditi pred Bogom, ili pod okom Božjim sa svešću da vas Bog gleda, vašu dušu - vaše srce, i da tamo sve vidi. Svest o tome je najjaći pokretać u kretanju unutrašnjeg duhovnog života.

24. Isusova molitva se može spajati sa disanjem kao što vi to činite. To je rekao neko od drevnih... Disanje umesto brojanka.

25. U Isusovu molitvu se udubljujte koliko god imate snage. Ona će vas sabrati, daće vam da osetite silu u Gospodu i učiniće da neprekidno budete sa NJim, - i kada ste sami, i kada ste sa ljudima, i kad poslužete po kući, i kada čitate ili se molite. Samo nemojte smatrati da je sila ove molitve u ponavljanju izvesnih reči, već u obraćenosti uma i srca prema Gospodu prilikom izgovaranja ovih reči. I jedno i drugo zajedno.

26. Isusova molitva je kao i svaka druga. Ona je jača od svih ostalih samo zbog svesilnog imena Isusa Gospoda, Spasitelja, kada se ono priziva sa potpunom, toplom verom, koja se ne koleba - da je On blizu, da sve vidi i čuje, i da ono za šta Ga čovek moli pažljivo sluša i da je spreman da ispuni i daruje čoveku ono što traži. Ovakva nada neće biti posramljena. Ako ponekad nije odmah ispunjena to zavisi od toga što onaj ko moli još nije spreman da primi ono za šta moli.

27. Moliti se sa razmišljanjem o onome o čemu govore reči molitve - to je ipak molitva, iako je hroma na jednu nogu. Molitva prestaje da bude molitva kada pažnja napušta reči molitve... Kada postoji svest u molitvi ... to je molitva iako nije dovoljna. Osećanje će doći... ne treba se primoravati na njega.

28. Isusova molitva nije neki talisman. NJena sila potiče od vere u Gospoda i dubokog spajanja srca i uma sa NJim. Uz takva raspoloženja ime Gospoda koje se priziva pokazuje se da je ona mnogodelatna. Samo ponavljanje reči ništa ne znači.

29. Stalno umirotvorenje misli jeste dar Božji; međutim, ovaj dar se ne daje bez velikog ličnog truda. I samo svojim trudom ništa nećete ostvariti, - i Bog vam ništa neće dati ako se ne potrudite iz sve snage. Ovakav je nepromenljiv zakon.

30. A kakav upravo trud ovde treba upotrebiti ponavljao sam više puta: ne dozvoliti mislima da lutaju, a kada nehotice pobegnu istog trenutka ih vraćati nazad, prekorevajući sebe, žaleći i bolujući zbog ovog rastrojstva. Sveti Lestvičnik na to kaže da "treba sa naporom zatvarati svoj um u reči molitve".

31. Čovek nikada ne treba da smatra da se neko duhovno delanje utvrdilo, a najmanje molitva, već uvek treba da smatra da prvi put počinje da je tvori. U ono što se radi prvi put ulaže se i prva usrdnost. Ako budete tako činili, pristupajući molitvi, kao da se nikada ranije niste molili onako kako treba i kao da sada prvi put želite to da učinite uvek ćete svoju molitvu tvoriti sa prvom usrdnošću. I ona će dobro ići.

Ako ne budete imali uspeha u molitvi, ne očekujte uspeh u bilo čemu drugom. Ona je koren svega.

32. Kada je bogomislije u pitanju neki predmet je bliži čovekovom srcu od drugih. U tom slučaju se na njemu treba zaustaviti po završetku ovog dela i duže se njime hraniti. Tako se krči put ka neprestanoj molitvi.

33. Uzneti se umom ka Gospodu i skrušeno reći: "Gospode, smiluj se! Gospode, blagoslovi! Gospode, pomoz!" - jeste molitveni vapaj. A ako se u srcu i rodi osećanje prema Bogu, to će biti neprestana molitva bez reči i bez stajanja na molitvi.

34. 1 Solunjanima 5, 17. Neprestano molitesja. I u drugim poslanicama sveti Pavle zapoveda da se "prebiva" (Rim. 12, 12) i "trpi u molitvi, bdijući u njoj" (Kol. 4, 2), "vsjakoju molitvoju i molenijem molitesja na vsjako vremena duhom" (Ef. 6, 18). Stalnosti i nepopustljivosti u molitvi uči i Sam Spasitelj pričom o udovici, koja je nepopustljivošću moljenja umolila nepravednog sudiju (Lk. 18, 1 i dalje). Vidi se da neprestana molitva nije nešto što je slučajno propisano, već da je neodvojiva crta hrišćanskog duha. Život hrišćanina, po apostolu je "skrivena sa Hristom u Bogu" (Kol. 3, 3). Prebivanje u Bogu uvek treba da bude sa pažnjom i osećanjima, što i jeste neprestana molitva. Sa druge strane, svaki hrišćanin je "hram Božji" u kojem "živi Duh Božji" (1 Kor. 3, 16; 6, 19; Rim. 8, 9). Upravo ovaj "Duh" Koji uvek u njemu prebiva i Koji se zastupa - moli se "o nem vsegda vzdihanjima neizglagolanimi" (Rim. 8, 26), učeći ga neprestanoj molitvi. Prvo dejstvo blagodat Božije koja obraća grešnika ka Bogu ispoljava se u ustremljenosti njegovog uma i srca ka Bogu. Kada zatim, nakon pokajanja i posvećivanja svog života Bogu blagodat Božija, koja je dejstvovala spolja, kroz tajne, siđe na njega i bude u njemu, tada postaje u njemu nepromenljivo, svagdašnje, i ono ustremljenje uma i srca ka Bogu, u kojima je suština molitve. Ono se otkriva u raznim stepenima, i kao i svaki drugi dar, mora biti podgrevano (2 Tim. 1, 6). Ono se podgreva u skladu sa svojom prirodom: molitvenim trudom i posebnim strpljivim i celishodnim slušanjem crkvenih molitava. Neprestano se moli - trudi se u molitvi - i steći ćeš neprestanu molitvu koja će onda sama početi da se tvori u srcu bez naročitih napora. Svakome je očigledno da se zapovest svetih apostola ne ispunjava samo tvorenjem određenih molitava u izvesno vreme, već da zahteva svagdašnje hođenje pred Bogom, posvećivanje svih dela Bogu, Koji sve vidi u svuda je prisutan, razgorevanjem toplog obraćanja ka nebu umom u srcu. Sav život, u svim svojim manifestacijama mora biti prožet molitvom. Tajna je u njenoj ljubavi prema Gospodu. Kao što se nevesta koja je zavolela ženika ne odvađa od njega u sećanju i osećanjima, tako i duša, koja se sa Gospodom spojila ljubavlju, neprekidno sa NJim prebiva, upućujući Mu tople besede iz srca. "Prilepljajsja Gospodevi, jedin duh jest s Gospodem" (1 Kor. 6, 17).

35. Sećam se kako Vasilije Veliki pitanja o tome kako su apostoli mogli neprestano mole rešava na sledeći način: oni su u svim svojim delima razmišljali o Bogu i živeli u neprestanoj predanosti Bogu. Ovo raspoloženje duha je bila njihova neprestana molitva.

36. Žalite zbog toga što Isusova molitva nije neprekidna, - što je ne izgovarate neprestano, - to se i ne zahteva... zahteva se stalno osećanje prema Bogu, koje može da postoji i prilikom razgovora, i prilikom čitanja, i prilikom posmatranja i razmatranja nečega... Ali pošto je Isusova molitva, kada se njome molite ispravna, nastavite tako da činite, i ova molitva će... se proširiti.

37. Ponekad se sve vreme koje je predviđeno za pravilo može provesti u izgovaranju jednog psalma na pamet, čovek od svakog stiha može da sastavi svoju molitvu. Još - ponekad celo pravilo može da provede u Isusovoj molitvi sa metanijama.. A može i od jednog i od drugog, i od trećeg da uzme po malo. Bogu je potrebno srce (Prič. 23, 26), i čim ono sa strahopoštovanjem stoji pred NJim, to je dovoljno. Neprestana molitva se sastoji u tome da čovek sa sveštenim

strahom uvek stoji pred Bogom. A pravilo je pritom samo cepanica koja se u peć baca da se vatra razgori.

38. Usled neprestane molitve podvižnik stiče duhovno siromaštvo: učeći se da neprekidno traži Božiju pomoć on postepeno gubi uzdanje u sebe; ako nešto učini uspešno, on u tome ne vidi svoj uspeh, već milost Božiju, za koju neprestano preklinje Boga.

Neprekidna molitva rukovodi ka sticanju vere, zato što onaj ko se neprestano moli postepeno počinje da oseća Božije prisustvo. Ovo osećanje malo po malo može do te mere da uzraste i da ojača da će oko uma jasnije videti Boga u Njegovom Promislu nego što čulno oko vidi materijalne predmete sveta; srce će osetiti Božije prisustvo. Onaj ko na taj način vidi Boga i ko oseti Njegovo prisustvo ne može da ne poveruje u Njega živom verom, koja se pokazuje u delima.

Neprestana molitva uništava lukavstvo nadom u Boga, uvodi u svetu prostotu odučavajući um od raznovrsnih pomisli, od kovanja planova u vezi sa sobom i bližnjima uvek ga držeći u smernosti i smirenju misli, koje čine njegovu pouku.

Onaj ko se neprestano moli postepeno gubi naviku maštanja, rasejanosti, isprazne brige i mnogobrižništva, gubi tim više što se sveto i smireno poučavanje bude udublјivalo u njegovu dušu i u njoj ukorenјivalo. Na kraju, on može da dođe u stanje deteta, koje je zapovedeno u Jevanđelju, da postane lud radi Hrista, to jest da izgubi lažni razum sveta i da od Boga dobije duhovni razum.

Neprestanom molitvom se uništava radoznalost, sumnjičavost, podozrivost. Zato svi ljudi čoveku počinju da izgledaju dobri, a od takvog zaloga u srcu prema ljudima rađa se i ljubav prema njima.

Onaj ko se neprestano moli prebiva neprestano u Gospodu, poznaje Gospoda kao Gospoda, stiče strah Gospodnji, strahom ulazi u čistotu, čistotom u Božanstvenu ljubav. LJubav Božija ispunjava Svoj hram darovima Duha.

39. Umna molitva se sastoji u tome da čovek umom u srcu stoji pred Bogom, ili prosto, ili izgovarajući molbe, blagodarenja i slavoslovlja... Stalno se navikava na to da se nalazi u opštenju sa Bogom, bez ikakvih slika, bez ikakvog razmišljanja, bez ikakvog uočljivog kretanja misli. Eto pravog izraza! Upravo u tome se sastoji suština umne molitve, ili stajanje pred Bogom umom u srcu. Umna molitva biva u dva stanja, ona je ili radna, kada se čovek primorava na nju, i samopokretna, kada sama po sebi postoji i deluje. Poslednje se dešava za vreme pomenutog uvlačenja u sebe, a prvo treba da predstavlja naš stalni trud. Iako on sam po sebi nije uspešan, jer sve misli bivaju razgrablјene, ipak svedoči o našoj želji i naporu da imamo stalnu molitvu i privlači milost Gospodnju, - i Bog će za ovaj trud dati, u svoje vreme, ono uvlačenje u sebe prilikom kojeg se umna molitva pokazuje u svom pravom obliku.

40. Moguće je umom izgovarati Isusovu molitvu bez pokreta jezika. To je bolje od molitve jezikom. Molitva jezikom neka bude kao pomoć umnoj... Ponekad se molitva jezikom zahteva radi postojanosti umne.

41. U delovanju Isusove molitve ne sme da postoji nikakva slika koja predstavlja posrednika između uma i Gospoda, i reči nisu ono glavno već ono što posreduje. Glavno je umno stajanje pred Gospodom u srcu. To je umna molitva, a ne reči. Reči su ovde isto što i reči svake druge molitve. Suština umne molitve je u hođenju pred Bogom, a hođenje pred Bogom jeste stalna svesna ubeđenost da je Bog kako svuda tako i u vama, i da vidi sve što je u vama, da vidi čak i više nego vi sami. Ova svest o oku Božijem, koje gleda u vama, takođe ne treba da bude u vidu slike, već u potpunosti treba da se sastoji od prostog ubeđenja ili osećanja. Onaj ko je u toploj sobi oseća kako ga toplota obuzima i prožima. Isto to treba da se dešava i u našem duhovnom čoveku od sveprisutnog i sveobuhvatnog Boga, Koji je oganj. Iako su reči: "Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja," oruđe, a ne suština stvari, ipak su oruđe veoma jako i mnogodelatno, jer je ime Gospoda Isusa strašno neprijateljima našeg spasenja i daje blagoslov onima koji Ga traže. Ne zaboravite da je ovo jednostavna stvar i da nema nikakvih neobičnosti i da ne treba da ima. Molite se za sve Gospodu, Prečistoj Vladičici i Anđelu-Čuvaru i oni će vas svemu naučiti, ili sami, ili kroz druge.

42. Verovatno si čuo ovakve reči: slovesna molitva, mislena molitva, srdačna molitva; pritom si možda čuo i rasuđivnja o svakoj od njih ponaosob. Od čega potiče ovakvo deljenje molitve na njene delove? Zbog toga što zbog našeg nemara biva da ponekad jezik izgovara svete reči molitve, a um luta ko zna gde, ili um i shvata reči molitve, a srce se na njih ne odaziva osećanjem. U prvom slučaju molitva biva samo slovesna, i uopšte nije molitva, u drugom se sa slovesnom sjedinjuje i mislena molitva, i to je nesavršena, nepotpuna molitva. Potpuna i prava molitva jeste kada se sa molitvenom rečju i molitvenom mišlju sjedinjuje i molitveno osećanje.

43. Umna ili unutrašnja molitva jeste kada onaj ko se moli sabravši um u srce odatle bez glasa, bezglasnom rečju uznosi Bogu svoju molitvu slavosloveći Ga i blagodareći Mu, skrušeno ispovedajući pred NJim svoje grehove i molieći Ga za duševna i telesna dobra koja su mu potrebna. Ne treba se moliti samo rečju, već i umom, i ne samo umom, već i srcem, da um jasno vidi i shvati šta se izgovara rečju i da srce oseća ono što um pritom razmišlja. Sve ovo zajedno jeste prava molitva, i ako u tvojoj molitvi nema nečega od ovoga, ona je ili nesavršena molitva ili uopšte nije molitva.

44. Onaj ko se pokajao ide ka Gospodu. Put do NJega je zapravo unutrašnji put, koji se odvija u umu i srcu. Ovako treba nastrojiti pomisli uma i raspoloženje srca da čovekov duh uvek bude sa Gospodom, da Mu uvek tako pristupa. Ovakav čovek se neprestano prosvetljuje unutrašnjim prosvetljenjem, prima na sebe zrake umne svetlosti (Teodorit), poput Mojsija čije se lice proslavilo na gori od prebivanja sa Bogom. O ovome na drugom mestu govori sveti David: "Znamenastja na nas svjet lica Tvojega, Gospodi" (Ps. 4, 7). Sredstvo koje je ovome prilagođeno jeste umna molitva koja se tvori u srcu. Tek kada ona nastane postaje jasan pogled uma, i duh, koji jasno vidi Boga dobija od NJega silu i da vidi i da odagnjava sve zbog čega može da se zastidi pred Bogom. Međutim, ima dosta onih koji se nadaju da će doći do Boga samo spoljašnjim delima i podvizima. Nadaju se i ne dolaze, jer ne idu pravim putem. I evo im poziva: pristupite Bogu umom i srcem i prosvetićete se i prestaće neprijatelj da vas posramljuje, neprijatelj koji vas uz svu vašu spoljašnju ispravnost neprestano nadvladava i posramljuje u pomislima i osećanjima srca. Umno i srdačno pristupanje Bogu daće vam silu da pobedite sve druge pokrete duše i da posramite tako neprijatelja kada pokuša da vas posrami.

45. Vašu brigu za umno stajanje pred Bogom neka Gospod blagoslovi. Tražite i naći ćete. To je nepromenjivi zakon za svakoga ko želi uspeh na duhovnom putu. Slučajno ništa ne dolazi. Pomoć Božija je uvek spremna i uvek je blizu, ali se daje samo onima koji traže i koji se trude i to onda kada oni koji koračaju preispituju sva svoja sredstva... i punog srca počnu da vapiju: Gospode, pomoz! A dok ostaje makar mala nada u nešto svoje Gospod se tu ne meša, kao da kaže: hoćeš sam da dostigneš! Pa, čekaj... Ma koliko da čekaš ništa neće biti. Neka vam Gospod daruje duh skrušen, srce srkušeno i smireno!

46. Dešava se po blagodati Božijoj da postoji samo srdačna molitva, i to i jeste duhovna molitva, koju Duh Sveti pokreće u srcu; onaj ko se moli svestan je nje, ali je ne tvori, već se ona sama u njemu tvori. Ovakva molitva je udeo savršenih. Svima pristupačna molitva koja se od svih zahteva jeste da se sa molitvenom rečju uvek spajaju i misao i osećanje.

Biva još i molitva koja se naziva stajanjem pred Bogom, kada onaj ko se moli sav se usredsredivši unutar srca misleno sozercava Boga kao prisutnog u sebi sa odgovarajućim osećanjima: čas straha Božijeg i izumljenja punog sveštenog straha zbog NJegove veličanstvenosti, čas vere i uzdanja, čas ljubavi i predanosti volji NJegovoj, čas skrušenosti i spremnosti na svaku žrtvu. Ovakvo stanje dolazi kada se neko udubi u običnu molitvu rečju, umom i srcem. Kod onoga ko se dugo i kako treba moli, ovakva stanja će se sve češće ponavljati i na kraju ovakvo stanje može da postane stalno i tada se ono naziva hođenjem pred Bogom i to je neprestana molitva. U takvom stanju je prebivao sveti David koji je za sebe svedočio: "Predzrjeh Gospoda predo mnoju vinu, jako odesnuju mene jest, da ne podvižusja" (Ps. 15, 8).

47. Dejstvo ove molitve u srcu biva na dva načina: ponekad um prethodi pilepljujući se za Gospoda u srcu neprestanim sećanjem; ponekad dejstvo molitve, pokrenuto prethodno ognjem veselja privlači um u srce i privezuje ga za prizivanje Gospoda Isusa i na stajanje pred NJim puno sveštenog straha (prva molitva je radna, druga je samopokretna). U prvom slučaju dejstvo molitve počinje da se otkriva nakon stišavanja strasti, ispunjavanjem zapovesti, topline srdačnom, zbog pojačanog prizivanja Gospoda Isusa; u drugom - Duh privlači um ka srcu i nasadjuje ga tamo u dubini, ne dajući mu da se upusti u uobičajeno lutanje. I tada on više ne biva kao zarobljenik kojeg iz Jerusalima vode Asircima, već se naprotiv, seli iz Vavilona u Sion kličući s prorokom: "Tebje podobajet pjesan, Bože, v Sionje, i Tebje vzdajetsja molitva vo Ijerusalimje." Od ova dva oblika molitve i um biva čas delatan, čas sozercateljan, delovanjem on uz pomoć Božiju, pobeđuje strasti, a sozercanjem vidi Boga onoliko koliko je to dostupno čoveku.

48. Kada unutrašnja molitva postane jaka ona počinje da upravlja molitvoslovljem, ona preovladava nad spoljašnjim molitvoslovljem, čak ga guta. Od toga će se molitvena revnost razgorevati, jer će tada u duši biti raj. Ostajući pak samo na spoljašnjem molitvoslovlju možete da se ohladite prema molitvenom trudu, - čak i ako biste ga tvorili sa pažnjom i razumevanjem; glavno su molitvena osećanja srca.

49. Različiti oblici molitve se ne daju po vašem izboru. To su razni izdanci jedne iste blagodati.

Ovakve su samo samopokretane molitve kada dolazi molitveni duh. Ali i njih ima dve vrste: u jednoj čovek ima moć da joj se povinuje ili ne, da joj sadejstvuje ili da je razori, a u drugom

nema moć ništa da uradi, već ga u molitvenoj ekstazi drži druga sila i on nema slobodu da deluje bilo kako drugačije. Dakle, izražena misao u potpunosti može da se odnosi samo naposlednje. U odnosu na sve druge oblike izbor molitve je umestan.

50. "No Sam Duh hodatajstvujet o nas vzdihanijami neizglagolanimi" (Rim. 8, 26).

Ovo će biti jasnije ako ga primenimo na nešto što se dešava u naše vreme. U naše vreme isto se dešava u molitvi koja dolazi sama. Obično se molimo po molitvenicima ili svojom rečju. Ima pritom i molitvenih osećanja i uzdaha, ali ih mi svojom voljom podstičemo u sebi. I to je molitva. Ali dešava se da želja za molitvom sama dolazi i primorava nas da se molimo i ne daje nam mira dok se molitva ne izlije u potpunosti. Ovo je isto ono o čemu govori apostol ili nešto što na to liči. Sadržaj ovakvih molitava se retko određuje nekim predmetom, već gotovo uvek ona diše predavanjem sebe volji Božijoj, poveravanjem sebe rukovodstvu Boga Koji bolje od nas zna šta nam je neophodno, i radi unutrašnjeg i radi spoljašnjeg, i jače od nas to želi za nas, Bogu Koji je spreman da nam sve to da i uredi, samo da se ne opiremo nogama. Sve molitve koje su nam predali sveti oci su takvog istog porekla, one su pokretane duhom i zato su do danas tako delatne.

ISUSOVA MOLITVA

[sadržaj](#)

51. Ova Božanstvena molitva, koja se sastoji u prizivanju Spasitelja, jeste: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja! Ona je i molitva, i zavet, i ispovedanje vere, davateljka Duha Svetog i Božanskih darova, očišćenje srca, isterivanje demona, useljenje Isusa Hrista, izvor duhovnog razumevanja i Božanstvenih pomisli, otpuštenje grehova, lekarka duša i tela, davateljka Božanstvenog prosvećenja, kladenac Božije milosti, zastupnica otkrovenja Tajni Božijih, jedina spasiteljka, jer ime Spasitelja našeg Boga u sebi nosi, ime Isusa Hrista Sina Božijeg na nas priziva. "Nest bo inogo imene pod nebesem, o nemže podobajet spastisja nam" (Dap. 4, 12), kao što kaže apostol... Zbog toga svi verujući treba neprestano ovo ime da ispovedaju, i radi propovedanja vere i radi svedočenja naše ljubavi prema Gospodu našem Isusu Hristu, od Kojeg ništa nikada ne sme da nas razdvaja, i radi blagodati koja se dobija od ovog imena, radi otpuštenja grehova, lečenja duše, osvećenja, prosvećenja, i pre svega radi spasenja. Božanstveni Jevanđelista govori: "Sija že pisana biša da vjerujete, jako Iisus jest Hristos, Sin Božij.!" To je vera! - I "da vjerujušće život imate vo imja Jego." Ovo je spasenje i život! (Jn. 20, 31).

52. Neka niko ne misli, braćo moja hrišćani, da navodno samo lica sveštenog zvanja i monasi imaju dužnost da se neprestano i uvek mole, a da je mirjani nemaju. Ne, ne: svi mi hrišćani smo dužni da uvek prebivamo u molitvi... I Grigorije Bogoslov uči sve hrišćane i govori im da ime Božije treba da pominju u molitvi češće nego što udišu vazduh... Osim toga, obratite pažnju i na način tvorenja molitve, kako je moguće neprestano se moliti, - upravo, moliti se umom. A to uvek možemo da činimo ako poželimo. Jer i kada sedimo za rukodeljem, i kada hodamo i kada jedemo, i kada pijemo, - uvek umom možemo da se molimo i da tvorimo umnu molitvu, blagougodnu Bogu, istinsku molitvu. Telom ćemo raditi, a dušom ćemo se moliti. Neka naš spoljašnji čovek obavlja svoje telesne poslove, a unutrašnji neka u potpunosti bude posvećen služenju Bogu i neka nikada ne odstupa od ovog duhovnog dela umne molitve, kao što nam

zapoveda i Bogočovjek Isus govoreći u Svetom Jevanđelju: "Ti že, jegda molišisja, vnidi v klijet tvoju, i zatvoriv dveri tvoja, pomolisja Ocu tvojemu Iže v tajnje" (Mt. 6, 6). Klet duše je telo, vrata su naših pet telesnih čula. Duša ulazi u svoju klet kada um ne luta ovamo-onamo po mirskim delima i stvarima, već se nalazi u našem srcu. Naša osećanja se zatvaraju i ostaju takva kada im ne dozvoljavamo da se prilepljuju uz spoljašnje čulne stvari, i kada naš um na taj način ostaje slobodan od svake svetovne pristrasnosti i skrivenom umnom molitvom se sjedinjuje s Bogom Ocem svojim.

53. Uči se umnoj, srdačnoj molitvi, jer je Isusova molitva svetilnik stazama našim i zvezda-vodilja ka nebu, kao što uče sveti oci (u Dobrotoljublju). Isusova molitva (koja neprestano gori u umu i srcu) jeste bič protiv tela i njegovih zlih pohoti (naročito bludne i pohoti črevobesija). Uobičajenoj molitvi - Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, dodaji: Bogorodiceju pomiluj mja grješnago. Samo spoljašnja molitva nije dovoljna: Bog sluša um, i zbog toga oni monasi koji ne sjedinjuju spoljašnju molitvu sa unutrašnjom nisu monasi, već crne cepanice. Monah koji ne zna (ili je zaboravio) na delanje Isusove molitve nema pečat Hristov. Knjiga neće naučiti molitvi (ona samo ukazuje na pravi put i kako se njome treba baviti); njome (molitvom) se treba mnogo baviti.

54. Gospodu se treba obraćati silazeći pažnjom uma u srce i tamo vapijući Bogu. Kada bismo obavezno ispunjavali ovo malo pravilo: da utvrdivši se umom u srcu stojimo pred Gospodom sa strahom, pobožnošću i predanošću, nikada u nama ne bi nastale ne samo strasne želje i osećanja, već ni gole pomisli.

55. Čitali ste o molitvi Isusovoj?.. I znate je iz iskustva. Samo ona i može učiniti da u čoveku postoji valjani poredak, i ona neće dozvoliti brigama oko spoljašnjeg poslovanja da rastrojavaju ovaj poredak. Ona će samo omogućiti da se ispuni zapovest otaca: ruke su u poslu, a um i srce sa Bogom. Kada se ona usadi u srce, onda unutra nema prekida, već je sve jedno isto... Gotovo da je nemoguće nešto sistematski uspostaviti unutra, ali isto ili slično se uz svu raznovrsnost poslova može zadržati - i to će dati Isusova molitva kada se ukoreni u srcu. Kako će se ukoreniti?! Ko zna kako? A ukorenjuje se. Onaj ko se trudi toga postaje svestan ne znajući kako se to dogodilo. Trud... hođenje u prisustvu Božijem sa što god je moguće češćim ponavljanjem ove molitve. Čim je čovek slobodan, odmah neka je se prihvati... I daće mu se.

Čitanje spada u jedan od načina obnavljanja i oživljavanja Isusove molitve. Ali savetuje se da se više čita o molitvi.

56. Kada sećanje na Boga postoji i podržava strah Božji u srcu, sve ide na dobro, ali kada ono slabi ili se drži samo u glavi, tada je sve nakrivo nasađeno.

57. Paženje na ono što se dešava u srcu i iz njega ishodi jeste glavni posao hrišćanskog ispravnog života. Ovim se i unutrašnje i spoljašnje dovodi u odgovarajući red. Međutim, pažnji uvek treba dodavati rasuđivanje, kako bi se valjano ispitalo ono što se unutra dešava i što spoljašnjost zahteva. Bez rasuđivanja ni pažnja ničemu ne služi.

58. Moguće je da prilikom ispunjavanja spoljašnjih poslušanja ne bude unutrašnjeg, i da tvoj život ostane bezdušan. Kako to izbeći? U svaki posao treba unositi bogobojažljivo srce. Da bi

srce uvek bilo u stanju bogobojažljivosti treba da ga neprestano osenjuje razmišljanje o Bogu. Razmišljanje o Bogu će biti vrata kroz koja će duša ulaziti u delatni život. Sav trud sada treba da bude usmeren na to da se neprestano razmišlja o Bogu ili o prisustvu Božijem. "Vzišćite Boga... Vzišćite lice Jega vinu..."). Evo gde se nalaze trezvenje i umna molitva. Bog se svuda nalazi; radi, i neka i tvoja misao uvek bude s Bogom. Kako to učiniti? Misli se roje kao komarci u svojim rojevima, a nad mislima i osećanja srca. Da bi se misao prilepila uz Jedinog, starci su imali običaj da se navikavaju na neprekidno izgovaranje kratke molitvice i zbog navike čestog ponavljanja jezik se toliko navikavao na nju da ju je ponavljao sam od sebe. Tako se i misao prilepljivala za molitvu, a kroz nju i za neprekidno razmišljanje o Bogu. Nakon navikavanja molitva je vezivala sećanje na Boga, a sećanje na Boga molitvu; i oni su jedno drugo podržavali. Eto hođenja pred Bogom.

Umna molitva jeste kada neko, utvrdivši se pažnjom u srcu odatle molitvu uznosi Bogu. Umno delanje je kada neko stojeći pažnjom u srcu sa sećanjem na Gospoda otkriva svaku drugu misao, koja napada da pronikne u srce.

59. Prepodobni Nil Sorski kaže: "A da prilikom delanja umne molitve ne bi pao u prelest - ne dozvoljavaj sebi nikakve predstave, nikakve slike i viđenja, jer sanjarenja, jaka maštanja i kretanja ne prestaju da postoje i onda kada um stoji u srcu i tvori molitvu i niko nije u stanju da njima vlada osim onih koji su blagodaću Svetog Duha dostigli savršenstvo i osim onih koji su Isusom Hristom stekli nepokolebljivost uma."

60. Neki brat, po imenu Jovan, došao je iz zemlje primorske kod ovog svetog i velikog oca Filimona i obgrlivši njegove noge rekao: "Šta da radim, oče moj, da bih se spasio? Vidim da mi se um rasejava i da luta po predmetima tamo-amo gde ne treba." On mu, malo počutavši, reče: "To je nedug spoljašnjih, i ostaje u tebi zbog toga što još nemaš savršenu ljubav prema Bogu, pošto se u tebi nije rodila toplina ljubavi i poznanja Boga." Brat ga upita: "Šta onda da radim?" "Idi," odgovori on, "imaj za sada u srcu skriveno vežbanje; ono može da očisti tvoj um od ovoga." Brat ne shvatajući šta mu je rečeno kaže starcu: "Šta je to skriveno vežbanje?" "Idi," odgovori on, "održavaj trezvenost u svom srcu i umu, i trezveno sa strahom i trepetom govori: Gospodi Iisuse Hriste, pomiluj mja! Tako je i blaženi Dijadoh zapovedao da postupaju početnici." Brat je otišao od njega i uz pomoć Božiju i molitve oca počeo je da tihuje i okusio je sladost ovog zanimanja, samo što je to kratko trajalo. Čim je skrenuo sa ovoga puta i nije mogao trezveno da ide njime i da se moli, ponovo je došao kod starca i ispričao mu šta se dogodilo. On mu reče: "Eto, već si upoznao stazu tihovanja i unutrašnjeg zanimanja, i okusio njihovu sladost. Dakle, imaj u svom srcu sledeće: bez obzira da li jedeš i piješ, da li s nekim besediš, da li si u keliji ili na putu, ne zaboravljaj da trezvenom mišlju i pažljivim umom prinosiš ovu molitvu i da poješ i da se baviš molitvama i psalmima. Čak i prilikom ispunjavanja neke neophodne obaveze um tvoj neka ne bude prazan, već neka se tajno vežba i moli... Uvek: i kad odlaziš na počinak, i kada se budiš, i kada jedeš ili piješ, ili kada s nekim razgovaraš, - čuvaj srce svoje u skrivenom umnom bavljenju psalmima ili molitvom: Gospodi Iisuse Hriste, pomiluj mja!"

61. U čisto sozercateljnoj molitvi reči, kao i same misli nestaju, ali ne zbog toga što ti to želiš, već zato što se to dešava samo po sebi.

Umna molitva prelazi u srdačnu ili umno-srdačnu molitvu. Ona se pojavljuje u isto vreme kada nastaje srdačna toplina. Druge molitve više nema u običnom toku duhovnog života. Umno-srdačna molitva može duboko da se ugnezdi u srce i da bude u tom slučaju bez reči i misli, sastojeći se samo u stajanju pred Bogom i padanju ničice pred njim sa sveštenim strahom i ljubavlju. Tu je ona isto ono što i uvlačenje čoveka u sebe pred Boga na molitvu, ili nalaženje molitvenog duha. Ali, sve ovo još nije sozercateljna molitva, koja je najviše molitveno stanje, koje se s vremena na vreme pokazuje u izabranicima Božjim.

62. "Monah je dužan da bez obzira da li jede ili pije, da li sedi ili služi, da li ide putem ili nešto drugo radi - neprestano vapije: Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja! da ime Gospoda Isusa silazeći u dubinu srca smiri zmiju koja vlada tamošnjim livadama, da dušu spasi i oživotvori. Neprestano budi s imenom Gospoda Isusa, neka srce proguta Gospoda i Gospod srce, i ovo dvoje će biti jedno. Ne odvajajte svoje srce od Boga, već prebivajte s NJim i uvek čuvajte svoje srce sećajući se Gospoda našeg Isusa Hrista dok se ime Gospoda ne ukoreni u srcu i dok ono ne prestane da razmišlja o bilo čemu drugom - da vozveličitsja Hristos v vas."

63. Zbog toga veoma premudro slavni rukovodioci naši i nastavnici, s Duhom Svetim Koji živi u njima i u svima nama, najviše, pak, u onima koji su poželeli da stupe na poprište bogotvornog tihovanja, da se posvete Bogu i koji su se odrekli sveta da bi razumno tihovali, uče da se pre svakog drugog delanja i posla Gospodu molimo i da Ga molimo za milost s nesumnjivom nadom, baveći se i zanimajući se neprestano prizivanjem svesvetog i najslađeg imena NJegovog, uvek Ga noseći u umu, u srcu i u ustima i na svaki način podstičući sebe da u NJemu i s NJim i dišemo, i živimo, i spavamo i budni budemo, i idemo, i jedemo i pijemo - i da sve što uopšte činimo tako činimo. Jer, kao što se kada NJega nema u nama stiče sve štetno ne ostavljajući mesta za bilo šta korisno za dušu, tako se i u NJegovom prisustvu sve protivno odagnava, ništa dobro ne nedostaje, i sve je moguće ispuniti, kao što i Sam Gospod naš objavljuje: "Iže budet vo Mne i Az v nem, toj sotvorit plod mnog: jako bez Mene ne možete tvoriti ničesože" (Jn. 15, 5).

64. "Ukoliko zaista želiš da stidom pokriješ pomisli, da blagodušno tihuješ i bez napora imaš trezvenost u srcu, - neka se prilepi za tvoj dah molitva Isusova i nakon malog broja dana videćeš to na delu."

65. Šta se traži Isusovom molitvom? - Da kane u srce blagodatni oganj i da počne neprestana molitva, čime se i određuje blagodatno stanje. Treba znati da Isusova molitva kao iskra Božija pada u srce, - pali ga i pretvara u plamen, a sama ne daje ovu iskru, već samo pomaže da se ona primi. Na koji način pomaže? Tako što sabira misli i omogućava duši da stoji pred Gospodom i hodi u NJegovom prisustvu. Glavno je stajanje i hođenje pred Bogom uz vapijanje Bogu iz srca. Tako je činio Maksim Kapsokalivit... Tako neka čine i svi oni koji traže blagodatni oganj, a neka se ne brinu za reči i položaje tela. Bog gleda na srce.

Govorim zbog toga što neki potpuno zaboravljaju na vapijanje iz srca... Svu brigu posvećuju rečima i položaju tela, i izgovorivši u ovom položaju izvestan broj Isusovih molitava sa poklonima ovim se zadovoljavaju sa izvesnom umišljenošću i osuđivanjem onih koji idu u crkvu na zajedničku ustavnu molitvu. Neki tako prožive čitav vek i nemaju blagodati.

Kada bi me neko pitao kako da tvori molitveno delo rekao bih mu: navikavaj se da hodiš u prisustvu Božijem ili čuvaj sećanje na Boga i imaj svešteni strah; radi podržavanja ovog sećanja izaberi nekoliko kratkih molitava ili uzmi one 24 kratke molitve Zlatousta i često ih ponavljaj sa odgovarajućim mislima i osećanjima. Kako se budeš navikavao glava će ti se prosvetljivati sećanjem na Boga i srce će se zagrevati. U ovom položaju kanuće na kraju iskra Božija - zrak blagodati. Njega ni na koji način ne možeš da stvoriš, on ishodi direktno od Boga... Tada možeš da ostaneš samo sa Isusovom molitvom i njome da razgorevaš molitvenu iskru u plamen. Takav je direktan put.

66. Zatim, kada primetite da neko počinje da se udubljuje u molitvu možete da mu ponudite da tvori Isusovu molitvu neprestano i da pritom čuva sećanje na Boga sa strahom i pobožnošću. - Molitva je prva stvar. Glavna stvar koja se traži u molitvi jeste dobijanje one vatrice koja je bila data Maksimu Kapsokalivitu... Ova vatica se ne privlači nikakvom umešnošću, već se daje slobodno blagodaću Božijom. Zbog toga se zahteva molitveni trud kako piše sveti Makarije... Ako želiš da stekneš molitvu, kaže on, trudi se u molitvi... Bog će ti, videći kako usrdno tražiš molitvu, dati molitvu (Beseda 1, glava 13).

67. U uobičajenim iskustvima pobožnog života se to očigledno opravdava kad je u pitanju Isusova molitva. Malo je u njoj reči, ali one sadrže sve. Od davnina je poznato da kada navikneš da se moliš ovom molitvom njome možeš da zameniš sva molitvoslovlja. I da li ima nekoga od onih koji revnuju za spasenje ko ne bi bio upoznat sa ovim delanjem? Velika je sila ove molitve, kako kažu sveti oci, međutim, vidimo da nisu svi koji su se na nju navikli pričesnici ove sile, da ne okušaju svi njene plodove. Zašto je to tako? Zato što žele sami da uzmu u vlasništvo ono što pripada darovima Božijim i što je delo blagodati Gospodnje.

Da počnemo da ponavljamo ovu molitvu ujutru, uveče, hodajući, sedeći i ležeći, u poslu i kada smo slobodni - zavisi od nas, za to se ne zahteva posebna pomoć Božija. Trudeći se na taj način čovek sam može da dođe do toga da jezik i bez njegove svesti ponavlja ovu molitvu. Zatim, može da usledi izvesno umirenje pomisli, čak i svojevrсна srdačna toplina, ali sve će to biti, kako uočava u Dobrotoljublju inok Nikifor, delo i plod naših napora. Zaustaviti se na tome znači isto što i zadovoljiti se umećem papagaja da izgovara izvesne reči, čak i reči kao što su "Gospodi, pomiluj". Ovo će uroditi sledećim plodom: mislićeš da imaš nešto kad apsolutno ništa nemaš. To se upravo događa s onima u kojima se za vreme navikavanja na ovu molitvu, pošto to zavisi od nas, ne otkriva svest o tome u čemu je njena suština. Pošto toga nisu svesni oni se zadovoljavaju navedenim prirodnim počecima njenog delovanja i prestaju da traže dalje. Ali, u onima čija se svest za to otkrije, neće prestati da traže, već videći da im se, ma koliko da se trude da deluju u skladu sa uputstvima staraca, očekivani plod ipak ne otkriva, preseca se svako očekivanje ploda samo od sopsvenog napora i oni sve uzdanje polažu u Boga. Kada se to ostvari otkriva se mogućnost i za blagodatno delovanje: blagodat dolazi u trenutku koji samo ona zna, i ukorenjuje ovu molitvu u srce. Tada će, kako kažu starci, sve biti isto po spoljašnjem poretku, ali nije isto po unutrašnjoj sili.

Ono što je rečeno o ovoj molitvi odnosi se na svaku manifestaciju duhovnog života. Uzmite srditog čoveka i pretpostavite da je pozeleo da ugasi gnevljivost i da stekne krotost. U podvižničkim knjigama postoje uputstva kako čovek treba da upravlja sobom da bi to postigao.

On usvaja sve to i počinje da deluje u skladu sa pročitanim uputstvima. Dokle će doći svojim naporima?

Ne dalje do ćutanja usta uz ljutnju, sa izvesnim ukroćavanjem same ljutnje; a da potpuno ugasi gnev i da u njegovom srcu zavlada krotost on sam do toga nikada neće doći. To biva tek onda kada dolazi blagodat i usađuje krotost u srce.

Tako je i kada je u pitanju bilo šta drugo. Ma kakav plod duhovnog života da tražiš, traži iz sve snage, ali ne očekuj plod od svog traženja i svojih napora, već prepusti svoju brigu Gospodu, i ne smatraj da bilo šta pripada tebi, i Toj stvoriti (Ps. 36, 5).

Moli se: "Želim, tražim, ali živi u meni Ti istinom Tvojom." Gospod je rekao: "Bez Mene ne možete tvoriti ničesože" (Jn. 15, 5). I ovaj zakon se u duhovnom životu ispunjava sa preciznošću koja ni za dlaku ne odstupa od onoga što je rečeno. Kada pitaju: Šta da radim da bih stekao ovu ili onu dobrodetelj? - svima se može odgovoriti: Obrati se Gospodu i On će ti dati; nema drugog načina da čovek dobije ono što traži.

68. Sada ću vam pisati o načinima uz pomoć kojih može da se zapali stalna vatra ili toplina u srcu. Setite se kako se podstiče toplota u fizičkom svetu: tare se drvo o drvo i dobija toplota, pa čak i vatra; stvar se drži na suncu, i ona se zagreva, a ako se sabere više zrakova onda će se i zapaliti. Duhovna toplina se rađa slično ovome. Trud - je trenje podvižništva, držanje na suncu je umna molitva Bogu...

Trudom podvižništva može da se zapali oganj i u srcu, ali ne brzo, ukoliko ostaju sami, jer na ovom putu ima mnogo prepreka. Zbog toga su revnitelji spasenja, iskusni u duhovnom životu od davnina, ne odstupajući od ovog truda po Božijem otkrivenju otkrili i predali na upotrebu sve druge načine za sagrevanje srca, i pritom najjednostavniji i naizgled najlakši način, koji ipak nije manje težak za ispunjenje, samo što brže dovodi do cilja, a to je svrsishodno tvorenje umne molitve upućene Gospodu Spasitelju. Ono se sastoji od sledećeg: stani umom i pažnjom u srce i budući ubeđen da je Gospod blizu i da sluša, vapij Mu sa umilenjem: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnago ili greješnuju," i čini to neprestano: i u crkvi, i kod kuće, i na putu, i kad si u poslu, i za stolom, i u postelji, jednom rečju, od trenutka kada otvoriš oči do trenutka kada ih zatvoriš. Ovo će u potpunosti odgovarati držanju stvari na suncu, zato što tu postoji držanje sebe pred licem Gospoda Koji je Sunce umnog sveta. Treba znati da plod od ove molitve počinje da se pojavljuje onda kada se ona usadi u srce i udubi u njega, a za to je potrebno potruditi se navikavanjem na njeno tvorenje; radi toga je potrebno izdvajati izvestan deo vremena ujutru i uveče isključivo za nju.

Kada sve ovo budeš činio sa usrdnoću, bez lenjosti i stalno, milostiv je Gospod, zapaliće se u srcu vatra, koja će svedočiti o začinjanju unutrašnjeg duhovnog života u središtu naše prirode ili o zacarivanju Gospoda u nama...

Crta kojom se odlikuje stanje kada se otkriva Carstvo Božije u čoveku, odnosno stanje kada se pali stalni duhovni oganj u srcu iz odnosa prema Bogu, jeste unutar-prebivanje. Svest se stalno usredsređuje u srcu i stoji pred licem Gospoda izlivajući pred Njim svoja osećanja, a najviše od svega padajući s bolom ničice pred Njim u smirenim osećanjima pokajanja sa svojevrsnom

spremnošću čoveka da sav život svoj posvećuje služenju isključivo NJemu. Ovakvo ustrojstvo se ustanovljava svakodnevno, od trenutka buđenja iz sna, traje ceo dan, u svim delima i poslovima i podvižnici ga ne napuštaju dok im san ne zatvori oči. Zajedno sa stvaranjem ovakvog ustrojstva prestaje svako raspoloženje koje je postojalo do tog trenutka u periodu traženja, u onom prelaznom stanju muke, kako ga naziva Speranski... Nezadrživo vrenje misli prestaje, atmosfera duše postaje čista i vedra: postoji samo misao i sećanje na Gospoda. Otuda potiče svetlost u svemu unutrašnjem.

Sve je tamo jasno, svako kretanje se uočava i dostojno ocenjuje uz prisustvo umne svetlosti koja ishodi od lica Gospoda Koji se sozercava. Zbog toga svaka loša pomisao i svako loše osećanje koje se rađaju srcu u samom začetku nailaze na otpor i bivaju isterani... Ako se i protiv volje provuče nešto mrsko, to se odmah smireno ispoveda Gospodu i omiva unutrašnjim pokajanjem ili spoljašnjim ispovedanjem, tako da se uvek čuva čista savest pred Gospodom. Kao nagrada za sav takav unutrašnji trud daje se smelost prema Bogu u molitva koja neprestano gori u srcu. Neprestana toplina molitve jeste duh ovog života, tako da sa prestankom ove topline prestaje i kretanje duhovnog života kao što sa prestankom daha prestaje telesni život.

69. Ne kažem da je sve učinjeno čim dostigneš ovo stanje vidljivog opštenja. Ovim se samo udara temelj novom stepenu ili novom periodu hrišćanskog života. Oдавде će krenuti preobrazovanje duše i tela po duhu života u Isusu Hristu ili njihovo produhovljavanje. Savladavši sebe čovek počinje da ulaže u sebe sve istinsko, sveto i čisto, isteruje sve lažno, grehovo i telesno. I dotad se on trudio na istom poslu, ali je svakog trena bio potkradan; zato što je ono što je uspevao da sagrađi gotovo istog trenutka bilo razarano. Sada više nije tako. Čovek je čvrsto stao nogom i ne prepuštajući se mrskim stvarima ostvaruje svoje traženje dostižući cilj. Prima se, po rečima Varsanufija oganj koji je Gospod došao da spusti na zemlju, i u ovom ognju počinju da sagorevaju sve sile ljudske prirode. Ako dugim trenjem podstaknete oganj i bacite drva u njega - ona će se zapaliti i pucketaće i dimiće se goreći dok ne sagore. A kada sagore ona bivaju prožeta ognjem i daju prijatnu svetlost bez dima i pucketanja. Isto se dešava i u čoveku. Oganj je primljen, počinje sagorevanje. Koliko pritom ima dima i pucketanja - znaju oni koji su to iskusili.

Ali, kada sve sagori dim i pucketanje prestaju i u čoveku postoji samo svetlost. Ovo stanje je stanje čistote; dug je put do njega. Ali Gospod je Mnogomilostiv i Svesilan... Očigledno je da onome ko je primio oganj vidljivog opštenja sa Gospodom ne predstoji spokoj, već mnogo truda, ali slatkog i plodnog truda; do sada je on bio gorak i sa malo plodova, ako ne i sasvim jalov.

70. Ukoliko počneš da se navikavaš da se moliš kako treba po tuđim molitvama, u tebi počinju da se bude i sopstvena molitvena obraćanja i vapaji upućeni Bogu. Nikada ne propuštaj bez pažnje ova ushođenja ka Bogu koja se pojavljuju u tvojoj duši, već svaki put čim se probude zastani i moli se svojom molitvom. Ne misli da moleći se ovako škodiš molitvi, - ne: upravo tada se moliš kao što treba i ova molitva brže stiže do Boga. Zato i postoji pravilo koje se svima daje: u crkvi, ili kod kuće, kada tvoja duša sama poželi da se pomoli svojim, a ne tuđim rečima, - daj joj slobodu, neka se moli, iako se i celu službu sama moli, a kod kuće ostavi molitveno pravilo i ne uspe da ga završi.

Oba načina molitve - po molitvenicima s punom pažnjom i odgovarajućim pobožnim mislima i osećanjima ili bez njih, svojim rečima, prijatni su Bogu. NJemu nije prijatno samo kada neko čita molitve kod kuće ili stoji u crkvi na službi bez pažnje: jezik čita ili uho sluša, a misli lutaju ko zna gde. Ovde uopšte nema molitve. Molitva koja se ne čita, ali jeste lična bliža je suštini stvari i mnogo je plodnija. Zbog toga se savetuje da čovek ne čeka uvek da sam poželi da se pomoli, već da tera sebe na silu da se tako moli, i ne samo za vreme crkvene službe i molitvoslovlja kod kuće, već i u svako vreme. Radi navikavanja na ovaj molitveni trud sa samoprimoravanjem iskusni molitvenici su izabrali jednu molitvu Gospodu Spasitelju i odredili pravila za njeno tvorenje kako bi se uz pomoć nje razvila lična molitva. Ova stvar je jednostavna: stani umom u srce pred Gospoda i moli Mu se: "Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja." Tako čini kod kuće pre molitvoslovlja, između molitava i na njihovom kraju, tako čini i u crkvi, tako čini ceo dan, kako bi sve trenutke dana ispunio molitvom.

Ova spasonosna molitva obično prvo biva radna, delatna. Ali ako se neko ne polenji da se potruži ona će postati i samopokretna, sama će se tvoriti, kao potočić koji žubori u srcu. Ovo je veliko blago i vredi da se čovek potruži da bi ga dostigao. Trudbenici koji imaju uspeha u molitvi upućuju u tom cilju na neveliki trud ili ne preterano teško molitveno vežbanje, a to je: pre ili posle molitvenog pravila, jutarnjeg ili večernjeg, a nekad i danju, izdvoji nešto vremena za tvorenje samo ove molitve i tvori je na sledeći način: sedi, ili bolje stoj molitveno, usredsredivši pažnju u srcu pred Gospodom, podstaknuvši ubeđenje da je On tu i da te sluša, i vapij Mu: "Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja," i ako želiš čini poklone do pojasa i do zemlje. Tako radi petnaest minuta, pola sata, više ili manje, kako ti je zgodno. Što se usrdnije potrudiš ova molitva će ti se brže prilepiti za srce. Bolje je da se čovek posla lati revnosnije i da ne odstupa dok ne dostigne ono što želi, ili dok ova molitva ne počne sama da se kreće u srcu; posle toga je samo održavaj. Ova srdačna toplina ili gorenje duha, o kojima je ranije bilo reči dolaze upravo ovim putem. Što se više u srcu ukoreni Isusova molitva, više se zagreva srce i tim više molitva postaje samopokretna, tako da se oganj duhovnog života nalazi u srcu. Zato se oni koji su dobili začetak savršenog unutrašnjeg života gotovo isključivo mole ovom molitvom određujući njome sve svoje molitveno pravilo.

71. Sveti Grigorije Sinait piše: "Ono što smo primili u Isusu Hristu u Svetom Krštenju se ne uništava, već se samo zakopava kao neko blago u zemlju. I blagorazumnost, i blagodarnost zahtevaju da se pobrinemo da to otkrijemo i ispoljimo. Ka ovome vode sledeći putevi: kao prvo, ovaj dar se otkriva veoma teškim ispunjavanjem zapovesti tako da onoliko koliko ispunjavamo zapovesti toliko ovaj dar otkriva svoju svetlost i svoj sjaj; kao drugo, on se pojavljuje i otkriva neprestanim prizivanjem Gospoda Isusa, ili što je isto to, neprestanim sećanjem Boga. I prvo sredstvo je moćno, ali je drugo moćnije, pošto i prvo od njega dobija svoju punu silu. Zato, ako iskreno želimo da otkrijemo blagodatno seme koje je u nama skriveno požurimo da se što pre naviknemo na srdačno upražnjavanje i da uvek u srcu imamo samo ovo delo molitve, bez slika i bez uobražavanja, dok ono ne zagreje naše srce i dok ga ne razgori do neizrecive ljubavi prema Gospodu."

72. Ova molitva je nazvana Isusovom zato što se obraća Gospodu Isusu i zato što je po svom sastavu slovesna, kao i svaka druga kratka molitva. Umna pak biva i treba da se naziva umnom kada se ne uznosi samo rečju, već i umom i srcem, sa svešću o njenom sadržaju i osećanjima, i naročito kada se sa dugom pažnjom upotrebljava i tako slije sa kretanjima duha da se samo ona i

vide u čoveku, a reči kao da nema. Svaka kratka molitva može da uzađe na ovaj stepen. Isusovoj molitvi pripada prvenstvo, zato što ona dušu spaja sa Gospodom Isusom, a Gospod Isus jeste jedina vrata za Bogooopštenje, ka kojem molitva teži. Jer On je Sam rekao: "Niktože priidet ko Ocu tokmo Mnoju" (Jn. 14, 6). Zato onaj ko je nju stekao usvaja svu silu ovaploćenog domostroja, u čemu i jeste naše spasenje. Kad čuješ ovo nećeš se začuditi zato što revnitelji spasenja nisu žalili truda starajući se da se naviknu na ovu molitvu i da usvoje njenu silu. I ti se na njih ugledaj.

Spoljašnje navikavanje na Isusovu molitvu sastoji se u dostizanju toga da se ona sama od sebe neprestano vrti na jeziku, a unutrašnje u usredsređivanju pažnje uma u srcu i neprestanom stajanju u njemu pred Gospodom, sa srdačnom toplinom u raznim stepenima koja sve ovo prati i odbacivanjem svih drugih pomisli, i najviše sa skrušenim i smirenim padanjem ničice pred Gospodom Spasiteljem. Temelj ovom navikavanju se polaže čestim, što je moguće češćim ponavljanjem ove molitve sa pažnjom u srcu. Često ponavljanje utvrđujući se, sabira um u stajanju pred Gospodom. Utvrđivanju ovakvog ustrojstva u čoveku pomaže zagrevanje srca i odagnavanje pomisli, čak i prostih, a ne samo strasnih. Kada u srcu počne neprestano da gori oganj pilepljivanja Gospodu, tada ujedno s tim unutra počinje da vlada mirno ustrojstvo srca sa skrušenim i smirenim mislenim padanjem ničice pred Gospodom.

Dovde doseže naš sopstveni trud uz pomoć blagodati Božije. Ono što iznad ovoga u delu molitve može da se dogodi biće samo dar blagodati. Kod svetih otaca se pominje to samo zato kako neko ko dostigne navedenu granicu ne bi pomislio da nema više šta da poželi i kako ne bi uobrazio da stoji na samom vrhu molitvenog ili duhovnog savršenstva.

Nemoj žuriti da izgovaraš jednu molitvu za drugom, već ih izgovaraj umerenim tempom kao što se obično govori pred značajnim licem kada ga čovek za nešto moli. Međutim, nemoj se starati samo za reči, već najviše da um bude u srcu i da stoji pred Gospodom kao prisutnim, sa punom svešću o Njegovoj veličini i blagodati i pravdi...

Da bi se izbegle nepravilnosti treba da imaš savetnika -duhovnog oca ili sabesednika - jednomislenog brata, i uz njegovu pomoć proveravaj sve što se dešava u takvom tvom trudu. A sam uvek deluj u najvećoj prostoti, u velikom smirenju i ne pripisujući uspeh sebi. Znaj da se pravi uspeh uvek dešava unutra, neprimetno, ne otkrivajući se, kao što raste telo. Zato, kada se u tebi začuje: aha, eto ga! - znaj da je to neprijateljski glas koji ti pokazuje nešto prividno umesto stvarnog. Ovde počinje samoobmana. Odmah ugušuj ovaj glas; inače će on kao truba trubeti u tebi hraneći taštinu.

73. Treba znati da je pouzdan znak podviga i ujedno uslov uspeha u njemu bol. Onaj ko bez boli korača neće dobiti plod. Bol srca i telesni trud dovode do davanja dara Duha Svetog koji se daje svakome ko veruje u svetom Krštenju, koji se našom lenjošću prema ispunjavanju zapovesti sahranjuje u strastima, ali po neizrecivoj milosti Božijoj ponovo vaskrsava u pokajanju. Ne odstupaj pak od truda zbog bola koji on pričinjava da ne bi bio osuđen zbog jalovosti i čuo: "Vozmite ot nego talant". Svaki podvig, telesni ili duševni, koji nije praćen bolom i koji ne zahteva napor ne donosi plod: "Carstvije Božije nuditsja, i nuždnicu voshiščajut je" (Mt. 11, 12). Mnogi su se mnogo godina bez bola trudili i trude, ali su zbog nedostatka ovog bola bili i jesu tuđi čistoti i nisu pričesnici Svetoga Duha, zbog toga što su odbacili oštricu bola. Oni koji delaju

u nemaru i raslabljenosti navodno se mnogo trude, ali ne žanju nikakav plod zbog nedostatka bola. Ako se u skladu sa prorokovim rečima ne sokrušatsja čresla našja iznemogavši od truda posta, ako ne urežemo u srce bolna osećanja skrušenosti i ako ne odbolujemo kao porodilja, nećemo moći da rodimo duh spasenja na zemlji srca našeg.

PLODOVI MOLITVE

[sadržaj](#)

74. Prvi plodovi molitve se sastoje od pažnje i umilenja. Ovi plodovi se pojavljuju pre svih drugih od svake molitve koja se pravilno tvori, a pre svega od Isusove molitve, koja je iznad svakog pojanja psalama i drugog molitvoslovlja. Od pažnje se rađa umilenje, a od umilenja se produbljuje pažnja. Oni se slivaju, rađajući jedno drugo; oni molitvi daju dubinu, postepeno oživljavajući srce; oni joj daju čistotu, otklanjajući rasejanost i sanjarenje. Kao i istinska molitva pažnja i umilenje su darovi Božiji.

75. Znajte da pažnja nikada ne sme da napušta srce. Ali delo u srcu ponekad biva samo umno - samo ga um tvori, a ponekad i srdačno, to jest i počinje se i nastavlja sa toplim osećanjem. Ovo nije zakon samo za otšelnike, već za sve one koji čista srca treba da stoje pred Bogom i da pred NJim rade, to jest, za sve hrišćane. Um se umara kada izgovara reči molitve. Tada se molite bez reči - padnite ničice u mislima u srcu pred Gospodom predajući Mu se... To će i biti prava molitva, a reč je samo izražava... i ona je uvek slabija od same molitve pred Bogom.

Srdačna molitva nikada nije preuranjena. Ona je početak dela. NJenim utvrđivanjem u srcu napreduje delo Božije. Treba je razvijati ne žaleći truda. Bog, kada vidi trud, daje ono što se traži. Prava molitva ne biva proizvod samog čoveka: ona je dar Božji. Tražite i naći ćete! To što niste koristili veštački način ukorenjivanja molitve - nije šteta. Ovaj način nije neizbežan; i bez njega se može. Nije glavni položaj tela, već unutrašnje ustrojstvo. Sve delo se sastoji u tome: "Stajati pažnjom u srcu i gledati ka Bogu, ili vapiti." - Nisam sreo još nikoga ko bi odobravao ovaj veštački metod. Preosvećeni Ignjatije i o. Makarije Optinski ga takođe ne odobravaju.

76. Umešno delanje Isusove molitve... uvek je tvoriti jednostavno s pažnjom u srcu ili hođenje sa sećanjem na Boga, jeste naš trud i sam po sebi ima svoj prirodni - a ne blagodatni - plod. Ovaj plod jeste sabranost misli, strahopoštovanje i strah Božji, sećanje na smrt, umirenje pomisli i izvesna srdačna toplota. Sve su to prirodni plodovi unutrašnje molitve. Ovo čovek treba dobro da zapamti da ne bi trubio pred sobom i pred drugima i da se ne bi nadimao.

Dok su u nama samo prirodni plodovi ne vredimo ni pare, i u suštini, i po sudu Božijem. Vredimo kada dođe blagodat. Jer kada ona dođe uupravo to će značiti da nas je Bog pogledao milostivim okom...

U čemu se zapravo ispoljava ovo dejstvo blagodati ne mogu vam reći, ali nesumnjivo je da ona ne može doći pre nego što se pojave svi gore navedeni plodovi unutrašnje molitve.

77. Plod molitve je sabranost pažnje u srcu i toplina. Ovo je prirodno dejstvo. To svako može da dostigne. I ovu molitvu treba da tvori svako, ne samo monah, već i mirjanin.

Ovo nije neko komplikovano delo, već jednostavno. I Isusova molitva sama po sebi nije neka čudotvorna, već je kao i svaka druga kratka molitva - slovesna, dakle, spoljašnja. Ali ona može da pređe u umnu i srdačnu... sve prirodnim putem. Što je od blagodati - na to treba čekati, jer se to ni na koji način ne može osvojiti.

Ono što su vam pisali da prvo treba očistiti strasti odnosi se na uzvišenu sozercateljnu molitvu, a ovo je jednostavna molitva..., koja ipak, može da dovede do uzvišene molitve.

Da bi bavljenje njome bilo uspešno svaki put kada joj pristupate treba sve da ostavite da bi srce bilo apsolutno slobodno od svega, da u pažnji ne štrči ni neko lice, ni posao, ni stvar. Sve to treba isterati u ovo vreme. Kada završite pravilo ne treba da napuštate ovu molitvu nikada, već čim budete slobodni, odmah da je se prihvatite.

Za vreme bogoslužjenja treba pažljivo slušati službu... stojeći s pažnjom tamo gde se tvori Isusova molitva. A kada se nešto nerazumljivo čita i poje treba tvoriti ovu molitvu.

78. Ne zaboravljajte da se ne treba ograničavati samo mehaničkim ponavljanjem reči Isusove molitve. To čoveka neće nikuda odvesti osim do mehaničke navike da ovu molitvu ponavlja jezikom, a da čak ni ne razmišlja o njoj. Naravno, ni ovo nije loše, ali to predstavlja najudaljeniju spoljašnju periferiju ovog dela.

Suština stvari je svesno stajanje u prisustvu Gospoda sa strahom, verom i ljubavlju. Ovo raspoloženje je moguće i bez reči. NJega i treba utvrditi u srcu pre svega. Reči će doći kasnije da bi se samo na tome zadržala pažnja i produbila ona osećanja i raspoloženja.

79. Isusova ili neka druga kratka molitva je dobra stvar ako se jezik na nju navikne. Postarajte se samo pritom da pažnju ne držite u glavi, već u srcu i budite tamo ne samo za vreme stajanja na molitvi, već i u svako vreme. Potrudite se da stvorite u srcu kao neku ranicu... Stalni trud će to brzo učiniti. Tu nema ničeg naročitog. To je prirodna stvar (to što će se pojaviti ranica). Međutim, od toga će biti i više sabranosti. A glavno je da Gospod videći trud daruje i Svoju pomoć i blagodatnu molitvu. Tada će u srcu sve krenuti svojim tokom.

80. Plašite se da ne padnete u duhovno slastoljublje? Otkud ono ovde?! Jer ne tvori se molitva radi slasti, već zato što je dužnost da se na ovaj način služi Bogu; a slast je obavezna prinadležnost istinskog služenja. Osim toga, u molitvi je glavno stajanje pred Bogom umom u srcu, s pobožnošću i strahom koji otrežnjuje i isteruje svaku nastranost i koji u srcu nasađuje bol pred Bogom. Ova osećanja: strah Božji i bol, ili srce skrušeno i smireno jesu glavne crte prave unutrašnje molitve i proba svake molitve, na osnovu njih treba suditi da li naša molitva ide onako kako treba ili kako ne treba. Kada oni postoje - molitva je valjana. Kada ih nema - nije u redu, i treba je vratiti na pravi put.

Kada ih nema slast i toplina mogu da izazovu nadmenost, a to je duhovna gordost... i to će biti pogubna prelest. Tada će slast i toplina otići; ostaće samo sećanje na njih... a duša će i dalje misliti da ih ima. - Ovoga se bojte i više razgorevajte strah Božji, smirenje i padanje ničice pred Bogom s bolom, hodeći uvek u prisustvu Božijem. Ovo je glavno!

Srdačna toplina o kojoj pišete je dobro stanje. I treba je čuvati i podržavati. Kada oslabi, treba je rasplamsavati kao što vi radite: sabirati se što jače u sebi i vapiti ka Gospodu. Da ne bi odlazila treba izbegavati rasejavanje misli i utisaka na osećanja koja nisu u skladu sa ovim stanjem, treba izbegavati da se srce pilepi za bilo šta vidljivo i nikakva briga ne sme da proguta svu pažnju. Pažnja pak prema Bogu neka bude stalno i napetost tela neka ne popušta, mirno, kao vojnik u stroju. Glavno je: moliti Gospoda da produži ovu milost.

Što se tiče pitanja da li je to to, jednom zauvek usvojite pravilo da takva pitanja odagnavate bez žalosti, čim se rode. To je vraziji nakot. Ako se zadržite na ovom pitanju neprijatelj će odmah dati i odgovor: o, naravno, to je to... Sila si - svaka ti čast! - Zatim će se delija popeti na štule, počće da umišlja da je nešto veliko, a druge će prezirati. I blagodat će otići, ali će ga neprijatelj držati u misli da je ona sa njim. I ovo je: misli da ima, a nema ništa (mnitsja imjeti, togda kak ničego net). Sveti oci su napisali: "Nemoj meriti sebe." A ako čovek uzme i reši ovo pitanje znači da pristupa merenju sebe: koliko sam porastao. Izvolite bežati od ovoga kao od vatre.

82. Prava toplina je dar Božji; ali postoji i prirodna toplina, plod sopstvenih napora i slobodnog raspoloženja. One su jedna od druge udaljene kao nebo od zemlje. Kakva je toplina u vama - ne vidi se. Kasnije će se otkriti.

"Misli su me umorile, ne dozvoljavaju da se zaustavim pred Bogom." To je znak da je to vaša toplina, a ne Božija. Prvi plod Božije topline jeste sabranost misli i njihova stalna ustremljenost ka Bogu. Ovde se dešava isto što i sa krvotočivom ženom. Kod nje je bilo: sta tok krove... a ovde se zaustavlja tečenje pomisli. Šta je potrebno? Održavajući svoju prirodnu toplinu ne smatrati je za nešto vredno, već samo za izvesnu pripremu za Božiju toplinu. Zatim, treba osećati bol zbog oskudnosti Božijeg dejstva u srcu i u bolu neprestano moliti Gospoda: "Milostiv budi! Ne otvrti Lica Tvojego!.. Prosvjeti Lice Tvoje!.." Uz ovo treba povećati telesna lišavanja... u hrani, u snu, poslu i slično. Sva dela treba predati u ruke Božije.

83. Od trenutka kada se ujutru probudite postarajte se da se saberete i da razgorite toplinu. Ovo smatrajte za svoje normalno stanje. Čim ovoga nema znajte da u vama nešto nije u redu. Kad se ujutru dovedete u takvo stanje sabranosti i topline treba sve da činite da nikako ne razorite svoje unutrašnje raspoloženje, a koliko je u vašoj moći treba da činite ono što podržava ovo stanje, a ono što ga rastrojava ni u kom slučaju ne treba činiti: jer bi to značilo biti sopstveni neprijatelj... Odredite sebi kao zakon da čuvate sabranost i toplinu, stojeći umom pred Gospodom. Onda će se samo pokazati kako treba da se radi ili šta čovek sebi treba da dozvoli, a šta ne treba.

Svemoćni pomoćnik u ovome jeste Isusova molitva. Na nju se treba navići tako da se ona neprestano izgovara tamo gde se nalazi srce. A da bi se čovek navikao treba da se potruđi. Sada se latite tog posla. Ili ste već upoznati sa njim? - Činilo mi se da ovu molitvu tvorite samo na pravilu. Na pravilu ona ide po svom redu, ali je obavezno treba tvoriti dok čovek sedi, hoda, jede, radi. Ako se ona ne drži jako u srcu moguće je da čovek sve ostavi i da se samo njome bavi

dok se ona u njemu ne ukoreni. To je prosta stvar. Treba stati pred ikonama u molitvenom položaju (može da se sedne) i kada se pažnja spusti tamo gde se nalazi srce, onda tamo treba lagano tvoriti Isusovu molitvu uz sećanje na prisustvo Božije. Tako treba činiti pola sata, sat ili više. Prvo je teško, a kada se stekne navika sve će se odvijati prirodno, kao disanje.

Uz ovakvo unutrašnje ustrojstvo u vama će početi i umni život, ili kako kažu, umno delanje. Prva stvar ovde jeste zahtevanje čistote savesti, da ona čoveka ne prekoreva ne samo pred Bogom, već ni pred njim samim, čak ni pred stvarima. Zato, čim se u mislima ili reči pojavi nešto što smućuje savest, odmah se u sebi treba kajati pred Gospodom Koji sve vidi i Koji će umiriti savest.

Ostaje samo borba s pomislima koje će malo malo zujati kao dosadni komarac. Sami se učite kako da sa njima izađete na kraj. Iskustvo je nauka. Reći ću vam jedno: obično se pomisli kovitlaju u glavi. One su prazne. Ali vi pazite na one koje se kao strela zabadaju u srce i ostavljaju tamo trag kao ožiljak. Odmah se priberite i izgladite ovaj trag molitvom stavivši na njegovo mesto suprotno osećanje. Kada se čuva toplina ovi slučajaji su retki i slabi.

84. Na jeziku neka bude Isusova molitva, u umu - viđenje Gospoda pred sobom, u srcu čežnja za Bogom ili za opštenjem s Gospodom. Kada sve ovo bude postojalo, i kada se ustali, Gospod će vam videći kako se trudite dati ono za šta molite.

85. Svaka molitva treba da ishodi iz srca, a svaka druga molitva nije molitva. I molitve po molitveniku, i lične molitve, i kratke molitvice treba da idu iz srca ka Gospodu Kojeg čovek vidi pred sobom. Tim pre takva treba da bude Isusova molitva.

86. Molite me da vam razjasnim delo molitve... Ali ovde nema šta da se objašnjava. Stani umom u srce pred licem Gospoda i vapij: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnago! - To će biti molitveni trud. Ukoliko se neko usrdnije bude trudio Gospod će mu, videći trud, dati duhovnu molitvu koja biva plod blagodat Svetog Duha.

Evo, to je sve što treba reći i shvatiti o Isusovoj molitvi. Sve ostalo što se izmišlja ne odnosi se na ovu stvar. - To neprijatelj odvlači od prave molitve.

87. Treba se pažnjom zaustaviti u srcu i stajati tamo stalno pred Gospodom. O tome sam vam više puta pisao. Tada ćete primećivati svaku trunčicu. Molite se, Bog će dati!

88. Dok postoji revnost, prisutna je i blagodat Svetog Duha. Ona je oganj. Vatra se održava drvima. Duhovna drva jesu molitva... Čim se blagodat dotiče srca odmah se rađa obraćenost uma i srca ka Bogu - t.j. seme molitve. Zatim ide bogomislije.

Blagodat Božija pažnju uma i srca usmerava ka Bogu i drži ih na Njemu. Pošto um nikada nije bez dejstva i kako se okreće prema Bogu on o Bogu i razmišlja. Otuda potiče sećanje Boga, stalni saputnik blagodatnog stanja... Sećanje na Boga ne biva prazno, već obavezno uvodi u sozercanje savršenstava Božijih i Božijih dela: blagosti, pravde, stvaranja, promišljanja, iskupljenja, suda i nagrade. Sve zajedno ovo je svet Božji ili duhovna oblast. Revnitelj stalno prebiva u ovoj oblasti. Ovakvo je svojstvo revnosti. Otuda potiče i obrnuto: onaj ko prebiva u

ovoj oblasti podržava i oživljava revnost. Želite li da održite revnost? - Održavajte propisano raspoloženje... Po delovima - to su drva duhovna... Imajte uvek pod rukom ovakva drva i čim primetite da oganj revnosti slabi uzmite neku cepanicu od svojih duhovnih drva i obnavljajte duhovnu vatru. I sve će krenuti na dobro. Iz skupa takvih duhovnih kretanja proističe strah Božji, stajanje pred Bogom sa sveštenim strahom u srcu. Ovo je stražar i čuvar blagodatnog stanja... Udubite se u ovo i dobro promislite o tome, uselite u svest i srce... i neprestano oživljavajte u sebi... i bićete živi.

Vaša kula je kao pustinjska kelija. Čovek može ništa da ne vidi i ne čuje... Može nešto da pročita, pa da porazmisli, malo da se pomoli, pa opet malo da porazmisli.

Eto, sve je tu. Kada bi Bog dao toplinu u srce i kada ona ne bi nestajala! Čista savest i stalna molitvena usmerenost ka Bogu bi trebalo upravo ovo da proizvedu. Ali sve je iz ruke Božije.

89. Usrdno ispunjavajući pravilo čuvajte trezvenost uma i toplinu srca. Kada ova poslednja počne da se smanjuje požurite da je razgorite znajući sigurno da čim ona nestane to znači da je više od pola puta ka odstupanju od Boga pređeno. Strah Božji je čuvar i podstrekač unutrašnje topline, ali potrebno je i smirenje, i trpljenje, i vernost pravilima, i najpre trezvenost. Pazite na sebe, Gospoda radi. Pazite na sve načine da ne zaspite, ili da se ako ste zadremali probudite.

TAJNO POUČAVANJE

[sadržaj](#)

90. Prepodobni avaj Isaija Otšelnik o pouci kaže: "Blagorazumni bogataš skriva u kući svoja blaga; blago koje je izneto na videlo podvrgava se pljačkanju lopova i napadaju ga silnici zemaljski: tako i smirenomudreni i dobrodeteljni monah krije svoje dobrodetelji kao bogataš blago, ne ispunjava želje pale prirode. On sebe svakog časa prekoreva i vežba se u tajnom poučavanju, u skladu sa onim što je rečeno u Pismu: sogrjejasja vo mne serdce moje, i v poučeniji mojem razgoritsja oganj. O kakvom ognju Pismo ovde govori? - O Bogu: Bog naš jeste oganj pojadačaj. Kao što se ognjem topi vosak i isušuje žabokrečina nečistota koje skrnave čoveka, tako se i tajnim poučavanjem isušuju nečiste pomisli, istrebljuju iz duše strasti, prosvetljuje se um, postaje jasnija i tananija misao, izliva se radost u srcu. Tajno poučavanje ranjava demone, odagnjava zle pomisli; njime se oživotvorava unutrašnji čovek. Bog ukrepljuje onoga ko se naoružava tajnim poučavanjem; Anđeli mu daju silu, ljudi ga proslavljaju. Tajno poučavanje i čitanje dušu čine domom koji je sa svih strana zatvoren i zaključan, stubom nepokolebljivim, tihim i mirnim pristaništem. Ono spasava dušu čuvajući je od kolebanja. Veoma se smućuju i uznemiravaju demoni kada se monah naoružava tajnim poučavanjem koje se sadrži u Isusovoj molitvi: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja - čitanje u osamljenosti pomaže vežbanju u poučavanju. Tajno poučavanje jeste ogledalo uma, svetilnik savesti. Tajno poučavanje isušuje blud, ukroćuje jarost, odagnava gnev, tera tugu, udaljava drskost, uništava uninije. Tajno poučavanje prosvetljuje um, odgoni lenjost. Od tajnog poučavanja se rađa umilenje, useljava se u čoveka strah Božji: ono donosi suze. Tajnim poučavanjem se monahu daje smirenomudrenost karaktera, bdenje ispunjeno umilenjem, čista molitva. Tajno poučavanje je molitveno blago: ono odagnava pomisli, ranjava demone, omiva telo. Tajno poučavanje uči dugotrpljenju, uzdržanju; onome ko je njegov pričesnik objavljuje o paklu. Tajno

poučavanje štiti um od sanjarenja i donosi mu razmišljanje o smrti. Tajno poučavanje je puno svih dobrih dela, ukrašeno je svakom vrlinom, svako nečisto delo mu je strano i tuđe."

91. Saberi se u srcu i tvori tajno poučavanje. Ovim sredstvom će se uz pomoć blagodat Gospodnje održavati duh revnosti u svom istinskom ustrojstvu - i čas će goreti, čas će se razbuktavati. I ovo je unutrašnji put. Treba znati da je to najkraći put ka spasonosnom ustrojstvu. Čovek može sve da ostavi i da se bavi samo ovim delanjem, - i u svemu će imati uspeha. Nasuprot tome, ako sve budemo radili, a na ovo ne budemo obraćali pažnju nećemo videti ploda.

Onaj ko se ne okreće ka unutra i prema ovom duhovnom delanju samo otaljava posao. Istina, ovo delanje je izuzetno teško, naročito na početku, ali je zato direktno i plodno. Zato sveštenik koji rukovodi treba što pre svoje pitomce da uvodi u ovo delanje i da ih u njemu utvrđuje.

U njega se pre svega može uvoditi i spoljašnji čovek, i to na sve načine, - i ne samo da se može, već i mora. To je zato što se seme ovog delanja nalazi u obraćanju u kojem se ono vrši. Samo treba ga razjasniti, istumačiti kako treba i rukovoditi. Tada će i sve spoljašnje krenuti kako treba, valjano i zrelo. Nasuprot tome, bez ovoga će se ono samo kao truli končići stalno kidati. Zapamti pravilo da to ne treba ostvariti odjednom, već polagano; ono mora imati velika ograničenja, jer može da se desi da ne vodi ka ovom unutrašnjem delanju, u kojem je suština stvari, već ka spoljašnjim pravilima. Zato, bez obzira na to što postoje i ljudi koji se kreću od spolja ka unutra, pravilo uvek treba da bude - ulaziti što pre unutra i ovde razgorevati duh revnosti.

Naizgled, to je prosta stvar, ali kada čovek za nju sazna može dugo nad njom da se znoji i da sve to da malo plodova. I to je zbog svojstva telesne delatnosti. Ona je lakša, zato i privlači; unutrašnja je pak teška, zbog toga i odbija ljude od sebe. Ali onaj ko se veže za prvo koje je veštastveno (materijalno) i sam se u duhu postepeno oveštastvluje, zato se hladi, postaje nepokretniji i stoga se sve više i više udaljava od unutrašnjeg. I ispada da će neko prvo ostaviti unutrašnje, navodno do vremena sazrevanja, doći će, veli, vreme - ali kasnije, kada se osvrne vidi da je vreme propušteno i da je umesto da se pripremi postao za to nesposoban. Opet, ni spoljašnje ne treba da se napušta: ono je oslonac unutrašnjeg, već i jedno i drugo treba da ide zajedno... Očigledno je samo da prvo ima preimućstvo, jer Bogu treba služiti duhom i klanjati Mu se dolikuje u duhu i istini. I jedno i drugo treba da budu u uzajamnoj vezi, u srazmeri s njihovim dostojanstvom, bez nasilja jednog prema drugom i njihove podele na silu.

92. Ono glavno što su oni (sveti oci) tražili i što su savetovali jeste da se shvati duhovno ustrojstvo i da čovek ume da ga se drži. Onome ko to dostigne ostaje jedno pravilo: budi unutra, imaj tajno poučavanje u srcu. Poučavaj se sećanju na Boga, sećanju na smrt, sećanju na grehove, samoprekorevanju, odnosno, spoznaj ovaj predmet i govori o njemu u sebi neprestano, na primer: kamo pojdu, ili: červ, a ne čelovjek. Kada se ovo i slično tvori s pažnjom i osećanjima to je tajno poučavanje.

93. Odavde sledi da se ukratko svi načini ili metode za razgorevanje i održavanje duha revnosti mogu svesti na sledeće: nakon što se probudiš uđi u sebe, stani u svoje srce, prođi svu duhovnu životnu delatnost i zaustavivši se na jednom drži se samo toga. Ili još kraće: saberi se i tvori u srci tajno poučavanje.

94. Kada se vaše srce razgori Božijom toplinom počinje zapravo vaša unutrašnja promena. Ova vatrica će sve u vama spaliti i pretopiti, drugim rečima, počće sve da produhovljuje dok sasvim ne produhovi. Dok ne dođe ovaj oganj produhovljenosti neće biti, ma kako da se primoravate na duhovno. Dakle, sada je čitava stvar u tome da se stekne oganj. I izvolite da u tom pravcu usmerite sav trud.

Ali znajte da dok se vatra na pokaže, strasti još uvek deluju, iako im se ne dozvoljava da rade šta hoće. Strasti su isto što i vlaga u drvima. Sirova drva ne gore. Treba sa strane doneti suvadi i zapaliti ih. Ona će dok budu gorela početi da suše vlagu i što se više budu razgorevala više će se paliti sirova drva. Tako oganj pomalo isterujući vlažnost i šireći se obuzima plamenom i sva drva koja su u njega bačena.

Nаша drva jesu sve sile naše duše i sve aktivnosti tela. Svi su oni dok čovek ne pazi na sebe prožeti vlagom - strastima, i dok strasti nisu proterane, uporno se protive duhovnom ognju... Oni ulaze i u dušu i u telo, osvajaju i sam duh - svest i slobodu - uzimaju pod svoje, i na taj način gospodare čitavim čovekom. Pošto su oni u vezi sa demonima kroz njih demoni i vladaju čovekom, koji ipak umišlja da je sam svoj gazda.

Od ovih se pre svega oslobađa duh. Blagodat Božija ga izvlači. Duh, ispunjavajući se pod dejstvom blagodati strahom Božjim raskida svaku vezu sa strastima, i pokajavši se za prošlost črvsto rešava da ubuduće ugađa samo Bogu i da radi NJega Jedinog živi, hodeći po zapovestima NJegovim. Stojeći u ovoj odlučnosti duh uz pomoć blagodati Božije isteruje zatim strasti iz duše i tela i sve u sebi produhovljuje. Eto, i kod vas se duh išćupao iz okova koji su ga držali. Svešću i voljom vi stojite na strani Božijoj. Bogu želite da pripadate i da samo NJemu ugađate. To je tačka oslonca za vašu delatnost u duhu. Međutim, dok je vaš duh povratio svoja prava duša i telo još uvek ostaju pod dejstvom strasti i trpe od njih nasilje. Vama sada preostaje da se naoružate protiv strasti i da ih pobedite - da ih isterate iz duše i tela. Borba sa strastima je neizbežna. One neće same od sebe predati ono čime vladaju, iako to čine nezakonito.

Sećanje na Boga jeste život duha. Ono rasplamsava i revnost za ugađanje Bogu, i vašu odlučnost da budete Božija čini nepokolebljivom. Ovo je, opet ponavljam, - tačka oslonca za život u duhu, i dodaću - osnova za vaše strateške operacije protiv strasti.

95. Kako su u sebi razgorevali molitveni duh i utvrđivali se u molitvi podvižnici, oci i učitelji naši? Glavno što su oni tražili sastojalo se u tome da srce neprestano gori samo Gospodu. Bog zahteva srce, zato što je u njemu ishodište života. Gde je srce - tamo je svest, pažnja i um, tamo je svecela duša. Kada je srce u Bogu i sva duša je u Bogu i čovek stoji pred Bogom u neprestanom poklonjenju duhom i istinom.

Ovo glavno se nekima davalo brzo i lako. Milost Božija! Čim ih je duboko potresao strah Božji, čim je oživljavala savest u svoj svojoj sili, čim se burno rasplamsavala revnost da se čovek drži pred Gospodom čisto i neporočno, čim je trud ugađanja Bogu razduvavao ovaj oganj i pretvarao ga u plamen! To su serafimske duše, plamene, koje se brzo kreću, mnogodelatne.

Međutim, kod drugih sve ide tromo. Da li je njihovo prirodno ustrojstvo takvo ili Bog s njima ima druge namere, njihovo srce se ne zagreva brzo. Naizgled, već su se navikli na sva dela

pobožnosti i vode život pravedan, ali ne, - u srcu uopšte nije ono što bi trebalo da bude. Tako biva ne samo sa mirjanima, već i s onima koji žive u obiteljima, čak i sa otšelnicima.

Bog je dao razum trudbenicima trezvenja i oni su ustanovili naročit način da se u srcu ukoreni stalna molitva upućena Gospodu koja zagreva srce. To smo više puta pominjali. Iskustvo je opravdalo ovaj način pokazavši da je uspešan, i on je počeo gotovo svuda da se upražnjava, i svi koji se njime bave onako kako treba imaju uspeha.

96. Iz iskustva se u duhovnom životu može izvući veoma pouzdan zaključak da onoga ko ima usrdnost prema molitvi ne treba učiti kako da se usavršava u molitvi. Sam molitveni trud, koji se upražnjava sa strpljenjem dovešće ga i do najviših stepena molitve.

Ali šta da rade slabi i tromi, i naročito oni koji su pre nego što su došli do spoznaje kakva molitva treba da bude stigli da očvrsnu u spoljašnjoj formalnosti i koji su se ohladili prema navikavanju na poredak ustavnih molitvoslovlja? NJima preostaje još jedno прибежиште - umetničko delanje umne molitve Gospodu. I zar nije pre svega zbog njih pronađeno ovo umetničko delanje, ili drugačije, umetničko zasađivanje Isusove molitve u srce?

97. "Osim uz pomoć delatne umne molitve niko ne može da izbegne delovanje strasti i napade lukavih pomisli, za koje će biti ispitani u smrtnom času i dati odgovor na Strašnom Sudu."

98. Isusova molitva je jedno od sredstava za postizanje uspeha u čovekovom hođenju pred Bogom... Ovde je glavno da čovek stane pažnjom u srce i da vapije ka Gospodu Koji je svuda prisutan...

Koren dobrog unutrašnjeg ustrojstva jeste strah Božji. NJega treba učiniti stalno prisutnim... On će sve držati u napetosti i neće dozvoliti da se opuštaju ni udovi, ni misli, gradeći bodro srce i trezvenu misao.

Međutim, uvek se treba sećati i osećati da je uspeh u duhovnom životu i u svim njegovim manifestacijama plod blagodat Božije. Duhovni život je potpuno u zavisnosti od Presvetog Duha Božijeg. Mi imamo svoj duh, ali je on nemoćan. On stupa na snagu kada ga oseni blagodat.

99. Išćite i obrjašćete!.. Šta čovek treba da traži? Živo, opipljivo opštenje s Gospodom. Ovo daje blagodat Božija, ali mi i sami treba da se potrudimo na tome. U kom pravcu usmeriti trud? Na to da se čovek uvek seća Gospoda, toga da je On blizu, da je čak u srcu. Da bismo u ovome uspeli, savetuje se navikavanje na Isusovu molitvu: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja, ponavljajući je neprestano s mišlju o Gospodu, Koji je u srcu ili blizu srca. Stani s pažnjom u srce pred lice Gospoda i govori: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnago. - Čitava stvar i jeste u tome i u suštini ništa se više ne traži... Stvar je u tome da se stane umom u srce pred licem Gospoda i da se molitva NJemu upućuje. Pritom znaj da je umna molitva stajanje umom pred Gospodom sa uzdasima NJemu upućenim, a Isusova molitva: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja.. jeste slovesna, spoljašnja molitva.

Na ovaj način će se sećanje na Boga učvrstiti u umu i lik Božiji će biti u duši kao sunce. Stavi hladnu stvar na sunce, ona će se zagrejati. Tako će se i duša zagrejati od sećanja na Gospoda Koji je umno Sunce. A šta će biti posle toga, videćeš kasnije.

Prvi trud je navika da se neprestano ponavlja Isusova molitva... I počnite, stalno ponavljajte i ponavljajte, ali sve s mišlju o Gospodu. I sve je tu...

100. Pitate šta je potrebno za Isusovu molitvu... Dobro je onako kako je vi tvorite. Podsećajte sebe na to i tako činite. Samo ću vas na jedno podsetiti, da pažnjom treba sići u srce i stati tamo pred lice Gospoda Koji je svuda prisutan, i u vama, i Koji sve vidi - i u vama takođe... Stabilnost će nastati kad se u srcu stvori oganj.

Trudite se da je ne prekinete, i ona će se tako učvrstiti da će se sama ponavljati, i u vama će žuboriti potočić, kao što je govorio starac Partenije Kijevo-Pečerski. A neko od drevnih je rekao: kao kada lopovi priđu kući da se uvuku u nju i nešto da ukradu, pa čuju da tamo unutra neko priča, te se ne rešavaju da u nju uđu, i kada se naši neprijatelji prikradaju duši da bi je pokrali i čuju da tamo žubori mala molitva idu unaokolo, a u sredinu se plaše da uđu.

101. Ono što treba tražiti molitvom jeste ukorenjivanje u srcu tihog, ali toplog stalnog osećanja prema Bogu; ekstaze i naročita kretanja čovek ne treba da se trudi da ostvari; a kada Bog pošalje naročita molitvena osećanja treba za njih zahvaljivati, a ne pripisivati ih sebi i ne žaliti kada odu, kao za nekim velikim gubitkom, već uvek od njih smireno prelaziti na tiho osećanje prema Gospodu.

O SEĆANJU NA BOGA

[sadržaj](#)

102. Često sam te podsećao, draga moja sestro, na sećanje na Boga, i sada ti opet kažem da ako se ne trudiš i ako se dobro ne oznojiš da se u tvom umu i srcu ureže ovo strašno ime, uzalud ćutiš, uzalud poješ, uzalud postiš, uzalud bdiš. Jednom rečju: sav trud monaha ništa neće vredeti bez ovakvog delanja, bez sećanja na Boga. To je početak tihovanja radi Gospoda, to je i kraj. Ovo mnogo željeno ime je duša tihovanja i ćutanja. U sećanju na njega je radost i veselje, otpuštenje grehova i bogatstvo dobrodetelji. Ovo preslavno ime je mali broj ljudi stekao samo u tihovanju i ćutanju. Čovek drugačije ne može ni da ga stekne iako mnogo i prisiljava sebe na to. Zato, znajući silu ovoga, uvek ubeđujem tvoju u Hristu ljubav da tihuje i ćuti, jer se uz pomoć ovih dobrotelji bogati u nama sećanje na Boga.

103. Bog je svuda i uvek s nama, uz nas i u nama, ali mi nismo uvek s NJim, jer Ga se ne sećamo, i zato što Ga se ne sećamo dozvoljavamo sebi mnoge stvari koje ne bismo dozvolili kada bismo se sećali. Počnite da se trudite da se navikavate na ovo sećanje!

Odredi sebi kao zakon pravilo da uvek budeš s Gospodom umom u srcu i da ne dozvoljavaš mislima da lutaju, već čim odu da ih opet vraćaš nazad i primoravaš da sede kod kuće, u kleti srca, i da besede s najslađim Gospodom.

Šaljem vam u vezi s ovim predmetom knjižicu: "Pisma o duhovnom životu", koja je u potpunosti usmerena na to da pomogne utvrđivanju uma u srcu pažnjom prema Gospodu i molitvenim raspoloženjem.

104. Što se više budete utvrđivali u sećanju na Boga ili u umnom stajanju pred Bogom u srcu, tim će se sve više i više utišavati i misli i manje će lutati. Unutrašnje dovođenje u red i uspeh u molitvi idu zajedno.

Setite se šta je na samom početku pisama govoreno o našem duhu. Evo, upravo to je ponovno uspostavljanje njegovih prava. Kada se ovo vaspostavi tada će početi delatna - životna - promena duše i tela, i spoljašnjih odnosa, očišćenje. I postaćete pravi čovek.

105. Kada vaš unutrašnji čovek utvrdi u sećanju na Boga tada će se i Hristos Gospod u vas useliti. Jedno i drugo ide zajedno.

I evo vam znamenje na osnovu kojeg možete da se uverite da je ovo predivno delo počelo da se dešava u vama, a to je - izvesno osećanje topline prema Gospodu. Ako budete ispunjavali sve propisano ovakvo osećanje će ubrzo početi da se pojavljuje, i sve češće i češće, a zatim će postati i neprekidno. Ovo osećanje je sladosno i blaženo. I od trenutka kada se pojavi podstiče želju i težnju da ne odlazi od srca, jer je u njemu raj.

Da li želite da što pre stupite u ovaj raj? Evo šta da radite: kada se molite ne odlazite sa molitve, a da se u vašem srcu ne probudi neko osećanje prema Bogu: ili sveštenog straha, ili predanosti, ili zahvalnosti, ili dobre nade i uzdanja; takođe kada posle molitve počnete da čitate, ne napuštajte čitanje dok ne počnete da osećate pročitano istinu. Ova dva osećanja uzajamno se podgreavajući mogu, ukoliko budete vodili računa o sebi, i ceo dan da vas drže pod svojim uticajem. Potrudite se da u potpunosti ispunite ove dve metode i sami ćete videti šta će se desiti.

106. Sećanje na Boga Sam Bog usađuje u dušu. Ali za to je potrebno da se sama duša pomuči i potruđi. Trudite se iz sve snage primoravajući se na neprestano sećanje na Boga. I Bog, videći kako ovo usrdno želite, daće vam sećanje na Sebe.

107. Sve vreme, od kad se probudite dok ne zaspate, hodite u sećanju na Božiju sveprisutnost, razmišljajući o tome da vas Gospod vidi i da beleži sve pokrete misli i srca vašeg. Kako bi ovo bilo neprestano molite se Isusovom molitvom, i često prilazite ikonama, načinite nekoliko metanija, i po kretanju i zahtevu svog srca tako da čitav vaš dan bude često prekidan malim brojem metanija i da prolazi u neprestanom bogomislju i tvorenju Isusove molitve, uz razne poslove.

108. Čitava stvar je u tome da čovek navikne da uvek drži pažnju na Gospodu Svudaprisutnom i Svevidećem, i da On želi da se svi spasu i da je spreman da u tome pomogne.

Ova navika vam neće dati da tugujete - bez obzira da li vas uznemirava unutrašnja ili spoljašnja muka: jer ona daje duši potpuno zadovoljenje, koje nasićujući dušu neće dati prostora nikakvom osećanju oskudice i inferiornosti prepuštajući sebe i sve svoje u ruke Gospoda i rađajući osećanje NJegovog neprestanog zastupništva i pomoći.

109. Molitva nije samo to da čovek stoji na molitvi. Držati um i srce obraćene ka Gospodu i uperene prema NJemu - jeste već molitva, ma u kakvom položaju čovek da se nalazi. Molitveno pravilo je jedno, a ovo molitveno stanje je drugo. Put ka njemu je navikavanje čoveka da se uvek seća Boga i poslednjeg časa, sa sudom koji za njim sledi. Tako se nastrojite i sve će krenuti na dobro. To će biti: u sebi posvećujete svaki korak Bogu... A korake treba usmeravati po zapovestima. A zapovesti znate. Eto, to je sve!.. Svaki slučaj čak možete da podvedete pod zapovest i da u sebi posvetite Bogu svoje delovanje u NJemu. Tako će se čitav život posvećivati Bogu. Šta se još zahteva? - Ništa. Vidite kako je prosto. Revnost za spasenje imate... Kada postoji revnost ona svedoči o žarkoj brizi za spasenje. Na sve načine treba izbegavati hlađenje. Evo kako dolazi do hlađenja: ono počinje zaboravljanjem... Zaboravljaju se dobročinstva Božija, i Sam Bog, i svoje spasenje u NJemu, opasnost da se bude bez Boga, i sećanje na smrt odlazi - jednom rečju, zatvara se sva duhovna oblast. To se dešava i od neprijatelja, i od rasejavanja misli poslovima, brigama, mnogim kontaktima s ljudima. Kada sve ovo bude zaboravljeno, srce se hladi i njegovo saosećanje za duhovno se prekida... - evo i bezosećajnosti. A kada se to desi zajedno s njim dolazi i do nastanka nemara i bezbrižnosti... Usled ovoga duhovna zanimanja se odlažu za neko vreme, a onda se i potpuno ostavljaju. I krenuo je stari - i bezbrižan, i neradan život, samo radi ugađanja sebi. Iako se pritom neće dogoditi ništa toliko aljkavo, ali nemoj se nadati ni da ćeš naći Boga. Prazan život!

Ukoliko ne želite da padnete u ovu provaliju čuvajte se prvog koraka - zaboravljanja. Zato hodite uvek u sećanju na Boga, to jest na Boga i Božije stvari. To će podržavati saosećanje prema njima, a od jednog i drugog stalno će se rasplamsavati revnost. I to je život!

110. Što se tiče umne molitve, budite oprezni u jednom, da uz neprestano sećanje na Boga ne zaboravljate da rasplamsavate i sveštenih strah i potrebu da padate u prah pred licem Boga, Najmilostivijeg Oca, ali i strašnog Sudije.

Često sećanje na Boga bez sveštenog straha otupljuje osećanje straha Božijeg i tako ga lišava onog spasonosnog dejstva, koje mu pripada u krugu duhovnih kretanja i koji osim njega ništa drugo ne može da izazove.

111. Pitajte o molitvi. Srećem kod otaca to da čovek dok se moli treba da isteruje sve slike iz glave. Ja se tako i trudim da radim, ulažući napor da stojim u uverenosti da je Bog svuda... da je i ovde gde su moja misao i moje osećanje. Ne uspevam da se u potpunosti oslobodim slika... ali one sve više i više isparavaju. Sigurno da postoji vreme kada će u potpunosti nestati.

SUŠTINA HRIŠĆANSKOG ŽIVOTA

[sadržaj](#)

112. Ljudi obraćaju pažnju na hrišćansko vaspitanje, ali ga ne dovode do kraja ili ne obraćaju pažnju na najbitnije i najteže strane hrišćanskog života zaustavljajući se na najlakšim, vidljivim, spoljašnjim. Ovo nedovršeno vaspitanje ili vaspitanje koje nije usmereno onako kako treba, daje lica koja brižljivo poštuju sva utvrđena pravila blagočestivog života, ali malo pažnje obraćaju ili je uopšte ni ne obraćaju, na unutrašnje kretanje srca i na istinsko napredovanje u unutrašnjem duhovnom životu... NJima su strani smrtni grehovi, ali oni ne paze na kretanje srdačnih pomisli.

Zato će ponekad i malo suditi drugima, malo će se pohvaliti, i pogorditi, i naljutiti osećajući da su u pravu, ponekad će ih privući lepota i uteha (ovoga sveta), ponekad će čak uvrediti nekoga u porivu nezadovoljstva, ponekad će biti lenji da se mole, i molitvu im krađu isprazne pomisli i tome slično - i baš ih briga za to. Ova kretanja za njih imaju malo značaja. Ako su otišli u crkvu ili se pomolili kod kuće, po ustaljenom redu, i svršili svoje uobičajene poslove - apsolutno su zadovoljni i mirni. A šta se pritom događa u srcu - za to gotovo da i ne mare; međutim, ono može da kuje zlo i da time oduzima svu vrednost njihovom ispravnom i blagočestivom životu.

Uzmite sada ovaj slučaj: onaj ko je nepotpuno ostvarivao delo spasenja postao je svestan ove nepotpunosti i uvideo nepravilnost svog puta i nepouzdanost svog truda.

Tako se neko okreće od spoljašnje pobožnosti ka unutrašnjoj. Na to ga navodi ili čitanje knjiga o duhovnom životu ili beseda sa onima koji znaju u čemu je suština hrišćanskog života, ili nezadovoljstvo svojim trudom, osećaj da nešto nedostaje. I ništa ne ide kako valja. Uz svu ispravnost on nema unutrašnjeg spokoja; nema u njemu onoga što je obećano istinskim hrišćanima - mira i radosti o Duse Svjate (Rim. 14, 17). Kada se u njemu rodi ova misao koja ga uznemirava, beseda sa znalcima ili knjiga mu objašnjavaju u čemu je stvar, i ukazuju na suštinski nedostatak ustrojstva njegovog života, nedostatak pažnje usmerene na unutrašnja kretanja i upravljanje sobom. On shvata da se suština hrišćanskog života sastoji u tome da čovek umom stane u srcu pred Bogom u Gospodu Isusu Hristu blagodaću Svetog Duha i da otuda upravljaajući svim unutrašnjim pokretima i svim spoljašnjim dejstvima sve u sebi, i malo i veliko, pretvara u služenje Triipostatnom Bogu, žrtvovavši Mu se u potpunosti, svesno i slobodno.

113. Kad sazna šta je suština hrišćanskog života i ne nalazeći je u sebi, um počinje da radi kako bi to dostigao, čita, razmišlja, razgovara. Pritom se ova istina da život zavisi od sjedinjenja sa Gospodom prikazuje u raznim oblicima i analizira, ali još uvek ostaje daleko od srca, još se ne oseća; zato ni plod ne donosi.

114. Revnitelj se okreće ka unutra, i šta mislite da ovde nalazi? - Neprestano vrenje misli, neprestana strasna sudaranja, odebljalost i hladnoću srca, tvrdoglavost i lenjost za poslušanje, želju da sve radi po svom - jednom rečju, sve u sebi nalazi u veoma lošem stanju. Opet se razgoreva revnost i trud se sada usmerava na sopstveni unutrašnji život, na misli i raspoloženja srca. U rukovodstvima za unutrašnji duhovni život naći će da treba da pazi na sebe, da treba da prati pokrete srca da ne bi dopustio ništa loše, da treba da se seća Boga i drugo. Počinje trud i naponi usmereni u ovom pravcu. Ali ne možeš da zadržiš misao kao ni vazduh koji se kreće, loša osećanja i kretanja ne možeš da propustiš kao smrad leša koji truli, i na sećanje na Boga um se ne pokreće kao pokisla i promrzla ptica. Šta da se radi? Kažu: trpi i trudi se. Ide trpljenje i trud, a unutra stalno jedno isto. Dođe napokon neko ko se u to razume i objašnjava: sve ti je unutra haotično, jer se sile razdvajaju: um ide svojim putem, a srce svojim. Treba da sjediniš um sa srcem i tada će prestati vrenje misli i dobićeš kormilo za upravljanje brodom duše - polugu kojom ćeš početi da pokrećeš sav svoj unutrašnji svet. Kako to? Navikni da se umom u srcu moliš: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja!" I ova molitva, kada se naučiš da je tvoriš kako treba, ili tačnije, kada se usadi u srce, dovešće te do željenog cilja: ona će tvoj um spojiti sa srcem, ona će umiriti vrenje misli i daće ti snagu da vladaš kretanjima svoje duše.

115. Ukoliko stvar krene na dobro čovek se, pošto razmisli, odlučuje da se više ne prepušta zabavama, već da živi po sugestijama straha Božijeg i savesti uz samoodricanje. Zbog toga blagodat Božija, koja je do sada delovala spolja ulazi unutra kroz tajne, i čovekov nemoćni duh čini moćnim. Na ovu stranu već potpuno prelaze svest i sloboda; i u čoveku počinje unutrašnji život pred Bogom, život istinski slobodan, razumno-samodelatan. Duševno-telesne potrebe i zahtevi spoljašnjih slučajnosti ga više ne zanimaju, naprotiv, on njima počinje da vlada onako kako mu Duh daje. Kao samodržac on sedi na prestolu srca i otuda izdaje zapovesti šta i kako da se radi.

Ovakva vladavina počinje od prvog trenutka unutrašnjeg prevrata i useljivanja blagodati, ali se u potpunosti ne pojavljuje odjednom. Često napadaju nekadašnji vladari i ne samo da prave zbrku u unutrašnjem gradu, već često i samog vladara grada odvođe u zarobljeništvo. Ovakve slučajnosti se na početku često događaju; ali sila napete revnosti, stalno paženje na sebe i na svoj posao i blagorazumno trpljenje u trudu uz pomoć blagodati Božije čine ih sve ređim i ređim. Na kraju, duh toliko ojača da napadi nekadašnjih uticaja na njega bivaju isto što i trunčica za granitnu stenu. Duh prebiva u sebi stalno, stojeći pred Bogom i vlada silom Božijom nepokolebljivo i snažno.

116. Onaj ko traži unutrašnje Carstvo Božije ili živo opštenje s Bogom prirodno stalno razmišlja o Bogu s naporom usmeravajući svoj um ka NJemu, samo o NJemu želi da čita, o NJemu da razgovara. Međutim, samo ova zanimanja bez drugih o kojima ću kasnije govoriti, neće dovesti do traženog. Kod mistika se ovo zanimanje stavlja u prvi plan, zato što su oni teoretičari, a ne praktičari. Ima nešto preterano u vezi s ovim predmetom i u katoličkim rukovodstvima za duhovni život, a to nije bezopasno. Ono navikava na lakoću: jer lakše je umovati nego se, na primer, moliti ili paziti na sebe; ovo kod čoveka stvara uobraženost, jer rad uma kojem je tako svojstveno da se razmeće može u potpunosti da ga ohladi za praksu, dakle, da spreči pouzdan uspeh, laskajući uspešno ovom umnom delu. Zbog toga zdravi učitelji upozoravaju na ovo i savetuju da se čovek ne prepušta previše ovom zanimanju da ne bi naškodio drugim.

117. Biće jasnije ako kažemo nešto o tome šta se dešava sa dušom i kako treba da se ponašamo kada jako poželimo da se pomolimo ili kada nas nešto podstakne na molitvu.

Ovo svi doživljavaju u većoj ili manjoj meri i na prelasku od traganja sopstvenim naporima ka živom opštenju sa Bogom i nakon njegovog dostizanja. Ovo stanje liči na stanje u kojem čovek biva kada se o nečemu zamisli. Onaj ko se zamisli ulazi u sebe i usredsređuje se na svoju dušu ne obraćajući pažnju na svoje spoljašnje okolnosti, na lica, stvari i događaje. Isto se dešava i ovde; samo što je tamo to stvar uma, a ovde je stvar srca. Preplavljuje ga čežnja sa Bogom, duša se sabira i staje pred lice Boga i, ili izliva pred NJim svoje nade i boli srca kao Ana, Samuilova majka, ili Ga slavoslovi kao Presveta Djeva Marija ili stoji pred NJim u izumljenju kao što je često stajao sveti apostol Pavle. Sva ova svojevrsna dejstva, misli i namere prestaju, i na spoljašnje se više ne obraća pažnja. Sama duša ne želi da se bavi ničim sa strane. Ovo se dešava i u crkvi, pa čak i na molitvenom pravilu ili za vreme čitanja i razmišljanja, možda čak i za vreme nekih spoljašnjih poslova, i u društvu. Međutim, u svakom slučaju, to ne zavisi od sopstvene volje. Čovek koji je jednom iskusio ovu čežnju može da je se seća, da želi da se ona ponovi, da se trudi da je ostvari, ali sam je svojim naporom neće privući: ona dolazi. Čovekovo volji

preostaje jedno: kada to naiđe, ne dozvoljavaj sebi da je rasejavaš, već se potrudi koliko god možeš da joj daš prostora da što više ostane u tebi.

118. Na kraju, prolazi period mučnog traganja; srećni tražitelj dobija ono što traži: nalazi srce i utvrđuje se u njemu svojim umom pred Gospodom i stoji pred NJim stalno, kao verni podanik pred Carem i od NJega dobija vlast i silu da vlada svim svojim - i unutrašnjim i spoljašnjim - što je NJemu blagougodno. To je trenutak kada Carstvo Božije dolazi unutra i počinje da se pokazuje sa silom koja mu je svojstvena.

119. Počinje trud navikavanja na umnu molitvu Gospodu - ovo spasonosno delanje. Prvi plodovi oživljavaju veru, vera pojačava trud i umnožava plodove; posao se odvija sa uspehom. U toku upravo ovakvog truda navikavanja na umnu molitvu Gospodu, postaju sve češća po milosti Božijoj, ona uvlačenja unutra pred Boga, o kojima smo već govorili. A zatim dolazi i to da se ovo uvlačenje unutra učvršćuje zauvek i unutar-prebivanje pred Bogom postaje neprekidno. Upravo to je početak vladavine Carstva Božijeg u nama. Ali, dodaćemo da je to ujedno i početak novog kruga promena u unutrašnjem životu kojem dolikuje naziv produhovljavanja duše i tela...

Sa psihičke pak tačke gledišta o Carstvu Božijem treba reći sledeće: Carstvo Božije se u nama rađa kada se um spaja sa srcem sam se rastvorivši sa sećanjem na Boga. Čovek tada svoju svest i slobodu Gospodu predaje kao žrtvu koja Mu je prijatna, a od NJega dobija vlast nad sobom, i silom, koju od NJega dobija, vlada svim svojim, unutrašnjim i spoljašnjim kao u NJegovo ime.

120. Ono što najviše brine tražitelja jeste unutrašnji nered u mislima i željama; sva njegova revnost je usmerena na to da se nekako otkloni ovaj nered. Za to ne postoji drugi način osim da se stekne ovo duhovno osećanje ili ova srdačna toplina uz sećanje na Boga. Čim se rodi ova toplina misli će se utišati, unutrašnja atmosfera će postati jasna, postaće vidljivi svi začeci dobrih i loših kretanja duše i čovek će dobiti vlast da isteruje poslednje. I na spoljašnje se izliva ova unutrašnja svetlost i tamo omogućava da se razlikuje ono što valja od onoga što ne valja dajući i snagu da se čovek utvrdi u prvom, bez obzira na sve prepreke; jednom rečju, tada počinje istinski, delatni, duhovni život, za kojim je čovek do sada samo tragao, i koji ako se i pojavljivao, to je bilo samo na trenutke. I kada postoji ona čežnja o kojoj je ranije bilo reči, biva i toplina, ali ona nestaje sa nestankom čežnje. Ovde pak toplina koja se rodila u srcu stalno postoji i stalno drži uz sebe pažnju uma. Kada je um u srcu - to i jeste spajanje uma sa srcem, koje predstavlja celovitost našeg duhovnog organizma.

121. Gospod će doći da izlije Svoju Svetlost na vaš razum, da očisti vaša osećanja, da rukovodi vašim delima. Osetićete u sebi silu koja vam je do tada bila nepoznata. - Pojaviće se i doći će ne čulno i vidljivo, već nevidljivo i duhovno, ali ipak stvarno. Kao svedočanstvo služi rađanje, sada već neprekidnog, gorenja srca, pri čemu se um, stojeći u srcu rastvara sa sećanjem na Gospoda, utvrđuje se unutar-prebivanje i usled toga primećuje se sve što se tamo dešava i ono što je Bogu ugodno se prihvata, a sve grehovo se odbacuje, i sva dela se vrše uz potpunu svest o tome da su po volji Božijoj; daje se sila da čovek potpuno upravlja tokom svog života, i unutrašnjim i spoljašnjim, daje mu se vladavina nad sobom. Čovek obično više biva rađen, nego što radi. Slobodu da deluje dobija kada u srcu oseti dolazak Gospoda. Tada se ispunjava obećanje: "Ašče ubo Sin vi svobodit, voistinu svobodni budete" (Jn. 8, 36). Evo šta donosi Gospod, a ne nešto neobično!

122. Može izgledati čudno to što opštenje s Bogom treba još dostizati kada ono već postoji ili se daje u tajni Krštenja ili pokajanja, jer se kaže: "Jelici vo Hrista krestistesja, vo Hrista oblekotesja" (Gal. 3, 27); ili "Umroste bo, i život vaš sokroven jest so Hristom v Bozje" (Kol. 3, 3). Pa poznato je da je Bog svuda prisutan, ne daleče ot kojegoždo nas, da pone osjažut Jego (Dap. 17, 27), i spreman je da se useli u svakoga ko je spreman da Ga prihvati. Samo što nas nedostatak želje, nemar i grehovnost odvajaju od NJega. Sada, kada je pokajnik sve odbacio i kada se predaje Bogu - šta ometa useljavanje Boga u njega?

Da bi se otklonila ovakva nedoumica treba razlikovati različite oblike opštenja s Bogom. Ono počinje od trenutka podsticanja i čovek ga otkriva traganjem, stremljenjem ka Bogu, a sa Božije strane - dobrom voljom, pomoću, pokrovom. Međutim, Bog je još van čoveka i čovek je van Boga, oni se ne proniču uzajamno, ne prožimaju se. U tajni Krštenja ili pokajanja Gospod Svojom blagodaću ulazi u čoveka, živo se sjedinjuje s njim i daje mu da okusi svu sladost Božanstva tako obilno i opipljivo, kao što je svojstveno savršenima, ali zatim ponovo skriva ovu pojavu Svog opštenja, samo ga povremeno obnavljajući - i to lako, samo kao odraz, a ne kao što istinski biva, ostavljajući čoveka u neznanju o Sebi i Svom prebivanju u njemu do određene mere uzrasta ili vaspitanja po Svom mudrom rukovodstvu. Posle ovoga Gospod opipljivo pokazuje Svoje useljavanje u čovekov duh koji tada postaje hram ispunjen NJegovim Triipostasnim Božanstvom.

Dakle, postoje tri oblika opštenja s Bogom: jedno je misaono koje se događa u vreme obraćenja, a druga dva su delotvorna, ali je jedno od njih skriveno, nevidljivo za druge i čovek ga ne raspoznaje, a drugo je i za čoveka i za druge očigledno...

Sav duhovni život se sastoji u prelasku od misaonog opštenja s Bogom na stvarno, živo, opipljivo, jasno.

123. Blagodat Božija koja je došla prvo kroz podsticaj, a zatim kroz čitav period obraćenja, raseca čoveka na čoveka, uvodi ga u svest o ovoj dvojstvenosti, u viđenje neprirodnog i onoga što treba da bude prirodno i dovodi ga do odluke da odagna i očisti sve neprirodno kako bi se Bogu slična priroda pokazala u punoj svetlosti. Međutim, očigledno je da je ovakva odlučnost samo početak dela. U njoj je čovek još uvek samo svešču i voljom izašao iz tuđe oblasti, iz neprirodnosti koja u njemu vlada, odbacio ju je i dotakao se prirodnosti koju očekuje i priželjkuje, ali u stvari, u celokupnom svom sastavu ostaje još uvek onakav kakav je bio, odnosno, natopljen grehom, i u duši, u svim silama, i u telu, u svim njegovim delima vlada strastvenost, kao i ranije, samo s tom razlikom što je ovo ranije bilo poželjno, što ga je čovek birao i što je to delovalo u čovekovo ime sa željom i nasladom, a sada se ono ne želi, ne bira se, već se mrzi, gaji, proganja. Čovek je pritom izašao iz sebe kao iz smrdljivog leša i vidi koji njegov deo toči strastveni smrad i protiv volje ponekad do pomračenja uma udiše sav smrad kojim odiše.

Dakle, istinski blagodatni život u čoveku je na početku samo seme, iskra, ali seme koje je posejano u trnju, iskra koja odasvud biva zapretna pepelom... To je još uvek slaba sveća koja svetli u najgušćoj tami. Svešču i voljom čovek se prilepio za Boga i Bog ga je primio, sjedinio se s njim u ovoj samosvesnoj i voljnoj sili ili umu i duhu, kako se o tome kaže kod svetih Antonija i Makarija Velikog. I to je ono što je dobro, spaseno, ugodno Bogu u čoveku. Svi drugi delovi se

još uvek nalaze u ropstvu i ne žele i još ne mogu da se pokore zahtevima novog života: um ne ume da razmišlja na nov način, već misli po starom; volja ne ume da želi po novom, već želi po starom; srce ne ume da oseća po novom, već oseća po starom. Isto je i u telu, u svim njegovim aktivnostima. Dakle, on je još uvek sav nečist, osim jedne tačke koju predstavlja svesna i slobodna sila - um ili duh. Bog je najčistiji i sjedinjuje se samo s ovim delom, a svi drugi delovi kao nečisti ostaju van NJega, tuđi su Mu, iako je On spreman da ispuni celog čoveka, ali ovo ne čini zbog toga što je čovek nečist... Zatim, čim se on očisti, Bog se odmah useljava u njega.

124. Dakle, to što Gospod, Koji je ušao u savez sa čovekovim duhom ne ispunjava duh u potpunosti i ne useljava se u njega u potpunosti, ne zavisi od NJega, Koji je spreman da sve ispuni, već od nas, upravo od strasti, koje su se rastvorile i postale jedno sa silama naše prirode, koje ona još nije odbacila i koje nije zamenila suprotnim dobrodeteljima...

Međutim, delujući sa svom revnošću protiv strasti, oči uma treba usmeriti ka Bogu - u ovome se sastoji osnovni princip kojeg se treba pridržavati prilikom ustrojstva poretka Bogu ugodnog života, kojim se može meriti ispravnost i neispravnost pravila koja se primenjuju i podviga koji se praktikuju. U ovo se treba uveriti što je moguće potpunije zato što izgleda da sve delatne zablude potiču od nepoznavanja ovog principa. Ne razumevajući svu njegovu silu jedni se zadržavaju samo na spoljašnjem upražnjavanju i podvizavanju, drugi samo na dobrim delima i navikavanju na njih, ne idući dalje, a treći idu pravo u sozercanje. Sve ovo je potrebno, ali sve ima svoj red. Prvo je sve u semenu. Zatim se to razvija, ne isključivo, ali pre svega u ovom ili onom delu, jer, ipak je neizbežna postepenost, ushođenje od spoljašnjih podviga ka unutrašnjim, a od jednih i drugih ka sozercanju, a ne obrnuto.

125. Prvo seme novog života se sastoji od sjedinjavanja slobode i blagodati. I njegov uspeh će biti razvijanje samo ovih elemenata. Kao što je tamo, dajući obećanje da će živeti po volji Boga, u slavu NJegovu, pokajnik govorio: "Samo Ti ukrepi i utvrdi," tako i sve kasnije vreme svakog trenutka treba da prepušta, tako da kažemo, sebe u ruku Božiju s molitvom: "Ti Sam izvrši što je Tvoj volji ugodno," da bi na taj način, kako u svesti i volji, tako i u stvarnosti Bog bio Onaj Koji deluje u nama, i dao nam šta je NJemu ugodno da želimo i činimo. Trenutak u kojem se čovek nada da će bilo šta učiniti nad sobom i u samom sebi jeste trenutak gašenja istinskog, duhovnog, blagodatnog života. U ovom stanju bez obzira na ogromne napore, istinskog ploda nema.

126. Suštastveno raspoloženje pokajnika je: "Kako god znaš, spasi me, Gospode, a ja ću se truditi, i nelicemerno, bez odstupanja, bez ogovaranja, po čistoj savesti činiti sve što budem razumeo i mogao!" Onoga ko u sebi ima ovakvo raspoloženje Gospod zaista prima i deluje u njemu kao Car. On ima učitelja - Boga, molitvenika - Boga, želatelja i delatelja - Boga, plodonosca - Boga, vladara - Boga. To je seme i srce nebeskog drveta života u njemu.

127. Sada je greh isteran iz svoje tvrđave koju je zauzelo dobro, razbijen je, rasturene su njegove snage.

"Blagodat i greh ne obitavaju zajedno u umu," kaže sveti Dijadoh, već do Krštenja (ili do tajne pokajanja) blagodat spolja podstiče dušu na dobro, satana se gnezdi u njenoj dubini, trudeći se da

zagradi sve ulaze uma, a od časa u kojem se preporučamo demon biva napolju, a blagodat unutra."

128. Ukazivanje na upražnjavanja koja pomažu da se u dobru utvrde duševne i telesne čovekove snage.

Dakle, blagodatni život u duhu unutra će goreti i razgorevati se. Zbog revnosti i usrdnosti čoveka koji se predaje Bogu blagodat će dolaziti u njega i prožimati ga svojom osvećujućom silom sve više i više ili će ga usvojiti. Međutim, čovek na ovom ne može i ne sme da se zaustavi. To je još seme, tačka oslonca. Treba učiniti da ova svetlost života prolazi dalje prožimajući prirodu duše i tela i na taj način osvećujući ih prisvajajući, odbacuje nadošlu neprirodnu strastvenost i uzvodi ih u njihov čist i prirodan oblik - da ne ostaje u sebi, već da se razliva po čitavom našem biću, po svim silama. Međutim, pošto su sve ove sile natopljene neprirodnim kada duh blagodati, koji je veoma čist dođe u srce on ne može direktno i neposredno da ulazi u njih, pošto mu na putu stoji njihova nečistota. Zato treba utvrditi neka posredstva između duha blagodati koji živi u nama i sila kroz koje bi se on prelivao u njih i isceljivao nas kroz njih kao kroz flastere koji su stavljeni na bolesna mesta. Očigledno je da svi ovi posrednici s jedne strane moraju imati karakter i svojstva Božanstvenog ili nebeskog, a s druge moraju biti u potpunoj saglasnosti s našim silama i njihovim prirodnim ustrojstvom i namenom, inače blagodat kroz njih neće proći i sile iz njih neće izvući isceliteljska svojstva. Ovakvi posrednici treba da budu po svom poreklu i unutrašnjem svojstvu. A sami po sebi oni ne mogu biti ništa drugo do dejstva, vežbanja, trud, pošto se primenjuju na sile koje se odlikuju svojstvom delanja... Dela i vežbanja kao sredstva za lečenje naših sila i vraćanje izgubljene čistote i celovitosti su: post, rad, bdenje, osamljivanje, udaljavanje od sveta, čuvanje osećanja, čitanje Svetog Pisma i svetih otaca, odlazak u crkvu, česta ispovest i pričešćivanje.

129. Imajući za cilj da očisti i ispravi čoveka Božanstvena blagodat pre svega leči ishodište njegove celokupne delatnosti, i to: usmerava svest i slobodu ka Bogu kako bi oдавde zatim sprovodila isceljivanje i po svim silama kroz njihovu sopstvenu delatnost, koja im je određena ili koja se u njima podstiče iz ishodišta koje je već isceljeno i osvećeno. Kako se leči i kako se čuva ovo ishodište videli smo pre ovoga. Sada treba da definišemo koja dejstva iz njega treba da ishode, sa isceljujućom silom u onom značenju koje je pre ovoga navedeno... Sva ova upražnjavanja treba da budu usmerena tako da ne gase, već da više rasplamsavaju duh revnosti sa svim unutrašnjim ustrojstvom.

130. Ako se (naš) duh bude odvojio od Boga - sila koju je Bog dao čoveku biće mu oduzeta. Tada on neće više moći da izađe na kraj ni sa stremljenjima duše ni sa potrebama tela, ni sa spoljašnjim dodirima. Biva predat da ga razvuku duševno-telesne želje i ispraznost spoljašnje svakodnevice, premda je sve ovo u vidu samonaslade. Uporedite ova dva ustrojstva života i videćete da je prvi u potpunosti u sebi i da živi pred Bogom, a drugi je u potpunosti spolja i u zaboravljanju Boga. Ovo poslednje ustrojstvo života se do krajnosti pogoršava time što u njega dolaze strasti koje koreneći se u egoizmu prodiru u svu duševno-telesnost i svemu daju ono što je zlo, protivno duhu ili strahu Božijem i savesti daju usmerenje koje ne gradi, već razgrađuje i time čoveka čine još više spoljašnjim.

131. S druge strane, netačno je i ako neko misli da opštenje s Bogom treba da predstavlja poslednji čovekov cilj i da će ga čovek biti udostojen posle, na primer, svih svojih napora. Ne, ono treba da bude svagdašnje neprestano stanje čoveka, jer čim nema opštenja s Bogom, čim se ono ne oseća, čovek mora da bude svestan da se nalazi van svog cilja i svog naznačenja.

132. Tajanstvenog opštenja s našim Gospodom Isusom Hristom verujući se udostojavaju u svetoj Tajni Krštenja.

Na Krštenju (Miropomazanju) blagodat ulazi unutra - u srce hrišćanina, i zatim stalno ostaje u njemu pomažući mu da živi hrišćanski i da ushodi sve više i više u duhovnom životu.

133. Život je sila da se deluje. Duhovni život jeste sila da se deluje duhovno ili po volji Božijoj. Čovek je izgubio ovu silu, i zato dok mu ona ne bude ponovo data on ne može da živi duhovno, bez obzira na sve svoje namere. Evo zbog čega je izlivanje blagodatne sile u dušu verujućeg suštinski neophodno za istinski hrišćanski život. Istinski hrišćanski život jeste blagodatni život. Čovek se uzvodi do svete rešenosti, ali da bi mogao da deluje u skladu s njom neophodno je da se s njegovim duhom sjedini blagodat. Prilikom ovog sjedinjavanja moralna sila koja se odlikuje samo prvim oduševljenjem urezuje se u duh i zauvek ostaje uz njega. Upravo u ovom vaspostavljanju moralne sile duha sastoji se dejstvo preporoda koji se događa u Krštenju u kojem se čoveku daje, kako opravdanje, tako i sila da deujstvuje "po Bogu u pravdi i prepodobiji istini" (Ef. 4, 24).

134. Carstvo Božije je u nama kada Bog caruje u nama, kada duša u svojoj dubini ispoveda Boga kao svog Vladiku, kada Mu je pokorna svim silama, i kada Bog moćno deluje u njoj, i ježe hotjeti i ježe djejati o blagovoleniji (Fil. 2, 13). Temelj ovom carstvu se polaže u trenutku odluke da čovek služi Bogu u Gospodu Isusu Hristu blagodaću Svetog Duha. Tada čovek-hrišćanin svoju svest i slobodu, od kojih se zapravo sastoji suština ljudskog života predaje Bogu, a Bog prima ovu žrtvu i na taj način dolazi do saveza čoveka s Bogom i Boga s čovekom, vaspostavlja se zavet s Bogom, koji je prekinut padom i koji se prekida voljnim gresima. Ovaj unutrašnji savez se zapečaćuje, utvrđuje i postaje sposoban da opstane i da se očuva blagodatnom silom u Božanstvenoj tajni Krštenja, a za one koji su padali nakon Krštenja - u tajni pokajanja, i zatim se stalno učvršćuje u Svetom Pričešću. Tako žive svi hrišćani, te, dakle, nose u sebi Carstvo Božije, to jest, pokoravaju se Bogu kao Caru i Bog njima vlada kao Car. Kada se govori o Carstvu Božijem u nama, uvek treba dodavati: u Gospodu Isusu Hristu blagodaću Svetog Duha. U ovome je pečat hrišćanskog Carstva Božijeg u nama. Bog je Car nad svima kao Tvorac i Promislitelj, ali On istinski caruje u dušama, i u dušama se istinski ispoveda kao Car tek nakon vaspostavljanja prekinutog saveza duša s NJim, a ovo čini Duh Sveti u Gospodu Isusu Hristu, našem Spasitelju.

135. Priselite se sada Gospodnje priče o kvascu skrivenom u tri kopanje brašna. Kvasac se ne primećuje odmah, već neko vreme ostaje skriven, zatim već očigledno počinje da deluje i na kraju, prožima celo testo. Tako je i Carstvo prvo skriveno u nama, zatim se otkriva, i na kraju se otkriva u potpunosti i pokazuje u sili. Ono se otkriva opisanim nehotičnim uvlačenjima čoveka unutra pred Boga. Ovde duša nema vlast nad sobom, već je prepuštena dejstvu sa strane. Neko je uzima i uvodi unutra. To je Bog, blagodat Svetog Duha, Gospod i Spasitelj: ma šta da se kaže sila reči je jedna. Bog time pokazuje da prihvata dušu i da želi da vlada njome i istovremeno je uči na ovu Svoju vladavinu pokazujući kakva je ona. Dok se ova uvlačenja čoveka unutra ne

pokažu - a ona se ne pokazuju odjednom - čovek, očigledno više deluje sam, uz skrivenu blagodatnu pomoć. On se napreže da pažnjom i dobrim namerama bude u sebi, da se seća Boga i da odagnava prazne i rđave misli i da svako delo obavlja onako kako je Bogu ugodno, napreže se i trudi se do umora, ali mu ovo nikako ne polazi za rukom: i misli mu se rasipaju, i strasni pokreti ga savladavaju, i u poslovima se otkrivaju nesklad i greške; sve je to zbog toga što Bog još ne pokazuje Svoju vladavinu nad dušom. A čim se to pokaže (a pokazuje se kada se pojave navedena uvlačenja čoveka u sebe) istog trenutka se sve u njemu usklađuje - to je znak da je Car tu.

136. "Šta će biti," pitaćeš, "ako je Hristos u nama?" - "Plot ubo mrtva grjeha radi, duh žet živet pravdi radi." Vidiš koliko je zlo nemati u sebi Duha Svetoga: smrt, neprijateljstvo protiv Boga, nemogućnost da Mu se ugodi pokoravajući se NJegovim zakonima, ne biti Hristovim i nema Ga u sebi Vidi takođe koliko je blago imati Duha u sebi: istinski biti Hristov, imati u sebi Samog Hrista, takmičiti se sa Anđelima! Jer imati plot mrtvom za greh znači početi živeti večnim životom, još ovde na zemlji nositi u sebi zalag Vaskrsenja i lako ići stazom dobrodetelji. Apostol nije prosto rekao: plot mrtva, već je dodao: grjeha radi, za greh, da bi ti razumeo da se ubija porok, a ne priroda tela. Ne govori apostol o tome; naprotiv, on želi da telo bude mrtvo ostajući u životu. Kada se naša tela u pogledu plotskih uticaja ni po čemu ne razlikuju od onih koja leže u grobu to je znak da imamo u sebi Sina, da u nama prebiva Duh" (sv. Zlatoust).

Kao što tama ne može da opstane pred svetlošću, tako ne može pred Gospodom Hristom i NJegovim Duhom da se održi plotsko, strasno, grehovno. Međutim, kao što postojanje sunca ne uništava postojanje tame, tako ni prisustvo u nama Sina i Duha ne oduzima i ne uništava postojanje nečeg grehovnog i strasnog nama, već mu samo oduzima silu. Strasno i grehovno čim se ukaže prilika odmah nastupa i nudi sebe svesti i volji. Ako svest na to obrati pažnju i počne time da se bavi i volja može da skrene na tu stranu. Ali ako svest i volja u tom trenutku pređu na stranu duha i obrate se Gospodu Hristu i Duhu NJegovom, sve plotsko i strasno će istog trenutka nestati kao dim od daha vetra. Upravo to znači - plot je mrtva, nemoćna. - Takav je sveopšti zakon života istinskih hrišćana. Ali postoje stepeni kada neko stalno prebiva svešću i voljom na strani duha u živom, opipljivom opštenju s Gospodom Hristom u NJegovom Duhu, i tada plotsko i strasno ne može da se pojavi kao što ne može da se pojavi tama pred suncem i hladnoća pred plamenom. Tu je plot potpuno mrtva - nepokretna. Upravo ovaj stepen na ovom mestu podrazumeva sveti Pavle. Sveti Makarije Egipatski često opisuje ovaj stepen. A opšti poredak duhovnog života je najbolje opisan kod prepodobnog Isihija. Suština njegovih pouka je u sledećem: kada ustaju plot i strast okreni se od njih ne obraćajući pažnju na njih, prezirom i mržnjom i obrati se molitveno Gospodu Hristu Koji je u tebi, i plotsko i strasno će istog trenutka otići.

137. Trudite se da se naviknete na Isusovu molitvu. Neka vas Gospod blagoslovi! Treba verovati da je Gospod Isus Hristos u nama - zbog Krštenja i Pričešća, po Svom obećanju, da je sjedinjen s nama ovim tajnama. Jer kršteni se oblače u Hrista, a oni koji se pričešćuju primaju Gospoda. "Jadij Moju Plot i pijaj Moju Krov vo Mne prebivajet, i Az v nem", kaže Gospod. Samo nas smrtni grehovi lišavaju ove velike milosti prema nama. Međutim, oni koji se kaju i nakon ispovesti pričešćuju opet je vraćaju. Tako verujte. Ako vam nedostaje vera molite se da vam Gospod dometne vere i da vas učvrsti krepko i nepokolebljivo.

138. Onome ko je u sebi otkriven je i duhovni svet. Stoga se vidi da kao što je unutar-prebivanje sa viđenjem drugog sveta uslov za razgorevanje duhovnih osećanja, tako je i obrnuto - poslednje pretpostavljaju prve i svojim rođenjem ih izazivaju. Zajedničkim pak uzajamnim dejstvom i jednih i drugih napreduje duhovni život. Duh onoga ko je u valjanom osećanju vezan je i privezan, a ko ga nema on lebdi. Zato, da bi uspešnije prebivao unutra, žuri do osećanja, makar kroz napeto primoravanje sebe, jer onaj ko želi da ostane samo sa umnim sabranjem uzalud se trudi: jedan tren i sve se razleće. Zato nije čudno što naučnici uz sve obrazovanje neprestano maštaju: to je zato što im radi samo glava.

139. Evo delanja za sile duše sa njihovim zajedničkim prilagođavanjem pokretima duha. Ovde vidimo kako je svako od njih prilagođeno životu duha ili duhovnim osećanjima. Međutim, oni vode i ka ukrepljenju početnih uslova unutar-prebivanja, a to su zapravo: delanja uma - sabiranju pažnje, delanje volje - budnosti, a delanja srca - trezvenju. Molitvovanje ili molitva pokriva sve njih i sve sadrži; čak u svom tvorenju ona nije ništa drugo do unutrašnja, ranije objašnjena delatnost... Ova delanja, prožeta duhovnim stihijama dušu čine srodnu duhu i s njim je rastvaraju. Odavde je očigledno koliko su oni suštinski neophodni i kako loše čine oni koji ih odbacuju. Oni sami su razlog što im posao ide bez ploda, znoje se, ali ne vide plod, zatim se ubrzo hlade i tu je svemu kraj.

140. Dok duša ne zasedne svojim umom u srce ne vidi sebe i nije sebe svesna onako kako treba.

141. Carstvo Božije je u vama, kaže Gospod, i zatim je radi samog duhovnog delanja zapovedio: uđi u klet tvoju i zatvori vrata... To je klet srca po tumačenju svih svetih otaca. Upravo zbog toga se duhovni čovek, koji se spasava i podvizava, i naziva unutrašnjim.

142. U prvom naletu blagodati koja priziva zajedno sa stupanjem unutra otkriva se i ovaj svet - viđenje drugog sveta, nezavisno od čoveka, od toga da li on to želi ili ne. Posle ovoga se njegovo viđenje isto kao i unutar-prebivanje prepušta čovekovoj slobodi i mora biti delano.

143. Kada se stvori stalno unutar-prebivanje stvara se i stajanje u svetlu Božijem; i obrnuto: unutar-prebivanje je sigurno tek kada se učvrsti stajanje u drugom svetlu.

144. Dakle, kad uđeš unutra učvrsti se u viđenju duhovnog sveta i počni da rasplamsavaš delatnost duhovnog života ili pređi prvo na razmišljanje da bi kasnije i u osećanjima imao navedena stanja: sve je to spaseno ustrojstvo uma i srca. Suštinsko i neizbežno pripremanje za ovo jeste unutar-prebivanje i viđenje duhovnog sveta. Prvo uvodi, a poslednje stavlja čoveka u neku duhovnu atmosferu, koja pospešuje gorenje života. Zato, može se reći, samo proizvodi ova dva pripremna delanja - i poslednje će doći samo od sebe. Često se ljudi žale: srce je postalo kameno... To nije čudno. Ne sabira se unutra i nije navikao na to, ne utvrđuje se gde treba i ne zna mesto srca - kako onda životna delatnost da bude ispravna? To je isto što i pomeriti srce sa svog mesta i zahtevati život.

145. Biti u nekom osećanju ima mnogo značaja u duhovnom životu. Onaj u kome ono postoji je već unutar sebe i srca, jer smo uvek pažnjom u delatnom delu, i ako je to srce, onda smo u srcu.

146. Duh blagodati obitava u hrišćanima od momenta Krštenja i Miropomazanja. A zar pristupanje tajnama pokajanja i Pričešća nije primanje izobilnih struja blagodati? Onima koji već imaju Duha dolikuje reći: "Duha ne gasite" (1 Sol. 5, 19). Međutim, kako im se opet može reći: "Ispunjavajte se Duhom?" Blagodat Svetog Duha se daje hrišćanima, zato što je takva sila vere hrišćanske. Međutim Duh koji živi u hrišćanima ne spašava Sam, već zajedno sa slobodnim dejstvima samog hrišćanina. - U ovom smislu hrišćanin može i da uvredi Duha i da Ga ugasi, i može da pomogne da On očigledno projavljuje u njemu Svoja dejstva. Kada se ovo dešava hrišćanin je svestan da je u neobičnom stanju koje se ispoljava u vidu tihe, duboke, sladosne radosti, koja se ponekad uzdiže do igranja duha. Eto to je duhovna opijenost! - Poredeći je s opijenošću vinom apostol kaže: ne tražite ovo, već onu opijenost, nazvavši je ispunjenjem od Duha. Jer zapovest - ispunjavati se Duhom nije ništa drugo do zapovest da se čovek tako ponaša ili da sa svoje strane upotrebljava takva dejstva koja bi pomogla ili omogućila i dala prostora Svetom Duhu da se očigledno pokaže, da opipljivo utiče na srce.

U delima ljudi Božjih, koji su se udostojili takve blagodati i koji su njome čak stalno osenjeni, nalazimo ukazivanje posebno na dva dela koja se radi toga zahtevaju od čoveka - očišćenje srca od strasti i molitveno obraćanje Bogu. I apostol Pavle je ukazao na ova sredstva. Prvo je učio kako treba očistiti dušu od strasti pohoti i gneva, a ovde posle reći: ispunjavajte se Duhom, ukazuje i na molitvu. Sveti Zlatoust je uveo ova dva načina i u tumačenje. Da molitva otkriva Duhu Božijem slobodu da utiče na srce o tome je rekao govoreći: "Oni koji poju psalme ispunjavaju se Duhom." A da do toga vodi i čistota od strasti govori odmah nakon toga: "Da li je u našoj vlasti da se ispunjavamo Duhom? - Da, jeste. Kada budemo čistili svoju dušu od laži, surovosti, bluda, nečistote i pohlepe, kada postanemo dobrodušni, sastradalni, kada se budemo brinuli za sebe, kada ne bude u nama svetogrđa - smehotvorstva, kada postanemo dostojni - šta će zabraniti Svetom Duhu da nam se približi i doleti? I On se neće prosto približiti, već će ispuniti naše srce."

147. Niko nema moć da zapoveda srcu. Ono živi svojim životom. Samo po sebi se raduje, samo po sebi tuguje. I s njim ništa ne možeš da radiš. Samo Vlarar svega, Koji sve drži desnicom Svojom ima vlast da ulazi u njega i unosi osećanja ne pitajući za prirodne tokove njegovih izmena.

148. Čitajući kod otaca o mestu srca koje um stiče molitvom treba podrazumevati slovesnu silu srca, koju je Tvorac smestio u gornji deo srca, silu po kojoj se ljudsko srce razlikuje od srca životinja, koje imaju silu volje ili želje, i silu revnosti, ili jarosti, isto kao ljudi. Slovesna sila se izražava u savesti ili svesti našeg duha, bez učestvovanja razuma, u strahu Božijem, u duhovnoj ljubavi prema Bogu i bližnjem, u osećanju pokajanja, smirenja, krotosti, u skrušenosti duha ili dubokoj žalosti zbog grehova i u drugim duhovnim osećanjima, koja su životinjama strana. Sila duše - razum, premda je i duhovna, ipak ima svoje mesto u velikom mozgu; tako i sila slovesnosti ili duh čoveka, iako je duhovna, ima za mesto svog prebivanja gornji deo srca koje se nalazi ispod leve bradavice na grudima i nešto iznad nje. Sjedinjenje uma sa srcem jeste sjedinjenje duhovnih pomisli uma sa duhovnim osećanjima srca.

149. Srce je unutrašnji čovek ili duh, gde su samosvest, savest, ideja o Bogu sa osećanjem potpune zavisnosti od NJega, sav duhovni večno-dragoceni život.

150. Duh premudrosti i otkrovenja i očišćeno srce su različite stvari: prvo je odozgo, od Boga, a ovo je od nas. Međutim, u aktu stvaranja hrišćanskog znanja oni se nerazdeljivo spajaju i samo zajedno daju znanje. Srce, ma kako da ga čistiš (ako možeš bez blagodati) neće dati mudrost, a duh premudrosti neće doći ako mu nije pripremljeno obitavalište - čisto srce. Srce ovde nije u uobičajenom smislu, već u smislu unutrašnjeg čoveka. U nama postoji unutrašnji čovek, po apostolu Pavlu, ili skriveni čovek srca, po apostolu Petru. To je Bogopodobni duh, koji je bio udahnut u prvosazdanog čoveka. On je nesakrušiv i nakon pada. NJegovo polazište je strah Božji, u čijoj osnovi leži ubeđenost u to da Bog postoji, sa svešću o potpunoj zavisnosti od NJega, savest i nezadovoljavanje bilo čim tvarnim.

151. Poluga koja deluje delatnošću jeste srce: tamo se stiču ubeđenja i saosećanja, koja određuju volju i daju joj snagu.

152. Namena duha, kao što se može razumeti iz njegovih dejstava jeste da drži čoveka u odnosu sa Bogom i Božanstvenim poretком stvari, pored svega što se nalazi i teče oko njega. Da bi ispunio kako treba takvu namenu prirodno je da treba da mu pripada znanje Boga i onog Božanstvenog poretка, i ono bolje bitovanje, koje se oseća i svedoči nezadovoljstvom svim tvarnim. - Ono je, treba pretpostaviti, postojalo u prvosazdanom čoveku pre pada. Duh je jasno video Boga i sve Božansko, onako jasno kao što neko zdravim očima vidi neku stvar pred sobom. Međutim, nakon pada oči duha su se zatvorile, i on više ne vidi ono što je bilo prirodno da vidi. Sam duh je ostao, i oči ima, ali su zatvorene. On je u takvom položaju kao onaj čiji su se kapci srasli. Oko je celo, čezne za svetlošću, traži kako bi je video, oseća da ona postoji, ali mu srasli kapci smetaju da bude otvoreno i da uđe direktno u opštenje sa svetlošću. Da je duh u ovakvom palom položaju to je očigledno gotovo do opipljivosti. Viđenje duha čovek je želeo da zameni umovanjem, apstraktnim mudrovanjima razuma, idealiziranjem; međutim, to nikada nije dalo nikakve rezultate. Svedočanstva su sve filofske metafizike.

153. Kada su svest i sloboda na strani duha čovek je duhovan; kada su na strani duše on je duševan, kada su na strani ploti on je plotski.

154. Celo vaše pismo svedoči o obradovanom stanju vaše duše. Radujte se milosti Božijoj prema vama, ali se ujedno i bojte. Ispada da ste u iskustvu izučili istinu da Gospodu dolikuje rabotati so strahom i radovatisja jemu s trepetom. I jedno i drugo treba držati zajedno da se u radosti ne bi dozvolilo skrštanje ruku, a isto tako i strah - do gušenja svake radosti. Treba držati sebe u maksimalnom sveštenom strahu pred Bogom kao Ocem mnogomilostivim Koji se mnogo brine za nas, ali je ujedno i strog bez i najmanjeg popuštanja...

Strah da sada slučajno opet sve ne ode je normalna stvar. Po njegovom dejstvu izjavljujete želju i spremnost da steknete sredstva da ga sačuvate. Ali da ne mislite da lično - sami - u tome uspete? I zbog same ove misli opet vam može sve biti oduzeto. Trudite se da to na svaki način sačuvate; ali samo čuvanje predajte u ruke Gospodu. Ako se ne budete trudili - Gospod neće čuvati umesto vas. Ako se nadom oslonite na svoje napore i trud Gospod će odstupiti pošto smatrate da vam nije potreban i opet će vas zadesiti ista nevolja. Trudite se do iznemoglosti, naprežite sile do poslednjeg stepena, ali samo delo čuvanja ipak očekujte samo od Gospoda. Ni u jednom ni u drugom ne smete da popustite: ni trud i napor, ni uzdanje samo u Gospoda. Jedno neka podržava drugo i od oboje će se napraviti čvrsta ograda.

Gospod nam uvek želi sve ono što je najspasonosnije i spreman je da nam to daruje u svako vreme, očekuje našu spremnost ili sposobnost da to prihvatimo. Zato se pitanje kako čovek da bude pametan i da to sačuva pretvara u drugo: kako da bude pametan i da sebe stalno drži u spremnosti da uvek prima od Gospoda silu koja nas čuva? A kako to? - Treba da je svestan da je prazan, da ništa ne sadrži, da je prazna posuda; ovome treba dodati svest o nemoći da sami ispunimo ovu prazninu, i to treba krunisati uverenost da ovo može da učini samo Gospod, i ne samo da može, već i želi, i zna kako; i zatim, stojeći umom u srcu, vapiti: kako god znaš ustroj me, Gospode, - s nepokolebljivom nadom da će to i urediti i neće dati da se okliznu noge naše.

Oduševljeni ste zbog dobrog raspoloženja koje vam se vratilo. To je prirodno. Međutim, pripazite se da se pritom ne prepustite sanjarskim dosetkama: "Ah! Eto ga! Evo šta je to i kako, a nisam ni znala." - To je neprijateljska pomisao koja za sobom ostavlja prazninu ili u nju uvodi. Stalno treba ponavljati jedno: Slava Tebje, Gospodi, dodajući: Bože, milostiv budi! Ako se zadržite na takvoj pomisli odmah će se sa njom ispreplesti sećanja, kako ste se trudili i naprezali, šta ste radili i čega ste se klonili, u kakvim vašim položajima se dobro raspoloženje pojavljivalo i odlazilo, pri kakvima je ostajalo i učvrstilo se. I zatim će uslediti odluka: tako, uvek ću tako da radim. I pašćete u sanjarsku uobraženost, da je na kraju tajna duhovnog dobrog raspoloženja otkrivena i da je u vašim rukama. Sledećeg trena će se otkriti sva lažljivost sličnih maštanja i molitva će biti prazna, neće biti čvrsta i utešna. Uteha će biti samo od sećanja na prethodno dobro raspoloženje, a ne od toga što ga posedujete. I moraćete da uzdahnете i da osudite sebe. A ako se duša toga ne seti, lažno raspoloženje će trajati i blagodat će opet otići. Jer ovakvo sanjarsko raspoloženje pokazuje da se duša opet oslonila na svoj trud, a ne na milost Božiju. Blagodat - uvek blagodat i ona nije vezana ni za kakav trud. Ko je vezuje za trud zbog toga samog može da je bude lišen. Ovo dobro zapamtite.

Poučna odstupanja blagodati su usmerena upravo na ovo, samo da pomognu da se dobro nauči ova spasonosna lekcija.

155. Velike milosti vas je udostojio Gospod! To vam je odobrenje ranijeg truda i podsticaj na veći. A evo možda još šta je: da li vas možda očekuju unutrašnja iskušenja ili spoljašnje muke i teškoće? Ovo je misao svetog Isaka. Ako osetiš naročito dejstvo blagodati gledaj strogo na sve strane, da te ne vrebа neka napast. Međutim, bliže od napasti patnje jesu napadi hvaljenja sobom... Sakupljajte tada sve iz ranijeg života što po savesti ne možete da pohvalite i zatrpajte ovim pomisli koje ustaju kao što se ponekad iznenadni plamen vatre baca na zemlju i gazi da od malog ne bi nastao veliki požar. Nakon hvaljenja sobom i visoke ocene o sebi slede grehovne pomisli i pokreti i još dosta toga drugog. Neka vas od svega toga Gospod spasi!

Gospod odobrava vašu želju da se osamite, ali ne ukazuje vreme. Treba čekati određena ukazivanja, a do tada čuvati unutrašnje tihovanje i nastavljati usrdno posao na uređivanju obitelji.

Kako čuvati unutrašnju sabranost uz poslove? Raditi posao usrdno, pažljivo, stalno i bez trzavica. Svaki posao koji vam predstoji da uradite primajte kao da vam ga Sam Bog daje i radite ga kao Božiji... Misao će biti s Gospodom. Na ovo čovek može da se navikne uz pomoć Božiju.

156. Čovek ne može da bude u miru s Bogom bez neprekidnog pokajanja. Apostol Jovan postavlja sledeći uslov za mir s Bogom: "Ašče serdce naše ne zazrit nam" (1 Jn. 3, 21). Ako nema ničeg na savesti može se imati smelost i pristup ka Bogu u osećanju mira, a ako to postoji mir se narušava. Dešava se da čovek ima nešto na savesti - zbog svesti o grehu. Međutim, po istom ovom apostolu nikada nismo bez greha i on to tako odlučno kaže rekavši da je lažljivac onaj ko drugačije misli i oseća (1 Jn. 1, 8). Dakle, nema trenutka kada neko ne bi imao nešto na savesti - voljno ili nevoljno, i zato nema trenutka kada ne bi bio narušavan njegov mir s Bogom. Odavde sledi da je neophodno čistiti svoju savest da bi čovek bio u miru s Bogom. Savest se čisti pokajanjem; dakle, čovek neprekidno treba da se kaje, jer pokajanje omiva svaku nečistotu s duše i čini je čistom (1 Jn. 1, 9). Ovo pokajanje se ne sastoji samo u rečima: oprosti, Gospode, smiluj se, Gospode, već su pritom neizbežna sva dejstva, koja uslovljavaju otpuštenje grehova, to jest: svest o određenoj nečistoti pomisli, pogleda, reči, sablazna ili nečeg drugog, svest o svojoj krivici i poniznosti, bez samoopravdanja, molitva za ostavljenje radi Gospoda do umirenja duha. Što se tiče velikih grehova istog trenutka ih treba ispovedati duhovnom ocu i primiti razrešenje, jer se duh u tom slučaju neće smiriti samo svakodnevним pokajanjem. Dakle, obaveza neprekidnog pokajanja je isto što i obaveza da se savest drži u čistoti i besprekornosti.

GORENJE DUHA

[sadržaj](#)

157. 1 Sol. 5, 19. "Duha ne ugašajte..." Obično čovek živi u bezbrižnosti i ne trudi se da služi Bogu i spasenju. Blagodat koja zove ka spasenju budi grešnika koji spava; on, poslušavši ovaj zov sa osećanjem pokajanja, dolazi do rešenosti da svoj preostali život posveti delima ugodnim Bogu i da tako ostvaruje svoje spasenje; ova odluka se pokazuje u revnosti koja postaje moćna, kada se s njom spaja Božanstvena blagodat posredstvom Božanstvenih tajni. Od ovog trenutka hrišćanin počinje da gori duhom, to jest da stalno revnuje za tim da ispuni sve na šta mu savest ukazuje kao na volju Božiju. Ovo gorenje duha se može podržavati i pojačavati, a može se i ugasiti. Ono se pre svega razgoreva delima ljubavi prema Bogu i bližnjima koja čine suštinu ovog duha, uopšte, vernošću svim zapovestima Božjim sa spokojstvom savesti, duševno-telesnim podvizima bez žaljenja sebe, molitvom i Bogomislijem. Gasi se odstupanjem pažnje od Boga i dela Božjih, neumerenim opterećivanjem sebe svakodnevним poslovima, popuštanjem čulnim zadovoljstvima, ugađanjem ploti i pohoti, pristrasnostima. Ako se ugasi ovaj duh ugasice se i hrišćanski život... Sveti Zlatoust naširoko rasuđuje o ovom gorenju duha. Navodimo ukratko njegove reči:

"Nekakva gusta magla i mrak i oblak su razliveni nad čitavom zemljom. Ukazujući na to apostol je govorio: "bjestе inogda tama". Nas okružuje noć tako reći, bez meseca, i mi u toj noći hodimo. Bog nam je dao jasno kandilo zapalivši u našim dušama blagodat Svetog Duha. Međutim, primivši ovu svetlost jedni su postali jarkiji i jasniji, kao na primer, Pavle, kao Petar, kao svi sveci, a drugi su ugasili, kao pet devojaka, kao oni koji su pretrpeli brodolom vere, kao korintski bludnik, kao otpali Galati. Zato Pavle sada kaže: Duha ne ugašajte, t.j. dar, zato što on obično tako naziva dar Svetog Duha. A gasi ga nečist život. Jer slično kao što kada neko naliје vodu ili baci zemlju na svetlost u svetilnik ili čak ništa takvo ne radeći, kada samo izlije iz njega ulje - gasi se svetlost, tako se gasi i dar blagodati. Ako si doneo zemaljsko, ako si se prepustio brigama o prolaznim delima već si ugasio duh. - Plamen se gasi i onda kada nedostaje jeleј, upravo, kada

ne tvorimo milostinju. Pošto je on sam došao tebi po milosti Božijej, onda, kada ne nalazi u tebi ovaj plod odleće od tebe. Jer on ne prebiva u duši nemilostivoj.

Dakle, nemojmo ga gasiti. Svako rđavo delo gasi ovu svetlost: i zlorekost, i uvrede i sve tome slično. Kao što se dešava s vatrom - da je uništava sve ono što joj je tuđe, a da je sve srodno s njom pojačava - tako biva i s ovom svetlošću."

Ovako se otkriva opštehrišćanski blagodatni duh, koji zbog pokajanja i vere silazi u dušu svakog u tajni Krštenja ili se vraća u nju u tajni pokajanja. Oganj revnosti čini njegovu suštinu. Međutim, on može da ima različita usmerenja u zavisnosti od čoveka. Kod jednog se on u potpunosti usmerava na ispravljanje sebe u strogim podvizima, kod drugog, pre svega na dela ljubavi, kod trećeg - na uređivanje hrišćanskog društva, kod četvrtog na širenje jevanđeljskog učenja propovedu, kao na primer u Apolosu, koji goreći duhom glagolaše i učaše izvestno jaže o Gospode (Dap. 18, 25).

U svim ovim smerovima ne gasiti duh znači ne gušiti njegove zahteve, sugestije i stremljenja, već ih blagorazumno zadovoljavati okrećući sve u slavu Božiju, na svoje spasenje i spasenje bratije u Gospodu.

158. St. 12. "Upovanijem radujušesja, skorbi terpjašče, v molitvah prebivajušče."

Evo znakova gorenja duha! "Onaj ko gori duhom usrdno služi Vladici, očekuje naslade dobrima kojima se nada i savladava iskušenja koja nailaze, suprotstavljajući njihovim napadima trpljenje i neprestano prizivajući u pomoć Božanstvenu blagodat" (Bl. Teodor.) "Sve ovo služi podržavanju onog ognja (t.j. gorenja duha)" (sv. Zlatoust).

"Upovanijem radujušesja." Od prvog trenutka buđenja duha blagodaću, svest i stremljenje čoveka prelaze od tvari ka Bogu, od zemaljskog ka nebeskom, od prolaznog ka večnom. Tamo, u toj oblasti je njegovo blago, tamo je i srce njegovo. On ovde ništa ne čeka, sve njegove nade su s druge strane. Njegovo srce otpada od ovdašnjeg, ništa od ovoga ga ne privlači, on ništa ovde ne čeka, ničemu se ne raduje. Raduje se budućim dobrima, za kojima nesumnjivo čezne. Ovo prenošenje dobara i nada srca jeste suštinska odlika probuđenog i gorućeg duha. Ono čoveka čini suštinski došljakom na zemlji, koji traga za otadžbinom, nebeskim Jerusalimom. Svi hrišćani, pošto su dobili blagodat, treba da budu takvi. Zato apostol i na drugom mestu svima zapoveda: Ašče ubo voskresnuste so Hristom (t.j. ako ste oživeli duhom Hristovom blagodaću), višnih iščite, idježe jest Hristos odesnuju Boga sjedja. Gornjaja mudrstvujte, a ne zemnaja. Umroste bo (t.j. umrli ste za sve zemaljsko, stvarno i prolazno), i život vaš sokroven jest so Hristom v Boge (Kol. 3, 1-3).

159. Duhom gorjašče... Svi smo mi primili blagodat u Krštenju i Miropomazanju. Zato bi trebalo da gorimo duhom, koji se oživljava blagodaću Svetog Duha. Zašto ne možemo da kažemo da gorimo duhom? - Zato što se uglavnom ili isključivo bavimo duševnim, svakodnevnim, građanskim; zato je duh zatrpan, iako i daje na znanje da je tu. Da bi se razgoreo duh čovek treba da postane svestan pogrešne usmerenosti naše delatnosti, najpre prema zemaljskom i svakodnevnom, da se udubljava razmišljanjem u sozercavanje Božanskog, svetog, nebeskog i večnog, a glavno je - da počne da hodi u delima koja se nazivaju duhovnima. I zapaliće se duh:

jer se svim ovim razgoreva dar blagodat koji u nama živi. Ovako tumače sveti oci i učitelji naši. Sveti Zlatoust nabrojivši vrste pojačane delatnosti zatim dodaje: "Ako budeš imao sve što je nabrojano privući ćeš Duha. A ako u tebi bude Duh, učiniće te revnosnim za sve nabrojano. Kada te zapale Duh i ljubav sve ti postaje lako. Zar nisi video koliko je svima strašan vo kada je na njegovim leđima zapaljen oganj? Tako ćeš i ti postati neizdrživ za đavola ako uzmeš oba ova gorionika (t.j. blagodat Duha i ljubav..." Potpunije o ovome govori blaženi Teodorit: "Duhom je apostol nazvao darove (blagodati, koja podstiče naš duh) i zapovedio da mu naša usrdnost daje hranu kao drva ognju (podrazumeva se razmišljanje o Božanskom i duhovna dela). Isto on govori i na drugom mestu: duha ne ugašajte (1 Sol. 5, 19).

Duh gasi oni koji su nedostojni blagodati, zato što nemajući čisto oko uma ne primaju onaj zrak. Tako i za slepe po telu tama biva i svetlost, i oni danju služe mraku. Zbog toga nam apostol zapoveda da gorimo duhom i da imamo vatrenu ljubav prema Božanskom."

160. Čovek probuđeno stanje ne može da propusti bez pažnje, ali može da se na njega ne osvrće i ostavši neko vreme u njemu opet siđe (padne) u uobičajeni kovitlac pokreta duše i tela. Buđenje ne završava delo obraćenja grešnika, već ga samo začinje i nakon njega predstoji nam rad na sebi, i to veoma složen rad. Uostalom, sve što ovde spada odvija se u dva zaokreta slobode: prvo u kretanju ka sebi, a zatim od sebe ka Bogu. U prvom čovek vraća sebi vlast nad sobom koju je izgubio, a u drugom prinosi sebe na žrtvu Bogu - žrtvu svepaljenicu slobode. U prvom dolazi do odluke da ostavi greh, a u drugom približavajući se Bogu daje zavet da će samo NJemu pripadati u sve dane svog života.

161. Sveti Makarije Egipatski kaže (bes. 1 o čuvanju srca, gl. 12, str. 451) da blagodat koja mu (čoveku) dolazi nimalo "ne vezuje njegovu volju prinudnom silom i ne čini ga postojanim u dobru, čak i ako bi on ovo želeo ili ne bi želeo. Naprotiv, Božija sila koja se nalazi u čoveku ostavlja mesto slobodi da se otkrije volja čoveka, da li se pristaje ili ne pristaje na blagodat." Od ovog trenutka počinje sjedinjenje slobode s blagodaću. Blagodat je delovala spolja i stoji spolja. Ona ulazi unutra i počinje da vlada delovima duha ne drugačije, nego kada joj čovek svojom željom otvara ulaz u sebe ili otvara usta da bi je prihvatio. Ako čovek poželi ona je spremna da pomogne. Čovek ne može da učini sebe dobrim ili da utvrdi sebe u dobru, ali želi i napreže se; radi ove želje blagodat u čoveku ukrepljuje željeno dobro. Sve će se tako odvijati do konačnog ovladavanja čoveka sobom u dobru i ugađanju Bogu.

162. Onome ko je tražio blagodatnu pomoć i ko sada oseća njenu posetu ovakva želja treba da bude svojstvena, t.j. da se obavezno treba popraviti i pristupiti ovome odmah - to osećanje je već rukovodilo njime u svim navedenim naporima; ali njegovom sastavu ili savršenstvu se i ovde nešto dodaje. Postoji mislena želja: um zahteva i čovek se primorava; ovakva želja upravlja pripremnim naporima. Postoji želja saosećanja: ona se rađa pod dejstvom blagodatnog podsticanja. Postoji, na kraju, želja delatna - saglasnost volje da odmah pristupi delu ustajanja od padova; ona sada treba da se stvori po blagodatnom podsticaju.

163. Zato odstrani sve što može da ugasi ovaj oganj koji se začinje, i okruži sebe svime što može da ga hrani i dovede do plamena. Osami se, moli se i nasamo razmisli šta da radiš. Onaj poredak života, poslova i truda koji ti je već naveden i na koji si sam sebe primoravao tražeći blagodat jeste najbolje i za produžavanje u sebi dejstva koje je ona započela. Najbolji od njih su u tom

slučaju - osamljivanje, molitva i razmišljanje. Osamljivanje će biti sabranije što je molitva dublja i razmišljanje delatnije.

164. Sada tvoje rasuđivanje sa sobom neće biti ono što je ranije bilo. Bez podsticanja ono obično skreće u uopštenost; sada, naprotiv podražavajući blagodati i pod njenim rukovodstvom ono će činiti da smatraš da se sve odnosi direktno na tebe bez ikakvih izvinjavanja i skretanja, okretaće ti predmete sa strana koje najviše mogu da deluju na tebe. Zato u ovom slučaju nećeš samo razmišljati, koliko ćeš prelaziti sa osećanja na osećanje.

165. Vidi Gospod tvoju potrebu i trud i pružiće ti ruku pomoći, podržaće te i utvrditi da budeš onakav kakav treba da bude vojnik koji stupa u borbu. Evo gde je oslonac! Najopasnije je ako duša umisli da ovo sama može da stekne; tada će sve izgubiti. Zlo će je opet savladati, zakloniće ovu još uvek slabu svetlost u sebi, ugasiće ovaj, jedva upaljeni plamičak. Duša zna koliko je nemoćna sama po sebi, zato ništa ne očekuje od sebe, neka pada u poniženje pred Bogom, neka u svom srcu pretvori sebe u ništa. Tada će svedejstvena blagodat od ovog ničeg stvoriti u njoj sve. Ko se u krajnjem samoponiženju prepušta ruci Božijoj privlači Boga, srdobolnog, i postaje jak NJegovom silom.

Sve očekujući od Boga i ništa od sebe čovek i sam treba da se trudi da deluje i po sili da deluje da bi Božanstvena pomoć imala čemu da pomogne, da Božanstvena sila ima šta da oseni. Blagodat je već prisutna, ali će ona delovati posle ličnih pokreta, nadomeštajući njihovu nemoć svojom silom. Dakle, stavši čvrsto nogom u samoponiznom predavanju sebe volji Božijoj i sam deluj ne raslabljujući se.

ŠTA ZNAČI USREDSREDITI UM U SRCU?

[sadržaj](#)

166. "Zato, trudeći se u brižljivom trezvenju da nadgledamo svoju misaonu silu, njegovo pravo (pravo uma) da vlada i da je ispravlja na koji drugi način možemo imati uspeha u ovome osim ako saberemo spolja um koji je rasejan osećanjima i uvevši ga unutra u samo srce koje je spremište pomisli."

167. Carstvo Božije je u vama. Pošto je Sin Božji u tebi i NJegovo Carstvo je u tebi. Evo Nebeskog bogatstva u tebi, ako ga želiš. Evo Carstva Božijeg u tebi, grešniče. Uđi u samog sebe, traži usrdnije i bez teškoća ćeš ga naći... Van tebe je smrt i vrata koja u nju vode predstavlja greh... Uđi u sebe, prebivaj u svom srcu, jer je tamo Bog (sveti Jefrem Sirin).

168. Iz glave treba sići u srce. Sada je kod vas razmišljanje o Bogu u glavi. A Sam Bog kao da je spolja i ispada da je ovaj rad spoljašnji. Dok ste u glavi misli se neće umiriti, stalno će se kovitlati kao sneg ili letnji rojevi komaraca.

169. Sećam se da ste pisali da vas od pažnje čak boli glava. Da, ako se radi samo glavom, a kada sidete u srce nikakvog truda neće biti, glava će postati prazna i tu je kraj pomislima. Sve one su u

glavi i jedna za drugom jure i s njima se ne može izaći na kraj. Ako pak nađete srce i ako budete umeli da stojite u njemu svaki put kada počnu da vas smućuju pomisli treba samo sići u srce - i pomisli će se razbežati. Ovo će biti prijatan kutak, bezbedno sklonište. Nemojte se lenjiti da sidete. U srcu je život, upravo tamo treba živeti. Nemojte misliti da je to posao samo savršenih. Ne, to je posao svih koji počinju da traže Gospoda.

170. Kako shvatiti izraz "usredsrediti um u srcu?" Um je tamo gde je pažnja. Usredsrediti ga u srcu znači utvrditi pažnju u srcu i umno gledati pred sobom prisutnog nevidljivog Boga obraćajući Mu se sa slavoslovljem, blagodarenjem i molbom, pazeći pritom da ništa sa strane ne uđe u srce. To je sva tajna duhovnog života.

Glavni podvig jeste čuvanje srca od strasnih pokreta i uma od istih takvih pomisli. U srce treba gledati i sve što ne valja odatle isterivati. Radeći sve što je propisano bićete gotovo monahinja, a možda i prava monahinja. I van manastira se može biti monahinja živeći monaški, i u manastiru se može biti mirjanka.

171. Zar to može biti?! Bog moli za vaše srce do kraja, a srce želi Boga. Jer bez Boga ono nikada ne biva sito, stalno čezne. Pogledajte na sebe s te strane. Možda ćete tu naći vrata koja vode u odaje Božije.

172. Svi mi - kršteni i miropomazani imamo dar Svetog Duha. NJega svi imaju, ali on nije u svima delatan. Kako dostići da on postane delatan, opisano je u mojim prvim pismima. Potrudite se da ponovo pogledate. Ovde ću dodati samo da drugog puta do toga nema.

173. Glavna stvar je da pažnja ne odstupa od Gospoda, to je isto što i utvrđivanje sećanja na Boga u srcu.

174. Tražite Gospoda? - Tražite, ali samo u sebi. On je blizu svih. Gospod je blizu svih onih koji Ga iskreno prizivaju. Nađite mesto u srcu i tamo besedite s Gospodom. To je Gospodnja sala za prijem! Ko god da sretne Gospoda tamo Ga sreće. I drugo mesto On nije odredio za susret s dušama.

175. Unutar-prebivanje i srdačnu osamljenost držite... Neka vam Gospod da i da ga uvek sačuvate. Ovde je glavna stvar. Kada je svest unutar srca, a tamo je i Gospod, oni se spajaju i delo spasenja se odvija uspešno. Ni rdave pomisli tada ne mogu da uđu, a još manje osećanja i raspoloženja. Samo ime Gospoda rasteruje sve tuđe i privlači sve srodno...

Čega najviše treba da se bojite? - Zadovoljstva sobom, visokog mišljenja o sebi, uobraženosti i svakog drugog samo...

Sa strahom i trepetom ostvarujete svoje spasenje... Skrušen duh, srce skrušeno i smireno razgorevajte i držite.

176. Šta znači biti umom u srcu? - Evo šta znači! - Znae gde je srce? Kako da ne znate? Šta ste učili? - Onda stanite tamo pažnjom i stojte postojano, - i bićete umom u srcu; um će biti

nerazdvojan s pažnjom: gde je ono tamo je i on. Pisali ste da često prilikom čitanja akatista Sladčajšem Isusu osećate oganj u srcu.

Evo gde to osećate tamo i budite pažnjom i ne izlazite napolje ne samo za vreme molitve, već i u svako drugo vreme. Ali stajati tamo ne treba prosto, već sa svešću da stojite pred licem Gospoda ili pred NJegovim svevidećim okom, koje vidi i skrivene odaje srca; a da bi tako stajali trudite se da u vama gori neko osećanje prema Bogu - straha, ljubavi, uzdanja, predanosti, bolne skrušenosti i dr. Ovo je norma unutrašnjeg ustrojstva, i čim primetite da se narušava u bilo čemu žurite da ga ponovo uspostavite.

177. Imajte uvek u nameri jedno - da držite sebe u srcu u odnosu na Gospoda onako kako treba, a na ono što je spolja ne obraćajte veliku pažnju. Kada je prisutno sećanje na Boga, svest stoji pred Gospodom sa strahom i vi sa sveštenim strahom padajte ničice pred NJim u potpunoj predanosti NJegovoj svetoj volji, - ovo je norma dužnog odnosa prema Gospodu.

178. Dakle, znate šta je pravi mir! Slava Bogu!.. Onda, u čemu je stvar? I sada treba vući na onu stranu sa koje se on daje. Treba tražiti izgubljeni raj da bi se kasnije opevao stečeni. Tamo je suština stvari... Sve van njega i osim njega je pustoš... I sve ovo nije daleko, sve je ovde, na domak ruke... Ipak, treba to poželeti... i nije lako poželeti. Neka vam pomogne Mati Božija i vaš Anđeo čuvar!

179. Srećan povratak! Svoj kutak je kao raj posle rastanka. Tako svi osećaju. Tako se i dešava kada se posle rasejavanja čovek vraća pažnji i unutrašnjem životu. Kada smo u srcu mi smo kod kuće; kada nismo u srcu nema nas kod kuće. I evo, za šta pre svega treba da se brinemo!

180. Neka vam pomogne Gospod da budete živi i trezveni. Ali ne zaboravljajte glavno - da se pažnjom i umom spojite sa srcem i da stalno tamo budete pred licem Gospoda. Sav molitveni trud treba da bude umeren na ovo. Molite Gospoda da vam daruje ovo blago. To je blago skriveno na polju; to je dragoceni biser.

181. Onima koji se podvizavaju cilj spoljašnjeg popravljavanja treba da budu pažnja, budnost, hođenje u prisustvu Božijem. Evo kada da Bog da se začne u vašem srcu ranica, tada će samo od sebe doći i ono što želite ili nešto mnogo veće od toga, - zavladaće neki poseban takt po kojem će se u vama sve odvijati harmonično, skladno i umesno, bez razmišljanja o tome. Tada ćete u sebi nositi učitelja, od kojeg nema mudrijeg na zemlji.

182. Bez posla ne treba biti ni trena. Ali postoje poslovi koje vidljivo obavlja telo, i postoje dela misaona, nevidljiva. I to su prava dela... Prvo od njih jeste sećanje na Boga stalno sa umno-srdačnom molitvom. To niko ne vidi, a ipak se lica koja su tako raspoložena nalaze u neprestanom napetom delanju. To je ono što je jedino potrebno. Čim to postoji, ne brini se za druga dela.

Pošto je prva zamisao Božija za čoveka da bude u živom savezu s Bogom, a ovaj savez se ogleda u tome da neko umom i srcem živi u Bogu, čim neko teži takvom životu i tim pre postaje njegov zajedničar, u izvesnoj meri se za njega može reći da ispunjava životni zadatak radi kojeg je

uveden u tok bitija. - Neka zna ovo onaj ko se trudi u ovom načinu života i neka se ne smućuje što ne čini neka javna dela, posebno važna. Ovo samo sadrži sva dela.

183. Svaki istinski hrišćanin uvek treba da ima na umu i nikada da ne zaboravi da treba da se sjedini s Gospodom Spasiteljem svim svojim bićem, - treba NJemu, Gospodu, dati da se useli u um i srce naše i treba početi živeti NJegovim presvetim životom. On je primio našu plot, a mi treba da primimo i plot i Svesveti Duh NJegov, - da primimo i da ga uvek čuvamo. Samo ovakvo sjedinjenje s našim Gospodom daće nam onaj mir i onu dobru volju, onu svetlost i onaj život koje smo izgubili u prvom Adamu i koji se sada vraćaju u drugom Adamu - Gospodu Isusu Hristu. A za ovakvo sjedinjenje s Gospodom posle Pričešća Telom i Krvlju NJegovom najbolje i najpouzdanije sredstvo jeste umna Isusova molitva, koja glasi: Gospodi Isuse Hriste, Sine Božiji, pomiluj mja!..

Da li je Isusova molitva obavezna i za mirjane, a ne samo za monahe? Sigurno da je obavezna, zato što svaki hrišćanin, kao što je rečeno na početku ove pouke, treba da se sjedini s Gospodom u srcu, a za ovo sjedinjenje najbolje služi Isusova molitva.

184. "Stati nad srcem, stati umom u srce, iz glave sići u srce," - sve je ovo jedno isto. Suština stvari je u usredsređivanju pažnje i stajanju pred nevidljivim Gospodom, ali ne u glavi, već u grudima - kod srca i u srcu. Kada dođe Božija toplina sve će ovo postati jasno.

185. U knjigama piše da Isusova molitva kada prevlada i useli se u srce (jedno je kada se na nju navikne jezik, a drugo je kada se useli u srce) pridaje bodrost i rasteruje san.

186. Pazi na sebe i trudi se da ne izlaziš iz srca, jer je tamo Gospod. Traži ovo i trudi se nad ovim. Naći ćeš i uvidećeš kako je to dragoceno.

187. To što vas vodi osećanje ili što uopšte imate duhovna osećanja još ne znači da čvrsto stojite pažnjom u srcu. Kada ovo poslednje postoji um stalno stoji u srcu, i stoji pred Gospodom u strahu i pobožnosti, i ne želi da izađe odatle. To podseća na ono kako se dete čvrsto drži u majčinom zagrljaju. Neka vam daruje Gospod da ovo postignete.

188. Čovek sreće nekoga ko zna u čemu je stvar i on mu objašnjava: u tebi je sve u neredu zato što je tamo prisutno raspadanje sila, um ide svojim putem, a srce svojim. Um treba sjediniti sa srcem, tada će vrenje misli prestati i ti ćeš dobiti kormilo za upravljanje brodom duše, - polugu kojom ćeš početi da pokrećeš sav svoj unutrašnji svet. Kako to? - Navikni da se umom u srcu moliš: "Gospodi Isuse Hriste, Sine Božiji, pomiluj mja!" I ova molitva, kada se naučiš kako da je tvoriš onako kako treba, ili tačnije, kada se ukoreni u srce dovešće te do željenog kraja: ona će tvoj um spojiti sa srcem, ona će stišati vrenje misli i daće ti snagu da upravljaš pokretima svoje duše.

189. U prethodnom stanju molitva je bila radna, ali je srce gotovo stalno bilo hladno i jedva da je nekada pokretano na toplu i usrdnu molitvu. Sada naprotiv, molitvena toplina ne odlazi, već samo ponekad napada hlađenje koje se brzo proteruje strpljivim prebivanjem u ustrojstvu i zanimanjima koja podstiču osećanje. Postoji velika razlika i u odnosima srca prema ispraznim i strasnim napadima - ko je od njih slobodan! - ali u prethodnom stanju oni su ulazili u srce, plenili

ga i kao da su na silu izazivali saosećanje; zbog toga iako tamo nije bilo grešnih dela, srce je retko ostajalo slobodno od sknavljenja grehovnim naslađivanjem. I sada dolaze isti ovi napadi, ali na ulazu u srce stalno stoji stražar - pažnja i imenom Gospoda Isusa odbija ove neprijatelje. I tek tada neprijatelj lopovski uspeva da ubaci slast, koja se, ipak odmah primećuje, izbacuje je i omiva pokajanjem do te mere da od nje ne ostaje ni traga. Ovakvo je uobičajeno ustrojstvo srca o kojem se govori.

Do tada u periodu traganja sedeći pored kupelji provodiš godine kličući: "Čelovjeka ne imam." O, kada dođe spasenje Izrailjevo da nas baci u ovu živonosnu kupelj! Zašto nas On, Kojeg smo primili u sebe pušta da se tako mučimo? On je u nama, ali nas samih tamo nema. Dakle, treba da se tamo vratimo. Dosta je bilo čitanja - treba delovati; dosta je bilo gledanja kako drugi idu - treba sami da idemo.

Ovim predivnim mislima i sugestijama nemamo šta da dodamo. Ako želiš unutrašnji život - uđi unutra. A kako da uđeš - o tome je već ranije bilo reči.

190. Do začetka unutrašnjeg života ili vidljivog ispoljavanja dejstva blagodati i Bogoopštenja čovek često još nešto radi sam i napreže na to svoje sile. Međutim, izmučivši se bezuspešno ulažući sopstveni napor, on na kraju ostavlja svoju delatnost i od sveg srca se prepušta svemoći blagodati. Tada ga Gospod posećuje Svojom milošću i pali u njemu oganj unutrašnjeg duhovnog života. Da u ovoj velikoj prekretnici njegovi naponi ništa nisu značili on zna iz iskustva. Kasnije više ili manje čestim odstupanjima blagodat Božija u njega urezuje takođe iskustveno uverenje da ni održavanje ovog životnog ognja nije stvar njegovih sopstvenih napora. Zatim, često nailaženje dobrih misli i poduhvata, česta osenjivanja molitvenog duha koji je neznano kako i odakle došao takođe mu daju da se na sopstvenom primeru uveri da sve dobro za njega nije moguće drugačije osim usled dejstva Božije blagodati koja je uvek prisutna i koja po milosti Gospoda spasava sve one koji se spasavaju. On se prepušta Gospodu i Gospod svedeštva u njemu. Iskustvo pokazuje da on ima uspeha u svemu tek kada je ispunjen ovim potpunim predavanjem sebe. On tada ne odstupa od njega i na svaki način ga čuva.

Teoretičare mnogo zanima pitanje odnosa blagodati i slobode. Za onoga ko nosi blagodat ovo pitanje je rešeno samim delom. Onaj ko nosi blagodat prepušta se svedeštvu blagodati i blagodat u njemu deluje. Ova istina za njega ne samo da je očiglednija od bilo kakve matematičke istine, već i od svakog spoljašnjeg iskustva, jer je on već prestao da živi van sebe i potpuno je usredsređen unutra. On sada ima samo jedan zadatak - da uvek bude veran blagodati koja je u njemu prisutna.

Nevernost je vreda i ona ili odstupa ili smanjuje svoje dejstvo. Svoju vernost blagodati ili Gospodu čovek svedoči time što ni u mislima, ni u osećanjima, ni u delima, ni u rečima ne dopušta ništa od onoga za šta je svestan da je mrsko Gospodu, i naprotiv, ne propušta da učini svako delo i poduhvat čim sazna da za to postoji volja Božija sudeći po toku okolnosti i po ukazivanju unutrašnjih želja i poriva. Ovo ponekad zahteva mnogo truda, bolnih samoprinuda i samoprimeravanja, ali se on raduje što prinosi sve na žrtvu Gospodu, jer posle svake ovakve žrtve dobija unutrašnju nagradu: mir, obradovanost i posebnu smelost u molitvi.

Ovim aktovima vernosti blagodat razgoreva se dar blagodat u vezi sa molitvom, koja je u to vreme stalna. Kada se raspali vatra potrebno je kretanje vazduha da bi se ona rasplamsala; isto tako, kada se u srcu zapali oganj blagodat potrebna je molitva koja predstavlja svojevrsno kretanje duhovnog vazduha u srcu. Kakva je to molitva? Neprestano obraćanje uma Gospodu u srcu ili neprestano stajanje pred Gospodom umom u srcu, sa dozivanjem ili bez dozivanja, samo sa osećanjima predanosti i skrušenim padanjem ničice pred NJim u srcu. Ovo dejstvo, ili tačnije, raspoloženje, je glavno sredstvo za održavanje unutrašnje topline i sveg unutrašnjeg poretka za isterivanje loših i praznih misli, za utvrđivanje dobrih misli i poduhvata. Dolaze dobre misli i poduhvati - on se udubljava u molitvu ne obraćajući pažnju na ono što se u njemu događa - i sve nestaje. Tako umna molitva u njemu postaje glavni pokretač i upravitelj duhovnog života. Zato nije čudno što su sve pouke u otačkim delima uglavnom usmerene na to da nauče čoveka da se valjano umno moli Gospodu.

191. Upražnjavanje Isusove molitve ima dve glavne etape ili perioda koja se završavaju čistom molitvom, koja se kruniše bestrašćem ili hrišćanskim savršenstvom u onim podvižnicima kojima je Bogu bilo ugodno da ga da. Sveti Isak Sirijski kaže: "Nisu se mnogi udostojili čiste molitve, već je mali broj, onih koji su dostigli ovu tajnu koja se dešava posle nje i koji su prešli na drugu obalu (Jordana). Jedva da se može sresti jedan iz generacije u generaciju, po blagodat i blagoj volji Božijoj."

192. U prvom periodu onome ko se moli ostavlja se da se moli samo sopstvenim naporom; blagodat Božija nesumnjivo pomaže onome ko se moli s dobrim namerama, ali ne otkriva svoje prisustvo. Za to vreme strasti koje su skrivene u srcu počinju da se kreću i vode delatelja molitve do mučeničkog podviga u kojem se neprestano smenjuju porazi i pobeде, u kojima se jasno ogledaju čovekova slobodna volja i njegova nemoć.

193. U drugom periodu blagodat Božija daje do znanja o svom prisustvu i dejstvu, sjedinjavajući um sa srcem, dajući čoveku mogućnost da se moli bez lutanja to jest, bez rasejavanja sa srdačnim plaćem i topline; pritom grehovne pomisli gube nasilničku vlast nad umom.

194. Prvo stanje onoga ko se moli može se uporediti sa obnaženim drvećem za vreme zime; drugo s istim ovim drvećem kada je pokriveno lišćem i cvećem usled dejstva prolećne toplote... Duša i cilj molitve u oba ova stanja mora biti pokajanje. Za pokajanje koje se prinosi samo uz sopstveni napor Bog daruje, u svoje vreme, blagodatno pokajanje i Duh Svjatij, pošto se useli u čoveka, hodatajstvujet o nem vzdihanjima neizglagolanimi: On se zastupa za svete u skladu s voljom Božijom, koju zna samo On.

Iz ovoga potpuno očigledno sledi da je za početnika traženje mesta srca, to jest, traganje za tim da čovek u sebi otkrije ranije nego što treba i pre vremena očigledno dejstvo blagodat veoma pogrešna stvar koja kvari poredak i sistem nauke. Ovakvo delo je delo gordo, bezumno! Nimalo ne valja da početnik upotrebljava mehanizme koje su sveti oci izložili za uspešne monahe, za tihovatelje.

195. Trudi se, upinji se, traži i pronaći ćeš; kucaj - i otvoriće ti se. Ne malaksavaj i ne očajavaj. Ali pri svemu tome imaj na umu da ovaj trud predstavlja samo pokušaj napora s naše strane radi privlačenja blagodat, a ne samo delo, koje još uvek tražimo. Nedostaje glavno - blagodatni

podsticaj. Veoma je uočljivo da, da li rasuđujemo ili se molimo, ili radimo nešto drugo mi kao da uguravamo u svoje srce nešto tuđe, spoljašnje. Biva da u skladu sa silom napora izvesno dejstvo ovog truda siđe do izvesne dubine u srce, ali se opet odatle izbacuje zbog nekakve elastičnosti nepokornog srca koje nije steklo odgovarajuću naviku, slično kao što se iz vode izbacuje štap vertikalno uronjen u vodu. Odmah nakon ovoga ponovo počinje hladnoća i tvrdokornost na duši - očigledan znak da tu nije bilo blagodatnog dejstva, već je postojao samo naš trud i naš napor. Zato se nemoj zadržati samo na ovim delima i ne počivaj na njima kao da su ona ono što treba da se pronađe. To je opasna zabluda! Podjednako je opasno misliti da se u ovom trudu sadrži zasluga zbog koje bi trebalo da bude poslata blagodat. Nipošto! To je samo priprema za primanje, a sam dar u potpunosti zavisi od volje Davaoca. Dakle, ukoliko se pažljivo upotrebljavaju sva gore navedena sredstva onaj ko traži treba još da hodi očekujući da ga Bog poseti, što, uostalom ne dolazi po nekom našem planu, i niko ne zna odakle ono dolazi.

Kada dođe ova podstičuća blagodat, tek tada zapravo počinje pravo delo promene života i prirode u čoveku. Bez ovoga se uspeh ne može ni očekivati - svi pokušaji će biti bezuspešni. Svedok za ovo je blaženi Avgustin koji se dugo mučio sa sobom, a savladao je sebe tek kada ga je osenila blagodat. Trudi se, čekajući s pouzdanom nadom. Doći će - i sve će urediti.

196. Ispunjenje zapovesti koje prethodi sjedinjenju uma i srca razlikuje se od ispunjenja zapovesti koje sledi nakon sjedinjenja. Pre sjedinjenja podvižnik zapovesti ispunjava s najvećim naporom, prisiljavajući i prinuđujući svoju palu prirodu; nakon sjedinjenja duhovna sila, koja sjedinjuje um i srce vuče ka ispunjenju, čini ga lakim, sladosnim. "Put zapovjedej Tvojih tekoh, jedga razširil jesi serdce moje," rekao je Psalmopojac.

197. Dok se stremljenja duha probijaju razdrobljeno, čas jedno, čas drugo, i jedno na jednu stranu, a drugo na drugu, u njemu nema života. Kada dolazi najviša, Božanstvena sila blagodati, istovremeno donoseći duh, ona svodi sva njegova stremljenja u jedno i drži ih samo u ovome, tada tu postoji i oganj duhovnog života.

198. Kada blagodat ne obitava u čoveku demoni se kao zmije, gnezde u dubini srca, nimalo ne dozvoljavajući duši da poželi dobro; a kada u dušu uđe blagodat onda oni kao neki mračni oblaci lutaju po delovima srca, preobražavajući se u grehovne strasti ili u razonode da bi pomračili sećanje, odvukli um od бесеđenja s blagodaću.

199. Ako si osetio da se tvoj um sjedinio s dušom i telom, da više nisi rasečen grehom na delove, već da predstavljaš nešto jedinstveno i celo, da te je zapahnuo mir Hristov, onda čuvaj sa svakim staranjem dar Božji. Neka tvoj glavni posao bude molitva i čitanje svetih knjiga, ostalim poslovima daj drugostepeni značaj, a prema zemaljskim poslovima budi hladan, ako možeš otuđi se od njih.

Sveštени mir koji je tanan kao dah Svetog Duha, odmah odstupa od duše koja se ponaša neoprezno u njegovom prisustvu, koja narušava sveštени strah, koja narušava vernost popuštanjem grehu, koja sebi dozvoljava nerad. Zajedno s mirom Hristovim odstupa od nedostojne duše blagodatna molitva i upadaju u dušu kao gladne zveri, strasti, počinju da kidaju žrtvu koja se sama predala, koju je Bog Koji je od nje odstupio, prepustio samoj sebi. Ako se prejedeš, a posebno ako se opiješ sveti mir će prestati da deluje u tebi. Ako se razgneviš - za

dugo vremena će prestati njegovo dejstvo. Ako dozvoliš sebi drskost on će prestati da deluje. Ako zavoliš nešto zemaljsko, ako se zaraziš pristrasnošću prema stvari, prema nekom rukodelju ili posebnom raspoloženošću prema čoveku - sveti mir će sigurno odstupiti od tebe. Ako dopustiš sebi naslađivanje bludnim pomislima - on će te za dugo, za veoma dugo vremena ostaviti, jer ne trpi nikakav grehovni smrad, posebno bluda i taštine. Potražićeš ga i nećeš ga naći. Zaplakaćeš zato što si ga izgubio, ali on neće obratiti nikakvu pažnju na tvoj plač da bi se naučio da oceniš kako treba dar Božji i da ga čuvaš sa odgovarajućim staranjem i sveštenim strahom.

Omrzni sve što te vuče na dole, u razonodu, u greh. Razapni se na krstu jevanđeljskih zapovesti; neprestano drži sebe prikucanim za njega. Hrabro i bodro obacuj sve grehovne pomisli i želje; odsecaj zemaljske brige; staraj se da oživiš u sebi Jevanđelje revnosnim ispunjavanjem svih njegovih zapovesti. Za vreme molitve ponovo se razapinji, razapinji se na krstu molitve. Odbacuj od sebe sva sećanja, najvažnija, koja ti dolaze za vreme molitve - preziri ih. Nemoj da bogoslovstvuješ, ne zanimaj se razmatranjem blistavih misli, novih i jakih, ako one odjednom počnu da se množe u tebi. Svešteno ćutanje, koje se navodi na um za vreme molitve osećanje veličine Božije, objavljuje o Bogu uzvišenije i jače od svake reči. "Ako se istinski moliš, rekli su oci, ti si Bogoslov."

200. Međutim, još te koleba sumnja! Gledaš mene i videći pred sobom takvog grešnika i nehotice pitaš: zar u tom grešniku, u kojem strasti deluju tako očigledno i jako - zar u njemu deluje Sveti Duh?

Pravično pitanje! I mene ono dovodi u nedoumicu, užasava me! Zaokupi me nešto drugo, grešim, činim preljubu s grehom, varam Boga mog, prodajem Ga za mrsku cenu greha. I bez obzira na moje stalno izdajstvo, na moje ponašanje izdajničko i verolomno - On je postojan. Nezlobiv, On dugotrpeljivo čeka na moje pokajanje, na ispravljenje. Čuo si šta u Jevanđelju kaže Sin Božji? Ne trebujut, kaže On, zdraviji vrača, no boljašćiji. Ne priidoh prizvati pravedniki, no grješniki na pokajanije. Tako je govorio Spasitelj, tako je i delovao. Jeo je s carinicima, grešnicima, obraćao ih je, susrećući se s njima, u veru i vrlinu, u duhovno srodstvo s Avramom i drugim pravednicima. Tebe čudi, zapanjuje te beskonačna blagost Sina Božijeg? Znaj da je isto toliko blag i Svesveti Duh - isto toliko žudi za ljudskim spasenjem isto je toliko krotak, nezlobiv, dugotrpeljiv, mnogomilostiv. Duh je jedno od Tri ravnočasna Lica Svesvete Trojice, Koja čine nesliveno i nerazdeljivo, jedinstveno Božanstveno biće Koji imaju jednu prirodu.

I upravo greh privlači Svetog Duha čoveku! Privlači Ga greh, ali ne onaj koji se ostvaruje na delima, već onaj koji čovek vidi u sebi, koji priznaje i oplakuje. Što se više čovek zagleda u svoj greh, što se više prepušta plaču za sobom, time je prijatniji, pristupačniji Duhu Svetom, Koji kao lekar pristupa samo onima koji su svesni da su bolesni; nasuprot tome, odvraća se od onih koji se bogate svojim ispraznim mišljenjem da su nešto. Gledaj i zagledaj se u svoj greh! Ne skidaj pogled s njega! Odreci se sebe, ne imaj dušu svoju čestnu sebje! Sav se udubi u gledanje svoga greha, u plač zbog njega! Tada ćeš, u svoje vreme ugledati svoje ponovno sazdanje nepojamnim, a još manje objašnjivim dejstvom Svetog Duha. On će ti doći kada Ga ne očekuješ, počće da deluje u tebi kada budeš smatrao da si Ga u potpunosti nedostojan.

201. Božanstveno dejstvo je nematerijalno: ne vidi se, ne čuje se, ne očekuje se, ono je nezamislivo, neobjašnjivo bilo kakvim poređenjem, bilo čime preuzetim iz veka ovog; dolazi,

deluje tajanstveno. Prvo čoveku pokazuje njegov greh, uvećava u očima čoveka njegov greh, neprestano drži strašni greh pred njegovim očima, dovodi dušu do samoosuđivanja, pokazuje joj naš pad, ovu užasnu, tamnu, duboku provaliju pogibelji, u koju je naš rod pao sagrešenjem našeg praoca; zatim malo po malo daruje umnoženu pažnju i skrušenost srca na molitvi. Pripremajući na taj način sasud, iznenada se neočekivano, nematerijalno, dotiče rasečenih delova, - i oni se spajaju u jedan. Ko se dotakao? - Ne mogu da objasnim: ništa nisam video, ništa nisam čuo, ali vidim da sam promenjen, iznenada sam osetio da sam takav usled dejstva Onoga Ko ima moć. Sazdatelj je uticao prilikom ponovnog sazdanja kao što je delovao prilikom sazdanja. Reci: Da li je telo Adama, napravljeno od zemlje, dok je još ležalo i nije imalo živu dušu pred Sazdateljem, da li je moglo da ima pojma o životu, da li je moglo da ga oseća? Kada je odjednom oživela duša u njemu, da li je pre toga moglo da razmišlja, da li da primi dušu ili da je odbaci? Stvoreni Adam je iznenada osetio da je živ, da misli, da želi! S takvom iznenadnošću se vrši i ponovno sazdanje. Sazdatelj je bio i jeste neograničeni Vladika - deluje kao samodržac, svemoćno, natprirodno, iznad svake misli, iznad svakog poimanja, beskonačno tanano, duhovno, potpuno neveštastveno.

Kada je NJegova ruka dotakla moje celo biće, um, srce i telo su se sjedinili, počeli su da čine nešto celo, jedinstveno; zatim su se pogruzili u Boga - prebivaju tamo dok ih tu drži nevidljiva, nepojamna, svemoćna ruka...

202. Ako nekoga ko sluša iz usta grešnika velike reči o dejstvima Duha koleba neverje, ako ga smućuje misao pošto misli da je dejstvo o kojem se objavljuje dejstvo demonske prelesti, neka odbaci hulnu pomisao. Ne, ne! Nije takvo dejstvo, nisu takva svojstva prelesti! Reci: da li je đavolu, neprijatelju, ubici ljudi svojstveno da bude njihov lekar? Da li je đavolu svojstveno da sjedini delove i sile čoveka rasečene grehom, da ih izvodi iz porobljenosti grehu na slobodu, da ih izvodi iz stanja suprotstavljenosti, međusobne borbe, u stanje sveštenog mira u Gospodu? Da li je đavolu svojstveno da izvlači iz duboke provalije neznanja Boga, da daje život, iskustveno Bogopoznanje, kojem više nisu potrebni nikakvi spoljašnji dokazi? Da li je đavolu svojstveno da propoveda i da podrobno objašnjava Iskupitelja, da propoveda i objašnjava približavanje Iskupitelju pokajanjem? Da li je đavolu svojstveno da vaspostavlja u čoveku pali obraz, da dovodi u red rastrojeno podobije? Da li mu je svojstveno da donosi okus duhovnog siromaštva, i ujedno Vaskrsenja, obnovenja, sjedinjenja s Bogom? Da li je đavolu svojstveno da uznosi na visinu Bogoslovlja, na kojoj čovek biva kao ništa, bez misli, bez želja, potpuno pogružen u divno ćutanje? Ovo ćutanje jeste presušivanje svih sila ljudskog bića koje su se ustremile ka Bogu i koje, da tako kažemo, nestaju pred beskonačnom veličinom Boga. - Drugačije deluje prelest, a drugačije Bog, bezgranični Vladika ljudi, Koji je bio i danas jeste njihov Sazdatelj. Onaj Ko je stvorio i stvara, zar nije Stvoritelj? Dakle, čuj, voljeni brate, čuj, po čemu se razlikuje dejstvo prelesti od dejstva Božanstvenog! Prelest, kada pristupa čoveku, bilo mišlju ili maštanjem ili tananom nadmenošću ili nekom pojavom koja se vidi čulnim očima, ili glasom iz podnebesne sfere, koji se čuje čulnim ušima, nikad ne pristupa kao neograničena vladarka, već kao zavodnica koja od čoveka traži pristanak, koja nakon njegovog pristanka dobija vlast nad njim. Uvek je njeno dejstvo, bilo da je u čoveku ili van čoveka, dejstvo iz vana; čovek može da ga odbaci. Prelest se prvo susreće sa izvesnom sumnjom srca; u nju ne sumnjaju oni koje je ona konačno porobila. Prelest nikada ne sjedinjuje čoveka rasečenog grehom, ne zaustavlja kretanje krvi, ne upućuje podvižnika na pokajanje, ne umanjuje ga pred njim samim; naprotiv, ona u njemu

podstiče sanjarenje, pokreće krv, donosi mu nekakvu bezukusnu otrovnu nasladu, tanano mu laska, sugerše visoko mišljenje o sebi, podiže u duši idol - ja.

203. Suština stvari se sastoji u tome da se um sjedini sa srcem na molitvi, a ovo čini Božija blagodat u svoje vreme, koje Bog odredi. Pomenuti mehanizam se potpuno zamenjuje laganim izgovaranjem molitve, kratkim odmorom posle svake molitve, tihim i laganim disanjem, usredsređivanjem uma na reči molitve. Uz pomoć ovih pomagala nije teško da dostići pažnju u izvesnom stepenu. Pažnji uma na molitvi veoma brzo počinje da saoseća srce. Saosećanje srca umu malo po malo počinje da prelazi u sjedinjenje uma sa srcem, i mehanizam koji su oci ponudili pojaviće se sam od sebe. Sva mehanička sredstva koja imaju veštastveni karakter oci su predložili jedino kao pomagalo, radi zgodnijeg i bržeg dostizanja pažnje na molitvi, a ne kao nešto suštinsko.

204. Ono što je za molitvu suštinski neophodno jeste pažnja. Bez pažnje nema molitve. Istinski blagodatna pažnja pojavljuje se od umrtvljivanja srca za svet. Pomagala uvek ostaju samo pomagala.

Isti ovi sveti oci koji predlažu da se um uvodi u srce zajedno s disanjem kažu da umu koji je stekao naviku da se sjedinjuje sa srcem (ili tačnije, koji je stekao ovo sjedinjenje po daru i dejstvu blagodati) nije potreban kao pomagalo mehanizam za ovakvo sjedinjenje, već se on prosto, sam od sebe, svojim sopstvenim kretanjem sjedinjuje sa srcem.

205. Sjedinjenje uma sa srcem jeste sjedinjenje duhovnih pomisli uma s duhovnim osećanjima srca.

Ne samo svako grehovno osećanje i svaka grehovna pomisao, već i sve prirodne pomisli i osećaji, ma kako tanani i maskirani bili prividnom pravednošću, razrušavaju sjedinjenje uma sa srcem, dovode ih u međusobno protivljenje. Prilikom odstupanja od duhovnog usmerenja koje daje Jevanđelje, uzaludna su sva pomagala i mehanizmi: srce i um se nikada neće sjediniti.

KAKO PAŽNJOM STATI U SRCE?

[sadržaj](#)

206. U prirodnom poretku ili ustrojstvu naših sila, na prelasku od spolja ka unutra stoji mašta (uobrazilja) Treba je uspešno mimoći kako bi se uspešno dospelo na pravo mesto unutra. Zbog neopreznosti čovek može da se zaglibi u njoj i da ostajući tamo bude ubeđen da je ušao unutra, dok je to samo spoljašnje predvorje, dvor jazikov. A to još ne bi bilo ništa strašno da ovo stanje gotovo uvek ne prati samoobmana...

Poznato je da je sva briga revnitelja za duhovni život usmerena na to da čovek dovede sebe u odgovarajući odnos prema Bogu. Ovo se dešava i otkriva u molitvi. Ona je put ushođenja ka Bogu i njeni stepeni su stepenice približavanja našeg duha Bogu. Najprostiji zakon u molitvi je - ništa ne zamišljati, već sabravši se umom u srcu biti uveren da je Bog blizu, da vidi i sluša, i u

tom ubeđenju pribegavati NJemu, strašnom u veličanstvenosti i bliskom u snishođenju nama... Slike pažnju drže spolja, i ma kako sveštene one bile ipak za vreme molitve pažnja treba da bude unutra, u srcu: središte pažnje u srcu jeste polazna tačka valjane molitve. I pošto je molitva put ushođenja ka Bogu, skretanje pažnje od srca jeste skretanje s ovog puta.

207. Prvi pogrešan način molitve zavisi od toga što neki u njoj deluju pre svega uobraziljom i fantazijom. Ove sile predstavljaju prvu instancu u kretanju od spolja ka unutra, koju bi trebalo mimoići, a oni se umesto toga zaustavljaju na njoj. Drugu instancu na putu ka unutra predstavlja razum, razmišljanje, pamet, uopšte sila rasuđivanja i mišljenja. I nju treba proći i zajedno s njom sići u srce. Kada se, pak, um zadrži na njoj dolazi do drugog nepravilnog načina molitve, koji se odlikuje time što um, ostajući u glavi želi da sam upravlja svime u duši; međutim, od ovaj trud ne daje nikakve plodove. On za svim juri, ali ništa ne može da savlada i samo trpi poraze. Ovo stanje jadnog razuma je veoma detaljno prikazano kod Novog Bogoslova.

Drugom načinu molitve dolikuje naziv umno-mozgovni, za razliku od trećeg - umno-srdačnog, ili srdačno-umnog.

Međutim, kad dolazi do ovog vrenja u glavi, koje je prikazano u drugom načinu molitve - srce ide svojim putem, na njega niko ne pazi, i napadaju ga brige i strasna kretanja. Upravo tada um zaboravlja na sebe i trči ka predmetima briga i strasti; i tada jedva da može nekada da se osvesti...

Dodaću ovom, t.j. drugom načinu molitve nekoliko reči iz predgovora delima Grigorija Sinaita od starca Vasilija shimonaha, saposnika i druga Pajsija NJameckog. Navevši mesto iz Simeona Novog Bogoslova on dodaje: "Kako se može samim ograđivanjem spoljašnjih osećanja um čuvati od rasejavanja kada se pomisli same od sebe rastaču i lete ka stvarima čulnim? Ako se ne može onda je umu neophodno da u času molitve beži unutra do srca i da stoji tamo gluv i nem za sve pomisli. Onaj ko se samo spoljašnje udaljava od gledanja, slušanja i govorenja ima malo koristi. Zatvori svoj um u unutrašnjoj kleti srca i tada ćeš se nasladiti spokojem od zlih pomisli i okusićeš duhovnu radost, koju donosi umna molitva i srdačna pažnja." Sveti Isihije kaže: "Ne može naš um da pobedi demonsko maštanje sam po sebi, i tome se nikada ne treba nadati. Zato se čuvaj, da se ne uzneseš po uzoru na drevni Izrailj - i da ne budeš i ti predat mislima neprijateljima. Onaj je, pošto ga je Bog svega izbavio od Egipćana umislio da ima idola od praha zemaljskog. Pod zemljanim idolom podrazumevaj naš nemoćni razum, koji dok moli Isusa Hrista da deluje protiv lukavih duhova, lako ih tera, a kada se nerazumno pouzda u sebe, pada velikim padom i razbija se."

208. Pritom ne zaboravljaj sledeću mudru pouku svetog Lestvičnika. On prikazuje put našeg ushođenja ka Bogu u vidu lestvice sa četiri stepenika. Jedni, kaže on, ukročavaju strasti; drugi poju, to jest, mole se svojim ustima; treći se vežbaju u umnoj molitvi; četvrti na kraju, ushode do viđenja. Oni koji žele da idu uz ova četiri stepenika ne mogu da počnu odozgo, već moraju da počnu odozdo, i stupivši na prvi stepenik s njega da se penju na drugi, zatim na treći, i posle svega ovoga na četvrti. Ovim putem svako može da se popne na nebo. Prvo se treba podvizavati u ukročivanju i smanjivanju strasti; zatim treba vežbati pojanje psalama, to jest, navići se na usmenu molitvu; dalje, treba se moliti umno, i na kraju, steći mogućnost ushođenja u viđenja.

Prvo je delo početnika, drugo onih koji uzrastaju i napreduju, treće onih koji su došli do kraja razvoja, a četvrto - savršenih.

209. Dakle, početak nije ništa drugo do umaljšivanje i kroćenje strasti, a one se u duši ne smanjuju ni na koji drugi način osim čuvanjem srca i pažnjom... Dakle, onaj ko prolazi sve ovo, po redu, sve u svoje vreme, može da se, posle toga, nakon što se njegovo srce očisti od strasti, u potpunosti prepusti pojanju psalama, i da se bori protiv pomisli, i da gleda nebo čulnim očima ili da ga sozercava umnim očima duše i da se zaista čisto moli, onako kako treba.

210. Kada se molite s osećanjem, gde je vaša pažnja ako nije u srcu? Osećanje uvek privlači pažnju. U glavi je - buvlja pijaca. Tamo čovek ne može da se moli Bogu. To što molitva ide dobro... i sama od sebe... jeste dobar znak. Znači da je počela da se usađuje u srce. Čuvajte srce od pristrasnosti, trudite se da se sećate Boga videći Ga pred sobom i delujući pred Njegovim licem.

211. Razmišljate o zatvoru. Evo vam zatvora! Sedite i vapijte: Gospodi, pomiluj! Kako ćete da ispunjavate volju Božiju ako ne budete dolazili u dodir s ljudima? Nikako drugačije osim u dužnom raspoloženju vašeg unutrašnjeg (čoveka). A u čemu se to sastoji? - U neprestanom sećanju na Boga sa strahom i pobožnošću i sećanjem na smrt. Navika da se hodi pred Bogom ili u sećanju na Boga jeste atmosfera duhovnog života. Bilo bi prirodno da ona bude u našem duhu, koji je stvoren po obrazu Božijem, ali je nema zbog našeg otpadanja od Boga. Usled ovoga predstoji trud u sticanju navike da se hodi pred Bogom. On se suštinski sastoji u naporu da čovek svešću stoji pred licem sveprisutnog Boga, ali podržava se i drugim pomoćnim delanjima, koja ulaze u sastav duhovnog života. Međutim, i ovde predstoji trud - u tome da se ova delanja usmere ka određenom cilju.

U tom pravcu treba usmeriti i čitanje, razmišljanje i molitvu, i sva zanimanja i odnose sprovesti tako da ne ometaju i ne rasejavaju sećanje na Boga. I to treba prilagoditi stajanju sa svešću ili pažnjom.

Razum je u glavi i ljudi razuma (naučnici) stalno žive u glavi. Žive u glavi i pate od neprekidnog kovitlaca pomisli. Ovaj kovitlac ne dozvoljava pažnji da se zadrži na jednom. Razum ne može da se zaustavi samo na razmišljanju o Bogu dok je u glavi. Stalno beži i beži. Na osnovu ovoga se onome ko želi da se zadrži samo na razmišljanju o Bogu zapoveda da ostavi glavu i da svojim umom siđe u srce i tamo stalno stoji pažnjom. Tek kad se um spoji sa srcem može se očekivati uspeh u sećanju na Boga. Izvolite sada da postavite sebi za cilj da ovo dostignete i počnite da se krećete prema ovom cilju. Nemojte misliti da je to trud koji prevazilazi vaše mogućnosti, ali nemojte misliti ni da je to tako lako, da je dovoljno da čovek poželi i sve je tu... Prvi način vodi ka tome da razum privuče srce, upravo preko osećanja iz molitava koje se čitaju i slušaju, jer osećanje srca obično vlada razumom... Ako sve ispunite kako treba u ovoj prvoj metodi, vaše molitvoslovlje će ići s osećanjima. Ova osećanja će se menjati u skladu sa sadržajem molitava. Ne govorim o ovim osećanjima, već o onima koja će obuzeti vašu svest i srce i vezati dušu ne dajući joj da slobodno nastavi čitanje, već stalno odvlačeći njenu pažnju na sebe. To su posebna osećanja, i čim se rode ona u duši rađaju svojevrstne molitve. Ova naročita osećanja i molitve koje se rađaju u srcu nikada ne treba presecati daljim čitanjem, već im, prekinuvši čitanje, treba davati slobodu da se izliju, dok se sasvim ne izliju i dok osećanje ne postane jednako s običnim

molitvenim osećanjima. Ova metoda je jača od prve i brže će spustiti um u srce. Međutim, ona može da deluje tek posle prve metode ili zajedno s njom.

212. Mislim da ste stalno u glavi, a ne u srcu. Sidite u srce i odmah ćete videti kakvi ste. Izjavili ste želju da dođete do osećanja svoje rugobe. Evo, to ćete početi da vidite i da osećate čim sidete u srce. Što dalje budete išli tim ćete jasnije to videti.

213. Glavno je - umom treba stati u srce pred Gospoda i stajati pred NJim neprestano danju i noću do kraja života.

214. Neko je jednom rekao: Učini da tvoje misli nikada ne izlaze van zidina manastira i ubrzo ćeš steći slatki spokoj manastirske osame. Ovo je blaženi udeo Marije - urediti tako da u mislima ne bude ništa drugo osim crkve i kelije. Kako je to divno! Mislim da se blaženstvo ovog stanja ne može ni opisati.

215. Palo mi je na pamet da vam posavetujem: uzmite jednu kratku molitvicu i sve njome tvorite... i kad ste u poslu i kad niste u poslu, i idući i sedeći, neprestano. Prvo ćete sebe primoravati da tvorite ovu molitvicu, a zatim će ona ići sama od sebe... Samo se latite posla i trudite se neprestano... Ova molitva je: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnuju. Pritom pažnju ne držite u glavi i na sebi, već u srcu, tamo, unutra ispod leve strane grudi. Kada naviknete time ćete rasterivati sve što vas smućuje i prizivati mir na dušu.

216. Gde je srce? - Tamo gde se odaziva i gde se oseća tuga, radost, gnev i ostalo, tamo je srce. Tamo držite pažnju... Telesno srce je mišić srca - meso... ali ne oseća meso, već duša, čije je ovo srce od mesa samo oruđe, kao što mozak služi kao oruđe razuma... Stoj u srcu s verom da je Bog tu, a kako je tu, ne razmišljaj. Moli se i traži da ti blagodat Božija na kraju da osećanje prema Bogu.

217. Nije besmisleno ako ti kažem iz svetootačkih predanja: drži se kako hoćeš, samo da uspeš da stekneš ovo poslednje - umno stajanje pred Gospodom u srcu, u kojem je suština stvari.

Međutim, među telesnim delanjima ima i takvih koja kao da se srastaju s umnom molitvom i nikada je ne napuštaju. Treba pažnjom stajati u srcu, treba celo telo držati u bodroj napetosti mišića i ne dozvoljavati svojoj pažnji da se prepušta i zanima spoljašnjim utiscima koja se primaju preko čula.

218. Za vreme molitve pažnja treba da bude unutra, u srcu: usredsređivanje pažnje u srcu jeste polazna tačka za valjanu molitvu. I pošto je molitva put ushođenja ka Bogu skretanje pažnje od srca jeste skretanje s ovog puta.

219. Spuštanje uma u srce putem disanja savetuje se u slučaju da ne znaš gde da zadržiš pažnju, ili gde je srce, a ako i bez toga znaš kako da nađeš srce, radi kako znaš, samo se utvrdi u srcu.

220. U molitvi je neophodno da se duh sjedini s umom i da zajedno s njim izgovara molitvu, pri čemu um deluje rečima, koje se izgovaraju samo mišlju ili uz učestvovanje glasa, a duh deluje osećanjem umilenja ili plača. Sjedinjenje u svoje vreme daruje Božanstvena blagodat, a za

početnika je dovoljno ako duh bude saučestvovao i pomagao umu. Prilikom čuvanja pažnje umom duh će sigurno osetiti umilenje. Duh se obično naziva srcem, kao što se i umesto reči razum upotrebljava reč glava.

Moli se s pažnjom, u skrušenosti duha, pomažući sebi gore navedenim mehanizmima; pritom će se samo od sebe otkriti iskustveno poznavanje srdačnog mesta. O njemu je na zadovoljavajući način dato objašnjenje u predgovorima shimonaha Vasilija.

221. Molitva se naziva umnom kada se izgovara umom s dubokom pažnjom uz saosećanje srca; srdačnom, kada se izgovara sjedinjenim umom i srcem, pri čemu um kao da silazi u srce i iz dubine srca uznosi molitvu; duševnom kada se tvori iz sve duše, uz učestvovanje samog tela, kada se tvori iz sveg bića, pri čemu celo biće postaje kao jedna usta, koja prinose molitvu.

Sveti oci u svojim delima često pod jednim nazivom umne molitve podrazumevaju i srdačnu i duševnu, a ponekad ih i razlikuju. Tako je prepodobni Grigorije Sinajski rekao: "Neprestano zovi umno ili duševno." Međutim, danas kada je veoma malo onih koji živim ustima mogu da objasne nešto o ovom predmetu veoma je korisno znati po čemu se oni razlikuju. U jednima više deluje umna molitva, u drugima srdačna, a u trećima duševna, u zavisnosti o toga koliko je koga obdario Davatelj svih dobara, i prirodnih i blagodatnih; ponekad u jednom istom podvižniku deluje čas ova, čas ona molitva. Ovakva molitva je često i uglavnom praćena suzama.

222. Još uvek vam nije jasno spasonosno ustrojstvo. Čitajte prve tačke Filoteja Sinajskog u Dobrotoljublju i gledajte šta tamo piše. Jedan akt i sve je tu. Jer on sve privlači i drži u redu. Izvolite tako da uredite i dobićete neophodno ustrojstvo unutra i jasno ćete ga ugledati. Ovaj akt jeste - stati pažnjom u srce i stajati tamo pred Gospodom sa sveštenim strahom. Ovo je početak duhovne premudrosti!

Želeli biste da dobijete mudrost razlikovanja pomisli. Sidite iz glave u srce. Tada ćete jasno videti sve pomisli koje se kreću pred okom našeg oštroidnog uma, a pre toga ne očekujte dužno razlikovanje pomisli.

223. "Sabira mi se duh". Neka vam Gospod pomogne! Međutim, nemojte da vašoj pažnji promakne glavno, - da se umom saberete u srcu. Na ovo najviše usmeravajte svoj trud. Način je jedan - trudite se da pažnjom stojite u srcu, sa sećanjem na sveprisutnost Božiju i na to da NJegovo oko gleda u vaše srce. Postarajte se da se učvrstite u uverenosti da iako ste sami uvek imate ne samo u svojoj blizini, već u sebi Lice, Koje je u vama, Koje na vas gleda i sve u vama vidi. Ono što sam vam pisao o delanju Isusove molitve nekoliko puta dnevno, poslužiće vam kao veoma jako sredstvo za ovo. Radite tako svaki put desetak-petnaestak minuta, ili još bolje, stojeći u molitvenom položaju s malim poklonima, i bez njih, kako vam više odgovara. Trudite se tako i molite Gospoda da vam, na kraju da da osetite i spoznate, šta je ranica u srcu, po rečima starca Partenija. Ovo ne polazi za rukom odmah. Proći će godina napetog truda, a možda i više, dok ne počnu da se pokazuju neki tragovi ovoga. Neka vas blagoslovi Gospod na trud i na ovaj put; međutim, nemojte smatrati da je to nešto drugostepeno, već neka vam to bude glavni posao.

224. Ako se vaše srce zagreva prilikom čitanja uobičajenih molitava na isti taj način zagrevajte i srdačnu toplinu prema Bogu. Isusova molitva, ako se tvori mehanički ništa neće dati, kao ni svaka druga molitva, koju izgovara samo jezik.

Pokušajte da za vreme Isusove molitve življe pomišljate da je Sam Gospod blizu i da stoji u vašoj duši i pazi na ono što se u njoj dešava. U duši pritom probudite žeđ za spasenjem i uverenost da osim Gospoda nemamo odakle da očekujemo spasenje. Zatim vapijte ka NJemu Kojeg misleno pred sobom vidite: Gospodi Isuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja, ili: Milostivij Gospodi, spasi mja imiže vjesi sudbami (Milostivi Gospode, spasi me kako god znaš.). Stvar nije u rečima, već u osećanjima prema Gospodu.

Duhovno gorenje srca prema Gospodu jeste ljubav prema NJemu. Ona se zapaljuje kada Gospod dodirne srce. Pošto je On sav ljubav, NJegov dodir srca istog trenutka čini da se zapali ljubav prema NJemu. A od ljubavi potiče gorenje srca prema NJemu. Ovo i treba da bude predmet traganja.

Na jeziku neka bude Isusova molitva, u umu - viđenje Gospoda pred sobom, u srcu - čežnja za Bogom ili za opštenjem s Gospodom. Kada sve ovo bude stalno, Gospod će, videći kako se trudite dati ono za šta molite.

225. Drugi i uzvišeniji cilj kratke molitve jeste udubljivanje misli i osećanje prema Bogu. To što imate - ovo glasno izgovaranje reči - će se razleteti prilikom prvog utiska; osim toga, bez obzira na glasno izgovaranje reči, misli se kovitlaju u glavi... kao komarci. Da bi se presekao ovaj kovitlac um treba vezati jednom mišlju ili mišlju o Jedinom... Pomoć u ovome je kratka molitva. Uz pomoć nje um se uprošćava, objedinjuje i usvaja se ili razvija osećanje ka Bogu... Kada ovo osećanje dođe duša će se svešću utvrditi u Bogu... i sve će početi da čini po Božijem. Uz kratku molitvu treba držati misao o Bogu i pažnju prema NJemu... A ograničavati se samo rečima... jeste mjed zvenjašćaja.

226. Pitate: "Da li da nastavim takvu molitvu ili da umom silazim u srce?" - A to, što ste kazali, gde biva? Ovo nema gde drugo da bude osim unutra. Stojite pred Gospodom bez slika, u prisustvu Gospoda... i imate dobra osećanja. Šta je još potrebno. Zar ovo činite samo u glavi?! - Ne, treba stajati u srcu. Ali ne treba se sećati srca, već samo gledati Gospoda. - Sve se može izraziti ovako: "Stajati u srcu umom pred Gospodom i moliti se."

Glavni plod molitve nije toplina i sladost, već strah Božji i skrušenost.

227. Samo spoljašnja molitva nije dovoljna. Bog sluša um, i zbog toga oni monasi koji spoljašnju molitvu ne sjedinjuju s unutrašnjom nisu monasi. Definicija je veoma tačna! Monah znači osamljeni: onaj ko se nije osamio u samom sebi, još nije osamljen, on još nije monah, čak i ako živi u najusamljenijem manastiru. Um podvižnika, koji se nije osamio i nije zatvorio u sebi obavezno se nalazi u gužvi i metežu koje proizvode bezbrojne pomisli, koje do njega uvek imaju slobodan pristup i sam bolno, bez ikakve potrebe i koristi, sa štetom po sebe, skita po vaseljeni. Osamljivanje čoveka u samom sebi ne može da se ostvari na drugi način osim uz pomoć pažljive molitve, pre svega uz pomoć pažljive Isusove molitve.

A dostizanje bestrasnosti, osvećenje ili što je isto to, hrišćanskog savršenstva, bez sticanja umne molitve nije moguće; u tome se slažu svi oci.

Put istinske molitve postaje neuporedivo tesniji kada podvižnik stupi na njega delatnošću unutrašnjeg čoveka. Kada on stupi u ove uske prolaze i oseti pravilnost, spasonosnost, neophodnost ovakvog položaja, kada trud u unutrašnjoj kleti postane za njega poželjan tada će željena postati i testnoća u pogledu spoljašnjeg načina života, koja služi kao obitelj i riznica unutrašnje delatnosti.

228. Suština stvari jeste u sticanju navike stajanja umom u srcu, u ovom čulnom srcu, ali ne čulno. Um treba iz glave spustiti u srce i tamo ga ukoreniti, ili kao što je jedan od staraca rekao, spojiti um sa srcem... Kako ovo dostići? Traži i naći ćeš. Ovo je najzgodnije dostići hođenjem pred Bogom i molitvenim trudom, naročito odlaženjem u crkvu. Međutim, treba imati na umu da je naš samo trud, a samo delo, odnosno spajanje uma sa srcem jeste dar blagodati, koji Gospod daje kada i kako poželi.

BORBA SA STRASTIMA

[sadržaj](#)

229. Osim toga, moramo znati da je neprestano prizivanje imena Božijeg lek, koji ubija ne samo strasti, već i samo njihovo dejstvo. Kao što lekar pronalazi lek ili flaster i stavlja ga na ranu paćenika i on deluje, a da bolesnik ni ne zna kako se to odvija, isto tako i ime Božije, kada se priziva, ubija sve strasti, iako i ne znamo kako se to događa.

230. "Mnogo podviga i truda se zahteva u molitvama da bi se dostiglo nepomućeno stanje misli, nekakvo drugo srdačno nebo u kojem obitava Hristos, kao što apostol kaže: ili ne znajete sebe, jako Iisus Hristos v vas jest, razve točiju čim neiskusni jeste" (2 Kor. 13, 5).

231. Gospod Bog je uzeo čoveka kojeg je stvorio i nastanio ga u Edemskom vrstu kako bi ga ovaj obrađivao i čuvao (1 Mojs. 2, 15) shvatajući ovu zapovest ne samo u bukvalnom, čulnom smislu, već i u njenom duhovnom, višem značenju. Rajem oni (sveti oci) nazivaju dušu prvih ljudi kao mesto prebivanja preizobilne blagodati Božije u njima i kao mesto rađanja plodova mnogih različitih duhovnih dobrodetelji; obrađivanjem ovog duhovnog života - ono što je kasnije počelo da se naziva "umnim delanjem" a čuvanjem ovog umnog delanja - održavanje već dostignute duševne čistote.

232. Đavo je s demonima, nakon što je uz pomoć neposlušanja čoveka učinio izgnanikom iz raja, odvojenim i od Boga, dobio dostup da misleno koleba razumnu silu svakog čoveka i danju i noću, jednog mnogo, drugog malo, a trećeg veoma mnogo. I čovek ne može drugačije da se zaštiti od ovoga osim neprestanim sećanjem na Boga - t.j. ako u njemu sećanje na Boga, urezavši se u srce, silom krsta ne učvrsti um u nepokolebljivosti. Ka ovome vode svi naponi misaonog podviga, kojim se svaki hrišćanin obavezao da se podvizava na poprištu vere i ako mu ovo ne ide, on se uzalud podvizava. Radi ovoga svako ko traži Boga preduzima podvige i raznovrsne duhovne vežbe putem slobodnih lišavanja, kako bi privukao milost sveblagog Boga - da mu On

opet daruje prvobitno dostojanstvo i da bi se Hristos urezao u njegovom umu, kao što apostol kaže: "Čadca moja, imiže paki bolezniju, dondeže voobrazitsja Hristos v vas" (Gal. 4, 19).

233. Strasti su isto što i patnje (skorbi) i Gospod ih nije od njih odvojio, već je rekao: "Prizovi Mja v den skorbi tvojeja i izmu tja i proslaviši Mja". I zbog toga u borbi protiv svake strasti nema ništa korisnije od prizivanja imena Božijeg... Nama pak, nemoćnima, ostaje samo da pribegavamo imenu Isusovom, jer su strasti, kao što je rečeno, demoni - i odlaze (od prizivanja ovog imena).

234. "Dakle, ukoliko želiš da izvojuješ pobjedu nad strastima, onda molitvom i uz pomoć Božiju u sebi siđi u dubinu srca i tamo vidi sledeća tri jaka džina, a to su: zaborav, lenjost i neznanje, ovaj oslonac mislenih tuđinaca, kroz koje ostale zle strasti vraćajući se deluju, žive i jačaju u slastoljubivim dušama. Ali ti ćeš mnogom pažnjom i nastojanjem uma, uz pomoć odozgo, kada nađeš ove, mnogima neznane, zle džinove, kasnije lako, ali opet pažnjom i molitvom, moći da se izbaviš od njih."

235. "Kao što lopovi videći da na nekom mestu leži carsko oružje ne napadaju tek tako - tako ni onoga ko je molitvu spojio sa srcem misaoni lopovi ne potkrajaju olako" (Lestvičnik).

236. "Glavno delo podvižnika se sastoji u tome da se ušavši u svoje srce bori sa satanom, da ga omrzne i da suprotstavljajući se njegovim pomislima ratuje s njim" (Makarije Veliki).

237. "Onaj ko uvek prebiva u svom srcu dalek je od svih stvari lepih u prolaznom životu i hodeći duhom, ne može da iskusi plotske pohoti. Pošto on na takav način hodi ograđujući se dobrodeteljima, imajući same ove dobrodetelji kao stražare na kapiji svog grada čistote sve spletke demona protiv njega ostaju bezuspešne." (Dijadoh).

Dobro je rekao svetac da će bezuspešne ostati spletke neprijatelja kada, t.j. mi, negde u dubini srca svojih prebivamo, i to je tim više što se više u njega udubimo.

238. "Potrudi se da uđeš u svoju unutrašnju riznicu i videćeš riznicu nebesku. Jer su one iste i jednim ulaskom videćeš ih obe. Lestvica koja vodi u to Carstvo skrivena je u tebi, t.j. u tvojoj duši. Omij sebe od greha i naći ćeš tamo stepenice ushođenja, kojima možeš da se popneš u njega."

239. "Dve sile, potpuno suprotne, utiču na mene: sila dobra i sila zla, sila živonosna i sila smrtonosna. Pošto su to duhovne sile obe su nevidljive. Dobra sila po mojoj slobodnoj i iskrenoj molitvi uvek proteruje zlu silu, i zla sila je jaka samo zbog zla koje se skriva u meni. Da ne bi trpeo neprekidno dosađivanje od strane zlog duha čovek stalno u srcu treba da ima Isusovu molitvu: Iisuse, Sine Božij, pomiluj mja. Protiv nevidljivog (đavola) - nevidljivi Bog, protiv jakog - Najjači."

240. Dakle, ponovo se učvrstivši u molitvenom predavanju sebe Bogu i Njegovoj blagodati izazivaj svaki posticaj na greh i trudi se da odvратиš od njega srce i da ga pretvoriš u suprotno - tako će oni biti odsečeni od srca i moraće da zamru. Radi ovoga daj slobodu zdravom rasuđivanju, a po njegovim tragovima vodi i srce.

Ovaj trud je najbitniji u delu prelamanja volje. Dakle, stalno se treba truditi nad sobom dok se umesto samosažaljenja ne rodi nežaljenje sebe i surovost prema sebi, dok se ne oseti želja za stradanjem, želja da čovek izmuči sebe, da izmuči i svoje telo i dušu; dok se umesto čovekougadanja ne stvori, s jedne strane odvratanje od svih loših običaja i veza, izvesno neprijateljsko osećanje, gnevno suprotstavljanje njima, a s druge - osuđivanje sebe na sve nepravde i na sve poruge ljudske, dok umesto ukusa samo za veštastveno, čulno i vidljivo, ne dođe gubitak ukusa za njih, dok oni ne postanu mrski, i dok se na začne traganje i žudnja samo za duhovnim, čistim, Božanstvenim; dok umesto zemaljskog, ograničavanja života i osećanja sreće samo zbog zemaljskog, srce ne ispuni osećanje prolaznosti na zemlji, s jednim stremljenjem ka Nebeskoj Otadžbini.

241. Dakle, nakon buđenja blagodati, čovekovo slobodi prvo predstoji - kretanje ka sebi, koje ona vrši trima aktovima: 1) opredeljuje se za dobro i bira ga; 2) uklanja prepreke, raskida okove koji čoveka drže u grehu, isterujući iz srca samosažaljenje, čovekougodništvo, sklonost ka čulnom i zemaljskom i na njihovo mesto, podstičući nežaljenje sebe, nemanje ukusa za čulno, predavanje sebe na sramotu svakome i preseljavanje srcem u budući vek sa osećanjem prolaznosti ovde na zemlji; 3) na kraju, oduševljava se da odmah stupi na dobar put, nimalo ne popuštajući sebi, već držeći sebe u nekoj stalnoj napetosti.

Na taj način se u duši sve stišava. Pošto si probuđen, oslobodivši se svih okova, s potpunom spremnošću govori sebi: *vostav, idu!*

Od tog trenutka počinje drugo kretanje duše - ka Bogu. Savladavši sebe, savladavši sva ishodišta svojih kretanja, vrativši sebi slobodu, ona sada celu sebe treba da prinese na žrtvu Bogu. Znači posao je obavljen tek do pola.

242. Ef. 4, 27. "Niže dadite mjesta dijavolu."

Đavo nema pristupa duši kada ona ne pothranjuje nikakvu strast. Tada je ona svetla i đavo ne može da je gleda. Kada ona pak popusti pred kretanjem strasti i pristane a nju, ona se pomračuje i đavo je vidi. Smelo joj prilazi i počinje da gazduje u njoj. Dva glavna poročna kretanja koja obično uznemiravaju dušu jesu pohot i razdražljivost. Onoga koga neprijatelj uspe da pobedi pohotom on ostavlja s njom ne uznemiravajući ga gnevom, ili ga njime pomalo uznemirava, a onoga ko se ne prepušta pohoti žuri da pokrene na gnev i skuplja oko njega mnogo toga razdražujućeg. Ko ne shvata đavolove zamke zbog svega se srdi i daje prostora đavolu, prepuštajući gnev da ga pobedi. A onaj ko guši svako rađanje gneva protivi se đavolu i tera ga, a ne samo da mu ne daje mesta u sebi. U gnev se odmah daje prostor đavolu, čim se srdžba prizna pravičnom i njeno zadovoljenje zakonitim. Istog trenutka neprijatelj ulazi u dušu i počinje u nju da ubacuje misli za mislima - od kojih je svaka sve više razdražujuća. Čovek počinje da buktu u gnev kao u plamenu. To je đavolski, pakleni plamen. A jedan čovek misli da gori od revnosti za pravdu, dok u gnev pravde nema nikada (Jak. 1, 20). To je svojevrсна prelest gneva kao što postoji i prelest pohoti. Onaj ko istog trenutka guši gnev rasejava ovu prelest i time pobeđuje đavola kao kada neko nekoga u gnev jako udari u grudi. Ko od onih koji se gneve, kad gnev umine i on tu stvar savesno analizira, nije našao da je u osnovi razdraženosti bila nepravda?! A neprijatelj ovu nepravdu pretvara u pravdu i pravi od nje takvu planinu, da izgleda da ni svet ne može da opstane ako se naše negodovanje ne zadovolji...

Ne možeš da ne pamtiš zlo, da ne budeš neprijatelj? Budi neprijatelj, ali ratuj protiv đavola, a ne protiv svog sabrata. Zbog toga nam je Bog i dao gnev kao oružje, ne da bismo sopstvena tela ranjavali mačem, već da bismo njegovu oštricu zabadali u grudi đavola. Zabodi tamo svoj mač do samog balčaka, ako želiš zabodi i balčak i ne izvlači ga odatle nikada, već naprotiv, ubodi u njega i drugi mač. A to će se dogoditi onda kada budemo štedeli jedni druge, kada budemo miroljubivo raspoloženi jedni prema drugima. Neka budem lišen novca, neka upropastim svoju slavu i čast; deo mog tela mi je uvek draži. Tako govorimo jedni drugima: ne vređajmo svoju prirodu radi sticanja novca, radi sticanja slave.

243. Setimo se kako deluju neprijateljska iskušenja. Zamah neprijateljskog mača jeste napadanje pomisli u nadi da će se srce odazvati saosećanjem, na osnovu kojeg on kasnije gradi jako iskušenje. Čoveku, na primer, pada na pamet lice koje ga je uvredilo: to je neprijateljski zamah mačem. Kada se na to u srcu odazove osećanje neprijateljstva prema onome ko ga je uvredio to znači da je mač prošao do tela duše i ranio je. Tada duši pritrčava neprijatelj i podiže u njoj čitavu buru neprijateljstava i osvetoljubivosti. Međutim, kada u srcu leži stalno raspoloženje čoveka da oprašta uvrede i da se uvek drži u tihoj krotosti i miru sa svima, tada ma koliko neprijatelj da se trudi da predstavi duši u pomislama lice koje ga je uvredilo, srce se ni na koji način na to neće odazvati, te dakle, neprijatelj neće imati za šta da uplete svoje iskušenje. Udarac njegovog mača odskočiće od srca kao od ratnika obučenog u pancir.

244. Ne izgovarati gnevnu reč jeste veliko savršenstvo. U osnovi ovoga leži odsustvo razdražljivosti srca, a ona se kao iskra zaliva predavanjem sebe volji Božijoj, uz svest o tome da Bog neprijatnosti dopušta radi ispitivanja i da bi nama samima pokazao koliko je čvrsto naše dobro unutrašnje usmerenje... To nas i obavezuje da se u takvim slučajevima držimo u dobrom raspoloženju verujući da nas Sam Bog posmatra u tom trenutku. I vaša misao, da su oni koji vam čine neprijatnosti oruđa neprijatelja je tačna. Zbog toga, kada vam neko pričinjava neprijatnosti uvek smatrajte da iza njega stoji neprijatelj koji ga raspaljuje i koji mu sugeriše uvredljive fraze i dela.

245. ...Smisao ove priče je jasan. Lepotica predstavlja palu dušu koja se obratila ka Gospodu i koja se u pokajanju s NJim sjedinila kako bi samo NJemu pripadala i samo NJemu služila. Nekadašnji prijatelji su strasti. NJihov zvižduk je kretanje strasnih pomisli, osećanja i želja. Beg u unutrašnje odaje jeste skrivanje čoeaka u dubinu srca kako bi tamo stao pred Gospoda. Kada se ovo dogodi, sve ono strasno što je uznemiravalo dušu, ma šta to bilo, odlazi samo po sebi i duša se umiruje.

246. I uopšte, odredite sebi kao zakon - da merite ono što sebi dopuštate na osnovu dejstva koje ono unutra proizvodi. Što sazidava - to sebi dozvoljavajte, a što razgrađuje, to ne dozvoljavajte ni u kom obliku. Ko će nalazeći se u umu pružiti ruku ka piću u koje je dodat otrov, a on to zna?!

247. Da misli ne bi bludele treba imati želju da se u srcu stalno bude s Bogom... i neće biti mesta za misli sa strane. Da se ne bi osuđivali drugi treba duboko osetiti svoju grehovnost i patiti zbog nje oplakujući dušu kao mrtvu. Neko je rekao: kad je svoj mrtvac u kući nećeš se brinuti za mrtvace u komšiluku.

248. Kada napadaju loše pomisli treba od njih odvrćati oko uma i obraćati ga ka Gospodu, treba ih terati NJegovim imenom. Međutim, kada pomisao uznemiri srce i ono se lukavo malo-pomalo nasladi njom, tada treba sebe grditi i preklinjati Gospoda za pomilovanje i tući sebe sve dok se u srcu ne rodi suprotno osećanje; na primer, umesto osuđivanja hvaljenje drugog ili u krajnjoj liniji, iskreno osećanje poštovanja prema njemu...

Dakle, treba na vreme pripremiti u srcu mirno mestašće, pokraj nogu Gospoda. Ako zazvoni na uzbunu?... Odmah beži tamo i viči, i viči iz sve snage i Gospod će pomoći: sve će utihnuti.

249. Čovek koji je svešću i srcem na strani strasnog ceo je strastan i Bogu odvratan. Čovek koji je na strani bestrasnog, čak i ako u njemu postoje strasti i napadaju ga, nije odvratan Bogu, zbog nevoljenja strasti i želje da ne radi po njima, već po volji Božijoj.

250. Pitanje o glavnoj tački unutrašnje borbe rešava se na sledeći način: siđi pažnjom u srce, stani tamo pred Gospoda i ne dopuštaj da uđe ništa grehovno. U tome je čitava stvar unutrašnje borbe.

251. Treba razlikovati osećanja koja ulaze u karakter, i trenutna osećanja koja su došla i otišla. Dok nisu do kraja umrtvljene strasti - loše misli, osećanja kretanja i zamišljanja neće prestati. Smanjuju se u srazmeri sa smanjenjem strasti. NJihov izvor je naša strastvena polovina. Evo ovde treba usmeriti svu pažnju. Postoji jedno vaspitno sredstvo: sećanje na Gospoda s neprestanom molitvom upućenom NJemu. Starci Božiji su ovim umeli da odagnavaju sve loše i da se drže u dobrom ustrojstvu. Navikavanje na Isusovu molitvu je spoljašnja strana ovog oruđa. U suštini to je isto što i sedenje kod kuće. Svešću biti u srcu s Gospodom, Čije prizivanje isteruje sve što je rđavo. Pročitajte Isihija - o trezvenju. Trud i postojanost u jednoobraznom trudu sve savlađuju.

252. Jer, kao što se u NJegovom odsustvu (u odsustvu Isusove molitve) u njega uliva sve štetno ne ostavljajući mesta ni za šta što je korisno za dušu, tako se i u NJegovom prisustvu sve odvratno isteruje.

253. Demoni nikako ne mogu da ovladaju nečijim duhom ili telom, nemaju vlasti da upadnu u nečiju dušu ukoliko je prvo ne liše svih svetih pomisli i ne učine praznom i lišenom duhovnog sozercanja.

254. Glavno monaško pravilo je - biti neprestano umom i srcem u Bogu ili neprestano se moliti; radi razgorevanja ovog podviga uvedena su određena molitvoslovlja - krug dnevnih službi koje se obavljaju u crkvi i neke molitve u keliji... Međutim, ono što je glavno - sva sila je u neprestanom osećanju prema Bogu koje svako neka rasplamsava kako ume. Ovo je zakon! Čim postoji ovo osećanje ono zamenjuje sva pravila, a čim njega nema nikakav trud čitanja ne može da ga zameni. Molitvoslovlja su određena samo zato da bi se hranilo ovo osećanje, i čim ga ne hrane uzaludna su. Samo trud, a vajde nikakve nema. To je spoljašnja odeća za koju ili pod kojom nema tela, ili telo, u kojem nema duše.

Bože moj! Kako je strogo ovo što je napisano!.. A drugačije se ne može reći, jer je tako.

255. Umnoj molitvi je svojstveno da otkriva strasti koje se kriju i tajno žive u čovekovom srcu! Ona ih i otkriva i kroti.

Umnoj molitvi je svojstveno da otkriva ropstvo u kojem se nalazimo kod palih duhova. Ona otkriva ovo ropstvo i oslobađa od njega.

Dakle, ne treba se smućivati i biti u nedoumici kada ustaju strasti iz pale prirode ili kada ih duhovi podstiču.

A pošto se strasti krote molitvom, onda treba, kada one nastanu, umom lagano i veoma tiho tvoriti Isusovu molitvu koja će malo-po malo ukrotiti probuđene strasti. Ponekad pobuna strasti i napadi neprijateljskih pomisli bivaju tako jaki da podstiču na veliki duševni podvig. Ovo je vreme nevidljivog mučeništva. Treba ispovedati Gospoda pred licem strasti i demona dugom molitvom, koja će sigurno dovesti do pobeđe.

256. Nastavite da se vežbate u ispunjavanju ovog pravila i vaše misli će se sve više i više smirivati, i lećiće se nemoć koju ste primetili. Ako nastavite da ispunjavate ovo malo pravilo onako kako treba ono će vas dovesti do boli u srcu, a ova bol će misli prikovati za Jedinog - i tu je lutanju misli kraj. Od trenutka kada vas Gospod njega udostoji, počinje novo prestrojavanje svega unutrašnjeg, i hođenje pred Bogom će postati stalno.

257. Zakon posta je sledeći: prebivati umom i srcem u Bogu s odrešenošću od svega, odsecajući svako ugađanje sebi, ne samo u telesnom, već i duhovnom, čineći sve u slavu Božiju i na dobro bližnjih, noseći rado i s ljubavlju trud i lišavanja posta - u hrani, snu, odmoru, utehama druženja - sve u skromnoj meri da to ne bi padalo u oči i da ne bi lišavalo čoveka snage da ispunjava molitvena pravila.

258. Pitajte. "Da li s drugima razgovarati o duhovnom životu?" - Govorite, samo nemojte da pričate svoje, već rasuđujte uopšteno, prilagođavajući se ipak, stanju onih koji pitaju. Dešava se da neki počinju da razgovaraju o ovome samo da bi popričali. I to je bolje nego govoriti o nečem svakodnevnom ili ispraznom. Ćutanje, kao što želite, možete da primenjujete kada niste s nekim nasamo ili kada ne učestvujete u razgovoru. To što idući kod nekoga zbog neke potrebe molite Gospoda da ogradi vaše usne ćutanjem - dobro činite. Najbolje od svega je uvek biti s Gospodom. - Međutim, čovek može i da govori i da bude s Gospodom. Navikavajte se na ovo.

Kada razgovarate najviše se čuvajte da ne uznemirite mir drugog čoveka nekom nesmotrenošću ili govorenjem svojih misli s kojima se on ne slaže, s očiglednom željom da insistirate na svom. Neprijatelj navodi na ovo da bi zametnuo spor, a od spora doveo do svađe. Ništa manje ne treba da se čuvate i toga da govorite o duhovnom da biste pokazali svoju mudrost u toj oblasti. I to je vražiji nagovor, zbog kojeg ćete, ako ga poslušate, sigurno biti podvrgnuti ljudskom podsmehu i Božijem neraspoloženju.

259. Mora se čvrsto držati u mislima da vežbe, podvizi, lepo ponašanje, uz svu svoju suštinsku neophodnosti i potpunu pogodnost za čuvanje i obrazovanje duhovnog života i vaspostavljanje prirode, snagu za to nemaju sami po sebi, nisu oni ti koji sazidavaju duh i očišćuju prirodu, već blagodat Božija, koja prolazi kroz njih i koja kao da dobija dostup, pristup našim silama. Zbog

toga hodi u njima sa svakim staranjem, revnošću, čvrstoćom; međutim, sam svoj uspeh prepusti Gospodu da bi nas pod njihovim pokrovom On Sam sazidavao kako hoće i zna.

260. Stupajući na podvig, ali ne zadržavajući na njemu pažnju i srce, zaobiđi ga kao nešto sa strane - otvori sebe za blagodat, kao spreman sasud potpunim predavanjem sebe Bogu. Onaj ko nalazi blagodat nalazi je posredstvom vere i truda, kaže sveti Grigorije Sinait, a ne samo posredstvom truda. Ma kako ispravno bilo naše delanje, čim se u njemu ne prepuštamo Bogu, ne privlačimo blagodat, ono u nama ne stvara duh istine, već duh obmane, stvara fariseja. blagodat je njihova duša. Oni su istiniti u onoj meri u kojoj hrane i čuvaju samoponiženje, skrušenost, strah Božji, potrebu za Božijom pomoći i predanost Bogu. Sitost i zadovoljstvo zbog njih - znak su njihovog napravnog upotrebljavanja ili nerazumevanja.

261. Mogućnost, temelj i uslov za sve unutrašnje pobeде jeste prva pobeда nad sobom - u prelamanju volje i prepuštanju sebe Bogu s neprijateljskim odbacivanjem svega grehovnog. Ovde se začela neljubav prema strastvenosti, mržnja, neprijateljstvo, koje i jeste vojna duhovna sila i koja sama zamenjuje svu vojsku. Gde nje nema, tamo je bez borbe pobeда već u rukama neprijatelja; nasuprot tome, gde ona postoji, pobeда nam se često daje i bez borbe. Oдавde se vidi da kao što je polazna tačka pozitivne delatnosti ono naše najunutrašnjije, tako je ona i ishodna tačka u borbi, samo s druge strane. Svest i volja, prelazeći na stranu dobra, s tim da čovek počinje da ga voli, pobeđuju mržnjom svako zlo i svu strastvenost, i pritom upravo svoju. U tome se zapravo i sastoji prelazak, prelom. Zatim, sila, koja se bori sa strastima, takođe jeste um ili duh, u kojem su svest i sloboda: duh, koji se drži i ukrepljuje blagodaću. Kroz njega, kao što smo videli isceljujuća sila dolazi kroz podvige, kroz njega pak sila koja ranjava, razorna sila, prolazi do strasti u borbi. I obrnuto: kada se strasti bune one ciljaju pravo na um ili duh, to jest, na pokoravanje svesti i slobode. Oni su u svetilištu našeg unutrašnjeg u koje neprijatelj kroz strasti cilja svojim raspaljenim strelama iz duševno-telesnosti kao iz zasede. I dok su čitavi svest i sloboda, t.j. dok stoje na strani dobra, ma kako velik bio napad, pobeда je naša.

Ovim se ipak ne tvrdi da sva sila pobeде potiče od nas, već se pokazuje samo ishodište. Tačka oslonca u borbi jeste naš preporođeni duh; a pobeđnička sila koja je razorna po strasti jeste blagodat. Ona u nama stvara jedno, a drugo razara, - ali opet kroz duh ili svest i slobodu volje. Onaj ko se bori s vapajem pada pred Boga žaleći se na neprijatelje i mrzeći ih, i Bog ih u njemu i kroz njega isteruje i pobeđuje.

262. Šta čini onaj ko je podvrgnut napadu zlog čoveka? Udarivši ga u grudi viče: straža! Na njegov poziv dotrčava straža i izbavlja ga iz nevolje. Isto to treba činiti i u mislenoj borbi sa strastima: rasrdivši se na strasno treba zvati u pomoć: "Gospodi, pomози! Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, spasi mja! Bože, v pomošč moju vonmi, Gospodi, pomošči mi potščisja!" Obrativši se tako Gospodu ne odlazite više od NJega pažnjom prema onome što se u vama dešava, već stalno stojte i stojte pred Gospodom preklinjući Ga za pomoć. Usled toga će neprijatelj, kao vatrom opaljen odmah pobeći...

Ne stupajući u slovesnu raspravu sa strasnim pomislima, obratimo se direktno Gospodu sa strahom, strahopoštovanjem, uzdanjem i predanošću NJegovoj svemoći, i samim tim će strasno već biti otklonjeno od očiju uma koji gleda u Gospoda. Pošto je odsečeno od duše ovakvom nepažnjom ono samo po sebi odlazi ako se tako prirodno podstiče; a ako se tu umeša i neprijatelj,

pogađa ga zrak umne svetlosti koji ishodi od sozercavanja Gospoda. I dešava se da se duša smiruje od strasnih napada, čim se obrati Gospodu i počne da Ga priziva.

263. Misaona borba sama isteruje strast iz svesti; međutim ona još ostaje živa, a samo se sakrila. I obrnuto, suprotno delo ranjava ovu zmiju u glavu. Iz ovoga ne sledi ipak da se pri delanju može prekinuti misaona borba. To mora neprestano da je prati inače ona može da ostane bez ikakvog ploda i čak da umnožava, a ne umanjuje strastvenost, zbog toga što u delu protiv jedne strasti može da se pilepi druga, na primer, postu - taština. Ako se ovo ostavi bez pažnje, uz sav napor neće biti nikakvog ploda od delanja. Misaona borba u vezi s delatnom ranjavajući strast spolja i iznutra istrebljuje je isto onako brzo kao što brzo gine neprijatelj kada biva opkoljen pa ga biju sa svih strana.

264. Treba delovati tiho, postepeno uzrastajući i jačajući da bi čovek dizao teret koji može da podigne. Inače će naš posao ličiti na novu zakrpu na staroj haljini. Zahtevi podviga moraju izaći iznutra, kao što bolesniku ponekad lek koji jako deluje ukazuje na potrebu i osećanje.

265. Opisana borba sa strastima je misaona. I ona je stvarna zato što ne dozvoljavajući strastima da se nečim nahrane i samim tim ih umara. Međutim, postoji i delatna borba s njima, koja se sastoji u tome da se namerno preduzimaju i čine dela koja su s njima u direktnoj suprotnosti. Na primer, da bi čovek ugušio tvrdičluk treba da počne da štedro daje drugima; protiv gordosti - treba da izabere zanimanja koja ponižavaju; protiv strasti da se veseli - da sedi kod kuće i t.sl. Istina, samo ovakav način delovanja ne vodi pravo do cilja, zato što trpeći spoljašnji pritisak strast može da se probije unutra - ili sama ili ustupajući mesto drugoj. Međutim, kad se s ovom delatnom borbom sjedini i unutrašnja - misaona - oni udvoje ubrzo pobeđuju svaku strast protiv koje su usmereni.

KAKO SPOZNATI SEBE?

[sadržaj](#)

266. Kakav ste panegirik sebi ispleli: rđava, lukava, nestalna, nezahvalne, gorda, srdita, ne umem Bogu da se pomolim... je veoma dobar. Treba dodati: ni za šta nisam i ništa ne vredim. Češće ga ponavljajte - i to tako da govori duša, a ne da um sakuplja po sećanju. Jer postoji ili biva u nama visoko mišljenje o sebi, koje leži veoma duboko.

U tom slučaju navedene reči ili njima slične izgovara jezik ili sećanje... a na duši se drži: "nesam jakože proćije". I to je čudno što se ovo lukavstvo naše duše gotovo ne može primetiti. Tako se ono skriva dok ga Gospod jednom ne izvuče na površinu i dok ga ne pokaže u svoj rugobi. Sami treba da se dosećamo da je ono prisutno makar iz toga kada prekorne reči drugih, koje nam govore u oči i iza leđa izazivaju u nama neprijatnost i neraspoloženje prema onima koji ih govore. Izvolite da utvrdite kakva duša biva u takvim slučajevima. Pritom veliku smetnju predstavlja samoopravdavanje.

267. Izvolite da zapišete u sećanju da od trenutka kada se probudite do momenta kada zatvorite oči da spavate sve vreme treba provoditi tako da čitav dan predstavlja neprekidan lanac dela samopožrtvovanja i to sve Gospoda radi, pred NJegovim licem, u slavu NJegovu. Aktovi samopožrtvovanja nisu nešto ogromno, već se odvijaju među uobičajenim svakodnevnim poslovima i sastoje se u unutrašnjim odlukama i zaokretima volje. Oni mogu biti u vidu svake reči, pogleda, okreta i svake sitnice. NJihova odlika jeste - ne dopuštati ugađanje sebi ni u velikom ni u malom, već u svemu ići uprkos sebi.

268. Pogledajte da li u vama možda postoji osećanje sopstvene vrednosti, to jest, osećanje sopstvenog značaja, ili obrnuto, odsustvo osećanja da ste ništa. To je najskrivenije osećanje, ali ono pokreće sve u životu. Od njega potiče prvi zahtev da sve bude po našem, i čim ne biva tako, ropćemo na Boga, a na ljude se jedimo.

269. Kada postoji osećanje sopstvene vrednosti ono ne samo da pomućuje odnose među ljudima, već i odnose prema Bogu čini mučnima, - ono je lukavo kao demoni i spretno se prikriva smirenim rečima, krijući se u srcu. Žalite se zatim na visoko mišljenje o sebi i uznošenje sebe... To su dečica-prvenci osećanja sopstvene vrednosti.

270. Onima koji su stupili na put služenja Bogu počinju da se dešavaju posebna iskušenja. "Oduži se strastima," rekao je sveti Isak Sirojski, "borbom protiv njih." Na poprištu borbe dešavaju se pobede i porazi. Poraze treba lečiti pokajanjem. Ono ih leči na potpuno zadovoljavajući način.

271. Prava samospoznaja jeste jasno viđenje svojih nedostataka i nemoći u toj meri da je njima sve ispunjeno. I obratite pažnju na to da što više vidite sebe kao rđavu i dostojnu svakog prekora, tim više napredujete.

272. Treba znati da je ushođenje ka savršenstvu za revnitelja nevidljivo: on se trudi u znoju lica, ali kao da je bez ploda - blagodat gradi svoje delo skrivajući ga. Ljudski vid, oko, jede dobro. Samom čoveku preostaje samo jedno - viđenje svoje rđavosti. Put ka savršenstvu jeste put ka spoznaji da sam i slep i ubog, i nag, s čim u neraskidivoj vezi stoji skrušenost duha ili bol i žalost zbog svoje nečistote, koja se izliva pred Bogom, ili što je isto to - neprestano pokajanje. Pokajnička osećanja su odlika istinskog podvižništva. Ko od njih skreće i izbegava ih skrenuo je s puta. U polaganju temelja novog života bilo je pokajanje; ono i u uzrastanju treba da bude i da zri zajedno s njim. Onaj ko zri svestan je i spoznaje svoje pokvarenosti i grehovnosti i udubljuje se u skrušena osećanja pokajanja. Suze su mera uspeha, a neprestane suze - znak skorog očišćenja.

273. Odredite sebi za pravilo: 1) Svakog trenutka očekujte neprijatnost i kada dođe dočekujte je kao željenu gošću 2) Kada se dešava nešto što je protivno vašoj volji, spremno da vas ogorči i razdraži brže trčite pažnjom prema srcu i koliko god možete trudite se da ne dopustite da se ponovo rode ta osećanja, trudite se i molite se. Ako ne dopustite da se rode ta osećanja, sve je svršeno: jer sve potiče od osećanja; ako se ona rode makar u maloj meri, odredite sebi da ako je moguće ništa ne govorite i ne činite dok ne isterate ta osećanja, a ako ne možete da ne govorite i ne radite trudite se da ne govorite i ne radite po tim osećanjima, već po zapovesti, kako Bog zapoveda, krotko i tiho - kao da ništa nije bilo. 3) Svako očekivanje prestanka ovakvog poretka

izbacite iz glave, i spremite se na neprijatnosti do kraja života. Ne zaboravite! Ovo je veoma važno. Ako toga ne bude trpljenje ne može da se učvrsti. 4) Svim ovim čekićima dodajte: držati ljubazan pogled, ton govora pun ljubavi obraćanje s ljubavlju. I glavno - na sve načine izbegavajte da ih podsećate na nepravdičnost. Radite tako kao da ništa nije od njih poticalo... Navikavajte se da stalno čuvate sećanje na Boga.

274. I zaboravio sam da vas podsetim da utiske koji nisu u skladu sa ustrojem koje ste prihvatili treba odmah izgladivati - odmah, čim se pojave, ne odlažući ni do večeri, a još manje na duže vreme. Ova stvar je prosta: sići u srce, gde je ostao utisak, odbaciti ga neraspoloženjem prema njemu, i istovremeno se protiv njega moliti Gospodu. - I tako raditi dok ne prođe.

275. Uzmite za pravilo: ni strasnoj pomisli, ni osećanju, ni želji svojom voljom ne popuštajte, već ih terajte s potpunom mržnjom odmah čim ih primetite. I uvek ćete biti nevini pred Bogom i pred svojom savešću. Biće u vama nečistota strasti, ali i nevinost.

276. Pored drugih metoda, najjače sredstvo za očišćenje moraju biti muke i neprijatnosti koje ćete stalno osećati, a koje Bog ustrojava, i duh skrušenosti koji On daje. Ono je po sili jednako rukovoditelju i ukoliko njega nema, dovoljno je da ga zameni, pa i zamenjuje ga kod čoveka verujućeg i smirenog. Jer je u takvom slučaju Sam Bog rukovoditelj, a On je bez sumnje mudriji od čoveka. Kod svetog Isaka Sirina se podrobno prikazuje kako Gospod postepeno uvodi onoga ko se očišćuje sve više i više u patnje koje ga čiste i kako u njemu razgoreva duh skrušenosti. S naše strane se zahteva samo vera u blago promišljanje i spremno, radosno, zahvalno prihvatanje od NJega svega što nam šalje. Nedostatak ovoga oduzima očišćujuću silu slučajeva koji izazivaju patnju, ne propušta je do srca i dubina naših... Bez spoljašnjih patnji čovek teško može da se izbori protiv gordosti visokog mišljenja o sebi, a kako se bez suza i skrušenosti izbaciti od unutrašnjeg egoizma i farisejskog samoopravljanja? Onaj ko nema ovo prvo kod apostola se smatra preljubočinom.

277. Neka svi osuđuju, ali ako Bog opravdava u savesti, svi ovi sudovi su ništa. Pričao mi je jedan od pažljivih posmatrača da će ljudske reči, ako se ne uhvate za nešto zaista loše, stajati malo iznad čoveka kao oblak koji ne donosi kišu i otići. I njihov trag će nestati i više ih se niko neće sećati. Isto će, mislim, biti i s vama.

SPOLJAŠNJE I UNUTRAŠNJE DELANJE

[sadržaj](#)

278. "Ako unutrašnje delanje po Bogu ne pomogne čoveku, uzalud se on trudi i u spoljašnjem."

279. Brat je upitao avu Agatona: "Reci mi, ava, šta je veće: telesni trud ili čuvanje srca?" Ava mu je odgovorio: "Čovek je poput drveta: telesni trud je lišće, a čuvanje srca - plod." Pošto, po Svetom Pismu "vsjakoje drvo, ježe ne tvorit ploda dobra, posjekajemo bivajet i vo oganj vmetajemo" (Mt. 3, 10) očigledno je da svu brigu treba da usmerimo na plod, t.j. čuvanje uma. Međutim, potreban nam je i pokrov od lišća i ukras, t.j. telesni trud.

280. U manastiru se odvijaju dva života: jedan je unutrašnji, a drugi je spoljašnji. Sva poslušanja koja se daju u manastiru tiču se spoljašnjeg života. Onoga ko ne zna da su ova poslušanja neophodna samo zbog toga što u manastir donosimo i telo i da delo spasenja duše mora da se odvija svojim tokom, ali zajedno sa ovim poslušanjima od prvih koraka manastirmože da odbije, zbog toga što on smatra da ova poslušanja ne odgovaraju njegovom cilju i njegovoj nameri ili pak, ostajući u manastiru on svecelo monaštvo može da ograniči samo na ova poslušanja... i trudiće se uzalud, ne učinivši ni korak ka očišćenju i usavršavanju svoje duše...

Posvetite sebe životu u kojem će ruke i noge raditi jedno, a duša će se baviti drugim, ukoliko želi da se spasi.

281. Obratite pažnju još i na to da zdravlje ne zavisi samo od hrane, već najviše od duševnog mira. Život u Bogu, određavajući čoveka od mirskih valova, mirom osenjuje srce, a tako i telo u celini drži u zdravom ustrojstvu...

U životu nisu glavna dela, glavno je raspoloženje srca usmereno ka Bogu.

282. Postoje dva puta da čovek postane jedno s Gospodom: delatni i sozercateljni. Prvi je za hrišćane kojima su upućeni na ono što je vezano za svakodnevni život, a drugi za one koji su ostavili sve što se tiče samo svakodnevnog života. U stvarnosti ni prvi ne biva bez drugog, ni drugi bez prvog. I prvi moraju u svojoj meri da se drže i sozercateljnog puta... Pisao sam vam: navikavajte da se uvek sećate Gospoda i da hodite pred licem NJegovim. To i jeste sozercateljni deo...

Postavlja se pitanje kako držati pažnju na Gospodu prilikom obavljanja poslova. Ovako: ma kakvo delo, veliko ili malo da radite, držite u umu da vam Sam Gospod Koji je svuda prisutan zapoveda da ga radite i da gleda kako ga radite. Tako smatrajući svaki posao ćete obavljati s pažnjom i sećaćete se Gospoda. U tome je čitava tajna uspeha u pogledu glavnog cilja delanja u vašoj situaciji. Izvolite da to shvatite i da se tako postavite. Kad se tako postavite i misli će prestati da lutaju tamo i ovamo...

Zbog nečega vam ništa ne polazi za rukom? Mislim da je to zato što želite da se sećate Gospoda zaboravljajući na svakodnevne poslove. Međutim, svakodnevni poslovi se provlače i ulaze u svest i potiskuju sećanje na Gospoda. A treba da radite obrnuto: da se brinete za svakodnevne poslove, ali kao o Gospodnjem zadatku i kao pred Gospodom. Tamo vam ništa ne polazi za rukom... a ovde će i jedno i drugo biti ispravno.

283. Kažu vam: "Veća je zasluga kada se neko podvizava u metežu svakodnevice nego kad se spasava u osamljenosti." I vi to nemojte negirati. Oni koji se istinski podvizavaju nemaju u vidu zasluge, već se staraju samo za to da se očiste od strasti i strasnih osećanja i pomisli.

Tom cilju pogoduje život u opštenju s drugim ljudima, zato što on predstavlja istinsko iskustvo borbe sa strastima i njihovo savlađivanje. Ove pobede udaraju strasti u grudi i u glavu, a njihovo ponavljanje će uskoro do nogu potući strasti. U osamljenosti borba biva samo mislena, ona biva isto tako slabog dejstva kao udarac krila muve. Zbog toga ubijanje strasti u osamljenosti duže traje. I ne samo to, ono gotovo nikada ne biva pravo ubijanje već zamiranje, zamiranje na neko

vreme, do slučaja susreta s predmetima strasti... Pritom se dešava da se strast odjednom razgori kao munja. I dešava se da neko koga dugo vremena u osamljenosti strasi nisu napadale, odjednom pada. A onoga ko do spokoja od strasti nije došao kroz misaonu, već kroz stvarnu borbu njihov slučajan napad neće pokolebati. - Evo na osnovu čega nam ljudi iskusni u duhovnom životu zapovedaju da savladamo strasti istinskom borbom s njima u opštenju s drugima i da se tek posle toga osamimo.

284. Ruke i noge neka se bave poslom, a misao Bogom - ovo je pravi postojan čovek.

Unutrašnje treba podešavati od jutra - čim se oči otvore. Treba ga čuvati ceo dan, uveče zarezati i tako zaspati.

Ne mogu svi na isti način da smanje spoljašnje odnose i urede sve na isti način - postoji spasonosni okvir života.

Kada dođe unutrašnja molitva ona može delimično da zameni boravak u hramu, ali unutrašnju molitvu ništa ne rasplamsava tako kao hram.

285. Trudite se da utišate misli o svakodnevnom životu. Tražite takvo ustrojstvo da se telom bavite uobičajenim poslovima, a da duhom uvek budete s Gospodom. Milostivi Gospod daje bezbrižnost, po kojoj se sve radi u svoje vreme, ali ništa čoveka ne brine i ne muči. Tražite, molite i dajte vam se.

286. Povige svake vrste treba nositi tako da za njih ne zna niko u manastiru. Čim saznaju to nije dobro. Nemojte misliti da skrivenost - da se ništa ne vidi i ne zna - nije strogo neophodna. Ne: potrebna je strogo-prestrogo. Podvig o kojem se zvoni na sva zvona je pust, ne vredi ni pare.

287. Spoljašnji trud i podvizi su sredstva, oni su dragoceni samo onda kada dovode do cilja i kada ih cilj zahteva. I ne zadržavajte misli na njima, kao da oni nešto znače. Glavno je u osećanjima i raspoloženjima. Upravo na njih obratite svu pažnju ako ste se već utvrdili u spoljašnjem načinu života. Smirenje najviše pazite i molite se da vam ono bude dato, i sami sebe češće muštrajte u pravcu samoponiženja. Čim se probudite potrudite se da osetite da ništa ne vredite, a onda se ceo dan trudite i da budete takvi. Stajući na molitvu i pristupajući Gospodu pre svega se ponižavajte. Ko se i Kome usuđuje da se obraća i da s NJim razgovara ljudskim rečima?! - Radujte se kada dođe ponižavanje spoljašnje, neželjeno. Prihvatajte ga kao naročitu milost Božiju. Odredite sebi za meru da ste kada ste sobom potpuno nezadovoljni u dobrom činu, a čim dođe i najmanje osećanje zadovoljstva sobom, i počnete sebe da smatrate za nešto, znajte da niste kako valja i onda počnite da muštrate sebe. Gospoda radi ne zaboravljajte ovu tačku. Sve drugo je ništa kada ovog nema. Bilo je ljudi koji su se samo smirenjem bez podviga spasili, a bez smirenja se niko nije spasavao i ne spasava se.

288. Svoju pažnju najmanje zadržavajte na spoljašnjim podvizima. Iako su neophodni, oni su samo skela. Jeste da se zgrada gradi između nje, ali ona nije zgrada. Zgrada je u srcu. Na delanje srca usmerite svu svoju pažnju.

Prva pomisao iskušavanja koja počinje da udara u vama biće zadovoljstvo sobom; za njim će doći unutrašnje uznošenje sebe ili trubljenje pred sobom, a dalje razmetanje pred drugima. Razumevajte ove puteve. Čitajte Makarija Velikog, i naročito Lestvicu, gde je mnogo toga rečeno o razlikovanju pomisli. Jedno isto delo biva prijatno i neprijatno Bogu, u zavisnosti od pomisli. Učite.

289. Poslušanje protiv svoje volje nazvali ste mahinalnim poslušanjem. U stvari dešava se da samo poslušanje koje se čini uprkos svojoj volji i svojim razmišljanjima plodotvorno deluje na stvaranje karaktera.

Ako se nešto radi po želji srca, kakvo je to poslušanje? Tu je svoja volja i svoj ukus. Samo pitanje mnogo prikriva ovakva dela. Pravo poslušanje se sluša, a da čovek ne vidi razlog i bez obzira na to što to ne želi da radi. Ovakvom poslušanju je obećana posebna blagodat - blagodat čuvanja od svake štete prilikom izvršavanja poslušanja. Kada se poslušanje vrši radi Gospoda Gospod na Svoju brigu uzima poslušnika i pazi na njega.

290. Ma šta da vam zapoveda, radite bez unutrašnje pobune, sa svom radošću, kao zapovest Božiju. Urežite dublje u svoje srce podvučenu reč i radite tako kako ona kaže. Svaku naredbu primajte kao reč koja ide direktno od Samog Boga i ispunjavajte je kao delo Božije, kao pred Bogom, sa svom usrdnošću i pažnjom, ne kao da radite za čoveka, već Boga Svevidećeg, plašeći se suda koji je izrečen za one koji delo Božije čine s nemarom (Jer. 48, 10). Zapamtite to, molim vas, tvrdo.

Sada obratite pažnju na izmenu domostroja Božijeg o vama i ne dopustite sebi da postupite uprkos nameri Božijoj. Šta je bilo ranije? - U crkvi ste stajali izdvojeno, bilo vam je zgodno, samo ste se molili i zagrevali u molitvi; u keliji takođe - glavno je bila molitva i molitva. Sad je u crkvi posao i kod kuće je posao. Mislite li da je to slučajno? Ne. Gospod vam nudi da učinite drugi korak. Ranije ste imali toplu molitvu - bez dela poslušanja; sada se učite da prebivate u istoj takvoj molitvi - u poslu. Ovo od vas želi Gospod. Dovijajte se. I ranije ste radili, a sad treba više. Treba i posao raditi i umom od Boga ne odstupati, t.j. biti tako kao da stojite na molitvi. To je zakon: rukama radite posao, a umom i srcem budite s Bogom. Pišite, a umom od Boga ne odstupajte, i toplini ne dozvoljavajte da se smanji i trezvenosti da oslabi. Isto je i kada prislужujete u crkvi. Kako da vam to uspe, naučiće vas posao. I eto, steći ćete novo iskustvo, i još više ćete se učvrstiti u unutar-prebivanju.

291. Činilo vam se da je bilo bolje kada niste imali pisarsko poslušanje. Tu se krije obmana. Bespogovorno poslušanje i ono što je u suprotnosti s našim ukusom je dragocenije od svih podviga i može biti razorno samo ukoliko se nevešto obavlja, kao što je kod vas bilo, i to uglavnom samo na izgled. U stvari, trud samoodricanja Gospod uvek nagrađuje. Olako gledate na vašu tvrdoglavost u pogledu poslušanja. Juče ste davali zavet da ćete u svemu slušati igumaniju, a danas odbijate da nosite tako lako poslušanje, s kojim možete da izađete na kraj. Zar se tako zavet ispunjava? Reč o poslušanju vam je zavet s obitelju i osnova vaše rize. Sada je taj zavet razoren i sami ste sebe izbacili iz čina u koji ste jednom nogom već tako reći stupili. Treba da se kajete i da plaćete zbog ovoga. Jer zbog ovoga vaše unutrašnje ustrojstvo mora biti razoreno i možda je već razoreno, iako se naizgled gradi. Treba vas kazniti.

Izvolite da činite po tri metanije sa suzama moleći Gospoda da oprostí neposlušnici i prevarantkinji, koja na rečima obećava jedno, a u stvari radi drugo. Kajte se na ispovesti: to nije misaoni, već faktički greh. I Boga molite da On da misao kome treba da vam opet daju to poslušanje i kada vam bude dato ili ostavljeno da ga vi obavljate prestanite s metanijama. Međutim, materi o tome ne govorite.

292. Pišete: "Radim kao početnik, s iskušenicama." - Ne shvatam, kakav je to posao? - Dobro delo ili delo koje ne zaslućuje odobravanje ono moće biti samo u zavisnosti od duha, s kojim se obavlja. Na to i gledajte i u skladu s tim se ponašajte.

Kad vidite da vas kelveću prihvatajte to kao lekovito blato. Dobro činite što ne gubite bratsko raspoloćenje prema onima koji vam daju ovaj lek.

293. Vaša lenjost za duhovna zanimanja potiče od žara s kojim ste se latili posla. Ne bavite se previše poslom, jer će vam se u suprotnom slučaju pomutiti u glavi. Posle pomućenosti u glavi i u srcu će vam postati mutno.

294. Telesni trud smirava, ispunjava pauze, a mislima ne da da lutaju. Dobro je zameniti ga metanijama, - to je najbolji rad. Međutim, da li je to uvek moguće? Egipatski starci su od ujutru do uveće sedeli za poslom, u umnoj molitvi i bogomisliju. Molitveno pravilo su obavljali noću. A sveti Isak Sirin nije raspoloćen prema radu: on kaže da ga odvaja od Boga. To je taćno, kada je posao komplikovan, a kad je jednostavan - nije ništa strašno.

295. Svaka vrsta i poredak posla su dobri ako podstiću pažnju prema Bogu. Nema razloga da se pravi raspored poslova. Čim neki posao ne hrani molitvu treba ga ostaviti i uzeti drugi. Na primer, otvorili ste knjigu i počeli da čitate - ne ide. Ostavite je, uzmite drugu. Ako ni ta ne ide, uzmite treću. Ako ni ta ne ide, ostavite čitanje i pravite metanije ili razmišljajte. Treba imati rukodelje koje ne odvlaći pažnju... Kada je pažnja prema Bogu živa i ide unutrašnja molitva, bolje je da ćovek ništa ne zapoćinje (kad je kod kuće), nego da sedi ili koraća, ili najbolje je da stoji pred ikonama i da se moli; kad pažnja počne da slabi, treba je rasplamsati ćitanjem ili razmišljanjem. Pravila su potrebna onima koji stupaju u manastir, da bi se navikli na manastirske poslove i zanimanja. Zatim, kada doću do nekih unutrašnjih osećanja, a posebno do srdaćne topline, pravila im nisu tako strogo potrebna. Uopšte, ne treba se prekomerno vezivati za pravila, već treba biti slobodan u odnosu na njih, imajući jednu nameru: da pažnja prema Bogu ispunjena sveštenim strahom ne ode.

Telo stalno treba drćzati u stanju pripravnosti, kao što je vojnik na paradi, nikako ne dozvoljavajući sebi raslabljivanje udova, ne samo prilikom hodanja i sedenja, već ni prilikom stajanja i lećzanja.

Sve poslove, i velike i male treba obavljati tako kao da oko Boćije gleda kako se šta radi. Svakog ko dolazi ili svakog koga sretneš treba da gledaš kao da ga je Bog poslao. Prvo pitanje u tebi neka bude: šta Gospod ćeli da učinim s njim ili za njega? Svakoga treba primati kao obraz Boćji, s poštovanjem i sa ćeljom da se tom ćoveku ućini dobro.

Surovost prema sebi, spremnost na svaku uslugu drugima i potpuno predavanje sebe Gospodu s molitvenim prebivanjem u NJemu - jesu proizvođači duhovnog života.

296. Dotakli ste se poslova. One svoje poslovi koji nisu po poslušanju, već po vašoj volji možete rasporediti tako da vas nimalo ne odvlače od unutrašnjeg delanja. U ovome se pridržavajte svetog Isaka Sirina. On nije naklonjen radu i dozvoljava ga samo u slučaju nužde, retko. Jer on odvlači um. Treba steći naročitu naviku da posao ne bi odvlačio um. Čovek ne može da ne radi. Postoji prirodna potreba za radom; međutim, čovek ne sme ni previše njime da se bavi. Egipatski monasi su ceo dan radili, ali umom nisu odstupali od Boga.

297. Niste valjda prekidali i molitvu u srcu? Ne, verovatno ste i tu dopustili gubitak: jer da ste umom stajali pred Bogom i padali ničice u srcu smireno pred NJim ne biste osetili kako se prekida molitveno delo. Zaključujem da ste se rasejali: previše ste se zabavili poslom i on je iz glave izbacio sve ostalo, čak i ono najpotrebnije. Dakle, loše ste obavili svoje poslušanje. Trebalo je da ga ispunjavate i da pritom ne dozvolite da vama ovlada unutrašnja ispraznost i da usrdno radeći držite srce poizdalje - da bude slobodno, i da ne skrećete pažnju sa svog glavnog posla.

298. Učite se da sve što radite radite tako da to razgoreva, a ne hladi srce: treba i čitati, i tvoriti molitvu i raditi, i opštiti s drugima, držeći se jednog cilja - ne dovoditi sebe do ohlađenosti. Ubacujte neprekidno drva u svoju unutrašnju peć kratkom molitvom i čuvajte osećanja, da kroz njih ne bi izlazila toplota. Spoljašnji utisci teško mogu da se usklade s unutrašnjim delanjem.

299. Loše je prekomerno se vezati za čitanje. To ne vodi na dobro i podiže neki zid između srca i Boga. Pritom se razvija radoznalost i pogubna želja da se sve zna.

300. Evo svih metoda kojima se u nama istrebljuju strasti - čas našim sopstvenim umno-delatnim radom, čas uz pomoć rukovoditelja, čas to čini Sam Gospod. Već je bilo istaknuto da bez misaone unutrašnje borbe, spoljašnja borba ne može biti uspešna; isto treba reći i za borbu pod rukovodstvom, a takođe i o očišćenju po Promislu. Dakle, unutrašnja borba mora da bude neprekidna i nepromenljiva. Ona sama nema takvu snagu, ali kada je nema i sve drugo je bez dejstva, nije na korist. I delatnici, i stradalnici, i oni sa darom suza, i iskušenici su propadali i propadaju zbog nedostataka unutrašnje borbe ili čuvanja uma. Ako se pritom setimo i onoga što je ranije rečeno o unutrašnjem pozitivnom delanju, u potpunosti će se otkriti sav značaj unutrašnjeg delanja, i svakome će biti jasno da je ono polazište, osnova i cilj vascelog podvižništva. Sve naše delanje može biti sadržano u sledećoj formuli: sabravši se u sebi, uspravi duhovnu svest i životnu delatnost i u tom raspoloženju koračaj predviđenim spoljašnjim delanjem pod rukovodstvom ili Promislom; međutim, pritom sa strogom i napetom pažnjom uočavaj i prati sve što se unutra dešava. Čim se rodi strastna pobuna teraj je i pobeđuj, i misleno i delatno, ne zaboravljajući da razgoriš u sebi skrušen duh, koji pati zbog svojih grehova.

Ovde treba da bude skoncentrisana sva pažnja podvižnika, da se on podvizavajući se ne bi rasejavao i bio kao vezan ili opasan preko bedara svojim posmislima. Hođenje s ovakvim unutarprebivanjem i straženjem jeste trezveno hođenje, a nauka o ovome jeste nauka trezvenosti. Sada je jasno zbog čega su svi podvižnici smatrali da je glavna podvižnička dobrodetelj - dobrodetelj trezvenosti, i zašto su one koji je nisu imali smatrali jalovima.

301. Čovek ne sme da se ograničava samo delatnim životom, on pritom treba da se bavi umozriteljnim stvarima (umovanjem), da bi njima stalno i održao odgovarajuće unutrašnje ustrojstvo. Obavezno treba sjediniti delanje s umozrenjem (umovanjem) i umozrenje (umovanje) s delanjem. Kada su u vezi oni brzo pokreću dušu napred, omivajući je od rđavog i ukrepljujući je u dobrom. Pogledajte u pričama one koji su dostojni sećanja - avu Jovana Kolova i avu Pimena. To ćete naći u svim podvižničkim delima.

302. Dakle, neka svako sebe uči i neka pažljivo sluša reči istine Hristove i one će se useliti u njega. Zbog toga neka čita, razmišlja, uči na pamet, oseća, zavoli i dalje sprovodi u život. Ovo poslednje je maksimum obučavanja sebe. Dok toga nema, ne može se za nekoga reći da je nešto naučio, čak i ako reč Hristovu zna na pamet i dobro rasuđuje. Zbog takve mane sveti Pavle je prekorevao Jevreje u poslanici Rimljanima: Naučaja inogo, sebe li ne učiš? (Rim. 2, 21). Ko je takav u njega se nije uselila Hristova reč i ne živi u njemu...

Očigledno je da svako međusobno obučavanje donosi plod samo onda kada pritom svako i sam sebe uči i urazumljuje, t.j. kad saslušavši rečeno ili pročitano, primorava sebe da ne samo tako razmišlja, već i da oseća i postupa...

Jer, tek se tada u nekoga useljava reč Hristova kada on uspeva da prisili sebe i da veruje i živi u skladu s njom...

Bezumno postupa onaj ko usrdno čita reč Božiju, ali je ne razmatra, ko je ne dovodi do osećanja i ne sprovodi u život. Ona teče kod njega kao voda po oluku i protiče kroz njega, ne taložeći se u njemu i ne useljavajući se u njega. Čovek može celo Jevanđelje i ceo Apostol da zna napamet, pa da se ipak u njega ne usele reči Hristove zbog toga što ih nerazumno proučava. Nerazumno čini i onaj ko samo um obogaćuje rečju Hristovom, a ne mari o usklađivanju srca i života s njom. Ona kod njega ostaje kao pesak nasut u glavu i sećanje, i leži tamo mrtva, a ne živi. Ona živi samo onda kada se pretvara u osećanja i život; a toga kod njega nema. I zato se ne može reći da ona u takvom obitava.

303. "I vsje ježe ašče što tvorite slovom ili djelom, vsja vo imja Gospoda Iisusa Hrista, blagodarjašče Boga i Oca Tjem" (Kol. 3, 17).

Treći metod koji treba primenjivati da bi čovek imao svoj život skriven u Bogu jeste da se sve tvori u ime Gospoda. Od prva dva - čitanje Svetog Pisma i usvajanje otkrivenih istina isteruje isprazne i nečiste misli i ispunjava um dobrim pomislima o božanskim stvarima, a molitva stvara naviku da se čovek uvek seća Boga ili da hodi u prisustvu Božijem. I jedno i drugo drži pažnju i osećanje skrivenima Bogu. Izgleda da je to dovoljno? Izgleda, ali nije. Ako se u dejstvu ostave samo ove dve metode one neće dovesti do gore navedenog cilja. Čovek nije samo misao i osećanje, već je najpre delo. On je biće koje se uvek kreće i neprestano deluje. Međutim, svako delo privlači pažnju i osećanje. Onaj koji deluje sav je u delu. Usled toga se i bogotražitelj zbog dela, bez kojih se ne može biti, neizbežno odvaja od Boga mislju, a za mislju i osećanjem. Dela ga spuštaju s neba na zemlju ili izvode iz skrivenosti u Bogu u vidljive odnose, jer su gotovo sva naša dela vidljiva, teku u tvarnom redu, među čulnim stvarima. Odavde sledi da će, ako se čovekova dela ne usmere tako da i ona služe kao sredstvo za zadržavanje života skrivenog u Bogu, i prve dve metode ostati bez ploda i da čak ni same ne mogu da idu onako kako treba.

Dela će se neprestano razgrađivati - i delo izučavanja Svetog Pisma i delo molitve. Evo, apostol upravo navedenim rečima uči kako da se i dela obrate u sredstvo za skrivanje života u Bogu, a to je - sve čini u ime Gospoda. Ako se tako nastrojiš ni od Gospoda nećeš odstupiti ni mislju ni osećanjem. Jer sve tvoriti u ime Gospoda znači sve tvoriti u slavu NJegovu, u želji da Mu se ugodni tačno ispunjavajući NJegovu volju koju je čovek spoznao, čak i u najmanjem. A pritom će udovi tela kao oruđa raditi posao, a misao i osećanje će biti obraćeni ka Gospodu s brigom da se ono što se čini uradi tako da bude Gospodu ugodno i tako da posluži u slavu NJegovu.

I ovaj metod je bolji za postavljeni cilj nego prva dva i njegov uspeh zavisi od uspeha u ovome. Jer su oni svojstva mislenog. Misleno pak ulazi u sok i krv kroz delo. Delo taloži misleno unutar ljudske prirode. Kada se delo koje čovek čini osvećuje njegovim usmeravanjem ka Bogu onda u njegovom delanju neki božanstveni elemenat ulazi u sve sile i organe koji učestvuju u njegovom obavljanju. Što je više takvih dela tim više božanstvenih elemenata ulazi u čovekovu prirodu. A zatim ga oni i celog ispunjavaju i na taj način čitava priroda postaje pogružena u božanstveno ili skrivena u Bogu. U skladu sa utvrđivanjem usmerenja ovakve vrste dela molitva i bogomislije postaju stabilniji. Oni utiču na to da se dela u slavu Božiju, a ovaj smer kao uzdarje njih same učvršćuje i uređuje.

Sve što činimo apostol je obuhvatio u okviru dva termina: slovom i djelom. Reči se izgovaraju ustima, dela se tvore ostalim udovima. Od kad se probudimo dok ne zaspimo i jedno i drugo treba neprestano da koristimo. Govor u nama teče gotovo bez prestanka, ni drugi pokreti tela se takođe ne prekidaju. Kakva je bogata žrtva Bogu ako se se to usmeri u slavu Božiju?! Obraćanjem reči u slavu Božiju isteruje se ne samo zlorečnost, već i praznoslovlje i ostavlja se jedno - ono što služi za poučavanje bratije ili - u najmanju ruku - ono što ne služi njihovom razaranju. Ovome treba dodati i molitvoslovlje. U srazmeri sa obraćanjem dela u slavu Božiju, neće otpasti samo loša dela, već i ona dela koja se čine iz pohoti i razdraženosti; ona ne treba ni da se pominju među hrišćanima, ali se ukazuje na duh, u kojem treba da se čine valjana, dozvoljena i korisna dela. Ovim se iz kruga delatnosti isteruje svako samougađanje i služenje svetlu i njegovim zlim običajima.

Sve činiti u ime Gospoda znači sve obraćati u slavu NJegovu, starati se da se sve čini tako da Mu to bude ugodno, sa svešću o tome da je to po NJegovoj volji i još - svako delo okruživati molitvom upućenom NJemu, s molitvom započinjati, molitveno raditi i molitveno završavati, na početku moleći za blagoslov, u toku rada tražeći pomoć, a na kraju uznoseći blagodarenje, kao Savršitelju u nama i kroz nas Svog dela.

304. Život hrišćanina na zemlji jeste niz stradanja. Čovek mora da se bori sa svojim telom, sa strastima, s duhovima zlobe. U ovoj borbi je naša nada. Naše spasenje je Bog naš. S nadom u Boga čovek treba sa trpljenjem da izdržava vreme borbe. Iskušenja kao da melju čoveka, pretvarajući zrno u brašno. Ona nam se dopuštaju po Promislu Božijem, radi naše velike duševne koristi: od njih dobijamo srce skrušeno i smireno, koje Bog neće poniziti.

OSAMLJIVANJE

[sadržaj](#)

305. Kad je čovek već otišao u manastir, treba da živi osamljeno. Težak je život u manastiru onome ko u opštenju s mnogima želi tamo da živi kao u društvu. I tamo čovek treba da zna samo jednog - nastojatelja ili duhovnog oca, a u pogledu ostalih treba da se drži kao da ih nema. Tada će sve krenuti na dobro, a bez ovoga je takav dar-mar, da je to gore od petrogradskih balova.

306. Vi, naravno znate da je sva suština stvari u unutrašnjoj promeni i da u skladu s ovim izmenama i po njihovom impulsu treba menjati i spoljašnje... Reći ću vam jednu stvar: počnite sada, u sadašnjoj situaciji da se osamljujete kod kuće i časove osamljenosti uglavnom posvećujete molitvi i to stalno molite za jedno: "Skaži mne, Gospodi, put, v onže pojdu"... Ne samo rečju i ne samo mišlju, već i s bolom srca vapijte tako. Za ovakvo osamljivanje odredite ili izvestno vreme svakog dana, što je bolje, ili neke dane u nedelji. I držite se osamljenosti kako treba, tražeći najpre da vas Bog urazumi i da vam ukaže... Ovome dodajte i post... da telo oseti. To će biti dobar oslonac za molitvu. I u to vreme pravite opite unutrašnje odrešenosti čas od jednog, čas od drugog, da prema svemu postanete ravnodušni i da se udaljite tako da vas ništa ne vuče u nazad.

Cilj je da čovek dovede sebe do toga da duša želi da se iz ovakvog ustrojstva života iščupa kao iz okova i tamnice...

307. Trenutke osamljenosti treba koristiti upotrebljavajući ih isključivo na delo Božije - molitvu i bogomislije. Ova zanimanja, čim krenu u dobrom pravcu neće dati čoveku da se dosađuje. Jer iz njih izvire duhovna uteha, koju ne može da da ništa na zemlji.

308. Kažeš da bi voleo u zatvor. Malo je rano, a nema ni potrebe. Pa ti sam živiš. Veoma retko ti neko svrati. A to što bivaš u crkvi ne razbija tvoju usamljenost, već je utvrđuje, to jest daje ti snagu da i kod kuće molitveno provodiš vreme. S vremena na vreme možeš dan-dva nikuda da ne izlaziš trudeći se da stalno budeš s Bogom. Međutim, kod tebe to biva i samo po sebi. Tako da ne treba da razmišljaš o zatvoru. Kada se tvoja molitva do te mere učvrsti da te stalno drži u srcu pred Bogom tada će to i bez zatvora za tebe biti zatvor. Jer šta je zatvor? - To je kada um, zatvorivši se u srce stoji pred Bogom u sveštenom strahu i ne želi da izađe iz srca ili da se bavi nečim drugim. Ovaj zatvor traži, a za onaj nemoj da se staraš. Čovek i iza zatvorenih vrata može da lunja po svetu ili da ceo svet pusti u svoju sobu.

309. Žalite se na nedostatak unutrašnjeg ustrojstva. Bez njega ima malo koristi bilo šta da radite... Ali u pustinji je zgodnije da ga čovek stekne i da se u njemu utvrdi. Strah Božji, srce skrušeno i smireno su prve stvari u kojima se ono ispoljava.

310. Kako da upravljate svojim unutrašnjim (čovekom) da biste se naslađivali duševnim mirom..? Reći ću vam: stvorite u sebi unutrašnju osamljenost. Ova osamljenost nije prazna i nemoguće bi bilo da se ostvari ukoliko bi neko zamislio da stvori u sebi potpunu prazninu. Osamljujući se u sebi treba stati pred Gospoda i tako stajati ne odvajajući umne oči od Gospoda. Eto to je pustinja - biti oči u oči s Gospodom... To je takav trud koji sam sebe olakšava i podržava. Biti sa Gospodom jeste cilj našeg postojanja... i kada smo s Gospodom ne možemo da ne osećamo blagost i postojanja, a to prirodno drži pažnju na sebi i kroz sebe na Gospodu, od Kojeg ishodi.

311. Dobro je osamiti se među zidovima izbegavajući zabavu, ali je još bolje osamiti se u sebi. Prvo bez drugog nije ništa, a drugo je i bez prvog važno.

Kada ljudi dolaze u hram Božji - dobro čine, ali ko navikne da se kod kuće moli kao u hramu nije ispod toga.

Kao što čovek čoveka vidi licem u lice, tako se potrudite da stavite dušu pred Gospoda da budu oči u oči. Ovo je tako prirodno da ne bi trebalo to ni da pominjem. Jer duša po prirodi mora da teži ka Gospodu. A Gospod je uvek blizu. I ne treba ih preporučivati jedno drugom, jer su oni stari znanci.

312. Poželeli ste da idete u zatvor. - Doći će vreme, moći ćete da idete i u zatvor. Prvo se treba pripremiti. I uopšte, mislim da potpuni zatvor vama ne bi odgovarao, a da se s vremena na vreme osamite - to je dobro. Ništa više od toga ne treba da želite. Kada se vatrica zapali u srcu i kad tamo počnete da živite pažnjom to će biti unutrašnji zatvor. On će zahtevati spoljašnji zatvor, ali mislim da je i tada bolje da se osamljujete samo povremeno.

313. Čeznete za potpunom osamljenošću. Pričakajte. Spoljašnja osamljenost će doći kada se uspostavi unutrašnja. Bog će urediti. Primite, međutim, na znanje, da čovek može biti osamljen i usred buke sveta i da može biti u zbrci kao u svetu i kad je u osamljenoj keliji. Imaćete bolje nego što je spoljašnje osamljivanje ako se tako osamite u sebi da nikakva spoljašnja zbrka ne može da vas raseje. Molite se za ovo.

GOSPOD ODLAZI - DUŠA BIVA OPUSTOŠENA

[sadržaj](#)

314. Prebivanje duše s Gospodom, u čemu je sva suština unutrašnjeg delanja ne zavisi od nas. Gospod posećuje dušu, ona tada biva s NJim i igra pred NJim i On je zagreva. Čim Gospod ode duša biva opustošena i uopšte nije u njenoj vlasti da vrati Blagog Posetioca duša. Međutim, Gospod olazi mučeći dušu, a dešava se da odlazi ne kažnjavajući je za spoljašnja dela, već za nešto što je duša unutra primila. Kada Gospod odlazi mučeći dušu čim ona poviče On se brzo vraća. A kada odlazi kažnjavajući je ne vraća se brzo, dok duša ne spozna greh, i dok se ne pokaje i ne otplače i ne ponese epitimiju.

315. Glavno je hlađenje. To je gorko i opasno stanje. Kod Gospoda je ono među sredstvima za rukovođenje, urazumljavanje i popravljavanje. Međutim, dešava se da ono bude i jedna vrsta kazne. Uzrok ovome je javni greh, ali pošto se on kod vas ne vidi, uzrok treba tražiti u unutrašnjim osećanjima i raspoloženjima. Da vam se nije potkrala umišljenost da niste isto što i drugi? Da ne mislite sami da koraćate spasonosnim putem i da ushodite ka nebesima samo svojim sredstvima?

316. Trudite se - "ne uvek po želji, već više po prinuđivanju." Takav je zakon - protiviti se sebi u lošem i primoravati sebe na dobro. Upravo ovo označavaju reči Gospoda da se Carstvo Božije osvaja na silu i da ga osvajaju oni koji ulažu napor. Zato idenje za Gospodom i jeste jaram. Kakav bi jaram bio kad bi se sve radilo po želji? Na kraju, uostalom, dolazi i to da se sve radi rado i lako.

"Napada tupa okamenjenost- bivam kao automat - bez misli, bez osećanja."

Ovakva stanja bivaju ponekad kao kazna za spoticanje o nešto loše mišlju i saosećanjem, a ponekad kao obučavanje - uglavnom da bi se čovek naučio smirenju, da bi se navikao da ništa ne očekuje od svojih sila, već sve samo od Boga. Nekoliko takvih iskustava preseca poverenje u sebe, a izbavljenje od teškoće pokazuje odakle dolazi pomoć u Koga se treba u svemu uzdati. Ovo stanje je teško, ali ga treba trpeti s mišlju da više ni ne vredimo, da je ono zaslužno.

Protiv njega nema leka, njegov prolazak je u volji Božijoj. Ipak, treba stajati i vapiti ka Gospodu: neka bude volja Tvoja! Smiluj se! Olakšaj! Ali nikako se ne treba predavati nekim popuštanjima, jer je to razorno i pogubno... Kod svetih otaca se ovakva stanja nazivaju hlađenjem, suvoparnošću; i svi ih smatraju neizbežnima u životu po Bogu, jer se bez njih brzo uobrazimo.

317. Kad je u pitanju suvoparnost treba se osvrnuti da nije bilo nešto takvo u duši... i pokajati se pred Gospodom i zapovediti sebi da se unapred čuvamo.

Najviše bivamo kažnjeni zbog gneva, nepravde, ozlojeđenosti, osuđivanja, gordeljivosti i slično. Lek je vraćanje blagodatnog stanja. Pošto je blagodat u volji Božijoj, preostaje nam da se molimo... da nas izbavi od ove suvoparnosti... i od okamenjene bezosećajnosti.

318. Telo se na poseban način stvara od zemaljskog praha. To nije bilo mrtvo telo, već živo s životinjskom dušom. U ovu dušu je udahnut duh - Božji duh, prednaznačen da zna Boga, da Boga poštuje, Boga da traži i okuša, i da u NJemu nalazi sve svoje zadovoljstvo, i ni u čemu osim NJega.

319. Čim se uzdanjem makar malo odvojite od Gospoda sve ide nakrivo, jer tada Gospod odstupa, kao da govori: "Pa neka ti bude to u šta se uzdaš." A ma šta to bilo - potpuno je ništavno.

320. Vidite kako je hladno bez blagodati i kako je duša troma i nepokretna za sve duhovno. Ovakvo je stanje dobrih pagana, jevreja vernih zakonu, i hrišćana koji vode ispravan život, ali ne razmišljaju o unutrašnjem životu s njegovim odnosom prema Bogu. Oni ne osećaju muke poput vaših, zato što nisu osetili šta se dešava pod dejstvom blagodati. Međutim, povremeno i oni imaju izvesnu duhovnu utehu - prirodnu, te zato i ostaju spokojni.

Čime se blagodat ponajviše zadržava u duši? Smirenjem. Zbog čega najpre odlazi? Zbog nekog pokreta gordosti, visokog mišljenja o sebi i uzdanja u sebe. Čim ona unutra oseti ovaj smrad gordosti odmah se udaljava.

321. Hlađenju prethodi prilepljivanje srca za nešto, zabrinutost zbog nečega, srdžba i osuđivanje... neko nezadovoljstvo i ugađanje telu, mekušstvo... i rasejavanje misli! Čuvajte se ovoga i biće manje hlađenja.

Srce! Gde je život ako ne u srcu?

322. Dali ste sebi olakšicu dozvolivši sebi malo da se razonodite, a niste se pazili: ni oči, ni jezik, ni misli niste čuvali. Zato je toplina i otišla i vi ste ostali opustošeni. - To ničemu ne vodi. Požurite da vasposavite valjano unutrašnje ustrojstvo ili da ga izmolite: zaključajte se i samo se molite i čitajte o molitvi dok se pažnja ne sjedini s Bogom u srcu i dok tamo ne zavlada duh skrušenosti i umilenja, kojim zapravo i treba da odredite da li ste u svom činu ili ste istupili iz njega. Čini mi se da o pažnji sudite kao o izlišnoj strogosti, a ona je naprotiv, koren unutrašnjeg duhovnog života. Zbog toga se neprijatelj protiv nje najviše i naoružava i na sve načine gradi pred očima duše zamamne prikaze i ubacuje pomisli o olakšicama i razonodama.

323. Kažete: "Nema uspeha." Neće ni biti dok postoji samougađanje i samosažaljenje. Samosažaljenje i samougađanje direktno svedoče o tome da u srcu prevladava "ja", a ne Gospod. To su samoljublje i greh koji u nama živi, od kojeg potiče sva grehovnost i koji grešnim čini čitavog čoveka, od glave do pete, dok god postoji u duši. A kada je ceo čovek grešan kako će mu doći blagodat? Neće doći, kao što ni pčela neće doći tamo de je dim.

Odluka da se radi Gospodu ima dva kraja: jedan je - da otvergnetsja sebi, a drugi je - da po Mne grjadet... Prvi zahteva potpuno gušenje egoizma ili samoljublja, dakle, nedopuštanje ugađanja sebi i samosažaljenje - ni veliko, ni malo.

324. Glavni neprijatelj života u Bogu jeste briga za mnogo stvari; a briga za mnoštvo stvari jeste poluga koja pokreće neprestanu mirsku delatnost. Od ujutru do mračne noći, svakoga dana, ona tera mirske preduzimače s jednog posla na drugi i ni za tren im ne daje mira. Oni nemaju kad da se obrate Bogu i da provedu s NJim malo vremena u molitvenom uznošenju ka NJemu. Ova briga za mnogo stvari kod monaha ne postoji. Oni koji ovo shvataju stupaju zatim u manastir da se izbave od ove mučiteljke. I izbavljaju se... Nakon otpadanja brige za mnogo stvari, um i srce ostaju apsolutno slobodni i ništa im ne smeta da prebivaju u Bogu i da se Bogom naslađuju. Oni koji razumno obavljaju svoje monaško delo ubrzo u ovome i napreduju i dostižu svoj cilj. Zatim im preostaje samo da čuvaju ovo blago. I čuvaju. Svaki monah ili monahinja imaju svoj zadatak da u toku dana i noći urade to i to. Pošto su to poslovi na koje su se oni navikli, za to se ne zahteva posebna pažnja. I dešava se da ruke rade, a um s Bogom besedi i time hrani srce. Ovakvu normu unutrašnjeg ustrojstva je propisao još sveti Antonije Veliki. Kao što vidite i monasi imaju delatni život, koji liči na delatnost mirjana, samo što pritom kod njih nema brige za mnogo stvari, koja nagrizava mirjane, i sloboda od koje im zbog poretka manastirskog života i omogućava da ostvaruju svoj cilj, ili da neprekidno prebivaju s Bogom i u Bogu.

325. "Rasejali ste se!" Ovo je prvi neprijateljski demonski napad na unutrašnje ustrojstvo. Pobrinite se da komunicirate s drugima i da se brinete za posao tako da se ujedno i Gospoda sećate i da sve činite i govorite sa svešću da je Gospod blizu i da sve usmerava tako da možete da Mu ugodite. Zato kada na nešto naidete pre toga se pripremite da u toku posla ne odstupate od Gospoda, već da budete u NJegovom prisustvu i da Mu se za to molite. Na to možete da se

naviknete, samo odredite sebi za pravilo da od sada uvek tako radite. Drugi neprijatelj unutar-prebivanja jeste vezivanje srca za nešto i zarobljivanje nečim uz pomoć urezivanja osećanja u njega ili prilikom razmišljanja o nečemu. Ovo je gore. Kod vas toga nije bilo i brzo ste se vratili na staro. Da se vaše srce prilepilo za nešto dugo biste morali da se pomučite. Tada bi prvo srce trebalo odvojiti od onoga za šta se prilepilo i probuditi odvratnost prema tome. Izvolite ovo imati u vidu i na svaki način se čuvati i rasejanosti, a još više zarobljivanja srca. Sredstvo je jedno - ne odstupati pažnjom od Gospoda i od svesti o NJegovom prisustvu. Zbog čega ste tužni posle dugog razgovora s nekim? Zbog toga što za vreme razgovora vaša pažnja odstupa od Gospoda. Gospodu je to neprijatno i On vam to stavlja do znanja tugom. Izvolite da se navikavate da neprekidno budete s Gospodom, ma šta da radite i da sve činite radi NJega trudeći se da to usklađujete s NJegovim zapovestima. I nikada nećete biti tužni, zato što ćete biti svesni da ste činili NJegova dela.

326. Po koji put već postajete svesni obaveze koju vam sugerije savest: da budete s Gospodom ništa ne smatrajući bitnijim od NJega. Sećanje na to sigurno ne odstupa od vas! Neka kod vas i ovo delo bude na snazi. Jer to i jeste naš cilj. Kad smo mi s Gospodom i Gospod je s nama. I sve je svetlo. Kada su u sobi svi prozori otvoreni i sunce svetli, sve biva svetlo-svetlo. Međutim, zatvorite jedan prozor, biće mračnije, a kada sve zatvorite postaće potpuno mračno. Tako je i s dušom. Kada je ona svim silama i osećanjima obraćena ka Gospodu u njoj je sve svetlo, radosno i spokojno. A kada svoju pažnju i osećanje upravite prema bilo čemu drugom osim Gospoda, ova svetlost uma se umanjuje. Što više stvari zanima dušu - ulazi veća tama... A onda postaje i potpuno tamno. Misli ne pomračuju toliko koliko osećanja; jedno odstupanje osećanja od Gospoda zbog nečeg drugog ne pomračuje toliko koliko pristrasnost prema nečemu. Najviše od svega pomračava greh učinjen delom.

TREZVENJE I STRAŽENJE

[sadržaj](#)

327. Upravo ova dva budna stražara mora da ima vojnik Hristov: trezvenje i straženje. Prvi je okrenut ka unutra, a drugi ka spolja; onaj prati pokrete koji izlaze iz samog srca, a ovaj pretpostavlja pokrete koji će se u njemu nastaviti usled spoljašnjeg uticaja; zakon za prvi je: nakon što je sećanjem na Božije prisustvo iz duše isterana svaka pomisao, stani na dverima srca i pažljivo pazi na sve što u njega ulazi i što iz njega izlazi, posebno ne dopuštaj da delovanje prethodi osećanju i želji, jer otuda potiče sve zlo...

328. Paženje na sebe u srcu s molitvom upućenom Gospodu uništava sve neprijateljske spletke. Čitajte kod Isihija i učite kako to da činite.

329. Ovde neprijatelj ima svoje metode. Ukazaću na glavne. Kada se neko, imajući mudrosti, ne prepušta pomislima i pozivima na dobro, koji izgledaju dobri, već ih odmah ili po sopstvenom rasuđivanju ili po savetu iskusnijih, odseca, ma kako lepo oni izgledali i u tom pogledu deluje s takvom odlučnošću da nema mogućnosti da bude uhvaćen ovom metodom - tada neprijatelj odbacuje ovu lukavost i počinje da deluje spolja - preko ljudi, iz njegove okoline. Tada će

krenuti laskave pohvale, klevete, osuđivanja, najraznovrsniji pritisci i neprijatnosti. Evo ovo treba da znate i to da očekujete i da dobro otvorite oči. Mi nemamo moć da ovo sprečimo, ali imamo moć da prevarimo neprijatelja. Glavno je - sve trpeti ne narušavajući ljubav i mir. Pomoćnik je Gospod. NJega treba moliti da umiri naše srce, i ako On želi, sve se smiruje i sa spoljašnje strane. Sa svoje strane ne treba da gubimo iz vida odakle i od koga se podiže bura, i neprijateljstvo umesto prema ljudima treba da usmerimo na onoga ko stoji iza njih, raspaljuje ih i diriguje svime.

330. Prilikom čitanja mora se imati u vidu glavni životni cilj, i prikupljati sve što je u vezi s njim. Obrazovaće se nešto celovito, povezano i zbog toga čvrsto. Čvrstina znanja i ubeđenja preneće čvrstinu i na karakter.

331. Ne skidajte svoje umno oko sa srca i sve što otuda izlazi istog trenutka hvatajte i analizirajte: ako je dobro - neka živi; ako nije dobro - odmah ga treba ubiti. Iz ovoga učite da spoznajete sebe. Kakva pomisao češće izlazi, znači ta strast je jača, protiv nje i počnite da delujete jače. Međutim, nikako se nemojte uzdati u sebe i nemojte se nadati da ćete bilo šta učiniti svojim trudom. Isceljujuće lekove i sredstva šalje Gospod. NJemu se i prepustite - i to u svakom trenutku. Trudite se - trudite se; međutim, svako dobro očekujte samo od Gospoda.

332. Velika nesreća potiče od osećanja pravednosti. Dobro zapamtite da čim ovo osećanje dođe, makar u slaboj meri to znači da ste krenuli krivim putem. Što grešnijom sebe budete smatrali tim je vaš put praviji. Međutim, čovek treba da se trudi da osećanje sopstvene grešnosti prirodno ističe iz dubine duše, a ne da bude sugerisano spolja sopstvenim razmišljanjem ili rečju sa strane.

Ima mnogo dobrih osećanja, ali je osećanje nevaljalosti osnovno; tako da čim njega nema, ništa ne valja. Ovo dobro naučite.

333. Pazite na sebe i više se bavite srcem. Radi analize srdačnih pokreta čitajte razmišljajući o sebi i primenjujući na sebe Lestvicu, Isaka Sirina, Varsanufija i Jovana, u Dobrotoljublju - Dijadoha, Filoteja, Isaiju, Evagrija, Kasijana, Nila. Kada čitate ne smatrajte ono što ste pročitati za nešto uopšteno, već to uvek pretvarajte u svoje pravilo - lično, koje se na vas odnosi, pri čemu uopšteno uvek trpi izvesne senke promena.

334. Izbegavajte sitost - ono stanje u kojem lukavo srce za sebe govori: dosta je, više mi ništa ne treba; potrudila sam se, sve se uredilo, mogu sebi da dam i oduška. Za Izrailj se kaže: uti, utolste, rasšire (5 Mojs. 32, 15).

Kud ćete veće zadovoljstvo? Međutim, kakav je plod? - I zabi Boga. Ovo se odnosilo na telesnu sitost i na zadovoljstvo svojim spoljašnjim stanjem. Međutim, ovo se u potpunosti može primeniti i na duhovnu sitost, i na duhovno zadovoljstvo svojim unutrašnjim stanjem. I posledica toga je - zaboravljanje Boga. Kad čovek svega ima dovoljno, zašto Bogu da se moli i da razmišlja o NJemu? Iako zadovoljstvo sobom ne dolazi odmah, ono je ipak tu u začetku. Neposredno dejstvo sitosti jeste popuštanje pažnje i dozvoljavanje olakšica. Onaj ko to dopusti, počće da se kotrlja nizbrdo, kao što se čovek kotrlja niz klizavu goru. Evo nesreće. Budite budni!

335. Mislim da se u vašoj duši neprekidno odvija sud i donošenje odluka u vezi s drugima. Dobro pogledajte. Ako se to i ne dešava često već ponekad, i to nije mala nevolja. Iz visokog mišljenja o sebi izlaze dve stvari: trubljenje pred sobom i osuđivanje drugih. Evo zle trojke koja juri u pogibelj. Treba ispregnuti i rastovariti ove neobuzdane konje. Tada će se ostvariti: požuri polako. Pazite, molim vas, više na sebe.

Telesni trud je dobra stvar; ovaj trud po poslušanju je sveta stvar. Sećanje na Boga neka ne napušta vaše srce. Kao što se vidi svetlost tako treba videti Gospoda pred sobom i u srcu padati pred NJim sa osećanjima smirenja i skrušenosti. Doći će otrezvljujući strah.

Dobro bi bilo kad bi vas neko tamo grdio. Radujte se kad se to desi. Loše je kada svi unaokolo hvale, a istinu niko ne govori. Zar dugo treba čoveku da se zaplete? I nehotice će početi sebe da smatra za sveca i svima početi da drži pridike.

Neka vas Gospod ukrepi na dobro! Pazite se da ne skrenete na put onih koji hladno koračaju sa ispravnim spoljašnjim ponašanjem, bez unutrašnjih osećanja koja prosvetljuju čoveka i privlače blagodat Božiju. A to će biti istog trenutka čim se prepustite visokom mišljenju o sebi i zadovoljstvu sobom, na kojima stoji natpis - taština.

336. Držite se hrabro! Kada oslabi toplina duha na svaki način se treba truditi da se ona vaspostavi, sa strahom i trpetom padajući ničice pred Bogom. Sve je od NJega. Uninije (čamotinja), dosada, težina duha i tela će nekada doći, možda i na dugo vremena. Ne treba se plašiti, već se treba čvrsto držati svoga, usrdno ispunjavajući prihvaćena pravila i ne očekujte da u duši više ne bude nikakvog ukusa. I ne očekujte da u duši uvek bude podjednako toplo i slatko. Tako ne biva. Naprotiv, stalno očekujte iznenadne promene. Kada dođe tromost i otežalost mislite da ste to vi prava - onakva kakva jeste, a duhovnu sladost primajte kao nezasluzenu milost.

337. Vi na sestre gledajte kao da idu preko brda ili krova, a vi dole - nisko-nisko. I ako duša neku sestru počne da gleda kao nižu od sebe, treba jako prekoreti sebe i požuriti da od Gospoda izmolite oprostaj. Najgora od svih stvari jeste uznošenje, taština, osuđivanje. To je pakleni dim i smrad! Navikavajte sebe na sve načine da se više radujete kada se prema vama ophode s prezirom, kada vas prekorevaju ili čak grde nego kada vas miluju i pozdravljaju. To je najsigurniji put ka smirenju.

334. Da li se čuva vaše ranije toplo stanje? Treba da ga čuvate. NJegov temelj je smirenje. Čim se umanji smirenje, kreće hladnoća. Jer kada duša počne sebe da smatra za nešto, Gospod istog časa odstupa, i ona, ostavši sama, nasamo sa sobom, počinje da se hladi. Ne treba govoriti jezikom: ja sam ništa, već svoju ništavnost treba osećati u srcu. I onda će tu uvek biti Gospod, Koji je sve stvorio ni iz čega i koji sve i stvara. Toplinu će dati Gospod, ali sami treba da se potrudimo.

Ovaj trud je, kao što je upravo rečeno, smirenje i pažnja, i bolno padanje ničice pred Bogom u srcu - stalno, uz svako delo i reč, u kretanju i sedenju, kod kuće i u crkvi. Neka vam Gospod da mudrosti! Čitajte svete knjige, i sve korisno sa razmišljanjem usvajajući primenjujte na svoj život i na svoju dušu.

339. Svakog dana treba vrteti neku misao u glavi - onu koja vas više zanima i dolazi na srce. Bez vežbanja misli duša obamire.

340. Taština je, kažu, domaći lopov koji je u dogovoru sa spoljašnjim lopovima. On im otvara vrata i prozore, ovi ulaze i prave veliku pustoš unutra. Ko zna? Možda je i ova pomračenost, koja vam se dogodila i koja je odmah prošla čim ste se pomolili neprijateljska lukavost da bi se rodile gorde misli: evo kakva sam ja molitvenica! Čim sam se pomolila svi demoni se razbežase. Prisetite se, ako su postojale pomisli taštine znajte da to neprijatelj hoće da vas učini nadmenom.

341. Imate knjigu? - Čitajte, razmišljajte, primenjujte na sebe. Cilj i plod čitanja jeste primena na sebe. Ako se čita bez ovog primenjivanja na sebe, neće biti koristi, već će biti i zla. Samo se teorije skupljaju u glavi i ne uče čoveka da sebe usmerava na dobro, već da osuđuje druge. Imajte uši i čujte ovo. Ako već imate Dobrotoljublje, - nađite i pročitajte kod Isihija o trezvenju. Tu je propisano upravo rukovodstvo za upravljanje mislima i njihovo dovođenje u red. Pažljivije pročitajte, srdačnije usvojite i zatim delujte onako kako je tamo ukazano.

U svakom slučaju treba imati strah Božji. On je koren svake nauke i svakog dobrog delanja. Kada on vlada u duši tada sve ide na dobro i unutra i spolja. NJega se trudite da razgovarate pre svega svakog jutra. Zatim će on početi svime da upravlja kao neka poluga.

342. Ipak treba razlikovati jedno osuđivanje od drugog. Greh započinje kada se u srcu rađa prezir prema nekome, zbog nešeg lošeg. Čovek može da osudi prosto bez ikakvog donošenja presude onome kome se sudi. Ukoliko pritom u srcu postoji žaljenje zbog lica koje je postalo loše, želja da se ono popravi i molitva da se to desi, to neće biti greh osuđivanja, već će se ostvariti delo ljubavi, koje je moguće prilikom takvog susreta. Greh osuđivanja je više u srcu nego na jeziku. Govorenje o jednoj istoj stvari može biti i greh i ne mora biti greh, u zavisnosti od osećanja s kojim se izgovara.

343. Kada postoji smućenje u duši, ma čega da se ono tiče, ne verujte joj: sve laže ma šta da priče. Tada je koleba satana, naravno, to joj nije na spasenje, a ona se jedna, trudi iz sve snage.

"Gnev muža pravdi Božijej ne sodjelivajet" (Jak. 1, 20). Sve Božije je mirno, tiho, sladosno i u duši ostavlja ovu sladoš i oko sebe je obilno razliva, bez obzira na to što ponekad kao da grdi.

344. Potrudite se da se tako ustrojite da nemate želju da idete kod nekoga i da nemate želju da nekoga vidite kod sebe. Kod staraca piše: dok postoji želja da se daje i uzima ne očekuj mir. Ova fraza: "davati i uzimati" obuhvata sve, sve vrste odnosa s drugima. Ovo ne može odjednom da se dostigne, ali mu temelj treba udariti odmah. Sladoš prebivanja s Gospodom neka vam daruje NJegova blagoš!

345. Pravo sudeći nema na svetu stvari zbog koje bi čovek trebalo da se ljuti. Šta je za dušu dragocenije od sopstvenog mira? A srdžba oduzima ovaj mir. Ovde je čovek sam sebi neprijatelj. I sam još razduvava, uveličavajući u duši nepravde drugog. Sve je zato što ne pazi na sebe: zato se to i probija. Duboko u srcu leži prisvajanje sebi prava da se drugima sudi i da se kažnjavaju za grehove, umesto da se to čini sebi. Tu je sve... Kada bi čovek video sebe kao grešnika sa osećanjem svih posledica greha ne bi se srdio.

346. Pišete da ponekad za vreme molitve sami od sebe neznano odakle dolaze odgovori na pitanja koja se tiču duhovnog života. To je dobro! Čini mi se da sam vam o tome već pisao. To je pravo hrišćansko učenje istini Božijoj. Ovde se ispunjava obećanje: Bog će sve naučiti (budut vsje naučeni Bogom). To se tako i dešava. Prstom Božijim se pišu istine u srcu - i onda ostaju neizbrisive i ne mogu se pokolebati. Nemojte ostaviti bez pažnje ovakva slova istine Božije, već ih zapisujte.

347. Duša koja nije iskušena patnjama ništa ne vredi.

348. Tamo - u Carstvo Božije vodi jedan put: krst, uzet slobodnom voljom ili nevoljno.

349. Da ne misli vaša prijateljica da je odrekavši se svetske buke već sve učinila? Da li ona zna da postoji mir u srcu, a to je: živeti nezavisno na sopstveno zadovoljstvo? Neka je izbavi Gospod od ovakvog raspoloženja. A ono postoji kod nekih koji ipak misle da su na dobrom putu.

350. Zlovolja i srdžba koji vas obuzimaju kad neko naruši vašu osmaljenost ništa ne valjaju... To je plod visokog mišljenja o sebi: da se nisi usudio da mi smetaš. Ovde se neprijatelj mota oko vas. Odredite sebi za pravilo da se ne prepuštate ovom osećanju. Neprijateljstvo i srdžba su dozvoljeni samo onda kada imaju za predmet loše pomisli i osećanja.

351. Biti trezven znači ne davati svoje srce ničemu osim Bogu. Ovo prilepljivanje dušu čini pijanom i ona ne zna šta radi. Paziti znači strogo gledati da se ne pojavi nešto loše u srcu.

352. Postoji jedan način kojeg ako se čovek pridržava sa punom pažnjom retko nešto strastno može da proleti neprimećeno, a to je: razmarati svoje misli i osećanja, kuda oni vuku - prema ugađanju Bogu ili prema ugađanju sebi. Ovo uopšte nije teško odrediti. Samo pazite na sebe. Znajte da čim nešto radite uprkos ugađanju sebi nema greške. Neki starac je govorio svom učeniku: pazi, nemoj u sebi držati izdajnika. Ko je izdajnik? - upita učenik. Ugađanje sebi, odgovori starac. I to je tačno. Ono je uzročnik svih nevolja. Ukoliko budete analizirali videćete da je sve loše što se desilo poteklo od njega.

353. "Nema ljubavi i smirenja." Dok ih ne bude neće biti ni ničeg duhovnog. Duhovno se začinje i raste zajedno s njihovim začinjanjem i uzrastanjem. Oni su za dušu isto što i ograničavanje ploti za telo... Smirenje se stiče delima smirenja, ljubav - delima ljubavi.

354. Širom otvorite oči. Evo mere: onaj ko je smiren ne može da vidi da se prema njemu neko odnosi ispod njegovog dostojanstva, jer on sebe smatra tako niskim da niko ne može da se ophodi prema njemu ispod toga, ma kako se dovijao. U ovome je premudrost.

355. Nemoći karaktera Gospod nam ponekad ostavlja radi smirenja. Da ih nema odmah bismo se podigli iznad oblaka i tamo sebi postavili presto. A u tome je pogibelj.

356. Nema razloga da vam ponavljam da je nepobedivo oružje protiv neprijatelja smirenje. Smirenje se teško ostvaruje. Čovek može sebe da smatra smirenim nemajući ni senku smirenja. Samo razmišljanjem se nećeš smiriti. Najbolji ili jedini pouzdani put ka smirenju jeste poslušanje i odricanje od svoje volje. Bez ovoga čovek u sebi može da razvije satansku gordost praveći se

smirenim u rečima i položaju tela. Zadržite se, molim vas na ovoj tački i s potpunim strahom analizirajte uređenje vašeg života. Šta od svega što radite ne činite po svojoj volji, po svom razumu i planu? Da li nešto radite nerado, samo zato što je zapovedeno, samo iz poslušanja? Analizirajte, molim vas, i recite. Ako ne postoji ništa takvo ustrojstvo vašeg života vas neće dovesti do smirenja. Bez obzira na to kako da se smirujete u mislima bez dela koja smiruju smirenje neće doći. I treba dobro da razmislite kako to da uredite.

357. Smirivanje sebe još nije smirenje, već želja i traganje za njim. Neka vam Gospod pomogne da to dostignete. Postoji duh prelesti koji na sve načine obilazi dušu svojim lukavstvom i zamršava je u pomisli tako da ona misli da je smirena, a u sebi skriva gordo visoko mišljenje o sebi. Zbog toga pažljivo treba gledati u srce. Ovde su od najveće koristi spoljašnji odnosi koji vode ka smirenju.

Malo ne valjate. Strah Božji je otišao, a za njim je otišla i pažnja, i pali ste u osuđivanje. Istinu govorite da ste već zgrešili u sebi. Brže se kajte i izmolite oprostaj od Gospoda. Za ovo sledi kazna, i unutrašnja takođe. Osuđivanje se ne čini samo rečju, već i unutrašnjim pokretom srca. Ono već postoji, čim duša o nekome loše pomisli.

358. Uvredili ste se. Uvrediti se nekom nepažnjom znači smatrati sebe vrednom pažnje, te dakle, ceniti sebe visoko u srcu, to jest, biti visokog mišljenja o sebi. Da li je to dobro? Da li je naš dug da makar istrpimo drskost? Naravno. Kako ćemo početi da ga ispunjavamo? Pa kada je data zapovest da se trpi onda treba svaki neprijatan slučaj trpeti ne propuštajući ga i trpeti s radošću, bez narušavanja mirnih odnosa... Gospod je rekao: kad te udare po jednom obrazu, okreni i drugi, a ovde je muva proletela i zakačila krilom, a mi smo digli uzbunu. Recite, da li ste spremni da ispunite ovu zapovest Gospoda o udarcu u obraz? Sigurno ćete reći: spreman sam. A slučaj o kojem ste pisali predstavlja upravo to. Udarac u obraz ne treba shvatati samo bukvalno. Pod ovim treba podrazumevati uopšte svaki postupak bližnjeg, kojim nam, kako se nama čini, nije ukazana dužna pažnja i počast, kojim osećamo da smo poniženi, od kojeg pati, da tako kažem, naša čast. Svaki ovakav postupak, ma bio on i najmanji, - postupak, izraz lica i drugo - jeste udarac u obraz; i ne treba ga samo istrpeti, već treba biti spreman na još veće poniženje, što će i odgovarati okretanju drugog obraza. - Ovo što se vama desilo ličilo je na lagani udarac u obraz. A šta ste vi uradili? Da li ste okrenuli drugi?

Ne, ne samo da niste okrenuli, već ste naprotiv - vratili milo za drago. Jer već ste vratili milo za drago, već ste dali da se oseti da se u vama nešto kuva. Znači takvi smo: ne diraj me. Pa šta onda vredimo? I kako možemo da se smatramo Hristovim učenicima kad zapovesti ne ispunjavamo? Da ste samo rasudili: vredite li vi ikakve pažnje? Da je u srcu bilo ovo osećanje nedostojnosti, ne biste osetili nikakvu uvredu.

359. Zbog čega osuđujemo druge? Zbog toga što se ne trudimo da spoznamo sebe. Onaj ko je zauzet spoznavanjem sebe samog nema vremena da primećuje šta drugi rade. Osuđuj sebe i prestaćeš da sudiš drugima... Svakog čoveka smatraj boljim od sebe. Bez ove misli čovek je daleko od Boga, čak i ako čini čuda.

360. Sveti Duh daje istinsko smirenje. Čovek, i najrazumniji, ako nema u sebi Svetog Duha ne može na pravi način da zna sebe, jer bez pomoći Božije ne može da vidi svoje unutrašnje

duševno stanje... Međutim, Sveti Duh, uselivši se u srce čoveka pokazuje mu sve njegovo unutrašnje siromaštvo i slabost, i razvrat duše i srca njegovog, i udaljenost od Boga; i uz sve njegove vrline i pravičnost pokazuje mu sve njegove grehove, lenjost i nemar za spasenje i činjenje dobra ljudima, njegovu koristoljubivost u njegovim naizgled najnesebičnijim dobrim delima, njegovo grubo samoljublje tamo gde on nije ni podozrevao da postoji. Ukratko rečeno, Sveti Duh sve pokazuje u pravom svetlu i tada čovek počinje da se smirava istinskim smirenjem, počinje da gubi nadu u svoje sopstvene sile i vrline, smatra sebe najgorim čovekom... Duh Sveti uči istinskoj molitvi. Niko ne može da se moli molitvom koja je istinski prijatna Bogu dok ne dobije Duha Svetog. Zato ako neko nemajući u sebi Svetog Duha počne da se moli njegova duša se rasejava na razne strane, od jedne stvari ka drugoj i on nikako ne može da zadrži svoje misli na jednom, i pritom ne zna onako kako treba ni samog sebe, ni svoje potrebe ni to kako da moli i šta da moli od Boga i ne zna ko je Bog. Međutim, čovek u kojem obitava Sveti Duh i zna Boga, i vidi da je On njegov Otac, zna kako da Mu pristupi i kako da moli i šta da moli od NJega. NJegove misli u molitvi su skladne, čiste i upućene ka jednom predmetu - Bogu; i svojom molitvom on zaista sve može da učini.

361. Nespokojstvo duha i strasti kvare krv i veoma škode zdravlju. Post i isposnički život uopšte jeste najbolje sredstvo za čuvanje zdravlja i njegov procvat...

Molitva duh uvodi u Božiju oblast u kojoj je koren života, a od duha i telo postaje zajedničar u ovom životu. Skrušen duh, pokajnička osećanja i suze ne umanjuju snage, već ih dodaju: jer dovode dušu u radosno stanje...

Želite da vas skrušenost i suze nikada ne napuštaju. Bolje je da želite da u vama uvek vlada duh dubokog smirenja. Od njega potiču suze i skrušenost... od njega potiče i to što oni ne nadimaju, jer i od njih neprijatelj lukavo može da proizvede ove štetne trave.

Dešava se i duhovno razdvajanje naizmenično sa skrušenošću. Prava skrušenost ume da ne ometa čisto duhovno radovanje - i s njim prijateljski živi, skrivajući se nekako ispod njega.

A kako stoje stvari sa vašim visokim mišljenjem o sebi. Uzmite mač, ili držite ga uvek - mač smirenja i poniženja i bez žaljenja odsecajte glavu našem prvom zlotvoru.

362. Pazite na sebe. Reći ću vam jednu stvar, ili ponavljam ono što sam već rekao. Uspeh u duhovnom životu se ogleda u sve većoj i većoj svesti o svojoj nepotrebnosti, u potpunom značenju ove reči, bez ikakvih ograničenja, tako da čim čovek smatra da je nešto u bilo kom smislu, stvar je krenula kako ne treba. I to je opasno. Neprijatelj vreba i počinje da skreće pogled, - a onda baci i kamenčić, pa čovek može da se spotakne. Duša koja sebe smatra za nešto je isto što i vrana koja je ispustila sir.

Neka vam Gospod pomogne da se usavršite u ovom neviđenju svojih dela i truda. I postarajte se da u duši bude što manje slika, a više misli i osećanja... Način za presecanje toka slika jeste umna molitva koju ste započeli. Trudite se. Doći će trenutak kada ćete osetiti da sta tok ovaj, kao tečenje krvi kod krvotočive (Lk. 8, 44).

363. Samo Bog i duša - eto, to je monah. Kako da dođeš do toga? Kako znaš, a dođi, jer čim neko nije takav, on i nije monah. Ma kako teško bilo dolazi duh revnosti i rasteruje sve strahove. Ovaj duh je nazadrživ. On nailazi, srce ga prima i on vrši velike prevrate unutra. Ovakav je nastanak svih istinskih monaha! U stvari, tačnije je reći da monasi ne čine sebe same monasima. Međutim, ima tihih priroda, kojima ne odgovaraju surovi podvizi samoodricanja. NJima je bliže da žive smireno, u prostoti srca, čineći dobra dela i pomažući svakom potrebitom.

O PRELESTI

[sadržaj](#)

364. Nema razloga da se čovek boji prelesti. *Ona se dešava onima koji su se pogordili... koji počinju da misle da je čim je toplina svratila u srce - to već i kraj savršenstva.* A tu je tek početak, i to možda nestabilan. Jer i toplina i umirenje srca bivaju i prirodni, - plod usredsređivanja pažnje. A treba se truditi i truditi, čekati i čekati dok prirodno ne bude zamenjeno blagodatnim. U svakom slučaju, najbolje je da čovek nikada ne smatra da je bilo šta dostigao, već da uvek sebe vidi kao ništeg, nagog, slepog i nevaljalog.

365. O umetničkom delanju Isusove molitve je počelo da se govori od Grigorija Sinaita u 13. veku i kasnije. Do tada je daleko. Onda razmislimo, da li da o tome pišemo? Unapred vam, između ostalog, kažem da je i meni već padalo na pamet da propustimo one članke u kojima se govori o ovome... i da zbornik završimo Simeonom Bogoslovom...

Tvoriti Isusovu molitvu kao što se mi navikavamo da činimo jeste dobro delo. U manastirima se to propisuje kao dužnost. Zar bi se propisivalo kad bi bilo opasno?! *Opasna je ona metoda koju su izmislili i prikačili uz ovu molitvu.* Ona nekoga gura u prelest maštalačku, a ponekoga, sramota je i reći - u stalno stanje pohoti. Zato treba savetovati da se ona ne tvori i zabranjivati je. A svakome treba sugerisati i sve nastrojavati na to da u prostoti srca prizivaju najslade ime Gospoda.

366. A ako neko nemajući molitvu prisiljava sebe samo na molitvu, a na smirenomudrenost, na ljubav i poštovanje ostalih Gospodnjih zapovesti se ne prisiljava, onda mu se ponekad, na njegovu molbu daje blagodatna molitva, čak delimično radi uspokojenja i veselja, ali on je po prirodi sličan kao što je i bio. Jer nema krotosti, zato što je nije dobio s trudom i nije se pripremio da bude krotak; nema smirenomudrenosti zato što za nju nije molio i nije sebe na to primoravao, nema ljubavi prema svima, zato što se za ovo nije brinuo i nije ovo tražio jako u molitvenoj prozbi. Jer svako ko se prisiljava i primorava, čak i protiv želje srca, na molitvu, takođe treba da se primorava i na ljubav, i na krotost, i na svako trpljenje, i velikodušnost, kako je napisano, s radošću, a isto tako treba da se primorava na ponižavanje, na to da sebe smatra najgorim i najnižim od svih, da ne razgovara o onome što nije korisno, već da se uvek poučava rečima Gospodnjim i da ih izriče ustima i srcem. Još treba sebe čovek da primorava na to da ne pada u razdražljivost, kao što je rečeno: "Vsjaka golest, i gnjev, i klić da vozmetsja ot vas, so vsjakoju zloboju" (Ef. 4, 31). Da bi mu Gospod na taj način, videći čovekovu želju, dao da bez truda i primoravanja učini sve ono što je pre jedva mogao da sačuva primoravajući sebe, zbog greha koji je u njemu živeo. I svi poduhvati dobrodetelji će se na izvestan način pretvoriti u njegovu

prirodu, zato što mu na kraju dolazi Gospod, dolazi i prebiva u njemu, i Sam u njemu tvori zapovesti Svoje bez truda ispunjavajući ga duhovnim plodovima.

367. Ukoliko smirenomudrenost i ljubav, prostota i blagost ne budu u nama tesno sjedinjeni s molitvom onda i sama moltiva, bolje rečeno - ova maska molitve, može da nam donese vrlo malo koristi. I ovo tvrdimo ne samo za molitvu, već i za svaki podvig i trud, devstvenost ili post, ili bdenije ili pojanje psalama, ili služenje, ili bilo koje drugo delanje, koje se vrši radi dobrodetelji. Ukoliko u sebi ne ugledamo plodove ljubavi, mira, radosti, krotosti, još ću dodati, smirenomudrenosti, prostodušnosti, iskrenosti, vere, koliko treba, velikodušnosti, druželjubivosti - uzaludno smo se trudili zato što trud i započinjemo da bismo koristili plodove; a kada se ispostavlja da u nama nema plodova ljubavi, tada je bez sumnje delanje uzaludno. Zato se takav ni po čemu ne razlikuje od pet ludih devojaka koje su zbog toga što ovde još nisu u srcima imale duhovnog jeleja, odnosno duhovne delatnosti gore navedenih dobrodetelji, nazvane ludima i žalosno ostavljene da stoje van carske palate, nemajući nikakve koristi od podviga devstvenosti. Kao što se prilikom obrađivanja vinograda sva briga i sav trud ulažu u nadi na plodove i ukoliko nema ploda ispostavlja se da je delanje uzaludno, tako, ukoliko ne vidimo u sebi, po dejstvu Duha plodove ljubavi, mira, radosti i svega ostalog što je apostol nabrojao (Gal. 5, 22) i ako ih ne prepoznamo u sebi s potpunom sigurnošću i po duhovnom osećanju i ako ne možemo da priznamo da nesumnjivo postoje u nama i po duhovnom osećanju, suvišnim će se pokazati i podvig devstvenosti, molitve, pojanja psalama, posta i bdenija. Jer ovaj trud i duševni i telesni podvizi moraju da se vrše, kao što smo kazali, u nadi na duhovne plodove, a plodovi dobrodetelji jesu duhovna naslada neporočnim zadovoljstvom, koje neizrecivo proizvodi Duh u srcima vernih i smirenih. Zbog toga podvizi i trud moraju biti poštovani kao onakvi kakvi zaista i jesu, kao trud i podvizi, a plodovi kao plodovi. Međutim, ako neko zbog oskudnosti znanja svoje delanje i podvig bude smatrao plodovima Duha ispostaviće se da se očigledno vara obmanjujući sebe, lišavajući se ovakvim svojim mišljenjem zaista velikih plodova Duha.

368. Istinski početak molitve jeste srdačna toplina koja spaljuje strasti, koja useljava utehu i radost u srce nepokolebljivom ljubavlju i koja utvrđuje srce s nesumnjivom sigurnošću. Sve što dolazi u dušu, kažu oci, bez obzira na to da li je čulno ili duhovno, čim srce sumnja u njega ne prihvatajući ga, nije od Boga, već je poslato od neprijatelja. Takođe, kada vidiš svoj um napolju ili kako ga u visinu vuče neka nevidljiva sila, ne veruj ovome i ne dopuštaj da ti um bude odvučen, već ga odmah prisili na njegovo delo. Ono što je od Boga dolazi samo od sebe, kaže sveti Isak, a da ne znaš ni vreme kad ono dolazi. Iako neprijatelj i u bedrima pokušava da prividno predstavi kao duhovno, jedno nudeći umesto drugog, umesto topline navodeći ružan plamen, umesto veselja - budeći beslovesnu radost i mokru slast, i ako uspeva da se sakrije iza ovih obmana od neiskusnih, ipak ga vreme, iskustvo i osećanje obično otkrivaju pred onima koji su upoznati s njegovim zlim spletkama. "Gortanj brašna različajet", kaže Sveto Pismo. Tako i duhovni ukus sve jasno pokazuje kakvo je, ne prepuštajući se obmani.

369. Evo kakav je uzrok misli! Slušali ste prazne reči i ostalo je sećanje na njih. Neprijatelj uzima ove crte sećanja i plete od njih mrežu pred očima vašeg uma da bi ga zapleo. Sidite onda u srce odvrativši oči od prividnih neprijateljskih predstava i vapijte ka Gospodu.

370. Za napredovanje u molitvi i radi izbegavanja prelesti neophodno je samoodricanje, koje uči da se u molitvi traži samo pažnja. Tada će se molitveni podvig uprostiti i postati lakši; postaće

lakša i iskušenja, koja ipak uvek prate podvig. Ukoliko neko pre vremena teži ka tome da otkrije u sebi dejstvo srdačne molitve, "njemu se," kaže prep. Nil Sorski, u skladu sa ostalim svetim ocima, "dopuštaju teška iskušenja od demona, koja premašuju njegove snage." Kao osnova ovakvih težnji služe uznošenja i visokoumlje koje čovek ne primećuje, i koji izgledaju kao usrdnost.

371. Neki tvrde da usled upražnjavanja Isusove molitve uvek ili gutovo uvek sledi prelest i strogo zabranjuju bavljenje ovom molitvom.

U usvajanju ovakve misli i u ovakvoj zabrani sadrži se strašno bogohuljenje, sadrži se žaljenja dostojna prelest. Naš Gospod Isus Hristos je jedini izvor našeg spasenja, jedino sredstvo našeg spasenja; NJegovo ljudsko ime je preuzelo od NJegovog Božanstva neograničenu, svesvetu silu da nas spasava; kako onda ova sila, koja deluje na spasenje, ova jedina sila koja daruje spasenje može da se izopači i da deluje na pogibelj? To je besmisleno! To je žalosna glupost, bogohulna, pogubna po dušu! Oni koji su usvojili ovakav način mišljenja zaista se nalaze u demonskoj prelesti, obmanuti lažno nazvanim razumom, koji potiče od satane.

Analiziraj celo Sveto Pismo, videćeš da je u njemu svuda uzveličano i proslavljeno ime Gospodnje, da je hvaljena sila NJegova koja je spasonosna po ljude. Razmotri dela otaca, uvidećeš da svi oni bez izuzetka savetuju i zapovedaju bavljenje Isusovom molitvom, da je nazivaju oružjem od kojeg nema jačeg ni na nebu nina zemlji, nazivaju je Bogom danim, neoduzimljivim nasleđem, jednim od konačnih i najviših zaveštanja Bogočoveka, utehom punom ljubavi i najsladim, pouzdanim zalogom. Na kraju, obrati se zakonu Pravoslavne Istočne Crkve: videćeš da je ona za svu nepismenu decu svoju - i monahe i mirjane - ustanovila da se pojanje psalama i molitvoslovlje na kelijnom pravilu zameni Isusovom molitvom. Šta znači pred jednoglasnim svedočanstvom Svetog Pisma i svih svetih otaca, pred zakonom Vaseljenske Crkve o molitvi Isusovoj suprotno mišljenje nekih slepaca, koje su proslavili i koje proslavljaju njima slični slepci.

372. Do silaženja s uma od Isusove molitve može da dođe onda kada ljudi tvoreći ovu molitvu ne ostavljaju neke svoje grehove i grešne navike koji osuđuju savest. Pritom unutra dolazi do dubokog nesklada koji isteruje svaki mir iz srca... Od toga čoveku može da se pomuti u glavi, i da se pojmovi pomešaju i zbrkaju.

Prva vaša reč o vatrici... šta je to? Kad Bog da saznaćete. Onaj ko nije okusio sladost meda ne može da spozna kakva je to sladost. Tako je i ovde! Ovo se otkriva stalnim osećanjem prema Bogu.

373. Umna molitva, kažu, spasava; međutim, za umnu molitvu je krajnje potrebno rukovodstvo, dok je čovek sam tvori, dok je radna. Upravo u ovo vreme delanja umne molitve kojom ne rukovodi iskusna ruka ljudi uglavnom skreću s puta.

374. Međutim, prelest je poznata po mnogim očiglednim posledicama, ona mora biti proučavana, shvaćena u samom svom začetku: u lažnoj misli, koja služi kao osnova svih zabluda o nesrećnim duševnim stanjima. U lažnoj misli uma već postoji čitavo zdanje prelesti, kao što u zrnu postoji ona biljka, koja treba da izraste iz njega nakon što bude zasađena u zemlju.

375. Veliko oruđe protiv neprijatelja ima onaj ko se u molitvi drži skrušenog plača da ne bi pao u visoko mišljenje o sebi zbog radosti koju daje molitva. Onaj ko čuva ovu radost-tugu izbeći će svaku štetu. Prava molitva koja ne obmanjuje jeste ona u kojoj toplina s Isusovom molitvom baca oganj u zemlju našeg srca i spaljuje strasti kao trnje. Ona s veseljem i mirom osenjuje dušu i ne dolazi s desne ili leve strane, ne dolazi čak ni odozgo, već niče u srcu kao izvor vode od životvornog Duha. Samo nju zavoli i revnuj da je stekneš u svom srcu, uvek čuvaj um od maštanja. S njom se ne boj ničega, jer Onaj Ko je rekao: derzajte, Az jesam, ne bojtesja! je Lično s nama. Onaj ko ovako se nastrojivši živi pravedno i neporočno, kome je tuđe čovekougađanje i nadmenost ostaće da stoji i neće pretrpeti nikakvu štetu, čak i ako se čitav demonski puk podigne na njega i napadne ga bezbrojnim iskušenjima.

376. Oni koji revnuju za duhovni život, piše Speranski, počinju od "Gospodi, pomiluj" ali kod njih se, kao i kod nas, to brzo prekida. Oganj koji je jednom zapaljen gori sam od sebe, i nikome nije poznato čime se hrani. U tome se i sastoji tajna. Ponovo nalaziš "Gospodi, pomiluj" u svojim mislima u trenutku kada dođeš k sebi. Reči ove molitve jesu: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja!" ili: "Iisuse, Sine Božij, pomiluj mja!" Oganj koji se ovde pominje ne razgoreva se brzo, već posle velikog truda, kada se u srcu razgori toplina, koja se stalno pojačava i rasplamsava za vreme umne molitve. Duboka molitva upućena Gospodu podstiče toplinu. Kod iskusnih otaca se strogo razlikuju - telesna toplina, prosta, koja se dešava usled usredsređivanja sila u srcu pažnjom i napetošću; telesna, pohotna toplina, koju odmah ponekad usađuje i podržava neprijatelj; i toplina duhovna, trezvena, čista. Ima dve vrste ove topline: prirodna, zbog sjedinjenja uma sa srcem, i blagodatna. Iskustvo uči kako da se razlikuje svaka od njih. Ova toplina je sladosna i čovek želi da je podržava kako zbog same ove sladosti tako i zbog toga što ona sve unutrašnje dovodi u red. Međutim, ko se trudi da podrži i pojača ovu toplinu samo zbog ove sladosti razvija u sebi duhovno slastoljublje. Zbog toga trezveni ulažu napor da se prolazeći mimo ove sladosti utvrde samo u stajanju pred Gospodom, s potpunim predavanjem NJemu, kao da Mu se prepuštaju u u ruke, a na sladost koja proističe od topline se ne oslanjaju i ne prikivaju pažnju za nju. Međutim, moguće je prilepiti se pažnjom za nju i zadržavši se u njoj kao u toploj sobi ili odeći, samo nju podržavati i ne prostirati misli dalje. Mistici nisu išli dalje od ovog; kod njih se ovo stanje smatralo najvišim: ovde je bilo apstolutno besmišlje pogruženo u nekakvu prazninu. Ovakvo stanje je sozercanje mističara.

377. Ne varaj se unutrašnjim sladostima; bez krsta su one nepouz dane i opasne.

Svakog čoveka smatraj boljim od sebe, bez ove misli je svako, čak i ako učini čudo, daleko od Boga.

378. Pitate od čega nastaje prelest prilikom tvorenja Isusove molitve? - Ona ne nastaje od nje, već od načina na koji se ona vrši, upravo od onog koji je propisan u Dobrotoljublju. Ovaj način treba sprovoditi s nastavnikom, koji tu stvar poznaje i pred njegovim očima. A ko se sam lati ovog posla, samo na osnovu njegovog opisa, ne može mimoći prelest. Tamo je opisan samo spoljašnji izgled dela, a ono što pritom dodaje starac koji vidi kako se to odvija radi dopunjavanja unutrašnjeg ustrojstva, - to se ne vidi. Onaj ko prolazi ovakvo delanje bez prisutnog rukovoditelja prirodno ostaje samo sa spoljašnjim delanjem, strogo ispunjava ono što je zapovedeno u vezi s položajem tela, disanjem i gledanjem u srce. Pošto ovakve metode prirodno mogu da dovedu do izvesnog stepena usredsređivanja pažnje i topline on nemajući

pritom pouzdanog učitelja, koji bi mu rekao kakav je kvalitet izmene koja se u njemu dešava dolazi do misli da to i jeste ono što on traži, t.j. da ga je osenila blagodat, dok je još nema i počinje da misli da ima blagodat nemajući je. Upravo ovo i jeste prelest, koja će zatim iskriviti i čitav dalji tok njegovog unutrašnjeg života. Evo zašto danas kod staraca vidimo da savetuju da se čovek uopšte ne upušta u ovakve metode zbog opasnosti od njih. Sami po sebi oni ne mogu da daju ništa blagodatno, jer se blagodat ne vezuje ničim spoljašnjim, već samo snishodi na unutrašnje ustrojstvo. Valjano unutrašnje ustrojstvo će i bez njih privući dejstvo blagodati. Ovo ustrojstvo je sledeće: prilikom Isusove molitve hoditi u prisustvu Božijem, rasplamsavati osećanja sveštenog straha i straha Božijeg, ni u čemu sebi ne popuštati, uvek i u svemu slušati svoju savest i čuvati je neuprljanom i mirnom, i sav svoj život - i unutrašnji i spoljašnji predati u ruke Božije. Iz ovih duhovnih stihija blagodat Božija, koja dolazi u svoje vreme, slivši ih u jedno pali duhovni organ u srcu, koji i služi kao svedok prisustva blagodati u srcu. Ko ide ovim putem teško će pasti u nadmenost. Ali je i ovde bolje imati ličnog rukovoditelja koji bi video lice i čuo glas. Jer ovo dvojje otkriva šta je unutra.

379. Čitalac će naći u Dobrotoljublju, u besedi Simeona Novog Bogoslova nešto o tri načina molitve, u besedni Nikifora Monaha i u delima Ksantopula, pouku o umetničkom uvođenju uma u srce uz pomoć prirodnog disanja, drugim rečima, o mehanizmu, koji pomaže dostizanju umne molitve. Ovo učenje otaca je pričinjavalo teškoće i pričinjava ih mnogim čitaocima, a tu nema ništa teško. Savetujemo voljenoj braći da ne traže da otkriju u sebi ovaj mehanizam ukoliko im se on ne otkrije sam od sebe. I mnogi koji su hteli da ga spoznaju iz iskustva oštetili su svoja pluća i ništa nisu postigli. Suština stvari se sastoji u tome da se um sjedini sa srcem u molitvi, a to čini Božija blagodat u svoje vreme, koje Bog odredi. Pomenuti mehanizam u potpunosti zamenjuje lagano izgovaranje molitve, kratak odmor posle svake molitve, tiho i lagano disanje, zatvaranje uma u reči molitve. Uz pomoć ovih pomagala lako možemo da ostvarimo pažnju u izvesnom stepenu. Kad postoji pažnja uma u molitvi srce veoma brzo počinje da saoseća. Saosećanje srca umu malo po malo počinje da prelazi u sjedinjenje uma sa srcem i mehanizam koji su oci ponudili pojaviće se sam od sebe. Sva mehanička sredstva koja imaju veštastveni karakter oci su ponudili samo kao pomagala za što zgodnije i brže dostizanje pažnje prilikom molitve, a ne kao nešto suštinsko. Suštinska, neophodna prinadležnost molitve jeste pažnja. Bez pažnje nema molitve. Istinska blagodatna pažnja pojavljuje se od umrtvljivanja srca za svet. Pomagala će uvek ostati samo pomagala... Sjedinjenje uma sa srcem jeste sjedinjenje duhovnih pomisli uma s duhovnim osećanjima srca.

380. "Pre svega treba da se pridržavaš triju stvari," kaže Simeon Novi Bogoslov, "da se ne brineš ni za šta, čak ni za blagosloveno, a ne samo za neblagosloveno ili isprazno, to jest, treba da se umrtviš za sve; treba da imaš čistu savest u svemu tako da te ona ni najmanje ni za šta ne razobličava; i treba da imaš apsolutnu bespristrasnost, kako tvoja pomisao ne bi skretala ni prema kakvoj mirskoj stvari. Stoj pažnjom u sebi samom (ne u glavi, već u srcu)."

Pritom sveti Simeon ukazuje na izvesne spoljašnje metode, koje neke sablažnjavaju i odbijaju od dela, a kod drugih iskrivljuju samo delanje. Pošto ove metode zbog nedostatka rukovodilaca mogu biti praćene lošim posledicama, a nisu ništa drugo osim spoljašnjeg prilagođavanja unutrašnjem delanju, koje ne daje ništa suštinsko, mi ih propuštamo.

Sušтина stvari jeste u tome da čovek stekne naviku da stoji umom u srcu - u ovom čulnom srcu, ali ne čulno.

Um iz glave treba svesti u srce i tamo ga posaditi, ili kako je neko od staraca rekao, spojiti um sa srcem.

Kako se ovo dostiže?

Traži i naći ćeš. Ovo se najlakše postiže hođenjem pred Bogom i molitvenim trudom, posebno odlazanjem u crkvu. Međutim, ne treba zaboraviti da je naš samo trud, a samo delo, to jest spajanje uma sa srcem jeste dar blagodati, koji se daje kada i kako želi Gospod. Najbolji primer je Maksim Kapsokalivit.

381. Nemojte skrenuti na nekim spoljašnjim metodama prilikom umne Isusove molitve. Nekima su one potrebne, a vama nisu neophodne. Prošlo je vreme. Mesto srca o kojem se tamo govori vi bi trebalo da znate. Drugoga se ne dotičite. Delo Božije je prosto, molitva je govor dece Ocu bez ikakvih prenamaganja, Gospod neka vas umudri na spasenje!

Onome ko još nije našao put prema svom unutrašnjem čoveku mogu da pomognu putovanja po svetim mestima, a ko je ga našao po njega su ona razorna: izvode iz sredine ka spolja. Vi se sada usavršavajte u unutar-prebivanju, a ono spoljašnje ostavite.

382. Onima koji su stekli i usvojili nesrećnu predrasudu protiv Isusove molitve i koji nimalo s njom nisu upoznati iz pravilnog i dugovremenog upražnjavanja, bilo bi mnogo razumnije, mnogo bezbednije da se uzdržavaju od suđenja o njoj, da postaju svesni svog aposlutnog nepoznavanja ovog sveštenog podviga nego da se prihvataju obaveze propovedi protiv upražnjavanja Isusove molitve; da objavljuju da ova svesveta molitva služi kao uzrok demonske prelesti i pogibelji duše. Da bi ih upozorio smatram da je neophodno da kažem da huljenje molitve Isusovim imenom, pripisivanje štetnog dejstva ovom imenu ima podjednako silu kao ona hula koju su izgovarali fariseji protiv čuda, koja je Gospod činio... Neuko bogohulno mudrovanje protiv Isusove molitve ima u potpunosti karakter jeretičkog umovanja.

383. Čitate Dobrotoljublje. Dobro. Nemojte se izgubiti u člancima Ignjatija i Kalista, Grigorija Sinaita i Nikifora. Potražite da li neko ima životopis starca Pajsija NJameckog. Tamo se nalaze predgovori za neke članke iz Dobrotoljublja, koje je sačinio starac Vasilije. Ovi članci u znatnoj meri objašnjavaju značaj mehanizma prilikom tvorenja Isusove molitve. Oni će vam i pomoći da shvatite sve kako treba. Već sam pominjao da vama ovaj mehanizam nije potreban. Ono što on daje vi već imate od trenutka kada ste prizvani. Nemojte nepravilno pomišljati da je delo vaše molitve već završeno. Uzrastanje molitve nema kraja. Ako se ovo uzrastanje zaustavlja, znači zaustavio se život. Neka vas Gospod spasi i pomiluje! Može se izaći iz valjanog stanja i samo sećanje na njega smatrati za samo stanje. Izbavi, Gospode!

Osećate rasejanost misli: pričuvajte se! To je veoma opasno. Neprijatelj želi da vas natera u neki čestar i da vas tamo ubije. Misli počinju da lutaju zbog smanjivanja straha i hlađenja srca. Za hlađenje srca postoji mnogo uzroka. Glavni od njih je zadovoljstvo sobom i visoko mišljenje o

sebi. Vama je to veoma blisko. Pričuvajte se i požurite da vaspоставite strah Božji i da zagrejte dušu.

384. Sva dela grčkih otaca su dostojna dubokog poštovanja zbog obilja blagodati i duhovnog razuma koji u njima žive i dišu, međutim, dela ruskih otaca su nam zbog naročite jasnosti i jednostavnosti izlaganja, zbog veće bliskosti u pogledu vremena, pristupačnija nego dela grčkih svetila. Posebno se dela starca Vasilija mogu i treba ih priznati za prvu knjigu kojoj u naše vreme treba da se obrati onaj ko želi da se uspešno bavi Isusovom molitvom. Takva je i njena namena. Starac je svoja dela nazvao uvodima, predgovorima ili lektirom koja priprema čoveka za čitanje grčkih otaca.

385. Ne spada bez osnove u stanje samoobmane i prelesti duševno raspoloženje onih monaha koji se odbacivši upražnjavanje Isusove molitve i umno delanje uopšte zadovoljavaju samo spoljašnjim moljenjem, to jest, učestvovanjem u crkvenim službama bez izostanka i stalnim ispunjavanjem kelijnog pravila, koje se sastoji isključivo od pojanja psalama i usmenih i glasnih molitvoslovlja. Oni ne mogu da izbegnu nadmenost, kao što to objašnjava gore pomenuti starac Vasilije u predgovoru knjige svetog Grigorija Sinaita pozivajući se pre svega na dela prepodobnih - ovog Grigorija i Simeona Novog Bogoslova. Simptom nadmenosti koja se potkrala otkriva se u podvižnicima onda kada oni misle da vode pažljiv život, i često zbog gordosti preziru druge... Usmeno i glasno moljenje je plodonosno onda kada je spojeno s pažnjom, što se sreće veoma retko zato što se pažnji učimo pre svega prilikom upražnjavanja Isusove molitve.

UČENJE STARCA PAJSIJA O ISUSOVOJ MOLITVI KOJA SE TVORI UMOM U SRCU

[sadržaj](#)

*Sladosno biva u srcu čisto i stalno
sećanje na Isusa i neizrecivo prosvetljenje
koje od njega proističe.*

Sveti Marko, mitropolit Efeski

Učenje starca Pajsija o Isusovoj molitvi, kao i njegovo učenje o monaštvu, tesno je povezano s učenjem o ovom predmetu njegovog učitelja i druga, shimonaha Vasilija. Zbog toga ćemo prvo ukratko navesti učenje starca Vasilija o Isusovoj molitvi koje je izložio u predgovoru knjiga svetog Grigorija Sinaita, blaženog Filoteja Sinajskog i blaženog Isihija Jerusalimskog.

Svoj predgovor knjizi svetog Grigorija starac Vasilije počinje ukazivanjem na napravnost mišljenja onih koji misle da umno delanje dolikuje samo savršenima, koji su dostigli bestrasnost i svetost.

Oni koji tako misle ograničavaju svoje moljenje samo spoljašnjim ispunjavanjem pojanja psalama, tropara i kanona, ne shvatajući da su nam ovakvo spoljašnje moljenje sveti oci odredili samo kao privremeno, zbog nemoći i nedoraslosti nešeg uma s tim da mi, postepeno se usavršavajući ushodimo na stupanj umnog delanja i ni u kom slučaju da ne ostajemo samo pri spoljašnjem moljenju.

Po rečima svetog Grigorija samo je deci svojstveno da tvoreći ustima spoljašnje moljenje misle da čine nešto veliko, i da tešeći se količinom onoga što čitaju gaje u sebi unutrašnjeg fariseja.

Po rečima svetog Simeona Novog Bogoslova, onaj ko se ograničava spoljašnjim delanjem molitve ne može da dostigne unutrašnji mir i da napreduje u dobrodetelji, jer je sličan onome ko vodi borbu sa svojim neprijateljima u noćnoj tami: on čuje glasove neprijatelja, zadobija rane od njih, ali ne vidi jasno ko su, odakle su došli, kako i zbog čega se s njim bore.

Po rečima svetog Isaka Sirina i prepodobnog Nila Sorskog ako bi neko pozeleo da mimoilazeći umnu molitvu, samo spoljašnjim moljenjem i spoljašnjim osećanjima odbije neprijateljski prilog i da se suprotstavi bilo kojoj strasti ili lukavom pomislu ubrzo bi se pokazao kao mnogo puta pobeđen, jer mu se demoni, savladavajući ga u borbi i ponovo mu se pokoravajući kao da ih navodno on pobeđuje, rugaju i nagovaraju ga na taštinu i uzdanje u sebe proglašavajući ga učiteljem i pastirem ovaca.

Iz rečenog se može videti sila i vera, kako umne molitve, tako i spoljašnjeg moljenja. Ne treba misliti da sveti oci navodno odgovarajući nas od neumerenog spoljašnjeg moljenja i upućujući nas na umnu molitvu time ponižavaju spoljašnju molitvu. Nipošto! Jer su sva sveštenodejstva Crkve u njoj ustanovljena Svetim Duhom i sva ona odražavaju u sebi tajnu Ovađenja Boga Reči. I nema ničega u crkvenim obredima ljudskog, već je sve delo Božije blagodati, koje se ne povećava od naših vrlina i ne umanjuje usled naših grehova. Međutim, mi sada ne govorimo o ustavima Svete Crkve, već o naročitom pravilu i načinu života svakog monaha, to jest, o umnoj molitvi, kao o delanju koje usrdnošću i srdačnom ispravnošću, a ne samo rečima koje se izgovaraju bez pažnje ustima i jezikom, obično privlači blagodat Svetog Duha. I pametno je da se ovim umnim delanjem ne zainteresuje samo onaj ko je savršen, već i svaki početnik i onaj ko je strastan, pazeći na srce.

I zbog toga Grigorije Sinait, koji je više od svih i do tananosti razmotrio i analizirao blagodaću Svetog Duha koja u njemu živi žitija, dela i duhovne podvige svih svetih, zapoveda da se na svaki način staramo o umnoj molitvi.

Takođe, i sveti Simeon Solunski zapoveda i savetuje i arhijerejima, i sveštenicima, i monasima, i mirjanima da u svako vreme i u svakom času izgovaraju ovu sveštenu molitvu i kao da dišu njome, jer nema jačeg oružja ni na zemlji, ni na nebu, kaže on zajedno sa svetim apostolom, osim imena Isusa Hrista.

Znaj i to, dobri trudbeniče ovog sveštenog delanja, da su ne samo u pustinji ili u osamljenom otšelništvu bili učitelji i mnogobrojni delatelji ovog sveštenodejstva, već i u samim velikim lavrama, pa čak i u gradovima.

Na primer, njegova svetost patrijarh Fotije, koji je postavljen za patrijarha iz senatorskog zvanja i koji nije bio monah, tek se na svojoj visokoj dužnosti obučio umnom delanju i napredovao je u njemu do takvog stepena, da je njegovo lice, po rečima svetog Simeona Solunskog, sijalo blagodaću Svetog Duha kao kod drugog Mojsija.

Po rečima istog ovog svetog Simeona, patrijarh Fotije je napisao i izvanrednu knjigu o umnom delanju.

On takođe kaže da su i sveti Jovan Zlatoust i sveti Ignjatije i Kalist kao patrijarsi istog ovog Carigrada napisali svoje knjige o ovom unutrašnjem delanju.

Dakle, ukoliko ti, govoreći protiv umne molitve kažeš da nisi pustinožitelj pa da se baviš ovim delanjem, razobličava te patrijarh Kalist koji se obučio umnom delanju dok je bio na kuvarskoj službi u velikoj Atonskoj lavri i patrijarh Fotije, koji se tek kao patrijarh naučio umetnosti srdačne pažnje.

Ukoliko se lenjiš da se baviš umnim trezvenjem pozivajući se na poslušanja, zaslužuješ poseban prekor, jer po rečima svetog Grigorija Sinaita, ni pustinja, ni osamljenost ne bivaju toliko korisni pri ovom delanju kao razumno poslušanje. Ukoliko kažeš da nemaš učitelja koji bi te naučio ovom delanju Sam Gospod ti zapoveda da se učiš iz Svetog Pisma govoreći: "Ispitajte Pisanija, i v njih obrjašćete život vječnij". Ukoliko te smućuje to što ne nalaziš tiho mesto opovrgava te Petar Damaskin koji kaže: "U tome se i sastoji početak čovekovog spasenja da ostavi svoja htenja i razumevanja i tada se u celom svetu neće naći takva stvar ili mesto koji bi mogli da ometu spasenje." Ukoliko te smućuju reči svetog Grigorija Sinaita, koji mnogo govori o prelesti koja se dešava prilikom ovog delanja, isti sveti otac te i ispravlja govoreći: "Ne smemo ni da se bojimo, ni da sumnjamo prizivajući Boga. Jer ako su neki i skrenuli povredivši um znaj da su oni to pretrpeli zbog samovolje i visokog mišljenja o sebi. Ukoliko neko u pokornosti, pitajući i sa smirenomudrenošću traži Boga, nikada neće pretrpeti štetu blagodaću Hristovom. Jer onome ko živi pravedno i neporočno i ko izbegava samougađanje i visoko mišljenje o sebi, ne može nauditi, po rečima svetih otaca, čitav puk demona, čak i ako podigne protiv njega bezbrojna iskušenja. Samo oni koji se uzdaju u sebe i postupaju po svojoj pameti padaju u prelest. A oni koji se, spotičući se o kamen Svetog Pisma iz bojazni od prelesti, klone umnog delanja pretvaraju belo u crno i crno u belo. Jer ne uče nas sveti oci o razlozima zbog kojih biva prelest radi zabrane umnog delanja, već kako bi nas sačuvali od prelesti."

Tako i sveti Grigorije Sinait zapovedajući onima koji se uče molitvi da se ne boje i ne sumnjaju, ukazuje i na uzroke prelesti: samovolju i visokoumlje. Želeći da nam oni ne naškode sveti oci zapovedaju da se izučava Sveto Pismo i da se njime rukovodimo imajući brat brata za dobrog savetnika, po rečima Petra Damaskina.

Ukoliko se bojiš da pristupiš umnom delanju iz sveštenog straha i u prostoti srca i ja sam zajedno s tobom spreman da se uplašim. Međutim, ne treba se plašiti praznih priča, kao što kaže poslovice: "Ko se boji vuka neka ne ide u šumu." I Boga se treba bojati, ali ne treba bežati od NJega i ne treba Ga se odricati. Veliku prepreku za delanje umne molitve za neke predstavlja njihova telesna nemoć. Pošto nisu u stanju da ponesu trud i post koji su nosili sveci oni misle da bez ovoga nemogu da započnu umno delanje. Ispravljajući njihovu grešku sveti Vasilije Veliki

uči: "Uzdržanje se svakome određuje po njegovoj telesnoj sili i mislim da čoveku može da naškodi prekomerno uzdržavanje koje može da razruši telesnu snagu učini ga nepokretnim i nesposobnim za dobra dela. Kad bi za nas bilo dobro da budemo raslabljeni i da telom ležimo kao mrtvi, da jedva dišemo, Bog bi nas takvima i stvorio. Ako nas nije stvorio takvima greše oni koji predivno Božije sazdanje ne čuvaju onakvim kakvim je ono sazdano."

Podvižnik treba da se brine samo za jedno: da se u njegovoj duši ne krije zlo lenjosti, da ne oslabi trezvenje i usrdno obraćanje misli ka Bogu, da se ne pomrači u njemu duhovno osvećenje i prosvetljenje duše koje od njega (t.j. duhovnog osvećenja) potiče. Jer ako sve pomenuto dobro u njemu raste neće biti vremena da se u njemu bude telesne strasti kada njegova duša bude zauzeta nebeskim i kada ne ostavlja telu vremena za buđenje strasti.

Pri takvom ustroju duše onaj koji uzima hranu ni po čemu se ne razlikuje od onoga ko je ne uzima. I on je ispunio ne samo post, već i potpuno uzdržavanje od hrane, i ima pohvalu za svoju posebnu brigu o telu, jer umeren život ne izaziva raspaljivanje pohoti.

U skladu s ovim i sveti Isak kaže: Ako prinudiš slabo telo na ono što prevazilazi njegovu snagu dvostruko smućenje nanosiš duši.

I sveti Jovan Lestvičnik kaže: Video sam ovu neprijateljicu (utrobu) umirenu i kako daje bodrost umu. I na drugom mestu: Video sam je kako se topi od posta i budi pohot, kako se ne bismo uzdali u sebe, već u živoga Boga.

Tako uči i priča, koju spominje prepodobni Nikon. - U naše vreme bio je pronađen u pustinji jedan starac koji trideset godina nije video nijednog čoveka i nije jeo hleb, hraneći se samo korenjem, i on je priznao da ga je sve te godine napadao demon bluda. I oci su smatrali da nisu gordost i hrana bili uzrok ovih bludnih napada, već to što starac nije bio naučen umnom trezvenju i suprotstavljanju neprijateljskim prilozima. Upravo zato i sveti Maksim Ispovednik kaže: Daj telu onoliko koliko je u stanju da ponese i sav svoj podvig usmeri na umno delanje. I sveti Dijadoh: Post ima pohvalu sam po sebi, a ne po Bogu, njegov cilj je da privodi one koji žele u celomudrenost.

I zato ne treba o njemu da mudruju podvižnici blagočestija, već da u veri Božijoj očekuju ishod našeg ustrojstva. Ni u jednoj umetnosti umetnici ne sude po alatu o rezultatu rada, već očekuju završetak rada i na osnovu njega sude o umetnosti.

Odredivši ovakvo pravilo za hranu ne polaži svu svoju nadu samo na post, već posteći umereno i u skladu sa svojom snagom teži ka umnom delanju. Tako ćeš i gordost moći da izbegneš i nećeš se gnušati dobrim Božjim stvorenjima uznoseći Mu hvalu za sve.

Umna molitva je moćno oružje kojim podvižnik pobeđuje svoje nevidljive neprijatelje.

Neki sveti oci daju pravila monasima: zajedno s delanjem Hristovih zapovesti tvoriti dugotrajno pojanje psalama, kanone i tropare. Drugi oci, izučivši najtananije delanje duhovnog razuma smatraju da je za početnike nedovoljno da prebivaju samo u telesnom obučavanju, već predajući im zajedno s ispunjavanjem Hristovih zapovesti umereno pojanje i čitanje određuju umesto

dugotrajnog pojanja psalama i kanona delanje umne molitve dodajući pritom da ako ih Duh Sveti poseti dejstvom srdačne molitve tada nimalo ne sumnjajući ostave spoljašnje pravilo, jer ga nadomeštava unutrašnja molitva.

Treći imajući veliko iskustvo i poznajući žitija i dela svetih, pošto su posebno prosvećeni dejstvom i premudrošću Svetog Duha određuju za početnike zajedničko, a ne posebno obučavanje umnoj molitvi, deleći ga na dve vrste - delatnu i sozercateljnu. Ovi oci zapovedaju da se sva briga usmeri na umno delanje ostavljajući pojanju malo vremena, samo u trenucima uninija, jer su po njihovim rečima, crkvene službe i pojanje pesama su predane svim hrišćanima uopšte, a ne onima koji žele da tihuju. Uostalom, i putem dugačkih pesama i čitanjem kanona i tropara može se ostvariti uspeh, iako veoma sporo i s velikim poteškoćama; drugi put je zgodniji i lakši, a treći je najbrži, i pritom s radošću i čestim posetama Svetog Duha Koji utvrđuje i uspokojava srce, posebno prilikom usrdnog staranja i dobrih želja.

Pošto se sveta umna molitva rastvara poštovanjem zapovesti Božijih ona isteruje demone i strasti, i nasuprot tome, onoga ko ne mari za zapovesti i ko se ne brine za umnu molitvu, već se bavi samo pojanjem, odvlače strasti.

Prestupanje zapovesti Gospodnjih vidi se u svima podjednako, ali se ispoljava na mnoge različite načine: na primer, neko može da odredi sebi kao pravilo da ne prestupa zapovesti, da se ne predaje strasti, ali mu se zbog neke okolnosti ili smućenja ili spletke neprijatelja desi da nekog uvredi ili osudi ili da se razgnevi ili da ga pobedi taština ili da se raspravlja i opravdava, ili da praznoslovi ili da slaže, ili da se prejede ili da se opije, ili da pomisli nešto nečisto ili da učini nešto tome slično.

Osećajući se krivim pred Bogom on istog trenutka počinje da prekorava sebe i s pokajanjem pada ničice pred Bogom u umnoj molitvi od srca da mu Bog oprost i pomogne da više ne pada u takva sagrašenja.

I na taj način on udara temelj poštovanju zapovesti i čuvanju svog srca od zlih priloga u molitvi, bojeći se i drhteći da zbog njih ne izgubi Carstvo Nebesko.

A drugi živi prosto, ne mareći da li pada ili stoji i misleći da u današnje vreme nema ljudi koji čuvaju zapovesti i koji se plaše da ih prestupe, i da svako hotimice ili nehotice greši pred Bogom i biva kriv za ove ili one tanane grehove i strasti; i zbog toga ne želi da ih se čuva smatrajući da je to nemoguće.

Smatrajući sebe odgovornim samo za preljubu i blud, ubistvo i krađu, trovanje i tome slične smrtne grehove i uzdržavajući se od njih on misli da stoji. Na njega se odnose reči: bolji je onaj koji pada i ustaje nego onaj ko stoji i ne kaje se.

Treba se čuditi kako su oba ova čoveka, kriva za iste grehove koje čine svakog trenutka, različiti pred Bogom, a mislim i pred duhovnim ljudima.

Jedan uopšte ne zna za padanje i ustajanje iako njim vladaju strasti; a drugi pada i ustaje, biva pobeđen i pobeđuje, podvizava se i trudi se, ne želi da odgovori zlom na zlo, ali se ne zadržava

od pada zbog navike, trudi se da ne kaže ništa zlo, pati kada ga neko uvredi, ali prekoreva sebe za to što pati i kaje se za to, ili se ako i ne pati zbog nanete uvrede ni ne raduje.

Svi koji se nalaze u ovakvom ustrojstvu su oni koji se suprotstavljaju strasti, pate i bore se. Oci su rekli da je svaka stvar koju duša ne želi prolazna.

Želim da kažem još nešto o onima koji iskorenjuju strasti. Ima i takvih koji se raduju kad im bude naneta uvreda, ali zato što se nadaju da će dobiti nagradu. Ovakav spada u one koji iskorenjuju strasti, ali ne s razumom.

Drugi se raduje kad ga neko uvredi i smatra da je i trebalo da mu bude naneta uvreda, jer je sam dao povod za to. Ovakav razumno iskorenjuje strast.

Postoji, na posletku i takav koji ne samo da se raduje pošto je bio uvređen, i smatra samog sebe krivim, već još i pati zbog smućenja svog uvreditelja. Neka vas uvede Bog u ovakvo ustrojstvo duše!

Radi jasnije spoznaje i ovog i onog života reći ćemo ovo: prvi, potčinjavajući sebe zakonu ispunjava samo svoje pojanje. Drugi pak primorava sebe na umno delanje i uvek ima sa sobom ime Isusa Hrista u cilju istrebljivanja neprijatelja i strasti.

Ovaj se raduje čim završi pojanje. A ovaj zahvaljuje Bogu ukoliko u tišini, ne uznemiravan od zlih pomisli tvori molitvu. Onaj želi kvantitet, a ovaj kvalitet.

Kod onoga ko žuri da ispuni količinu pojanja ubrzo se stvara radosna uobraženost, u koju se uzda, i on hrani i neguje u sebi unutrašnjeg fariseja ukoliko ne pazi na sebe. Kod onoga kome je dragocen kvalitet molitve postoji spoznaja svoje nemoći i pomoći Božije.

Moleći se, ili bolje rečeno, prizivajući Gospoda Isusa u pomoć protiv neprijateljskih priloga, strasti i zlih pomisli, on vidi njihovu pogibelj od strašnog imena Hristovog i razume Božiju silu i pomoć. S druge strane, onaj nad kojim zle pomisli vrše nasilje i sumućuju ga spoznaje svoju nemoć, jer ne može da im se suprotstavi samo svojom silom. I u tome se sastoji čitavo njegovo pravilo i sav njegov život.

I premda neprijatelj može da mu sugerise radosnu uobraženost i farisejske misli on ipak u tom podvižniku nailazi na spremnost da priziva Hrista protiv svih zlih pomisli i na taj način ne postiže uspeh u svojim spletkama.

Međutim, neko će reći da i prvi može da prizove Hrista protiv neprijateljskog priloga. Da, može, ali svako iz iskustva zna da danas delatelji spoljašnjeg pravila nemaju običaj da se obučavaju u molitvi protiv zlih pomisli. Ovakvi naročito ne žele da prihvate reč koja se izgovara ili piše o unutrašnjoj pažnji u kojoj se sastoji nauka moljenja protiv rđavih pomisli. I ne samo da ne prihvataju, već se i protive i pozivajući se na svoje učitelje tvrde da sveti oci za početnike nisu odredili umno delanje, već samo pojanje psalama, tropare i kanone, koji se ustima i jezikom izgovaraju.

I premda oni to govore i uče nepravilno, ipak ih svi slušaju, jer ovakvo moljenje ne zahteva obučavanje ili odricanje od mirskih pohoti, već svako, čim poželi može tako da se moli, bilo da je monah ili mirjanin.

Svešteno pak umno delanje, pošto je slavna i Bogu ugodna umetnost nad umetnostima i pošto ne zahteva samo odricanje od sveta s njegovim pohotima, već i još mnogo poučavanja i obučavanja ne nalazi među monasima one koji bi je tvorili.

Pri svemu tome treba se bojati desnih i levih skretanja, t.j. očajanja i uzdanja u sebe.

Uočavajući da kod onih koji se obučavaju umnom delanju ima slučajnih, a ne namernih, nehوتيčnih padova, koje oci nazivaju svakodnevnim gresima ne treba zbog toga sumnjati, jer po meri svakog biva i uspeh i pad od dobrog ka suprotnom.

S druge strane, slušajući o velikoj milosti Božijoj prema nama grešnima, ne smemo se uzdati u sebe i neustrašivo pristupati ovom umnom sveštenodejstvu bez velikog smirenja i toga da koliko god možemo ispunjavamo zapovesti.

Budući da smo svesni da nam i uzdanje u sebe i očajanje sugerise naprijatelj treba jako da izbegavamo i jedno i drugo. I na taj način, s mnogim razmatranjem Svetog Pisma i koristeći savete iskusnih, u smirenju se obučavati ovom delanju.

Sveti oci koji uče da se samo zapovestima Hristovim pobeđuju strasti i da se srce očišćuje od zlih pomisli ukazuju podvižnicima da treba da imaju dva najjača oružja: strah Božji i sećanje na sveprisutnost Božiju, kao što je rečeno: "Strahom Gospodnim vsjak uklonjajetsja ot zla.", i: "Predzrjeh Gospoda predo mnoju vinu, da ne podvižusja", predlažu osim toga da se ima sećanje na smrt i pakao, kao i čitanje Svetog Pisma.

Sve je ovo dobro za dobre i pobožne muževe, a kod bezosećajnih i okamenjenih čak i ako se i sam pakao ili Sam Bog vidljivo otkriju neće se od toga pojaviti nikakav strah. Pritom i sam um kod monaha-početnika otupljuje i za sećanje na takve stvari i beži od njih kao pčela od dima.

Međutim, iako navedeno sećanje biva dobro i korisno u trenutku borbe najduhovniji i najiskusniji oci su osim ovog dobra ukazali na još veće i neuporedivo dobro koje može da pomogne čak i veoma slabima.

Prvo sredstvo se može uporediti s tim kada se pšenica melje u žrvnju svojim rukama i svojom sopstvenom silom, a ovo poslednje sredstvo kada se melje na vodenici vodom i različitim pomagalicama.

Kao što voda sama pokreće točkove i kamen tako i preslatko ime Isusa zajedno sa sećanjem na Boga koji svecelo živi u Isusu pokreće um na molitvu, o čemu Isihije, veliki u bogoslovlju kaže: "Duša koja dobija dobro i koja se naslađuje Isusom s radošću, ljubavlju i ispovedanjem uznosi hvalu Dobročinitelju zahvaljujući Mu i prizivajući Ga s veseljem," i na drugom mestu: "Kao što je nemoguće provoditi ovaj život bez hrane i pića tako je nemoguće bez umnog hranjenja duše dostići bilo šta duhovno i ugodno Bogu ili osloboditi svoj um od greha, čak i ako se neko

primorava da ne greši zbog straha od muka." I još: "Pomisli koje su prodrle u naše srce, ako ih ne želimo i borimo se protiv njih i suprotstavljamo im se, može da istera Isusova molitva koja se izgovara iz dubine srca."

Iako se prvim od navedenih sredstava bez umnog delanja i dostiže uspeh, ipak je to veoma sporo i s naporom.

Drugim sredstvom se delatelj brzo i lako približava Bogu.

Jer tamo postoji samo spoljašnje moljenje i poučavanje i delanje zapovesti, a ovde i ovo i ono, i jedno i drugo: i spoljašnje i unutrašnje čuvanje.

Kada monah-početnik nakon odricanja od sveta i dejstva velikih i smrtnih grehova da pred Bogom obećanje da će se uzdržavati ne samo od malih grehova, svakodnevnih i oprostivih, već i od dejstva samih strasti i zlih pomisli, i ušavši svojim umom unutra, u srce, počne da priziva u svaku borbu i protiv svake zli pomisli Gospoda Isusa, ili ako zbog svoje nemoći popusti pred prilogom i naruši Gospodnje zapovesti, pa padne ničice pred Gospoda sa sdračnom molitvom kajuci se, osuđujući sebe i u ovom ustrojstvu ostane do svoje smrti, padajući i ustajući, bivajući pobeđivan i pobeđujući, danju i noću moleći za osvetu nad suparnikom svojim, zar neće za njega postojati nada u spasenje?

Jer, kao što pokazuje iskustvo, nemoguće je da se čak i najveći muževi u potpunosti sačuvaju od svakodnevnih grehova, koji nisu na smrt, čiji izvor bivaju: reči, misao, neznanje, zaboravljanje, nehotica, volja, slučaj i koji se opraštaju svakodnevnom blagodaću Hristovom, po rečima svetog Kasijana.

Ako neko zbog malodušnosti kaže da sveti Kasijan pod onima koji se omivaju blagodaću Hristovom podrazumeva samo svete, a ne početnike i strasne, neka postoji i takvo mišljenje, ali ti uglavnom uzimaj u obzir sudove i rešavanje o takvim stvarima svetih dela po kojima se svaki početnik i strastan čovek osuđuje ovim svakodnevним gresima i ponovo može da dobije oproštaj blagodaću Hristovom, kao i svi sveti svečasnim pokajanjem i ispovedanjem Bogu.

Jer, kao što kaže sveti Dorotej, postoji onaj koji služi strasti i postoji onaj koji se strasti suprotstavlja.

Onaj koji služi strasti kad čuje jednu reč gubi spokojstvo ili govori pet reči ili deset u odgovor na jednu reč i oseća neprijateljstvo, i smućuje se, pa čak i kasnije, kada se već umiri od uzbuđenja ne prestaje da oseća zlobu protiv onoga ko mu je tu reč rekao; i žali zbog toga što mu nije rekao još više nego što m je rekao; i smišlja kako bi mu rekao još gore reči; i stalno govori: "Zašto mu nisam to rekao? Reći ću mu još ovo i ovo," i sve vreme se gnevi. - To je jedno ustrojstvo, kada je zlo stanje uobičajeno.

Drugi, kada čuje reč takođe gubi spokojstvo i takođe u odgovor kaže i pet i deset reči, i pati što nije rekao još tri još uvredljivije reči i žali i pamti zlo, ali prolazi malo dana i on se smiruje, neko po nedelju dana ostaje u sličnom stanju, a drugi utihne posle jednog dana, a treći vređa, svađa se, smućuje se i odmah utihne.

Evo koliko različitih ustrojstava ima i sva ona podležu sudu dok su na snazi. Zato se može suditi i o svim drugim slučajevima, zbog čega strasni ne može da se očisti blagodaću Hristovom od svakodnevnih grehova koji izgledaju mali.

Razmotrimo sada kada slični grehovi bivaju oprostivi početnicima i strasnima.

Isti ovaj sveti Dorotej kaže: biva da neko čuvši reč, pati u sebi, ali ne zbog toga što ga je zadesila neprijatnost, već zbog toga što nije pretrpeo. Ovaj se nalazi u ustrojstvu onoga ko se protivi strasti.

Drugi se bori i trudi, ali ga strast pobeđuje. Treći ne želi da odgovara zlom na zlo, ali ga navika povuče. Četvrti se trudi da ne kaže ništa zlo, ali pati zbog toga što su ga uvredili i prekoreva sebe zbog toga što pati i kaje se za to. Šesti ne pati što su ga uvredili, ali se ni ne raduje.

Svi se oni protive strasti, ne žele da služe strasti i pate, i podvizavaju se. Ovakvi, iako su strasni, blagodaću Hristovom mogu da dobiju oprostaj od svakodnevnih grehova, koje ne čine s namerom, već nehotice, za koje je Gospod svetom Petru zapovedio da oprašta do sedam puta sedamdeset na dan.

Isto ovo govori i sveti Anastasije Sinait: Mi ovako rasuđujemo i razmišljamo o onima koji primaju Svete Tajne Tela i Krvi Gospodnje da ako imaju neke male i oprostive grehove kao što su: greše jezikom, sluhom, okom ili taštinom ili tugom ili razdražljivošću, ili zbog nečeg sličnog, ali osuđuju sebe i ispovedaju svoj greh Bogu i tako primaju Svete Tajne takvo njihovo Pričešće im biva na očišćenje grehova.

Pošto smo na početku rekli o dobrom i iskusnom savladavanju strasti umnom molitvom i zapovestima, pokazaćemo sada jasnije i sam tok umne borbe sa strastima.

Ako nas vražiji prilog napadne nekom strašću ili zlom pomišlju delatelj molitve protiv njih priziva Hrista i đavo sa svojim prilogom gine.

Ako pada zbog nemoći mišlju ili rečju ili razdražljivošću ili telesnom željom, moli Hrista ispovedajući Mu se i kajući se.

Ako biva obuzet uninijem ili tugom, koji pritiskaju njegov um i srce, hvata se sa sećanje na smrt i pakao i sveprisutnost Božiju i uz njihovu pomoć malo se potrudivši priziva Hrista.

Zatim, kad stekne mir od borbe ponovo moli Hrista da bude milostiv prema njemu za njegove grehove voljne i nevoljne; i jednom rečju, u trenutku borbe i duševnog mira pribegava Hristu i Hristos mu biva sve u svemu, kako u dobrim, tako i u zlim okolnostima.

I ovoga ne obuzima uobraženost i mišljenje da navodno ispunjava nešto veliko moleći se ili ugađajući Bogu. Jer jedan je smisao spoljašnjeg moljenja, a drugi ovog unutrašnjeg: onaj ko se ispunjavajući količinu pojanja uzda da će time ugoditi Bogu ostavljajući pak ovo, osuđuje sebe. A ovaj, pošto ga savest prekoreva za grehove svakog časa i trpeći napade neprijateljskih priloga uvek vapije ka Hristu držeći u svom umu reči: "Ako se i na svu lestvicu savršenstva popneš, moli

se za oprostaj grehova." I opet: "Više volim da pet reči kažem umom svojim nego deset hiljada jezikom" i na taj način bez ikakve sumnje ispunjava ono što je sveti Dorotej naveo o protivljenju strastima.

Ako neko kaže da može i bez umnog delanja da se očisti od grehova blagodaću Hristovom kroz pokajanje, njemu odgovaramo ovako: stavi s jedne strane zapovesti Hristove, a s druge svagdašnju molitvu: i ostavi nam dugi našija.

Daj mi i istinsku rešenost da ne narušavam nijednu zapovest, t.j. da ne osećam pohot i da se ne gnevim, da ne osuđujem, ne klevetam, ne lažem, ne praznoslovim, da volim neprijatelje, da dobro činim onima koji me mrze, da se molim za one koji me vređaju, da se klonim slastoljublja, srebroljublja i bludnih pomisli, tuge, taštine, prezira, - jednom rečju, svih grehova i zlih pomisli.

I s ovakvom rešenošću pristupi obučavanju umnom delanju i s pažnjom uočavaj koliko ćeš puta dnevno, uprkos svojoj rešenosti, narušiti zapovesti i kakvi će te grehovi, strasti i zle pomisli raniti.

Revnuj da budeš kao ona udovica koja je sudiju preklinjala danonoćno i počni da vapiješ ka Hristu svakoga časa za svaku zapovest koju narušiš, i za svaku strast, za svaku zlu pomisao, koja te pobedi.

Sjedini s ovim dobrog savetnika - Sveto Pismo i kad tako provedeš dosta vremena dođi i kaži mi šta ćeš videti u svojoj duši?

Verovatno ćeš i sam priznati da ovo ne može da se postigne spoljašnjim moljenjem, već samo umnim delanjem. Jer ono svog revnitelja uči svim ovim tajnama i uverava njegovu dušu da ostavljajući mnogo pojanje psalama, kanone i tropare i usmeravajući svu svoju brigu na umnu molitvu on ne samo da ne upropaštava svoje pravilo, već ga još i umnožava.

Kao što su u starozavetnom zakonu sila i htenje bili u tome da se svi privedu Hristu, iako se time naizgled umanjivao sam zakon, tako i mnogo pojanje vodi delatelja ka umnoj molitvi, a ne rasprostire se na sav monaški život.

Jer i samo iskustvo ovakvog uči da moleći se primećuje izvesnu pregradu između sebe i Boga, kao bakarni zid, koji, kako kaže prorok, umu ne dozvoljava da jasno vidi Boga u molitvi ili da osluškuje srce u kojem su sadržane sve duševne sile i izvor pomisli, kako dobrih, tako i zlih.

Umno delanje nesumnjivo zahteva strah i trepet, skrušenost i smirenost, temeljno izučavanje Svetog Pisma i savetovanje s jednodušnom braćom, ali ni u kom slučaju bežanje i odricanje, kao ni drskost i svojevolut.

Drzak čovek i onaj koji se uzda u sebe težeći ka onome što je iznad njegovog dostojanstva i ustrojstva s gordošću žuri ka sozercateljnoj molitvi. Obuzet taštom maštom da se popne na visoki stepen proniknut satanskom, a ne istinskom željom, on lako biva uhvaćen u đavolje mreže.

I zbog čega da jurimo za visokim uspehom u umnoj i sveštenoj molitvi, kojeg po svetom Isaku biva udostojen jedva jedan iz desetine hiljada?

Dovoljno je za nas, strasne i nemoćne, potpuno dovoljno da vidimo makar trag umnog tihovanja, t.j. delatnu umnu molitvu kojom se od srca odagnavaju vražiji prilozi i zle pomisli, u čemu se i sastoji delo početnika i strasnih monaha kroz koje se može dostići, ako Bog poželi, i sozercateljna ili duhovna molitva.

I ne treba da očajavamo zbog toga što mali broj ljudi biva udostojen sozercateljne molitve, jer kod Boga nema nepravde. Samo se nemojmo lenjiti da idemo putem koji vodi ka ovoj sveštenoj molitvi, t.j. suprotstavljajmo se delatnom umnom molitvom priložima i zlim pomislima. Idući ovim putem svetih udostojićemo se njihovog udela, iako to neće biti ovde na zemlji, kao što kažu sveti Isak i mnogi drugi sveci.

Umna molitva je praćena različitim telesnim osećanjima među kojima treba razlikovati pravilna od nepravilnih, blagodatna od prirodnih i od onih koja potiču od prelesti.

Užasa je i čuđenja dostojno, kaže starac Vasilije kako neki znajući Sveto Pismo ne shvataju ga. A drugi se i ne znajući i ne pitajući iskusne usuđuju da oslanjajući se na sopstvani razum pristupaju umnoj pažnji i pritom kažu da pažnju i molitvu treba tvoriti u oblasti želje: to je, kažu oni, oblast utrobe i srca. Ovakva je prva i spontana prelest.

Ne samo da molitvu i pažnju ne treba tvoriti u ovoj oblasti, već i samu toplinu koja iz pohotne oblasti u trenucima molitve dolazi u srce ni u kom slučaju ne treba primati.

Po rečima svetog Grigorija Sinaita potreban je veliki trud da bi čovek jasno spoznao sebe i sačuvao se u čistoti od onoga što je protivno blagodati, jer đavo ima običaj da početnicima pokazuje svoju prelest pod maskom istine, predstavljajući im zlo kao nešto duhovno, pokazujući u mašti jedno umesto drugog po svojoj volji, umesto topline budeći svoj žar i umesto veselja pričinjavajući besmisleni radost i čulnu slast.

Uostalom, za delatelja umne molitve je korisno da zna i to da se žar ili toplina ponekad podižu od bedara ka srcu sami od sebe prirodnim putem ukoliko nisu praćeni bludnim pomislima.

I ovo po rečima njegove svetosti patrijarha Kalista ne potiče od prelesti, već od prirode. Ako neko bude smatrao ovu prirodnu toplinu za blagodatnu to će već nesumnjivo biti prelest. Zbog toga onaj ko se podvizava ne sme na njoj da zaustavi svoju pažnju, već treba da je otera.

Ponekad pak đavo sjedinivši svoj žar s našom pohotom odvlači um u bludne pomisli. I to je nesumnjiva prelest.

Ako se telo stalno razgoreva, a um ostaje čist i bestrasan i kao pričvršćen i pogružen u dubini srca počinjući i završavajući molitvu u srcu to je nesumnjivo od blagodati, a ne od prelesti.

Na drugom mestu starac Vasilije govori sledeće o telesnim osećanjima prilikom umne molitve. Pre svega, po rečima njegove svetosti patrijarha Kalista, dolazi toplina od bubrega koja kao da ih

opasuje i ona izgleda kao prelest, međutim, nije tako: ova toplina nije od prelesti, već od prirode i ona je posledica molitvenog podviga. Ako neko smatra da je ova toplina od blagodati, a ne od prirode, to je nesumnjivo prelest. Međutim, ma kakava bila ova toplina onaj ko se podvизava ne sme da je prima, već mora da je odbaci.

Dolazi i druga toplina - od srca, i ako pritom um pada u bludne pomisli to je nesumnjiva prelest; ako se pak celo telo razgoreva od srca, a um ostaje čist i bestrasan i kao pričvršćen u unutrašnjoj dubini srca, to je nesumnjivo od blagodati, a ne od prelesti.

Znajući sve ovo čovek od samog početka treba da navikava svoj um da u času molitve stoji iznad srca i gleda u njegovu dubinu, a ne s boka oko polovine i ne na kraju dole. Ovo treba činiti zbog toga što kada um stoji iznad srca i u njemu tvori molitvu, on tada kao car sedeći na visini slobodno posmatra zle pomisli kako igraju dole i razbija ih kao drugu vavilonsku novorođenčad, o kamen imena Hristovog. Pritom, pošto je znatno udaljen od bedara, lako može da izbegne žar pohoti, koji je postao svojstven našoj prirodi zbog Adamovog prestupa.

Ukoliko neko sabira pažnju za molitvu na polovini srca tada um, ili zbog oskudica srdačne topline, ili usled slabljenja uma i otupljivanja pažnje zbog čestog tvorenja molitve, ili pak pod uticajem borbe koju neprijatelj podiže protiv njega, sam od sebe pada prema bedrima i protiv volje se meša s pohotnom toplotom.

Neki zbog svoje krajnje nerazumnosti ili bolje rečeno, zbog neznanja počinju da tvore molitvu na kraju srca, uz bedra i na taj način dotičući se svojim umom delimično srca, delimično bedara sami prizivaju prelest kao fakir zmiju.

A drugi pateći od potpunog nerazumevanja ne znaju čak ni samo mesto srca i misleći da se ono nalazi nasred utrobe usuđuju se da tamo tvore umom molitvu - teško njihovoj obmani!

Tako treba razlikovati i toplinu u molitvi, koja je prirodni dar, izliven u srce kao miomirisno miro, kroz sveto Krštenje, a koja nam dolazi od praroditeljskog prestupa i koju podstiče đavo.

Prva se započinje samo u srcu s molitvom i u srcu završava molitvu, dajući duši mir i duhovne plodove.

Druga potiče od bubrega i kod bubrega završava molitvu donoseći duši surovost, studen i smućenje.

Treća, nastavši od mešanja s pohotnim žarom raspaljuje udove i srce bludnim sladostrašćem, zarobljava um nečistim pomislom i tera na telesno spajanje.

Onaj ko je pažljiv sve će ovo ubrzo raspoznati i uočiti: vreme, iskustvo i osećanje će učiniti da mu sve postane jasno.

Sveto Pismo kaže: "Gospodi, ne dobroje li semja sjejal jesi? Otkudu ubo vozrastoša peleveli?" Nije moguće da se zlo krišom ne uvlači u dobro: tako se i sa sveštenim umnim delanjem prepliće prelest kao bršljan s drvetom.

Prelest se rađa od nadmenosti i svojevolje i kao lek protiv nje služi smirenje, proučavanje Pisma i duhovni savet, ali ne to da se čovek kloni obučavanja umnom delanju. Jer, po rečima svetog Grigorija Sinaita ne smemo ni da se bojimo ni da sumnjamo prizivajući Boga: jer ako su neki i skrenuli s puta i povredili um, znaj da su to pretrpeli zbog samovolje i visokog mišljenja o sebi.

Uzrok visokoumlja je s jedne strane nerazuman i bezmeran post, kada onaj ko posti misli da tvori dobrodetelj, a ne da posti radi celomudrenosti, a s druge strane život u osamljenosti.

Otklanjajući prvi uzrok sveti Dorotej kaže: Onaj ko tihuje uvek treba da se drži carskog puta, jer neumerenost u svemu lako biva praćena nadmenošću za kojim sledi prelest. Uništavajući pak drugi uzrok kaže: Samo jaki i savršeni mogu da se bore nasamo s demonima i da izvlače na njihov mač, koji je reč Božija.

Sam način i dejstvo prelesti sastoje se kao prvo: u demonskom zajedničarenju u pohoti unutrašnjih bedara, i kao drugo: u prividima, u maštanju uma.

Upozoravajući na prvo sveti otac kaže: Iako neprijatelj i podmeće prirodno kretanje bedara umesto duhovnog, budeći umesto duhovne topline svoj žar i umesto veselja donoseći besmisleni radost i primoravajući čoveka da njegovu prelest smatra za dejstvo blagodati, ipak vreme, iskustvo i osećanje razobličavaju njegovu obmanu.

Ukazujući na drugu opasnost sveti otac uči ovako: A ti kada tihuješ ni u kom slučaju ne primaj ako vidiš nešto čulno ili umno u sebi ili van sebe: bez obzira da li je to lik Hrista ili Anđela, ili sveca, ili svetlost, ili oganj, i drugo. Ovde će ponovo oživeti protivnik i za prelest okriviti umno delanje. Jer oni misle da se prelest ne meša sa spoljašnjim pojanjem. Međutim, neka bude poznato da u svemu: da li u pojanju ili u molitvi, prelest jednako prisustvuje kada je delatelj neiskusni, kako kaže sveti Jovan Lestvičnik. Ispitajmo i pogledajmo, i izmerimo kakva nam u pojanju sladost dolazi od bludnog demona i koja od blagodati i sile koje žive u nama. I na drugom mestu: pojući i moleći se pazi na sladost koja dolazi da se ne pokaže da je rastvorena gorkim otrovima.

Dakle, vidiš da prelest podjednako može da zadesi kako one koji poju, tako i one koji tvore molitvu; međutim, pošto se oni koji ne znaju za umno delanje brinu samo da obave pravilo pojanja pesama, o zlim pomislima i pohotnom vrenju ne traže da znaju, pa ni ne znaju kada pohotni deo sam vri i kada se podstiče neprijateljskim priopštenjem, i kako da sve to izbegnu.

Oni čuju borbu i zadobijaju rane, ali ko su im neprijatelji i zbog čega ratuju, to ne znaju.

Saznavši iz rečenog da nije umno delanje uzrok prelesti, već samo naša samovolja i visokoumlje, ne treba da izbegavamo umnu molitvu: jer ona ne samo da nas ne uvodi u prelest, već nam naprotiv, otkriva umne oči za njeno poznavanje i razumevanje, što nikada ne bismo mogli da dostignemo da se nismo obučavali ovom sveštenom umnom delanju, čak i ako je neko veliki isposnik i tihovatelj.

* * *

Pošto smo se upoznali s učenjem starca Vasilija o umnoj molitvi obratimo se sada učenju starca Pajsija Veličkovskog o istom ovom predmetu.

Kao što je već bilo rečeno, starac Pajsije je bio prinuđen da istupi sa svojim delom radi upozoravanja svoje bratije na napade protiv umne molitve koji su u to vreme bili rasprostranjeni iako je bio svestan da zadatak koji je sebi postavio prevazilazi snagu njegovog razumevanja.

"Čuo sam," piše on, "da se neka lica monaškog zvanja, temeljeći se samo na pesku sopstvenog lažnog mudrovanja usuđuju da hule Božanstvenu Isusovu molitvu, koja se umom u srcu sveštenodejstvuje.

Na ovo ih podstiče, usuđujem se da kažem, neprijatelj, da bi njihovim jezicima kao sopstvenim oruđem, osramotio ovo Božanstveno delo, da bi slepilom njihovog razuma pomračio ovo duhovno sunce.

Bojeći se da neko slušajući njihove bajke ne padne u sličnu njima hulu i da ne zgreši pred Bogom pohulivši na učenje tako mnogih bogonosnih otaca, koji uče o ovoj Božanstvenoj molitvi i pošto pritom nisam u stanju da ravnodušno slušam drske reči protiv ovog preneporočnog delanja, a takođe ubeđen molbama revnitelja ove molitve, namislio sam, prizvavši u pomoć mog najslađeg Gospoda Isusa da napišem, radi opovrgavanja lažnog mudrovanja prazoslovaca i radi utvrđivanja Bogom izabranog stada, koje se okupilo u našoj obitelji, nekoliko reči o umnoj Božanstvenoj molitvi, na osnovu učenja svetih otaca, radi čvrstog, nepokolebljivog i nesumnjivog uveravanja u nju.

Dakle, ja, prah i pepeo, preklonivši misaona kolena srca mog pred nepristupnom veličinom Božanstvene slave Tvoje, molim Tebe, Jedinorodni Sine i Reči Božija, Koji si prosvetio i slepog od rođenja, prosveti i moj pomračeni um, daruj duši mojoj Tvoju blagodat, da ovaj moj trud bude u slavu imena Tvoga i na korist onima koji žele da se kroz umno delanje molitve duhom pilepe za Tebe i da uvek u srcu svom nose Tebe, kao i radi ispravljanja onih koji su se zbog svog krajnjeg neznanja drznuli da pogule na ovo Božanstveno delanje!"

Dalje sledi izlaganje učenja o umnoj molitvi u šest glava.

U prvoj glavi starac piše o tome da je umna molitva delanje drevnih svetih otaca i brani je od hulitelja ove sveštene molitve.

"Neka se zna da je ovo božanstveno delanje bilo stalno zanimanje drevnih bogonosnih otaca naših i da je prosijalo kao sunce na mnogim mestama pustinjским i u opštežiteljnim manastirima: na Sinajskoj gori, u Egipatskom skitu, na Nitrijskoj gori, u Jerusalimu i obližnjim manastirima, jednom rečju, na celom istoku: i u Carigradu, i na svetoj gori Atonskoj, i na morskim ostrvima, a u poslednje pak vreme i u velikoj Rusiji.

Ovim umnim delanjem sveštene molitve mnogi od bogonosnih otaca naših, raspalivši se serafimskim ognjem ljubavi prema Bogu i bližnjem postadoše najstrožiji čuvari zapovesti Božijih i udostojiše se da postanu izabrani sasudi Svetog Duha.

Mnogi od njih podsticani skrivenim Božanstvenim nadahnućem napisashe o ovoj Božanskoj molitvi i u skladu s Božanskim Pismom Starog i Novog Zaveta, knjige o ovom svetom učenju, ispunjene premudrošću Svetog Duha.

I oni ovo učiniše po naročitom Božijem Promislu da slučajno u budućim vremenima ne padne u zaborav ovo Božanstveno delo. Međutim, od knjiga koje su oni napisali mnoge su, po Božijem dopuštenju uništili Saraceni, koji su vladali grčkim carstvom, a druge se po milosti Božijoj čuvaju i do našeg vremena.

Na ovo Božanstveno umno delanje i čuvanje srdačnog raja niko se od pravovernih nikada nije usudio da pohuli, već su se svi prema njemu odnosili s velikim poštovanjem i krajnjim sveštenim strahom, kao prema stvari koja je ispunjena velikom duhovnom korišću.

A načelnik zlobe i protivnik svakog dobrog dela videći kako posebno monaški čin kroz ovo umno delanje molitve birajući dobar udeo neodvojivom ljubavlju sedi pokraj nogu Isusovih, napredujući u savršenstvu i NJegovim Božanstvenim zapovestima počeo da koristi sve napore da posrami i pohuli ovo spasonosno delo, i ukoliko je samo moguće, da ga potpuno uništi s lica zemlje: on je ovo pokušavao da učini čas putem uništavanja knjiga, čas putem mešanja kukolja pogubnog po dušu s čistom i nebeskom pšenicom zahvaljujući čemu su ljudi koji nemaju rasuđivanja, videći one koji su se samovoljno dotakli ovog delanja i zbog svog uznošenja požneli trnje umesto pšenice, a umesto spasenja našli pogibelj, počeli da izgovaraju hulu protiv ovog svetog dela.

Ne zadovoljavajući se rečenim đavo je u Italijanskoj zemlji pronašao kalabrijsku zmiju, koja je po gordosti svojoj u svemu slična đavolu, jeretika Varlaama, i uselivši se u njega svom svojom silom podstakao ga je da huli i našu pravoslavnu veru i ovu sveštenu umnu molitvu.

Pazite, prijatelji, koji se usuđujete da hulite umnu molitvu, da ne postajete možda i vi saučesnici ovog jeretika i njegovih istomišljenika?

Zar ne drhtite da dušom potpadnete, poput njih crkvenoj anatemi i da budete otuđeni od Boga?

Koji, u stvari pravi razlog imate da hulite ovu preneporočnu i treblaženu stvar? Nikako to ne mogu da shvatim. Da li vam izgleda beskorisno prizivanje imena Isusovog? Ali nijednim se drugim imenom ne možemo spasiti osim imenom Gospoda našeg Isusa Hrista.

Da li je ljudski um, kojim se tvori molitva postojan? Međutim, i ovo je nemoguće, jer je Bog čoveka stvorio po Svom obrazu i podobiju, a obraz i podobije Božije se nalaze u ljudskoj duši koja je kao tvorevina Božija, čista i neporočna i zato je i um, ovo glavno osećanje duše, poput vida u telu, takođe nestalan.

Međutim, možda hulu zasluži srce, na kojem kao na žrtveniku um sveštenodejstvuje Bogu tajnu žrtvu molitve? Takođe ne. Jer je i srce tvorevina Božija, i kao svecelo telo ljudsko, zjelo dobro jest.

Dakle, ako je prizivanje Isusovog imena spasonosno, i ako su čovekov um i srce tvorevina ruku Božijih, kakav je onda porok da čovek iz dubine srca umom uznosi najslađem Isusu molitvu i da Ga moli za milost?

Ili, možda, hulite i odbacujete molitvu zato što Bog po vašem mišljenju ne čuje tajnu molitvu koja se tvori u srcu, već čuje samo onu koja se ustima izgovara?

Međutim, ovo je hula na Boga: Bog je srceznalac, i tačno zna i najtananije pomisli koje bivaju u srcu ili tek treba da se pojave, i sve zna kao Bog i Sveznalac.

On i Sam od nas traži ovakvu tajnu molitvu, koja se iz dubine srca uznosi kao žrtva čista i neporočna zapovedajući: "Ti že, jegda molišisja, vnidi v klijet tvoju, i zatvoriv dveri tvoja, pomolisja Ocu tvojemu, Iže v tajnje, i Otec tvoj, vidjaj v tajnje, vzdast tebe jave" (Mt. 6, 6).

Sveti Jovan Zlatoust, Hristova usta, svetilo celog sveta, vaseljenski učitelj, u 19. besedi na Jevandjelje po Mateju po Duhom Svetim mu datoju premudrosti, kaže da smatra da se ove reči Gospoda ne odnose na molitvu koja se samo ustima i jezikom izgovara, već na najtajniju, bezglasnu molitvu koja se iz dubine srca uznosi, za koju on uči da se ne tvori samo telesno, ne samo izgovaranjem uz pomoć usana, već najusrdnijom voljom, sa svakom tihošću i skrušenošću duha, sa unutrašnjim suzama i duševnom boli, s zatvaranjem mislenih dveri.

I navodi iz Božanstvenog Pisma kao svedočanstvo o ovoj tajnoj molitvi Bogovidca Mojsija, svetu Anu i pravednog Avelja govoreći: "Ali da li te boli duša? Ne možeš da ne vapiješ, jer je onome koga nešto veoma boli svojstveno je da se tako moli i da moli tako kao što sam rekao. I Mojsije se osećajući bol tako molio, i njegova bol je bila uslišena, zbog čega mu je Bog i rekao: "Što vapiješ k Meni?" I Ana je, iako ni glasa nije pustila, postigla sve što je želala, jer je njeno srce vapilo. A zar se Avelj nije ćutke i posle svoje smrti molio? NJegova krv se čula glasnije od trube. Stenji i ti tako kao Mojsije, ne branim. Razderi kao što je prorok zapovedio, srce svoje, a ne odeću i iz dubine prizovi Boga. Iz glubini, rekao je on vozvah k Tebje Gospodi! Odozdo, od srca uzvisi glas, učini tajnom tvoju molitvu."

I na drugom mestu: "Ne moliš se ljudima, već Bogu Koji je svuda prisutan i Koji čuje pre nego što kažeš i Koji zna pre nego što pomisliš; ako se tako moliš dobićeš veliku nagradu."

I još: "On pošto je nevidljiv, želi da i tvoja molitva bude ista takva."

Vidite, prijatelji, da po svedočanstvu nesalomivog stuba Pravoslavlja, postoji i druga molitva pored one koja se izgovara ustima, tajna, nevidljiva, bezglasna, koja se iz dubine srca uznosi Bogu, koju kao žrtvu čistu, kao miris miomirisa duhovnog prima Gospod, raduje joj se i veseli videći um koji najviše treba da bude posvećen Bogu kako se s NJim sjedinjuje u molitvi.

Zašto ste protiv ove molitve naoružali hulom svoj jezik, sramoteći, zlosloveći, mrzeći, rugajući se, odbacujući i okrećući se od nje kao od najprljavije stvari, i ukratko rečeno, čak ni ne želeći da čujete za nju?

Strah i trepet me obuzimaju kad vidim ovakvo vaše bezumno delo! Međutim još ću vas upitati: Da li možda ovu spasonosnu molitvu hulite zbog toga što ste imali prilike da vidite ili da čujete da je neko od delatelja ove molitve sišao s uma ili primio za istinu neku obmanu, ili da je pretrpeo neku drugu duševnu štetu pa ste pomislili da je uzrok svega toga bila umna molitva?

Ali ne! Ne! Sveštena umna molitva u kojoj deluje blagodat Božija, omiva čoveka od svih strasti, podstiče ga na najusrdnije poštovanja zapovesti Božjih i čuva ga nepovređenim od svih strela vražijih i prelesti.

Ako se neko osmeli da ovu molitvu prolazi samovoljno, a ne po sili učenja svetih otaca, bez pitanja i saveta s iskusnima, a da je još pritom nadmen, strastan i nemoćan, živeći bez poslušanja i povinovanja, i ako još pritom provodi osamljeni pustinski život, čiji je i trag zbog svoje samovolje nedostojan da vidi, ovakav, tvrdim, uistinu lako pada u sve mreže i prelesti đavola.

I šta onda? Zar je ova molitva uzrok prelesti? Nipošto!

Ukoliko zbog toga sramotite umnu molitvu treba da sramotite i nož ako se nekom malom detetu dogodi da igrajući se ovim nožem zbog svoje nerazumnosti nanese sebi ranu. Tada i vojnicima treba zabraniti da nose vojnički mač ako se nekom vojniku desi da zakolje sebe mačem. Međutim, kao što se ni nož ni mač ne mogu smarati krivcima za štetu koju nanose tako ni mač duhovni - sveštena i umna molitva - nije kriva ni za šta. Krivi su samovolja i gordost samovoljnika, zbog kojih padaju u demonsku prelest i podvrgavaju se svakoj duševnoj šteti.

Uostalom, zbog čega vas toliko dugo pitam za razloge vaše hule na ovu sveštenu molitvu. Ja znam, o prijatelji, dobro znam najbitniji razlog vaše hule: kao prvo to je vaše čitanje Svetog Pisma bez ispitivanja, čitanje koje nije po zapovesti Hristovoj; kao drugo, nepoverenje prema učenju svetih otaca naših, koji uče o ovoj Božanskoj molitvi; kao treće, krajnje neznanje vas, koji možda nikada niste videli dela bogonosnih otaca naših o njoj, ili u krajnjoj liniji, uopšte ne razumete silu njihovih bogomudrih reči - evo u čemu se sastoji suštinski uzrok vašeg zlog mudrovanja.

Kada biste sa strahom Božjim i potpunom pažnjom, s nesumnjivom verom, s trudoljubivim ispitivanjem i smirenomudrenošću pročitali otačke knjige, koje sadrže u sebi sav razum jevanđeljskog života i ono što je monasima neophodno radi duševne koristi i ispravljanja, za istinski, zdrav i smirenomudren način mišljenja nikada ne bi Gospod dopustio da padnete u takvu dubinu zlohuljenja. Već bi vas zapalio Svojom blagodaću kroz ovo delanje za neizrecivu ljubav Svoju, tako da biste zajedno s apostolom bili spremni da uskliknete: "Kto ni otlučit ot ljubvi Hristovoj" (Rim. 8, 35).

I vi ne samo da ne biste izgovarali hulu protiv nje, već biste bili spremni da i dušu svoju za nju položite osetivši samim delom i iskustvom neizrecivu korist od ove umne pažnje za svoje duše.

Kako biste se i vi i svi koji sumnjaju izbacili od velike duševne štete ne nalazim bolji lek nego da vam ukažem na to, koliko mi Gospod u tome pomogne, kako sveti i bogonosni oci naši, temeljeći se na nepokolebljivom kamenu Svetog Pisma uče o ovoj svesveštenoj molitvi, koja se umom u srcu tajno tvori. Pa i vi sami, kada jasno i očigledno uvidite istinu učenja svetih otaca, uz pomoć blagodat Božije, koja se dotakla vaših duša, iscelićete se od svog duhovnog neduga (bolesti) prinećete Bogu iskreno pokajanje za svoju zabludu i udostojićete se milosti NJegove i potpunog oproštaja za svoj greh."

U drugoj glavi starac Pajsije objašnjava odakle umna molitva vodi svoje poreklo i kakva svedočanstva iz Svetog Pisma o njoj navode bogonosni oci.

"Neka bude poznato da po delima svetih otaca, postoje dve umne molitve.

Jedna je za početnike koja odgovara delanju, a druga je za savršene koja odgovara viđenju; prva je početak, a druga kraj, jer je delanje ushođenje ka viđenju.

Treba znati da po svetom Grigoriju Sinaitu, postoji osam prvih viđenja, koje on nabroja i govori ovako: "Mi smatramo da postoji osam prvih viđenja: prvo - o Bogu, bezvidno (bezoblično) i bespočetno, nestvoreno, uzrok svega, Trojično Jedinstvo i nadsušastveno Božanstvo; drugo je poredak i ustrojstvo umnih sila; treće je sastav postojećeg; četvrto - domostroj snishođenja Reči; peto je - Vaskrsenje celog sveta; šesto - strašni i drugi Hristov dolazak; sedmo - večna muka, i osmo Carstvo Nebesko, koje nema kraja."

Sada ću se potruditi, koliko budem mogao mojim slabim razumom da objasnim, kako treba razumeti delanje i viđenje.

Neka se zna - govorim ovo meni sličnima, najprostijim monasima - da se sav monaški podvig, kojim se neko uz pomoć Božiju podvизava na ljubav prema Bogu i bližnjemu, na krotost, smirenje i trpljenje i sve ostale Božije i otačke zapovesti, na savršeno po Bogu povinovanje dušom i telom, na post, bdenje, suze, metanije i druga umaranja tela, na sveusrdno tvorenje crkvenog i kelijnog pravila, na umno upražnjavanje molitve, na plač i razmišljanje o smrti - sav ovakav podvig, dok umom još uvek upravlja ljudski napor i volja, koliko je poznato, naziva delanjem; viđenjem se ne naziva ni u kom slučaju.

A ako bi se negde umni podvig molitve u delima svetih otaca i nazivao viđenjem to je samo zbog prostote govora, kao što se i um, kao oko duše naziva vidom.

Kada pak, uz pomoć Božiju, gore navedenim podvigom, a naročito najdubljim smirenjem čovek očisti svoju dušu i srce od duševne nečistote i telesnih strasti blagodat Božija, zajednička mati svih, uzevši um koji je očistila kao dete za ruku ga uzvodi kao po stepenicama ka pomenutim duhovnim viđenjima, otkrivajući umu, u skladu s merom njegovog očišćenja, neizrecive i umu nepojamne Božanstvene tajne i to se pravedno naziva istinskim duhovnim viđenjem, ovo je molitva sozercanja, ili po svetom Isaku, čista molitva, od nje potiču trepet i viđenje.

Međutim, do ovih viđenja niko ne može da dođe svojim naporom, svojim podvigom, ako ga ne poseti Bog i ako ga ne uvede u njih Svojom blagodaću.

Ukoliko se pak neko drzne da ushodi u ovakva viđenja mimo svetlosti blagodati Božije, on po svetom Grigoriju Sinaitu, neka zna da uobražava maštanja, a ne viđenja, pošto ga vara duh maštanja.

Ponudivši ovo rasuđivanje o delatnoj i sozercateljnoj molitvi, vreme je već da pokažemo odakle potiče Božanska umna molitva.

Neka se zna da je, po istinitom svedočanstvu Bogomudrog oca našeg Nila, isposnika Sinajskog, još u raju Sam Bog dao prvosazadnom čoveku umnu, Božansku molitvu koja dolikuje savršenima.

Sveti Nil ovako kaže: "Kad se pomoliš onako kako treba očekuj ono što ne treba i stani hrabro čuvajući svoj plod. Za to si bio određen od samog početka: da obrađuješ i čuvaš. I zato, obrađivši, ne ostavljaj obrađeno bez čuvanja, a ako to ne učiniš, nećeš imati nikakve koristi od molitve."

Tumačeći ove reči rusko svetilo prepodobni Nil, pustinjač Sorski, koji je prosijao kao sunce u velikoj Rusiji umnim delanjem molitve kaže ovako: "Ove reči: obrađivati i čuvati, svetac je naveo iz Starog Zaveta., jer Pismo kaže: Bog je stvorio Adama i nastanio ga u raju da ga obrađuje i čuva. Pod obrađivanjem sveti Nil Sinajski podrazumeva molitvu, pod čuvanjem - čuvanje od zlih pomisli koje je neophodno posle molitve."

I prepodobni Dorotej kaže da je prvosazdani čovek, kojeg je Bog nastanio u raju, prebivao u molitvi.

Iz ovih svedočanstava se vidi da je Bog čoveka stvorio po Svom obrazu i podobiju, da ga je uveo u raj sladosti da obrađuje vrtove besmrtnosti, t.j. misli Božanstvene, najčistije, najuzvišenije i najsvršenije, kao što piše sveti Grigorije Bogoslov.

Ovo nije ništa drugo do to da je prvom čoveku, pošto je bio čist dušom i srcem, bilo određeno da prebiva u sozercateljnoj, blagodatnoj molitvi koju sam um sveštenodejstvuje, to jest u najsladšem viđenju Boga, i da hrabro je čuva, kao rajsko delanje, kao zenicu oka, kako nikada ne bi otišla od duše i srca.

Međutim, ova molitva je neuporedivo veću slavu stekla kada je Najsvetija od svih svetih, Čestnejšaja Heruvim i Slavnjejšaja bez sravnenija Serafim, Presveta Djeva Bogorodica, prebivajući u Svetinji nad svetinjama i uznevši se umnom molitvom na krajnju visinu Bogoviđenja udostojena da bude prostrano stanište Božije Reči Kojeg u sebe ne može da smesti sva stvar, kao što o ovome svedoči nesalomivi stub Pravoslavlja, sveti Grigorije Palama, arhiepiskop Solunski u svojoj besedi na Vavedenje u hram Presvete Bogorodice.

On kaže da je Presveta Djeva boraveći u Svetinji nad svetinjama i razumevši iz Svetog Pisma da ljudski rod propada zbog svog neposlušanja, i ispunivši se krajnjim milosrđem prema njemu, usvojila umnu molitvu upućenu Bogu za najskorije pomilovanje i spasenje roda ljudskog.

Evo njegovih sopstvenih reči, dostojnih anđeoskog razuma. "Kada je Bogootrokovica čula i videla sve što se dešava i ispunila se milosrđem prema rodu ljudskom i kada je tražila način za isceljenje i lečenje koje je jednako ovakvom stradanju, našla je za potrebno da se istog trenutka svim umom obrati Bogu moleći se za nas, kako bi prinudila Onoga Ko se ne može prinuditi i privukla Ga nama, da bi On sam razrušio osuđenje i vezao sa Sobom sazdanje iscelivši nemoćno."

I dalje: "Ne videći od svega što postoji ništa što bolje od ove molitve odgovara čoveku, ustremljujući se ka moljenju jako sa svom prilježnošću, Djeva stiće svešteno tihovanje kao ono što je najužnije molitvenicama za besedu (s Gospodom).

Svaka druga dobrodetelj je kao lek koji se primenjuje za duševne neduge (bolesti) i za malodušnost zbog lukavih strasti koje su se ukorenile, a Bogoviđenje je plod zdrave duše, kao neko konačno savršenstvo. Zbog toga čovek ne postaje obožen od reči i od vidljivih dejstava razumne umerenosti, jer je sve ovo i zemljano, i nisko, i ljudsko, već od prebivanja u tihovanju zahvaljujući kojem se odrešujemo i oslobađamo od zemaljskog i ushodimo ka Bogu, prebivajući na visoti tihovateljskog života i danju i noću strpljivo se podvizavajući u molitvama i moljenjima, i približavamo se i na izvestan način pristupamo nepristupnoj i blaženoj Prirodi (Jestastvu).

I na taj način, strpljivo tvoreći molitvu, koja se neobjašnjivo rastvorila sa Svetlošću koja prevazilazi razum i osećanja vidimo u sebi kao u ogledalu, Boga, očistivši srce sveštenim tihovanjem."

I dalje: "Evo zbog čega se Prečista, odrekavši se žitejskog prebivanja u gužvi, udaljila od ljudi i zašto je više volela život u svemu skriven i dalek od ljudi boraveći tamo gde se nije ulazilo.

Ovde je odrekavši se svih veštastvenih okova, odrekavši se svakog opštenja i ljubavi prema svemu i prevazišavši snishođenje prema sopstvenom telu sabrala um radi opštenja samo s NJim i prebivanja u pažnji i neprestanoj Božanskoj molitvi, i kroz nju je pošto je Sama u Sebi prebivala ustrmivši se iznad mnogolikog meteža i pomisli otkrila novi i neizrecivi put na nebo koji je, reći ću ovako - misleno molčanje (ćutanje).

Pošto je bila prilježna za ovo, pazeći umom Ona preleće sva sazdanja i stvari bolje od Mojsija, vidi slavu Božiju, sozercava Božanstvenu blagodat, koja nimalo ne podleže sili osećanja, a takođe duše i umove čistih, blago radosno i svešteno viđenje, kojeg je postala postala pričesnica i Ona postaje svetli oblak žive vode, zora misaonog dana i ognjelika kolesnica (kočije) Reči."

Iz ovih reči svetog Grigorija Palame vidi se da se Presveta Djeva, boraveći u Svetinji nad svetinjama umnom molitvom uznela na krajnju visotu Bogoviđenja i Sama je pokazala primer pažljivog života po unutrašnjem čoveku - odricanjem od sveta u ime sveta, sveštenim tihovanjem uma, mislenim molčanjem, u neprestanoj Božanstvenoj molitvi i pažnji uma usredsređivanjem i ushodenjem kroz delanja ka Bogoviđenju da bismo se ugledajući se na NJu odrekavši se sveta, usrdno podvizavali u navedenom umnom trudu i znoju, trudeći se da po mogućnosti, NJenim molitvama, budemo NJeni podražavaoci.

I ko može na dostojan način da pohvali Božansku umnu molitvu, čija je delatnica bila Sama Mati Božija, poučavana rukovodstvom Svetog Duha.

Međutim, radi utvrđivanja i nesumnjivog uveravanja svih onih koji sumnjaju nastupilo je vreme da se pokaže kakva svedočanstva iz Svetog Pisma o njoj navode Bogonosni oci, koji su pisali nakon prosvećivanja Božanstvenom blagodaću.

Božanstvena umna molitva ima nepokolebljivu osnovu pre svega u rečima Gospoda Isusa: "Ti že, jegda molišisja, vnidi v klijet tvoju, zatvoriv dveri tvoja, pomolisja Ocu tvojemu, Iže v tajnje, i Otec tvoj, vidjaj v tajnje, vzdast tebjje javje."

Ove reči, kao što je već bilo rečeno, sveti Jovan Zlatoust tumači kao bezglasnu, tajnu molitvu koja se uznosi iz dubine srca.

A ognjeni stub, ognjena usta Svetog Duha, oko crkveno, sveti Vasilije Veliki tumačeći reči iz Svetog Pisma: "Blagoslovlju Gospoda na vsjakoje vremja, vinu hvala Jego vo ustjeh mojih", predivno poučava o umnim ustima i o umnom dejstvu, to jest o umnoj molitvi.

Njegove reči o tome navodim doslovce: "Vinu hvala Jego vo ustjeh mojih. Mislimo da je nemoguće to što govori prorok: kako hvaljenje Boga može uvek da bude u ustima ljudskim? Kada čovek vodi običan razgovor o svakodnevnim stvarima, on nema u ustima hvalu Božiju; kada spava ili ćuti, takođe; kada jede i pije, kako njegova usta tvore hvalu?"

Na to odgovaramo da postoje umna usta unutrašnjeg čoveka posredstvom kojih čovek postaje pričešnik živonosne reči Božije, koja je hleb, koji je sišao s neba. O ovim ustima prorok govori: "Usta moja otverzoh i privlekoh duh." I Gospod nas priziva da ova usta imamo otvorena za primanje istinske hrane: "Rasširi," kaže On, "usta tvoja i ispolnju ja." Jednom urezana i primljena misao o Bogu u razumu duše može da se naziva hvalom, koja od Boga prebiva u duši. Onaj ko se trudi sve može da čini u slavu Božiju, jer svako delanje, i svaka reč, i svako umno dejstvo ima silu hvale. Pravednik - bilo da jede ili da pije, ili da nešto drugo radi - sve u slavu Božiju čini; u njemu čak i kad spava srce bdi."

Iz ovih reči svetog Vasilija jasno je da osim telesnih usta postoje još i umna usta, i umno dejstvo i hvaljenje, koje se tvori misaono u unutrašnjem čoveku.

Imenjак blaženstva, egipatsko, ili bolje reći, vaseljensko sunce, koji je svetlije od sunca zablistao darovima Svetog Duha veliki Makarije u svojim besedama o ovoj molitvi kaže sledeće: "Hrišćanin uvek mora da se seća Boga, jer je napisano: "Vozljubiši Gospoda Boga tvojego ot vsjego serdca" da bi on ne samo onda kakda ulazi u dom molitve voleo Gospoda, već da bi i onda kada korača, besedi, jede i pije, imao sećanje na Boga, i ljubav i želju, jer je rečeno: "Ideže bo jest sokrovišče vaše, tu budet i serdce vaše" (Mt. 6, 21).

A prepodobni i Bogonosni drevni otac, sveti Isaija isposnik, o skrivenom poučavanju, to jest o Isusovoj molitvi koja se tvori mišlju u srcu, navodi kao svedočanstvo sledeće reči Božanstvenog Pisma: "Sogrejasja serdce moje vo mnje, i v poučeniji mojem razgoritsja oganj" (Ps. 38, 4).

Prepodobni Simeon, koji je zablistao u prestonom gradu kao sunce umnom molitvom i neizrecivim darovima Presvetog Duha, i koji je zbog toga od cele Crkve dobio ime Novog Bogoslova, u svojoj besedi o tri vrste molitve piše sledeće: "Sveti oci naši, čuvši reči Gospoda, da iz srca ishode pomisli zle, ubistva, preljubočinstva, bluda, krađe, lažnog svedočenja, hule i da one skrnave čoveka (Mt. 15, 19), koji uče da treba čistiti unutrašnjost suda, da bi i spoljašnjost bila čista (Mt. 23, 26), ostavivši misao o svakom drugom delanju, podvizavali su se u ovom čuvanju srca nesumnjivo znajući da će se uz čuvanje srca i svako drugo delanje bez teškoće sačuvati, a bez njega nijedna dobrodetelj ne može da se zadrži."

Ove reči prepodobnog jasno pokazuju da su gore pomenute reči Gospoda Božanstveni oci priznavali kao svedočanstvo i osnovu za čuvanje srce, t.j. misaono prizivanje Isusa.

Isti ovaj prepodobni, kao svedočanstvo za Božanstvenu umnu molitvu, navodi i druge reči iz Svetog Pisma: "Veselisja, junosa, junosti tvoje, i hodi v putjah serdca tvojego neporočen i ostavi jarost ot serdca tvojego" (Prop. 11, 9-10) i "Ašče duh vladjejuščago najdjeto na tja, mjesta tvojego ne ostavi" (Prop. 10, 4).

I apostol Petar kaže: "Trezvitesja, bodrstvujtje, zane supostat vaš dijavol, jako lev rikaja, hodit, iskitj kogo poglotiti" (1 Petr. 5, 8).

I apostol Pavle o čuvanju srca jasno piše Efescima: "NJest naša branj k krovi i ploti, no k načalom, i ko vlastjem, i k miroderžiteljam tami vjeka sego" (Ef. 6, 12).

Prepodobni Isihije prezviter, bogoslov i učitelj Jerusalimske crkve, koji je napisao knjigu od dvesta glava o misaonom prizivanju Isusa u srce, t.j. o umnoj molitvi, navodi sledeća svedočanstva Božanstvenog Pisma o njoj: "Blaženi čistiji serdcem, jako tiji Boga uzrjat" (Mt. 5, 8) i opet: "Vnemlji sebje, da ne budet slovo tajno v serdce tvojem bezakonija" (Votor. 15, 9).

I apostol kaže: "Neprestano molitesja" (1 Sol. 5, 17), i Sam Gospod kaže: "Bez Mene ne možete tvoriti ničesože. Iže budet vo Mnje i Az v nem, sej sotvorit plod mnog."

Božanstveni i Bogonosni otac naš Jovan Lestvičnik o ovoj sveštenoj molitvi i istinskom tihovanju uma iz Svetog Pisma navodi sledeća svedočanstva: "Delatelj velike i savršene molitve je rekao: hošču pjat slov umom mojim rešči" i dr., i opet: "Az splju, serdce že moje bdit" (Pesma nad pesmama, 5, 2); i opet: "Vozvah," reče, "vsjem serdcem mojim" (Ps. 118, 145).

Bogonsoni otac naš Filotej, iguman obitelji Kupine Presvete Bogorodice na Sinaju, koji je sastavio neveliku knjigu o čuvanju srca koja se sastoji od dragocenih bisera Božanstvene premudrosti u nepokolebljivu osnovu svog učenja polaže reči Svetog Pisma: "Vo utrija izbivah vsja grješnija zemli" (Ps. 100, 8); i "Carstvije Božije vnur vas jest" (Lk. 17, 21) i "Upodobisja Carstvije Nebesnoje zernu gorušečnu, i biseru, i kvasu"; i opet: "Vsjakim hranenijem sobljudaj serdce tvoje"; i opet: "Souslaždajusja bo zakonu Božiju po vnutrenjemu čelovjeku: viždu že in zakon vo udjeh mojih, protivujujušč zakonu uma mojego i plenjajušč mja" (Rim. 7, 22-23).

Božanstveni otac naš, Dijadoh, episkop Fotikijski, u svojoj besedi o umnoj molitvi daje sledeće osnove iz Svetog Pisma: "Niktože možit rešči Gospoda Iisusa, točiju Duhom Svjatim" (1 Kor.

12, 3), i iz priče o kupcu koji traži dobar biser zaključuje o molitvi: "Ovo je biser dragoceni, koji po cenu sveg svog imanja čovek može da stekne i da ima neizrecivu radost zbog toga što ga je pronašao.

Prepodobni otac naš Nikifor isposnik, u svojoj besedi o čuvanju srca upodobljava ovo Božanstveno misaono delanje molitve u srcu, blagu skrivenom na polju i naziva ga gorućom svetiljkom. Božanstveni i Bogonosni otac naš Grigorije Sinait koji se bavio delanjem ove molitve i na svetoj Atonskoj gori i na drugim mestima i koji je dostigao najviše Bogoviđenje i sastavio Božanstvenom premudročću trojične pesme koje se po celom svetu svake nedelje poju, koji je takođe sastavio i kaanon Životvornom Krstu navodi o ovoj Božanstvenoj molitvi sledeća svedočanstva iz Božanstvenog Pisma: "Pominaj Gospoda Boga tvojego vinu"; i opet: "Vo utrije sjej semja tvoje, i v večer da ne ostavljaet ruka tvoja" (Prop. 11, 6); i opet: "Ašče bo moljusja jazikom, duh moj molitsja, um že moj bez ploda jest, pomoljusja ubo usti, pomoljusja i umom"; i "Hošču rešči pjat sloves umom" i dr.

Kao svedoka on navodi Jovana Lestvičnika koji takođe smatra da se ove reči odnose na molitvu.

Sledbenik apostolskih stopa, nesavladivi stub pravoslavne vere koji je na Firentinskom zborištu kao paučinu razorio duhoborne jeresi latinjana ognjenim mačem Duha i istinom pravoslavnih dogmi, svesvešteni, premudri i najslovesniji mitropolit Efeski Marko, piše o Božanstvenoj Isusovoj molitvi: "Trebalo bi se po zapovesti neprestano moliti i duhom i istinom uznositi poklonjenje Bogu, međutim, raspoloženje prema žitejskim pomislama i težina brige o telu mnoge odvođe i odvajaju od Carstva Božijeg koje je u nama i sprečavaju da prebivamo kod umnog žrtvenika prinoseći od sebe Bogu duhovne i slovesne žrtve po Božanstvenom apostolu koji je rekao da smo mi hram Boga Koji u nama živi i da NJegov Božanstveni Duh živi i u nama. I nema ništa čudno ako to vidimo kod nekog ko obično biva sa mnogim ljudima, ko živi po telu, kad vidimo i neke monahe koji su se odrekli sveta kako se nalaze na mislenoj vetrometini strasti, koji se zbog ovoga podvrgavaju velikom smućenju, koje pomračuje razumni deo duše i zato uz svu svoju želju ne mogu da dostignu istinsku molitvu. Sladosno biva u srcu čisto i stalno sećanje na Isusa i neizrecivo prosvetljenje koje od njega potiče."

Prepodobni otac naš, ruski svetac Nil Sorski, koji je sačinio knjigu o misaonom čuvanju srca koristi sledeće reči iz Svetog Pisma: "Ot serdca ishodjat pomišlenija zlaja... sija sut skvernjaščaja čelovjeka" (Mt. 15, 19) i: "Duhom i istinoju podobajet Ocu klanjatisja" i dr.

Drugo rusko svetilo, svetitelj Hristov Dimitrije, mitropolit Rostovski, koji je sačinio besedu o unutrašnjem mislenom delanju molitve (koje je u potpunosti navedeno na početku ovog zbornika) navodi sledeća mesta iz Svetog Pisma: "Tebje reče serdce moje: Gospoda vzišču, vziska Tebe lice moje, Lica Tvojego Gospodi, vzišču"; i opet: "Imže obrazom želajet jelen na istočniki vodnija, sice želajet duša moja k Tebje, Bože," i opet: "Vsjaکوju molitvoju i molenijem moljaščesja na vsjakoje vremena duhom."

Za sve ove reči on zajedno sa svetim Jovanom Lestvičnikom, Grigorijem Sinaitom i prepodobnim Nilom Sorskim smatra da se odnose na umnu molitvu.

Takođe i crkveni ustav, izlažući crkvena pravila o poklonima i molitvi o ovoj Božanstvenoj molitvi navodi sledeće reči iz Božanstvenog Pisma: "Bog je Duh: i onaj ko Mu se klanja treba da Mu se klanja duhom i istinom" (Jn. 4, 24).

On takođe navodi svedočanstvo svetih otaca u onom delu njihovog učenja, koji se odnosi na umnu molitvu i posle toga kaže: "Ovde završavamo besedu o svetoj, sveštenoj i sećanja dostojnoj umnoj molitvi" i dalje prelazi na svetu i jedinstvenu molitvu, koja je ukazana crkvenim pravilima.

Dakle, blagodaću Božijom pokazali smo da Bogonosni oci, umudreni Svetim Duhom osnovu svog učenja o mislenom sveštenodejstvu molitve koja se tajno tvori po unutrašnjem čoveku utvrđuju na nepokolebljivom kamenu Božanstvenog Pisma Novog i Starog Zaveta, odakle, kao iz neiscrpnog izvora preuzimaju mnogobrojna svedočanstva.

U trećoj glavi svoje poslanice o umnoj molitvi starac Pajsije kaže da je ta molitva duhovna umetnost.

"Neka se zna," piše on, "da Božanski oci ovo svešteno misleno delanje molitve nazivaju umetnošću."

Tako sveti Jovan Lestvičnik u 27. besedi o tihovanju kaže: "Ukoliko si se iz iskustva naučio ovoj umetnosti onda znaš o čemu pričam. Sedeći na visini, posmatraj ako umeš: i tada ćeš videti kako i kada, i odakle, i koliko i kakvi lopovi dolaze da ukradu tvoje grožđe. Kada se ovaj stražar umori on ustaje i moli se, a zatim opet seda i hrabro nastavlja prvo delanje."

Sveti Isihije, prezviter Jerusalimski, o ovoj istoj sveštenoj molitvi kaže: "Trezvenje je duhovna umetnost, koja potpuno izbavlja čoveka, uz pomoć Božiju, od strasnih pomisli i reči i od lukavih dela."

Sveti Nikifor isposnik o istom ovom kaže: "Hodite i otkriću vam umetnost, ili bolje rečeno, nauku večnog nebeskog života, koja svog delatelja bez truda i znoja uvodi u pristanište bestrasnosti."

Umetnošću ovu svetu molitvu gore pomenuti oci nazivaju, mislim, zbog toga što ovoj umetnosti čovek ne može sam sebe da nauči bez umetnika, isto kao što se na ovo misleno delanje molitve nije moguće navići bez iskusnog nastavnika.

NJeno usvajanje, po svetom Nikiforu, po većini, pa čak i svima, dolazi od učenja; retki je dobijaju od Boga bez učenja, bolom delanja i toplinom vere."

U četvrtoj glavi poslanice govori se o tome kakvu pripremu mora da ima onaj ko želi da prolazi ovo Božansko delanje.

"Pošto je ova Božanska molitva iznad svakog drugog monaškog podviga i pošto je ona završetak sveg truda, izvor dobrodetelji, najtananije i najskrivenije delanje uma u dubini srca - nevidljivi

neprijatelj našeg spasenja širi protiv nje nevidljive i tanane i ljudskom umu jedva pojmljive mreže raznovrsnih svojih prevara i matšanja.

Zbog toga onaj ko želi da se nauči ovom Božanskom delanju, mora po svetom Simeonu Novom Bogoslovu da preda sebe u potpuno poslušanje čoveku koji se boji Boga, usrdnom čuvaru NJegovih Božanstvenih zapovesti, iskusnom u ovom mislenom podvigu, koji može svom učeniku da pokaže pravilan put ka spasenju.

Smirenjem, koje se rađa od poslušanja ovakav će moći da izbegne sve obmane i mreže đavolje i moći će uvek da se vežba u ovom mislenom delanju tiho, ćutke, bez ikakve štete i s velikim uspehom za svoju dušu.

Ukoliko pak i predavši sebe na poslušanje on ne bi našao u svom ocu iskusnog nastavnika po delu i iskustvu u ovoj Božanskoj molitvi, jer danas vlada potpuna oskudica ovog delanja, ipak ne treba da pada u oćaj, već nastavljaćući da prebiva u istinskom poslušanjju, po zapovestima Božjim, sa smirenjem i strahom Božjim, a ne u samovoljnom i svojevoljnom životu bez poslušanja, za kojim obićno sledi obmana i položivši svu nadu u Boga, zajedno sa svojim ocem treba da se povinuje ućenju prepodobnih otaca naših, koji tanano uće ovom Božanskom delanju i od njih treba da se ući ovoj molitvi. I u svakom slućaju blagodat Božija će poćuriti i uputiti ga, molitvama svetih otaca da se naući bez ikakve sumnje ovom boćanskom delu."

U petoj glavi se sadrži ućenje o tome šta je ova sveštena molitva po svom kvalitetu i dejstvu. Sveti Jovan Lestvićnik, u 28. besedi o sveštenoj i blažennoj molitvi kaće:

"Molitva, po svom kvalitetu jeste prebivanje i sjedinjenje ćoveka s Bogom; po dejstvu ona je utvrđenje mira, pomirenje s Bogom, majka i ujedno kći suza, umilostviljenje za grehove, most za prelaćenje iskućenja, zid, koji štiti od patnji, pobećivanje u borbi, delo Anćela, hrana za sve bestelesne, buduće veselje, beskonaćno delanje, izvor dobrodetelji, uzroćnica darova, nevidljivi uspeh, hrana duće, prosvećenje uma, sekira za oćajanje, ukazivanje nade, uništavanje tuge, bogatstvo monaha, blago tihovatelja, kroćenje gneva, ogledalo duhovnog uzrastanja, spoznaja uspeha, otkrivanje dućevnog raspoloćenja, objaviteljka buduće nagrade, znamenje slave.

Molitva je onome ko se moli sud, sudnica (sudilište) i presto Sudije pre Strašnog Suda."

Sveti Grigorije Sinait u 113. glavi piće: "Molitva je u poćetnicima kao oganj veselja koje se otima iz srca, a u savršenima kao svetlost miomirisna, koja u njemu deluje. Ili opet: molitva je propoved apostola, dejstvo vere, ili joć bolje, vera je neposredna, osnova uzdanja, oćivljavanje ljubavi, Anćeosko kretanje, sila bestelesnih, njihovo delo i veselje, Jevanćelje Boćije, izveštavanje srca, nada spasenja, znamenje osvećenja, simbol svetosti, poznavanje Boga, otkrivanje Krštenja, ili omivanje u kupelji većnog života, obrućivanje Duha Svetog, Isusovo radovanje, veselje duće, milost Boćija, znamenje pomirenja, pećat Hristov, zrak mislenog sunca, danica srca, utvrđenje hriććanstva, pokazivanje pomirenja Boćijeg, blagodat Boćija, premudrost Boćija, joć bolje, poćetak samopremudrosti, Boćije javljanje, delo monaha, život tihovatelja, uzrok tihovanja, osobina Anćeoskog života. I zašto mnogo da prićam? Molitva je Bog Koji deluje u svima, pošto je jedinstveno dejstvo Oca i Sina i Svetoga Duha, koje svedejstvuje u Isusu Hristu."

Blaženi Makarije Veliki o molitvi kaže: "Glavno pak u svakom dobrom staranju i vrhunac zasluga je prilježno prebivanje u molitvi. NJome, moleći se svakodnevno od Boga možemo da steknemo i druge vrline. Odavde u onima koji su se udostojili potiče opštenje s Božijom svetošću u duhovnoj delatnosti, i savez umnog raspoloženja u neizrecivoj ljubavi prema Gospodu. Jer onaj ko se svakodnevno primorava da prebiva u molitvi duhovnom ljubavlju prema Bogu se rasplamsava u Božanstvenoj privrženosti i vatrenoj želji i prima blagodat duhovnog savršenstva koje osvećuje" (Beseda 40, gl. 2, 158).

Sveti Simeon, arhiepiskop Solunski o ovoj sveštenoj molitvi kaže: "Ova Božanstvena molitva koja se sastoji od prizivanja Spasitelja je sledeća: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja! Ona je i molitva, i zavet, i ispovedanje vere i davateljka Duha Svetog i Božanskih darova, očišćenje srca, izgnanje demona, useljenje Isusa Hrista, istočnik duhovnih razumevanja i božanstvenih pomisli, otpuštenje grehova, lekarka duša i tela, davateljka Božanstvenog prosvetljenja, kladenac milosti Božije, zastupnica otkrivanja Tajni Božijih, jedina spasiteljka, jer ime Spasitelja našeg Boga u sebi nosi, ime Isusa Hrista Sina Božijeg, koje se na nas priziva" (Glava 296).

Takođe i ostali Bogonosni oci, pišući o ovoj svetoj molitvi svedoče o njenom dejstvu, o neizrecivoj koristi koja od nje potiče i o napredovanju kroz nju u Božanskim darovima Svetog Duha.

Ko se pak, videći kako ova sveštena molitva dovodi podvižnika do takvog nebeskog blaga različitih doborodelji neće razgoreti revnošću Božijom na svagdašnje delanje ove molitve, kako bi njome uvek čuvao u duši i srcu Svenajsladeg Isusa i neprestano spominjao u sebi NJegovo najdraže ime, neizrecivo se razgorevajući njome na ljubav prema NJemu!

Samo onaj neće osetiti vatrenu želju da pristupi ovom mislenom delanju umne molitve ko je obuzet pristrasnošću prema pomislima o žitejskom, ko je vezan okovima brige za telo, koje odvođe i udaljuju mnoge od Carstva Božijeg, koje je u nama, onaj ko samim delom i iskustvom duševnim grlom još nije osetio neizrecivu Božansku sladost ovog najkorisnijeg delanja, ko nije shvatio kakvu skrivenu duhovnu korist sadrži u sebi ova stvar.

Oni koji ljubavlju žele da budu sjedinjeni s Najsladim Isusom popljuvavši svu lepotu ovoga sveta i sve naslade njegove, i spokoj telesni, ne žele da imaju u ovom životu ništa drugo osim da stalno upražnjavaju rajskom delanje ove moltive.

U poslednjoj, šestoj glavi svoje poslanice starac Pajsije piše o nekim spoljašnjim metodama za učenje ove molitve za početnike.

Pre nego što počnemo da izlažemo njegove pouke umesto uvoda navešćemo o tome kratku opasku jednog od nama savremenih podvižnika, koji piše sledeće: "Cilj umne molitve jeste sjedinjenje s Bogom, Koji je Duh i sjedinjenje s Kojim zato može biti samo duhovno. Što se tiče spoljašnjih metoda koje neki podvižnici primenjuju prilikom upražnjavanja ove moitve, bezuslovno je da one imaju drugostepeni značaj.

Kod nesavršenih se duša čoveka usklađuje s telom, kažu oci. Zbog toga tihovanju duše mora da prethodi tihovanje tela, to jest njegovo dobro držanje, kako kaže Jovan Lestvičnik.

I radi sabranosti uma, koja je neophodna za molitvu takođe mogu da budu od koriste neki odgovarajući spoljašnji uslovi držanja, pa čak i položaji tela. Međutim, bila bi zabluda ako se misli da od spoljašnjih uslova i metoda može da zavisi podvig uzrastanja u duhovnoj molitvi.

Jedno je nesumnjivo, da pošto se suština molitve sastoji u tome da se čovek moli umom u srcu, u skladu s tim i naš um mora biti usmeren na srce. A sve ostalo ima drugostepeni značaj.

Zbog toga su u ruskom Dobrotoljublju ispuštena sva mesta na kojima se pominju spoljašnje metode" (Teofan, arhiepiskop Poltavski).

Nakon ove prethodne opaske obratimo se poslanici starca Pajsija.

On piše: "Pošto je u drevna vremena delanje umne molitve cvetalo na mnogim mestima na kojima su živeli sveti oci, i tada je bilo mnogo učitelja ovog duhovnog delanja, oni su pišući o njemu govorili samo o duhovnoj koristi koja od njega potiče, nemajući potrebe da pišu o samom načinu tog delanja koje dolikuje početnicima.

Kad su pak videli da je broj istinskih i od obmane dalekih nastavnika ovog delanja počeo da se smanjuje oni su podsticani Duhom Božjim, kako istinsko učenje o ovoj molitvi ne bi nestalo opisali i sam početak i metodu kako ovoj molitvi treba da se obučavaju početnici i kako da ulaze umom u zemlju srca i da tamo bez obmane umom tvore molitvu.

Sveti Simeon Novi Bogoslov o početku ovog delanje govori ovako: "Istiniski i bez obmane se pažnja i molitva sastoje u tome da um za vreme molitve pazi na srce, da u njemu boravi i da iz njegove dubine uznosi moljenje Gospodu. Okusivši kako je blag Gospod um više ne može da se udaljava iz obitelji srca i zajedno s apostolom kaže: "Dobro jest nam zdje biti," i uvek razledajući tamošnja mesta isteruje pomisli koje neprijatelj seje."

Dalje on o ovom istom govori još jasnije: "Sedi u tihoj keliji u neki usamljeni ugao, s pažnjom tvori ono što ću ti reći: zatvori vrata odvojivši svoj um od svake ispraznosti, priljubi uz grudi bradu, usmeravajući zajedno s umom i čulno oko. Uspori disanje tako da ne dišeš previše slobodno. I potrudi se da misleno u grudima nađeš mesto srca gde obično vole da prebivaju sve duševne sile i pre svega ćeš tamo našti tamu i stalnu grubost.

Kada budeš nastavio da tvoriš ovo delo i noć i dan, steći ćeš - o čuda! - stalno veselje. Jer čim um nađe mesto srdačno, on istog trena vidi ono što nikad nije video: vidi posred srca vazduh i svega sebe svetlog i ispunjenog rasuđivanjem. I od tada ma otkuda da nastane pomisao pre nego što ona pređe u delo ili postane idol, on je prizivanjem Isusa Hrista odagnava i uništava.

Stoga um, imajući zlobu protiv besova podiže protiv njih prirodni gnev i terajući ih pobeđuje mislene protivnike. I mnogo šta drugo ćeš naučiti uz pomoć Božiju, čuvanjem uma, držeći Isusa u srcu" (Beseda o tri načina pažnje i molitve).

Prepodobni Nikifor Isposnik učeći još jasnije o ulasku umom u srce kaže: "Pre svega neka tvoj život bude tih, bezbrižan i sa svima budi u miru. Zatim, ušavši u svoju klet, zatvori se i sevši u nekom uglu čini što ti budem rekao. Znaš da je disanje, kojim dišemo vazduh; udišemo ga ničim drugim do srcem. Upravo je ono uzrok života i topline tela. Srce privlači vazduh da bi posredstvom disanja ispustilo napolje svoju toplinu i da bi dalo sebi osveženje - svež vazduh. Oruđe pak ovakve delatnosti jesu pluća, koja pošto ih je Sazdatelj stvorio šupljikavim, stalno, kao meh, uvlače i izbacuju vazduh iz okoline. Dakle, srce stalno vrši funkciju radi koje je i ustrojeno u cilju blagostanja organizma. Dakle, ti sedi i sabravši um svoj, uvedi ga u srce putem kojim vazduh ide ka srcu i primoraj ga da siđe u srce zajedno s vazduhom koji udišeš. Kada pak on uđe tamo, sledeće će biti veselo i radosno."

On dalje piše: "Zato, brate, nauči um da ne izlazi brzo odatle: jer će on na početku malaksavati od unutrašnjeg zatvora i teskobe, a kada se navikne, više neće poželeti da ostane u spoljašnjim lutanjima. Carstvo Nebesko je u nama. Kada ga tamo posmatramo i tražimo čistom molitvom sve spoljašnje nam izgleda mrsko i gadno. Dakle, ukoliko odmah, kao što je rečeno, umom uđeš u mesto srca koje sam ti pokazao, uznesi blagodarenje Bogu i proslavi Ga, raduj se i uvek se drži ovog delanja, i ono će te naučiti onome što ne znaš. A treba da znaš i to da kada se um tvoj bude tamo nalazio on ne sme da ostane nem i prazan, već treba da ima kao svoje stalno delo i poučavanje molitvu: Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja, i nikada ne sme da prekine ovo zanimanje.

Ono zadržava um od uznošenja, čini ga nedostupnim i neuhvatljivim za spletke vražije i uzdiže ga ka ljubavi Božijoj i stalnom željenju Božanstvenog.

Ukoliko, potrudivši se mnogo ne možeš da uđeš u zemlju srca, učini kako ću ti reći i uz pomoć Božiju naći ćeš ono što tražiš.

Znaš li ti da se načelo razuma svakog čoveka nalazi u njegovim grudima: upravo ovde, čak i kada usta ćute mi i govorimo, i razmišljamo, i tvorimo molitve i mnogo toga drugog.

Upravo ovo načelo razuma, odstranivši od njega svaku pomisao (ovo možeš ako poželiš) pusti da govori: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja", i prinudi sebe da samo to umesto svake druge misli uvek unutra vapiješ.

Ukolio se neko vreme budeš držao ovog poretka otkriće ti se ulaz u srce kao što smo ti napisali, van svake sumnje, kao što smo i mi sami iz iskustva saznali. Doći će ti zajedno s mnogoželjenom i slatkom pažnjom i čitav zbir dobrodetelji: ljubav, radost, mir i ostalo."

Božanski Grigorije Sinait učeći takođe kako najspasonosnije prizivanje Gospoda treba tvoriti umom u srcu kaže: "Sedeći ujutru na stolici od jedne četvrti, spusti um u srce i drži ga tamo. Pogruvši se s napetošću, osećajući bol i u grudima, u leđima i u vratu neprestano vapij umom ili dušom. "Gospodi Iisuse Hriste, pomiluj mja."

Kada postane previše tesna i bolna, možda čak i bljutava učestalost ponavljanja (što se ne dešava zbog monotonosti jela Triimenitog, koja se često jede, jer "jaduščij Mja", rečeno je "ješčje vzałčut" - Sirah. 24, 23) onda, smestivši um u drugu polovinu govori: "Sine Božij, pomiluj mja".

I mnogo puta izgovarajući čas jednu čas drugu polovinu ne smeš zbog lenjosti često da ih menjaš, jer i drveće koje se često presađuje ne hvata koren.

Zadržavaj i disanje pluća da ne bude previše slobodno. Jer dah vazduha koji ishodi iz srca pomračuje um, ometajući ga ili razvejava misao ne dopuštajući mu da siđe do srca. Ne dopuštajući mu da dođe do srca ono ga predaje u zarobljeništvo zaboravu ili ga nagovara da se poučava nečim drugom, a ne onome čemu treba, ostavljajući ga da bezosećajno prebiva u onome što ne valja.

Ukoliko ugledaš nečistotu lukavih duhova, to jest pomisli koje nastaju ili se prikazuju u tvom umu nemoj se užasavati i nemoj se čuditi; ali ako se i dobro razumevanje nekih stvari pojavi u tebi, ne obraćaj na to pažnju, već zadržavajući disanje koliko možeš, zatvarajući um u srce i delujući stalno i često prizivanjem Gospoda Isusa uskoro ćeš ih pobediti i istrebiti ranjavajući ih nevidljivo Božanskim imenom, kako kaže i Lestvičnik: "Isusovim imenom bij protivnike, jer ni na nebu ni na zemlji nema jačeg oružja."

Dalje isti ovaj svetac poučavajući o tihovanju i molitvi nastavlja: "U trpljenju pak treba da bude tvoje sedenje zbog Onoga Koji je rekao da u molitvi treba trpeti (Lk. 18, 1), i ne treba brzo ustajati zbog malodušnosti usled teškoće bola i umnog vapaja i česte napetosti uma. Zbog toga, pognuvši se i sabirajući um u srce, prizivaj u pomoć Gospoda Isusa.

Osećajući bol u leđima, kada te često boli glava, trpi sve ovo tražeći u srcu Gospoda: onima koji sebe primoravaju pripada Carstvo Nebesko, "i nuždnicu voshiščajut je" (Mt. 11, 12 i dr.).

Isti ovaj otac govori i o tome kako treba tvoriti molitvu: "Ovako su rekli oci: jedan - Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja, - svu; a drugu polovinu: Iiuse, Sine Božij, pomiluj mja - i ovo je zgodnije, zbog mladosti uma i nemoći, jer niko ne može sam po sebi, bez Duha tajno da imenuje Gospoda Isusa - čisto i savršeno "točiju Duhom Svjatim" (1 Kor. 12, 3); međutim, kao nemi mladenac, on još ne može da tvori ovu molitvu razgovetno. Ne treba da zbog slabosti često menja prizivanje imena, već retko - radi zadržavanja.

Opet: jedni uče da se molitva izgovara ustima, drugi pak da se izgovara umom, a ja dopuštam i jedno i drugo, jer ponekad um od uninija iznemogne da je izgovara, a ponekad usta. Ipak treba vapiti nečujno i bez smućenja da bi i duševna pažnja i pažnja uma, smućene glasom ne bi otišle dok um, naviknuvši se, ne počne da napreduje u delu, dok ne primi silu od Duha da se moli jako i na svaki način. Tada više neće imati potrebu da govori ustima, a neće ni moći pošto je u stanju da savršeno tvori molitvu samo umom."

Iz gore navedenog sledi da gore pomenuti oci daju veoma jasno učenje o načinima obučavanja umnom delanju za početnike. Iz njihovog učenja se mogu shvatiti pouke o ovom delanju i drugih podvižnika iako se oni nisu izražavali s takvom jasnoćom."

Ovim se završava poslanica starca Pajsija o umnoj Isusovoj molitvi.

TAJNA SPASENJA KOJA SE OTKRIVA NEPRESTANOM MOLITVOM

Kako se spasiti? Ovo blagočestivo hrišćansko pitanje se prirodno rađa u umu svakog usled osećanja oštećene i raslabljene čovekove prirode i ostatka u njoj prvobitnog stremljenja ka istini i pravednosti. Svako ko ima makar malo vere u besmrtnost i davanje svakome po zaslugama u večnom životu i nehotice se sreće sa mišlju o tome kako da se spasi kada upravlja svoj pogled ka nebu. Pošto je rešavanje ovog zadatka za njega teško on za ovo pita umne i s tim upoznate ljude, zatim čita po njihovom savetu poučne knjige duhovnih pisaca u vezi s ovim predmetom težeći da bez odstupanja sledi istine i pravila koja je čuo i pročitao. U svim ovim poukama on nailazi na očigledne, na izvestan način neophodne uslove za spasenje: pobožan život, podvizi i trud nad samim sobom radi odlučnog samoodricanja koje vodi ka tvorenju dobrih dela, ka stalnom ispunjavanju svih Božjih zapovesti, koje svedoči o nepokolebljivosti i čvrstini vere. Dalje mu se propoveda da svi ovi uslovi za spasenje obavezno treba da se ispunjavaju uz najdublje smirenje i u celini: jer kao što sve vrline zavise jedna od druge, one treba jedna drugu da podržavaju, jedna drugu da usavršavaju i nadahnjuju, kao što sunčevi zraci tek onda pokazuju svoju silu i proizvode plamen kad se usredsrede u jednu tačku. A inače "nepravednij vmaļje i v mnozje nepraveden jest."

Osim toga, kao najveći dokaz za neophodnost ove izuzetno složene i celokupne delatnosti on sluša uzvišenu pohvalu lepote dobrodetelji i porugu niskosti i bede poroka. Sve ovo se urezuje kao istinito obećanje ili veličanstvene nagrade i blaženstva ili mučne kazne i nevolje u večnom životu.

Takav je posebno karakter propovedanja najnovijeg vremena! Usmeren na takav način onaj ko vatreno želi spasenje sa svom radošću pristupa ispunjenju pouka i primeni iskustava iz svega što je čuo i pročitao, ali avaj! Čak ni na prvom koraku svog stremljenja ne nalazi mogućnost da dostigne svoj cilj, predviđajući i čak osećajući da će njegova povređena i raslabljena priroda pobediti ubeđenja njegovog razuma, da je njegova slobodna volja vezana, da su naklonosti oštećene, da je sila duha iznemogla. Uz takvo iskustveno samosaznanje o svojoj nemoći on prirodno prelazi na misao da nema možda nekih sredstava koja pomažu da se ispuni ono što propisuje zakon Božji, što zahteva hrišćanska blagočestivost i što su ispunjavali svi oni koji su se udostojili da dobiju spasenje i svetinju? Zbog svega ovoga i da bi pomirio u sebi zahtev razuma i savesti i nemoć sile da ovo ispuni on se još obraća propovednicima spasenja s pitanjem: Kako da se spasim? Kako da ispuni uslove spasenja koji su mu nedostupni? I da li onaj ko sve ovo propoveda ima snage da ispuni sve ono čemu poučava?..

"Moli Boga, moli se Bogu da ti pomogne!" Ali zar ne bi bilo polodotvornije ukoliko bismo se pre ili uvek i pri svemu učili molitvi kao uzročnici ispunjavanja svega što zahteva hrišćansko blagočestije i čime se stiče spasenje - zaključuje onaj ko je postavio pitanje i ujedno pristupa izučavanju molitve: čita, razmišlja, razmatra učenje onih koji su pisali na ovu temu. Istina, u njima nalazi mnogo svetlih misli, dubokih poznanja i jakih izraza. Jedan predивно rasuđuje o neophodnosti molitve, drugi o njenoj sili, blagotvornosti, o obavezi čoveka da se moli, o tome da je za molitvu potrebna usrdnost, pažnja, toplina duha, čistota misli, pomirenje s neprijateljima, smirenje, skrušenost i drugo što mora da postoji prilikom molitve... A šta je molitva po sebi i kako čovek suštinski da se moli - pošto se na ova pitanja, iako su ona prva i najpotrebnija, veoma retko mogu naći podrobna i svima jasna objašnjenja, onaj ko revnosno želi da se moli opet ostaje

pod pokrovom tajne. U njegovom sećanju se od svega što je pročitao ukorenjuje samo spoljašnja strana molitve koja premda je i blagočestiva, ipak je samo spoljašnja i on dolazi do ovakve konstatacije ili zaključka: da bi se čovek molio treba da ide u crkvu, da se krsti, da se klanja, da kleči, da čita psaltir, kanone, akatiste... Ovo je uobičajeno shvatanje molitve onih koji nisu upoznati s delima o unutrašnjoj molitvi i sozercateljnim delima svetih otaca. Na kraju, tražitelj se sreće s knjigom koja se naziva "Dobrotoljublje" u kojoj su dvadeset petorica svetih otaca jasno prikazala nauku istinske i suštastvene srdačne molitve.

Ovde iznad tajne spasenja i molitve počinje za njega da se podiže kraičak zavese i on vidi da istinski se moliti znači usmeravati razum i sećanje ka neprekidnom sećanju na Boga, hoditi u NJegovom Božanstvenom prisustvu, podsticati sebe na NJegovu ljubav posredstvom bogomslja i sjediniti ime Božije s disanjem i pokretima srca, rukovodeći se u svemu ovom prizivanjem ustima najsvetijeg imena Isusa Hrista ili tvorenjem Isusove molitve, u svako vreme i na svakom mestu i pri svakom poslu neprekidno.

Iako će ove svetle istine ozarivši poznanja tražitelja i otkrivši mu put ka izučavanju i dostizanju molitve ubediti ovog tražitelja da odmah pristupi ispunjavanju ovih mudrih pouka ipak će on prilikom svojih opita delujući promenljivim metodama još nailaziti na prepreke dok mu iskusni nastavnik ne otkrije (po istoj ovoj knjizi "Dobrotoljublje") u svoj punoti tajnu, da je samo učestalost ili neprestanost molitve (ma kako da se ona izgovarala na početku) jedino moćno sredstvo, kako za savršenstvo unutrašnje molitve tako i za spasenje duše. Učestalost molitve jeste osnova ili temelj, koji na sebi drži čitav krug spasonosne delatnosti, kao što to potvrđuje i sveti Simeon Novi Bogoslov: "Onaj," kaže on, "ko se neprestano moli, u ovom jednom je sjedinio sve dobro."

Dakle, da bi se predstavila istina ovog otkrića u svoj punoti nastavnik je razvija na sledeći način. Za spasenje duše je kao prvo neophodna istinska vera: Sveto Pismo kaže: "Bez vjeri ne možemo ugoditi Bogu" (Jevr. 11, 6); "Iže ne imjet vjeri, osuđen budet."

Međutim, iz Svetog Pisma se vidi da čovek ne može sam po sebi da rodi veru u sebi čak ni koliko zrno gorušično, da vera ne potiče od nas, jer je ona dar Božji, da veru, kao duhovni dar daje Sveti Duh.

Šta da se radi u tom slučaju? Kako pomiriti čoveka u veri s nemogućnošću čoveka da je rodi u sebi? U istom ovom Svetom Pismu je otkriveno i sredstvo za ovo i pokazani su primeri: "Prosite i dastsja vam." Apostoli nisu mogli sami da podstaknu u sebi savršenstvo vere, već su molili Isusa Hrista: "Gospodi, priloži nam vjeru." Evo primera traženja vere! Odavde se vidi da se vera stiče molitvom.

Za spasenje duše su osim istinske vere potrebna i dobra dela, dobrodetelji, jer "vjera bez djela mrtva jest", jer će se čovek opravdati od dela, a ne samo od vere, i ašče hoščeši vniti v život, sobljudi zapovjedi: ježe ne ubiješi, ne preljubi sotvoriši, ne ukradeši, ne lžesvidjedeljstvuješ, čti oca i mater, i vozljubiši iskrenjago jako sam sebe. I sve ove zapovesti treba ispunjavati zajedno. "Iže bo vjes zakon sobljudet, sogrješit že vo jedinom, bist vsjem povinen". Ovako uči sveti apostol Jakov.

A sveti apostol Pavle opisujući slabe ljudske sile kaže "ot djel zakona ne opravditsja vsjaka plot", "vjemi bo, jako zakon duhoven jest, az že plotjan jesam, prodan pod grjeh. Ježe bo hotjeti priležit mi, a ježe sodjehati dobroje, ne obrjetaju, no ježe ne hošču, zloje sije sodjevaju. Umom mojim rabotaju zakonu Božiju, plotiju že zakonu grjehovnomu." Kako onda treba ispunjavati neophodna dela zakona Božijeg kada je čovek nemoćan, kada nema mogućnosti da opravda zapovesti u sebi?

Nema mogućnosti samo dotle dok ne moli za to, dok se za to ne moli. "Ne imate, zanje ne prosite," otkriva uzrok sveti apostol. Pa i Sam Isus Hristos kaže: "Bez Mene ne možete tvoriti ničesože." A kako tvoriti s NJim uči ovako: "Budite vo Mne i Az v vas." "Ašče kto prebudet vo Mnje plod mnog sotvorit." A biti u NJemu znači neprestano osećati NJegovo prisustvo, neprestano moliti u ime NJegovo: "Ašče što prosite vo imja Moje, Az sotvorju." Dakle, mogućnost ispunjenja dobrih dela stiče se opet molitvom. Primer za ovo vidi se u samom apostolu Pavlu koji se tri puta molio da pobedi iskušenja, koji je klečao pred Bogom Ocem da mu da da se utvrdi u unutrašnjem čoveku, i koji je na kraju, zapovedao da se pre svega "tvori molitva" i svima čak "neprestano se molite".

Iz svega gore navedenog sledi da vascelo duševno spasenje čoveka zavisi od molitve, i zato je ona kao prvo pre svega i potrebna, jer se njome oživljava vera, kroz nju se ispunjavaju sve dobrodetelji. Jednom rečju, uz molitvu sve prati uspeh, a bez nje nijedno delo hrišćanskog blagočestija ne može da se ostvari.

Upravo zato se neprestanost, svagdašnjost, daje isključivo i samo molitvi; ostale dobrodetelji - svaka ima svoje vreme, a za molitvu se zapoveda da se neprestano upražnjavati: "neprestano molitesja", "podobajet vseгда molitisja, molitisja na vsjako vremja, na vsjakom mjestje."

Istinska molitva zahteva svoje uslove: ona mora biti prinošena s čistotom misli i srca, s plamenom usrdnošču, s čvrstom pažnjom, s trepetnim sveštenim strahom i s najdubljim smirenjem. Međutim, ko od onih koji imaju čistu savest neće priznati da je dalek od gore navedenih uslova za istinsku molitvu, da obavlja svoju molitvu više zato što tako treba, više s prinuđivanjem sebe nego iz želje, nego zbog naslađivanja molitvom, iz ljubavi prema molitvi? O tome i Sveto Pismo svedoči da čovek ne može um da učini stalnim i da ga potpuno očisti od rđavih pomisli: "Nadležit bo čelovjeku pomišlenije na zloje ot junosti jeho," da nam samo Bog daje drugačije srce i novi duh "što ježe hotjeti i ježe djejati Božije jest." I sam apostol Pavle je rekao: "Duh moj (t.j. glas moj) molitsja, a um bez ploda jest." I: "Ne vjemi, kako ili o česom pomolimsja," potvrđuje on. Iz ovoga sledi da mi sami po sebi ne možemo istinski da se molimo, ne možemo u svojoj molitvi da otkrijemo njena suštinska svojstva!

Šta je onda u ovakvoj nemoći svakog čoveka preostalo kao moguće da učini od svoje volje i sile za spasenje sopstvene duše? On ne može da stekne veru bez molitve, dobra dela takođe, na posletku, nije u stanju ni da se moli istinski. Šta mu je onda preostalo, šta je dato njegovoj slobodi i silama da ne bi poginuo, već da bi se spasio?

Pošto u svakom delu postoji kvalitet njega je Gospod ostavio Svojoj volji i darovanju. A da bi se jasnije pokazala ljudska zavisnost od volje Božije i da bi čoveka dublje pogružio u smirenomudrenost Bog je ljudskoj volji i silama ostavio samo količinu molitve, zapovedio nam

je da se neprestano molimo, da se uvek molimo, u svako vreme, na svakom mestu. Upravo ovim se i otkriva tajanstveni način dostizanja istinske molitve, a ujedno s njom i vere, i ispunjenja zapovesti i spasenja. Dakle, čoveku je ostavljena količina. Učestalost molitve je prepuštena u svojinu njegovoj volji... O ovome isto tako uče i oci Crkve. Sveti Makarije Veliki kaže: "Moliti se nekako (ali često) zavisi od naše volje, a moliti se istinski jeste dar blagodatni." Prepodobni Isihije kaže da se učestalost molitve prelazi u naviku i pretvara se u prirodu, da bez čestog prizivanja imena Isusa Hrista nije moguće očistiti srce.

Prepodobni Kalist i Ignjatije savetuju da se pre svih podviga i dobrodetelji započne molitva u ime Isusa Hrista često, neprekidno, jer učestalost i nečistu molitvu uzvodi ka čistoti. Blaženi Dijadoh tvrdi da kad bi čovek što je moguće češće prizivao ime Božije (molio se) ne bi padao u sagrašenja. Kako su iskusne, mudre i srcu bliske ove praktične pouke otaca! One u iskustvenoj prostoti bacaju svetlost na načine i sredstva za usavršavanje duše. Kakva je u njima velika suprotnost s moralnim usmerenjima teoretskog razuma! Razum ubeđuje: radi ovo i ovo dobro, naoružaj se hlabrošću, upotrebi silu volje, uveri se lepim posledicama dobrodetelji, na primer: očisti um i srce od ispraznih maštanja, ispuni njihovo mesto poučnim razmišljanjima, čini dobro i bićeš poštovan i miran, živi onako kako zahtevaju razum i savest... Međutim, avaj! Sve to uz sav napor ne dostiže svoj cilj bez česte molitve, bez privlačenja njome milosti Božije. Posle ovoga otkrićemo još neke pouke otaca i pogledaćemo šta oni kažu, na primer, o očišćenju duše. Sveti Lestvičnik piše: "Prilikom pomračivanja duše nečistim pomislima neprijatelj se pobeđuje Isusovim imenom ako ga često ponavljamo. Jače i uspešnije oružje od ovog nećeš naći ni na nebu, ni na zemlji." Sveti Grigorije Sinait poučava: "Znaj da niko ne može sam da zadrži svoj um, i zato ukoliko imaš nečiste misli češće i više prizivaj ime Isusa Hrista i pomisli će se stišati same po sebi." Kakav jednostavan i zgodan, ali i iskustveni način, koji je ujedno suprotan savetu teoretskog razuma, koji uobraženo pokušava da dostigne čistotu samo svojim dejstvom! Uporedivši ove iskusne pouke svetih otaca dolazimo do zaključka da je glavni, jedini i najzgodniji način za sticanje dela spasenja i duhovnog savršenstva učestalost, neprekidnost molitve, ma kako ona nemoćna bila!..

Hrišćanska dušo! Ako ne nalaziš u sebi snage da se poklanjaš Bogu duhom i istinom, ako tvoje srce još ne oseća toplinu i sladosni ukus umne i unutrašnje molitve prinesi na molitvenu žrtvu ono što možeš, što zavisi od tvoje volje, što je srazmerno tvojim silama: neka se niži organi tvojih usta prvo srode s čestim i stalnim molitvanim vapajem; neka često, neprekidno prizivaju moćno ime Isusa Hrista; ovo ne predstavlja veliki trud i to svako može!.. Pritom ovo zahteva i iskusna zapovest svetog apostola: "Da prinosim vinu (uvek) žrtvu Bogu, sireč plod ustjen ispovjedajuščihsja imeni Jego"; učestalost molitve će sigurno stvoriti i naviku i pretvoriti se u prirodu, privući će nakon nekog vremena um i srce u dužno raspoloženje. Pritom razmisli, ako bi čovek stalno ispunjavao samo ovu zapovest Božiju o neprestanoj molitvi on bi samo njom ispunio sve zapovesti: jer kada bi neprekidno u svako vreme, prilikom svih dela i poslova tvorio molitvu, tajno prizivao Božanstveno ime Isusa Hrista, makar prvo i bez duševne topline i usrdnosti, makar samo primoravajući sebe, tada više ne bi imao vremena za isprazne razgovore, za osuđivanje bližnjih, za prazno trošenje vremena u čulnim grešnim zadovoljstvima: svaka njegova prestupna misao bi nailazila na prepreku u svom širenju, svako grehovno delo ne bi bilo promišljano tako plodonosno kao u praznom umu; smanjila bi se ili bi se potpuno uništila i brbljivost i praznoslovlje i svaki postupak bi se odmah čistio blagodatnom silom kroz često prizivanje imena Božijeg. Često upražnjavanje molitve često bi odvlačilo dušu od grehovnih dela

i privlačilo bi je onom znanju koje je za nju najbitnije - sjedinjenju s Bogom! Vidiš li sada kako je važan i neophodan kvantitet u molitvi? Učestalost molitve je jedini način za sticanje čiste i istinske molitve; to je najbolje i najdelatnije pripremanje za molitvu i najsigurniji put za dostizanje molitvenog cilja i spasenja!

Radi daljeg uveravanja u neophodnost i plodotvornost česte molitve što je moguće bolje zapamti:

1) Da je svaki podsticaj, svaka misao u molitvi dejstvo Svetog Duha i glas tvog Anđela-čuvara.
2) Da ime Isusa Hrista koje se priziva u molitvi sadrži u sebi samostalnu i samodelatnu blagotvornu silu, i zbog toga
3) Nemoj se smućivati nečistotom ili suvoparnošću svoje molitve, već strpljivo očekuj plod od čestog prizivanja imena Božijeg. Ne slušaj neiskusnu nerazumnu sugestiju sveta da je samo hladno, premda i stalno vapijanje beskorisno mnogoslavlje. Ne! Sila imena Božijeg i učestalost prizivanja pokazaće svoj plod u svoje vreme!..

Predivno o ovome rasuđuje jedan od duhovnih pisaca: "Znam," kaže on, "da mnogim navodno duhovnim i lažno mudrim filosofima koji svuda traže lažnu veličinu i navodno blagorodna upražnjavanja u očima njihovog razuma i gordosti prosto, usmeno i stalno isto, ali često upražnjavanje molitve izgleda kao bezvredno ili nisko zanimanje ili kao glupost. Međutim, oni se, nesrećnici varaju, i zaboravljaju pouku Isusa Hrista: "Ašće ne budete jako djeti, ne vnidete v Carstvije Božije." Oni sačinjavaju sebi nekakvu nauku od moljenja na kolebljivim osnovama prirodnog razuma! Da li je potrebno mnogo učenja, uma ili znanja da bi se čista srca reklo: "Iisuse, Sine Božij, pomiluj mja!" Zar nije takve česte molitve hvalio i Sam naš Božanstveni Učitelj? Zar nisu ovim kratkim, ali čestim molitvama bila izmoljavana i tvorena čuda? Ah, dušo hrišćanska! Bdi i nemoj začutati u neprekidnim vapajima tvoje molitve! Čak i ako bi tvoj vapaj poticao iz srca još uvek rasejanog i delimično ispunjenog svetom - nema veze! Treba ga samo nastaviti, ne začutati, i ne brini se: ono će se samo od sebe očistiti zbog učestalosti. Ne ispuštaj nikada iz sećanja da "Iže v vas, bolij jest togo, iže v mirje." "Bolij bo jest Bog sredca našego, i vjest vsja," kaže apostol.

Dakle, nakon svih ovih uveravanja, uz svu našu slabost, ona je tako moćna, bezuslovno dostupna čoveku i u potpunosti zavisi od njegove volje - odluči se da pokušaš makar samo jedan dan da paziš na sebe, na učestalost svoje molitve tako da na molitveno prizivanje imena Isusa Hrista bude upotrebljeno mnogo više vremena u toku dana nego za druga zanimanja: i ovo više poklanjanje vremena molitvi u odnosu na svakodnevne poslove sigurno će ti dokazati da taj dan nije izgubljen, već da je stečen na spasenje, da na tasu pravosuđa Božijeg učestala molitva preteže tablu tvojih slabosti i izgladuje grehove koje si tog dana počinio u knjizi sećanja, da te postavlja na stepen pravednosti i daruje nadu da ćeš dobiti osvećenje i večni život.

UČENJE VALAAMSKIH STARACA O MOLITVI

[sadržaj](#)

I 1. O usmenoj molitvi. U skraćenom obliku ona se izgovara ovako: "Gospodi, pomiluj"; "Gospodi Iisuse Hriste, pomiluj mja grješnago!"; a u punom ovako: "Gospodi Iisuse Hriste, Sine Božij, pomiluj mja grješnago!"

Na početku se ona uglavnom izgovara s primoravanjem i nevoljno, i srazmerno sa upražnjavanjem i primoravanjem sebe na nju, samo ako postoji odlučna namera da se to čini, posredstvom molitve, uz pomoć Božije blagodati umanjuju se sve strasti, ona će od čestog upražnjavanja, srazmerno sa smanjivanjem strasti s vremena na vreme postajati lakša, prijatnija i poželjnija.

Prilikom usmene molitve čovek na sve načine mora da se trudi da drži um u rečima molitve, da govori lagano, usredsređujući svu pažnju na misli koje se izražavaju rečima, a kada um budu odvlačile pomisli sa strane, bez smućenja ga ponovo treba uvoditi u reči molitve (Lestvica, slovo 28, glava 17).

Nerasejanost se umu ne daje brzo i ne daje se onda kada mi poželimo, već kada se smirimo i kada Bog blagoslovi.

Ovaj Božji dar ne određuje vreme niti količina molitava, već srdačno smirenje i Hristova blagodat i svagdašnje prinuđivanje sebe na nju.

Od usmene pažljive molitve dešava se prelazak na umnu molitvu koja se tako naziva onda kada se samo umom ustremļujemo ka Bogu ili kada vidimo Boga...

2. O umnoj molitvi. Prilikom umne molitve obavezno treba držati pažnju u srcu pred Gospodom. U zavisnosti od naše usrdnosti i smirenog staranja u molitvi Bog će darivati prvi dar našem umu - sabranost i usredsređenost u molitvi. Kada pažnja prema Gospodu postane stalna, onda je to blagodatna pažnja, a naša sopstvena pažnja uvek biva s prinudom. Od ovakve umne molitve prelazi se na srdačnu unutrašnju molitvu - ukoliko postoji iskusan učitelj - veoma pristupačan i slobodan. Kada osećanjima srca bivamo s Bogom, a ljubav prema Bogu ispunjava naše srce, takva molitva nosi naziv srdačne.

3. O unutrašnjoj srdačnoj molitvi. U Jevanđelju je rečeno: "Ašče kto hoščet po Mne idti, da otveržetsja sebe i vozmet krest svoj." Ukolio se ove reči primene na molitvu one će značiti sledeće: ko hoće ispravno da se podvizava u molitvenom podvigu, neka se pre svega odrekne svoje volje i sopstvenog razumevanja, a zatim neka ponese krst, to jest duševni i telesni trud koji je neizbežan u ovom podvigu. Predavši sebe u potpunosti budnoj brizi Božijoj treba smireno i dobrodušno podnositi ovaj trud radi istinskog blaga koje se daruje usrdnom molitveniku od Boga u svoje vreme, kada Bog Svojom blagodaću postavi granice našem umu i utvrdi ga u sećanju na Boga u srcu. Kada slično stanje uma postane nešto prirodno i stalno, ono kod otaca nosi naziv sjedinjenje uma sa srcem; prilikom takvog ustrojstva um više nema želje da bude izvan srca, naprotiv, ako zbog nekih okolnosti ili mnogom besedom bude zadržan van srdačne pažnje kod njega se javlja nezadrživa želja da se opet vrati u sebe s nekom duhovnom čežnjom i s novom usrdnošću da se opet bavi sazidavanjem svog unutrašnjeg doma. Pri ovakvom srdačnom ustrojstvu kod čoveka iz glave sve prelazi u srce i tada kao da neka umna svetlost obasjava svu njegovu unutrašnjost, i ma šta da radi, ma šta da govori, ma o čemu da razmišlja, sve čini s

potpunom svešću i pažnjom. On tada jasno može da vidi kakve mu pomisli, namere i želje dolaze i rado podstiče um, srce i volju na poslušanje Hristu i na ispunjenje svake Božije i otačke zapovesti; svako pak uklanjanje od njih izgladuje osećanjem srdačnog pokajanja i skrušenosti s iskrenim žaljenjem i prebolnim smirenim padanjem ničice pred Bogom, moleći i očekujući odozgo pomoć svojoj nemoći. I Bog, videći ovakvo njegovo smirenje ne lišava ga Svoje blagodati.

Neka vam bude poznato da nekima umno-srdačna molitva u srce dolazi brzo, a drugima ne dolazi brzo. Znam tri lica: jednom je došla čim mu je bilo rečeno, istog tog trena; drugom je došla nakon šest meseci; trećem - nakon deset meseci; a jednom velikom starcu - nakon dve godine. A zašto tako biva - samo Bog zna.

Još znajte da pre istrebljenja strasti molitva biva jedna, a da je nakon očišćenja srca drugačija: prva je pomoćnica prilikom očišćenja srca od strasti, a druga je kao neki duhovni zalag budućeg blaženstva. Činite ovako: kada osetite ulazak uma u srce i dejstvo molitve, ostavite potpunu slobodu ovakvoj molitvi, udaljavajući sve što je ometa i dok ona traje - ništa drugo ne radite. Kada pak ne osećate ovakvu želju molite se usmenom molitvom s metanijama trudeći se da na svaki način pažnju držite u srcu pred licem Gospoda. Srce će se razgoreti i uz ovakav način tvorenja molitve.

Budite trezveni i budni, a posebno za vreme umno-srdačne molitve. Niko nije toliko ugodan Bogu kao onaj ko se pravilno bavi umno-srdačnom molitvom. Kad vam nije zgodno ili kad nemate vremena da upražnjavate molitvu na svaki način čuvajte u sebi u svakom svom poslu molitveni duh, t.j. sećajte se Boga i na sve načine se trudite da Ga umnim očima vidite ispred sebe sa strahom i ljubavlju i osećajući Ga pred sobom, s pobožnom pokornošću u svim svojim delima predajte sebe NJegovom Svedržiteljstvu, Svemoći, Sveviđenju i Sveznanju tako da se u svakom vašem delu, reči i pomisli sećate Boga i NJegove svete volje. Evo u čemu se ukratko sastoji molitveni uh! Neophodno je da ljubitelj molitve ima ovaj duh i da koliko je moguće svagdašnjom srdačnom pažnjom podvodi svoje razumevanje pod Božiji razum i da Mu se pokorno i sa strahopoštovanjem pokorava; takođe i svoja htenja i želje treba podvoditi pod Božija htenja i svecelo se predati Božijem razumu i Božijem htenju. Na svaki način se treba boriti protiv duha samovolje ili želja i poziva da čovek deluje ničim se ne ograničavajući. Ovaj duh došaptava: ovo prevazilazi moje snage, za ovo nemam dovoljno vremena, ili ovoga ne mogu da se latim, treba pričekati, ili sprečavaju me obaveze poslušanja i mnogo toga drugog. Ko ga sluša nikada se neće navići na molitvu. U prijateljstvu s ovim duhom je duh samoopravdavanja koji pristupa i počinje da deluje nakon što neko, obuzet duhom samovolje i tvrdoglavosti učini nešto zbog čega ga uznemirava savest. Tada se duh samoopravdanja na različite načine dovija da prevari savest i da svoje nepravde pokaže kao pravde. - Neka vas Bog sačuva od ovih zlih duhova! (Shimonah Agapije).

II Apostol piše: "Pohvala naša - čistaja savjest." Simeon Novi Bogoslov kaže: "Za ovo se daje umna i srdačna molitva, a bez toga čovek nema uspeha ni u kakvim duhovnim podvizima" (Iguman Varlaam).

III Sa sveštenim strahom, tajno tvori molitvu imena Isusovog na sledeći način: "Gospodi Iisuse Hriste; Sine Božij, pomiluj mja grješnago!"

Trudi se da udubiš ovu molitvu u svoju dušu i srce; tvori je umom i mišlju, i ne dopuštaj joj da se ni za malo vremena udalji od tvojih usta; sjedinjuj je kako možeš, sa svojim dahom (disanjem) i koliko imaš snage, trudi se pritom da se primoravaš na srdačnu skrušenost, i nemoj se bez suza kajati za svoje grehove. Ako pak nema suza, moraju biti, makar skrušenost i jecaji srca" (Iguman Nazarije).